

รายงานการวิจัย

เรื่อง

สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
The Achievement of the Propagation of Buddhism of the Office
of the Promotion of Buddhism and Social Service

โดย

พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.
นายวรพันธ์ แยมหงษ์ปภา
นายปัญญาพงศ์ ทรงรัฐ
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610757106

รายงานการวิจัย

เรื่อง

สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
The Achievement of the Propagation of Buddhism of the Office
of the Promotion of Buddhism and Social Service

โดย

พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.
นายวรพันธ์ แยมหงษ์ปภา
นายปัญญาพงศ์ ทรงรัฐ
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๗

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610757106

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Achievement of the Propagation of Buddhism of the Office of the
Promotion of Buddhism and Social Service

by

Phrasutivirabandit, Dr. (Show Pholcharoen)

Mr.Woraphan Yeamhongpapha

Mr.Panyaphong Songrat

Office of Buddhism Promotion and Social Service

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2557

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyataya University

MCU RS 610757106

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
ผู้วิจัย:	พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร. นายวรพันธ์ แยมหงษ์ปภา และ นายปัญญาพงศ์ ทรงรัฐ
ส่วนงาน:	สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๗
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๓) เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) จากกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ประกอบด้วย ๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับการบริหารจัดการ ๓) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ จำนวนกลุ่มละ ๔ รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้บริหาร ปฏิบัติและขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม การทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยการสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับ และมีส่วนร่วมในแผนงานและโครงการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

๒. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีโครงสร้างองค์กร กำหนดบทบาทที่ชัดเจน มีงบประมาณและขอความช่วยเหลือจากภาครัฐและเอกชน

๓. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการนำดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุลมาใช้เป็นกลไกสำคัญด้านการจัดการ นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยการวัดผลและประเมินผล ช่วยให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ

สุดท้าย สิ่งที่สนับสนุนการเผยแผ่ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม คือ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ เช่น การเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ค วิทยุกระจายเสียง และสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแผ่ธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อีกทางหนึ่งด้วย

Research Title: The Achievement of the Propagation of Buddhism of the Office of the Promotion of Buddhism and Social Service

Researcher: Dr.Phrasutivirabandi
Mr.Woraphan Yeamhongpapha and Mr.Punyapong Chongrat

Section: The office of the promotion of Buddhism and social service
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Academic Year: 2557/2014

Research Budget: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the concept of management & administration for the Buddhist propagation, 2) to study the factors resulting in the Buddhist propagation and 3) to propose the achievement of management & administration for the Buddhist propagation. This research is qualitative research comprising the sample population of 12 persons in total i.e. the 1st group is informant in the administrative level of policy maker, the 2nd group is informants for management, and the informants in the action level is the 3rd group. Each group is made up of 4 persons.

The results were found that 1) The office of the promotion of Buddhism and social service is run by the administrator and the action plan is carried out by the attitude, value change of working in the same direction by making clear of the personnel at every level in order to have agreement and participation in the plan and projects, 2. The office of the promotion of Buddhism and social service is organizationally structured, its role is clearly assigned and its budget and cooperation networks done by the state and the private, 3. The division of the promotion of Buddhism and social service is managed by the index for balance success as mechanism, acted by the strategy through the measurement and assessment for the achievement of the organization. Lastly, things that promote the office of the propagation of promotion of Buddhism are the integration of information technology into manipulation such as internet, facebook, radio and television in order to provide the education and propagation of Mahachulalongkornrajavidyalaya University in alternative way.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิจัย อันประกอบด้วย พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย, รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ศ.ดร.จันทน์ อดิวัฒนสิทธิ์ ดร.อำนาจ บัวศิริ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขด้วยดีเสมอมา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไปยังผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีและเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำแก้ไขตรวจสอบแบบสอบถาม และแก้ไขข้อมูลที่บกพร่องบางส่วน ให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ให้ข้อมูลของส่วนการบริหารจัดการ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม รวมทั้งขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้าเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ได้สนับสนุนทุนอุดหนุนสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงมาได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คุณประโยชน์อันพึงมี พึงได้จากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นกตเวทิตาคุณแต่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ชี้ทางที่สว่างและคอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยอย่างเสมอมา

พระสุธีรัตนบัณฑิต,ดร. (ไชว์ ทสฺสนีโย)

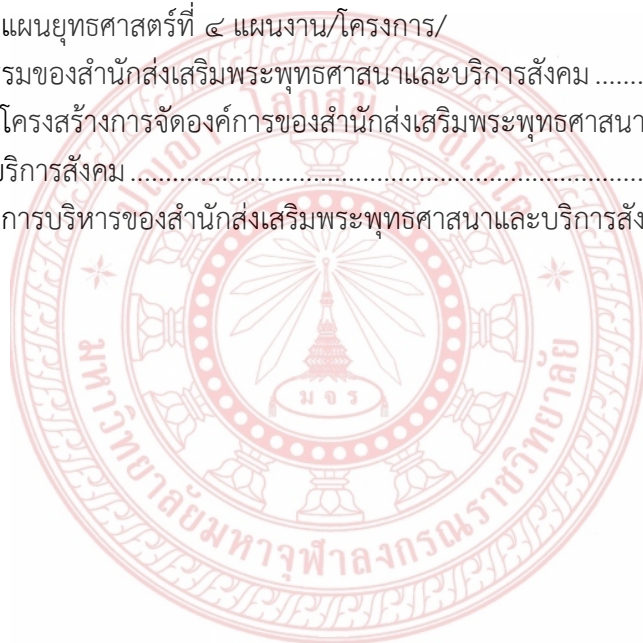
๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญแผนภาพ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิผล.....	๘
2.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	๑๔
2.3 ศึกษาสภาพปัญหาวิกฤติทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.....	๔๑
2.4 แนวคิดทฤษฎีการบริการวิชาการแก่สังคม	๔๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๔
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๖๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	
๔.๑ ศึกษาลักษณะการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการสังคม	๖๙
๔.๒ ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ.....	๑๑๒
๔.๓ ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอการบริหารจัดการ ที่มีประสิทธิภาพของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๑๒๐

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๑.๑	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๕
๔.๑	แสดงแผนยุทธศาสตร์ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม.....	๗๖
๔.๒	แสดงยุทธศาสตร์ที่ ๑ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๗๙
๔.๓	แสดงแผนยุทธศาสตร์ที่ ๒ แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรมของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๘๐
๔.๔	แสดงแผนยุทธศาสตร์ที่ ๓ แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรมของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๘๑
๔.๕	แสดงแผนยุทธศาสตร์ที่ ๔ แผนงาน/โครงการ/ กิจกรรมของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๘๒
๔.๖	แสดงโครงสร้างการจัดองค์การของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการสังคม	๘๓
๔.๗	แสดงการบริหารของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๘๔

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๔.๑	แสดงกิจกรรมสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ธรรม (MCU TV) และสถานีวิทยุกระจายเสียง	๘๙
๔.๒	แสดงกิจกรรมสถานีวิทยุกระจายเสียง สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม	๙๐
๔.๓	แสดงกิจกรรมจัดอบรมพัฒนาเยาวชนวิถีพุทธต้นแบบ	๙๑
๔.๔	แสดงกิจกรรมการปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน	๙๒
๔.๕	แสดงกิจกรรมการบรรพชาสามเณรและบวชนเกขัมมจารีณิภาคอุร้อนมจร ส่วนกลาง	๙๓
๔.๖	แสดงกิจกรรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๙๔
๔.๗	แสดงกิจกรรมการศึกษาพระอภิธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และประชาชนทั่วไป	๙๕
๔.๘	แสดงกิจกรรมถวายเทียนพรรษา และถวายผ้าอาบน้ำฝน เทศกาลเข้าพรรษา นักเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มจร สาขาโรงเรียนวัดไตรสามัคคี จังหวัดสมุทรปราการ	๙๖
๔.๙	แสดงกิจกรรมก่อนเข้าห้องเรียนทุกวันอาทิตย์ นักเรียนไหว้พระสวดมนต์สมาทานศีล ๖ รักษาศีล ๖ เจริญจิตภาวนา แผ่เมตตา	๙๗
๔.๑๐	แสดงกิจกรรมกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาโรงเรียนวัดสวนส้ม ตำบลสำโรงใต้ อำเภอบางบาล จังหวัดสมุทรปราการ	๙๘
๔.๑๑	แสดงผู้มีจิตศรัทธามารับภัตตาหารผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และพระนิสิต ณ อาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อโยธยา.....	๙๙
๔.๑๒	แสดงสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ร่วมกับคณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต ให้บริการตรวจรักษาทางทันตกรรม ณ อาคารเรียนรวม โชน ซี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อโยธยา.....	๑๐๐
๔.๑๓	แสดงสำนักส่งเสริม ฯ ร่วมกับ ศูนย์ความเป็นเลิศทางด้านโรคมะเร็ง โรคหัวใจและโรคระบบหายใจ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ จัดโครงการตรวจสุขภาพพระสงฆ์ ณ อาคารเรียนรวม โชน ซี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อโยธยา.....	๑๐๑
๔.๑๔	แสดงการจัดโครงการ “สวดมนต์ข้ามปี วิถีไทย รับพรปีใหม่ด้วยใจที่เบิกบาน” ณ อุโบสถกลางน้ำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย อโยธยา.....	๑๐๒

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
๔.๑๕	แสดงการจัดโครงการขอเชิญชวนทุกท่านร่วมงานสืบสาน ประเพณีไทย ร่วมใจลอยกระทงอาเซียน ณ สระน้ำหน้า หอประชุม มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา	๑๐๓
๔.๑๖	แสดงถวายเทียนเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา ณ อาคารหอนั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๐๓
๔.๑๗	แสดงการศึกษาดูงานฝ่ายโภชนาการ โรงพยาบาลรามธิบดี เพื่อพัฒนาการศึกษภาพผู้ปรุงประกอบอาหารและผู้เกี่ยวข้องของ มจร	๑๐๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยให้ความเคารพยกย่อง ศรัทธา เลื่อมใส ไร้ความกังขาในพระพุทธรัตนตรัย อันประกอบไปด้วย พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทยสืบต่อกันมาอย่างยาวนานหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นทางแห่งการปฏิบัติเพื่อพัฒนาบุคคลให้บรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดแห่งชีวิตบนพื้นฐานของเหตุผลและความถูกต้อง ทั้งยังสามารถพัฒนาจิตใจของตนเองให้เข้าถึงความมีอิสรภาพอย่างแท้จริง กล่าวคือ มีจิตใจที่หลุดพ้นจากกิเลส และความทุกข์ทั้งปวง^๑ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถือเป็นภารกิจของพระภิกษุสงฆ์นับแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลาย ให้เที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย^๒

สมัยพุทธกาลนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอาศัยบทบาทขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวกเป็นหลักสำคัญ โดยมีรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลายพระองค์ทรงส่งพระสาวกออกจาริกสั่งสอนประชาชนเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาด้วยการดำเนินตามพุทธปณิธานว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” ด้วยการบำเพ็ญกรณียกิจดังกล่าวอย่างต่อเนื่องและจริงจังของพระพุทธองค์และพระสงฆ์สาวกทำให้พระพุทธศาสนาได้เจริญแพร่หลายออกไปอย่างรวดเร็ว การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยก่อนนั้น ได้ทำกันหลายรูปแบบได้แก่ การปฏิบัติตนนำเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า ให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์ให้มุ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น ตลอดจนยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือการไม่กล่าวร้ายผู้ใด มีความสำรวมในศีล เป็นต้น

ปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยประสบปัญหาอันเนื่องมาจากการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกวิธี มีจำนวนไม่เพียงพอ เพราะส่วนมากเทศน์ตามคัมภีร์เป็นการเทศน์ตามแบบพิธีกรรมไม่เน้นการประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงยังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

^๑ กรกต ชาบัณฑิต เกษมชาติ นเรศเสนีย์และภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร, *ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก*, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2556, หน้า 57.

^๒ ส.ส. 15/428/130.

สังคมประสบกับปัญหาความเสื่อมทรุดด้านศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม สาเหตุที่ประชาชนเสื่อมทรุดจากศีลธรรม เป็นผลสืบมาจากการที่ประชาชนมองเห็นคุณค่าวัตถุนิยมสำคัญกว่าจิตใจ โดยไม่ได้ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี หรือมิได้ปฏิบัติตนให้เป็นผู้ประพฤติดีและประพฤติชอบ การลดระดับความสำคัญของพระสงฆ์ ทำให้ประชาชนขาดศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม จากการยึดถือวัตถุนิยมกล่าวคือทรัพย์สินเงินทองเป็นต้นเป็นที่ตั้ง ส่งผลให้คนในสังคมเป็นนักฉวยโอกาสใช้วิธีมือใครยาวสาวได้สาวเอา สังคมถูกรอบงำด้วยความโลภความโกรธ และความหลง ถูกกิเลสตัณหาครอบงำจิตใจ ความเห็นอกเห็นใจความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตาเอื้ออาทร หดหายไปจากจิตใจของสังคม สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ความวิปริต ความสับสน วุ่นวาย เป็นสัญญาณบ่งบอกถึงความเสื่อมสลายด้านจิตใจเริ่มทวีความรุนแรง ผู้คนเกือบทุกระดับชั้น มีความสับสนวุ่นวาย มีความขัดแย้งสูง นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านการแข่งขันด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาทางด้านจิต ละเอียดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นเหตุให้ประชาชนคนในชาติ ห่างไกลจากหลักพุทธธรรม ขาดความตระหนักในการรักษา ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงเกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย หนทางหนึ่งจะลดปัญหาสังคมได้คือ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง สั่งสอน อบรมให้เยาวชนและชุมชนได้เข้าถึงพระธรรมคำสอน เพื่อให้เป็นคนดีของสังคม

พระสงฆ์ เป็นผู้มืบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่ในอดีตกาล จนถึงปัจจุบันนี้ พระสงฆ์เป็นสถาบันหลักของชาติทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ให้การศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดา นำพาพุทธศาสนิกชนปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตให้ร่มเย็นเป็นสุข พระสงฆ์เป็นผู้มืบทบาทสำคัญ เพราะบุคลากรของพุทธศาสนา พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การเคารพนับถือ บูชาสักการะ ต้อนรับด้วยอามิสบูชา ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเนืองนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก^๓ มีปณิธานในการเผยแผ่คำสอน และไม่เพียงแต่ให้การอบรมสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น แต่ยังเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมจนถึงปัจจุบัน

นับแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2430 เพื่อเป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุ สามเณรและคฤหัสถ์ การบริหารงานตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาในรอบ 131 ปีที่ผ่านมา ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยได้ทำหน้าที่เป็นเสาหลักของกิจการคณะสงฆ์ไทยในหลายด้าน พร้อมกันนั้นก็ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านจิตใจของสังคมประเทศชาติ ทำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนในชาติมาอย่างต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษา มีปณิธานประจำมหาวิทยาลัยคือ ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ และมีปรัชญามหาวิทยาลัย คือ จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจ และสังคม และที่มีบทบาทเด่นด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีนโยบายที่จะบูรณาการศาสตร์

^๓ ม.ม. (ไทย) 12/74/66

ทุกแขนงร่วมกับศาสตร์ด้านจริยธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้นำศาสนาและองค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งอยู่ในพันธกิจอันสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้ง ๕ ประการ คือการผลิตบัณฑิต, การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม, การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารการจัดการ โดยเฉพาะการบริหารวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น โดยสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนและบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัดและในด้านที่สถาบันมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจคิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการ มีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุม หรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว สถาบันยังได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางการจัดการเรียนการสอน และการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ รวมทั้งการพัฒนาตำแหน่งวิชาชีพของบุคลากรสายสนับสนุน การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนิสิต นักศึกษา รวมทั้งเป็นการสร้างรายได้ของสถาบันจากการให้บริการทางวิชาการด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ศึกษาวิจัย เรื่องสัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้มีประสิทธิภาพและเติบโตได้อย่างยั่งยืน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการองค์กร ทั้งในส่วนบุคคล การกำหนดนโยบายเป็นต้น รวมทั้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดและมุมมองใหม่ ๆ ด้านรูปแบบองค์การและการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสู่สังคม

๑.๓ ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

การวิจัยดังกล่าวเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยศึกษาลักษณะของกระบวนการบริหารจัดการและปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษานโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดกระบวนการบริหารจัดการ แนวคิดองค์การ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร วิธีการเผยแผ่ เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ทางสังคม และเสนอแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ได้แก่

๑. ผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๔ รูป/คน ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม

๒. ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จำนวน ๔ รูป ประกอบไปด้วย

๑. รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จำนวน ๑ รูป

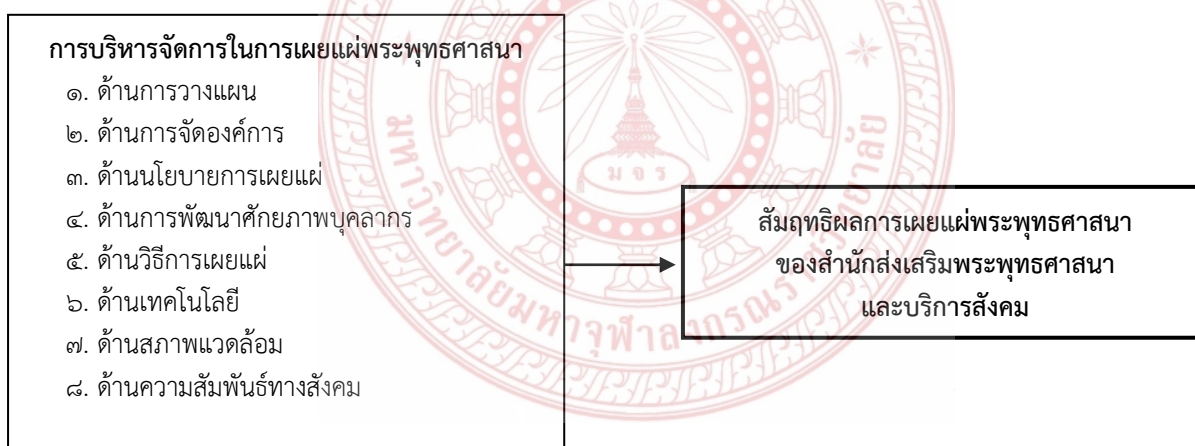
๒. ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมฯ จำนวน ๑ รูป

๓. ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ จำนวน ๑ รูป
๔. ผู้อำนวยการอิทธิธรรมโชติกะวิทยาลัย จำนวน ๑ รูป
๓. ระดับบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จำนวน ๔ รูป/คน ประกอบด้วย ได้แก่

๑. เจ้าหน้าที่ส่วนงานบริหาร จำนวน ๑ คน
๒. เจ้าหน้าที่ส่วนธรรมนิเทศ จำนวน ๑ รูป
๓. เจ้าหน้าที่อิทธิธรรมโชติกะวิทยาลัย จำนวน ๑ รูป
๔. เจ้าหน้าที่โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำนวน ๑ รูป

๑.๓.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สัมฤทธิ์ผล หมายถึง ความสำเร็จ หรือผลแห่งความสำเร็จ

การบริการวิชาการแก่สังคม หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการให้บริการแก่สังคมภายนอกสถาบันการศึกษาหรือเป็นการบริการที่จัดในสถาบันการศึกษาโดยมีบุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐ อันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้ นำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา เป็นต้น เกิดความสงบสุขทั้งชาติปัจจุบันและภพหน้า จากคน

กลุ่มหนึ่งไปสู่คนอื่นกลุ่มหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยยึดเอาอุดมคติ อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม หมายถึง หน่วยงานในสังกัดของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๕ ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย

๑. ทราบถึงลักษณะการบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. ทราบถึงปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. ทราบถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม และเป็นแนวทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องสัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบริการสังคม สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในที่นี้กล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยนำข้อมูลมาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา วารสาร งานวิจัย เอกสารทางวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมที่เกี่ยวข้อง โดยในที่นี้ได้ แบ่งเนื้อหาออก ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผล
 - ๒.๑.๑ ความหมายสัมฤทธิ์ผล
 - ๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีของประสิทธิผล
- ๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๑ ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล
 - ๒.๒.๓ หลักการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๔ หลักการของนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๕ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๖ เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๗ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 - ๒.๒.๘ ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard: BSC)
- ๒.๓ ศึกษาสภาพปัญหาวิกฤติทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย
 - ๒.๓.๑ วิเคราะห์ SWOT การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- ๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคม
 - ๒.๔.๑ ความหมายของการบริการวิชาการแก่สังคม
 - ๒.๔.๒ ยุทธศาสตร์การบริการวิชาการแก่สังคม
 - ๒.๔.๓ วิเคราะห์ SOWT สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวสัมฤทธิ์ผล

๒.๑.๑ ความหมายสัมฤทธิ์ผล

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของสัมฤทธิ์ผล หรือ ผลสัมฤทธิ์ ไว้ว่า หมายถึง ความสำเร็จหรือผลแห่งความสำเร็จ^๑ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Effectiveness” กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสำเร็จของวัตถุประสงค์ทั้งในระดับโครงการ หรือผลสำเร็จในระดับแผนงาน(Program)^๒

สมชาย เทพแสง กล่าวโดยเรื่องสัมฤทธิ์ผลไว้ว่า เป็นการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย พันธกิจ และยุทธศาสตร์ โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม เกิดการยอมรับและศรัทธา มีแรงจูงใจในการทำงานเพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ^๓

สงบ ลักษณะ ให้ความเห็นในเรื่องสัมฤทธิ์ผลไว้ว่าเป็นการเน้นติดตามผลการเรียนรู้เพื่อระบุถึงสิ่งที่ยังบกพร่องและช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนรู้ครบถ้วนได้มาตรฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ที่สมบูรณ์และช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ผลการเรียนรู้ครบถ้วนได้มาตรฐานเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ที่สมบูรณ์จึงต้องพัฒนาวัดผลประเมินผลให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักการเป้าหมายและสภาพจริงที่เปลี่ยนแปลงไป^๔

คำว่า สัมฤทธิ์ผล (Effectiveness) จึงหมายถึง ผลแห่งความสำเร็จในระดับโครงการ กิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ นำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายจากการอบรมหรือการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพตามสภาพจริงที่เปลี่ยนไป

ฟิคเลอร์ (Fickler) กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ การที่กลุ่มงานสามารถทำงาน ที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งเป็นประสิทธิผลของกลุ่ม^๕

ฮอย แอนด์ มิสเกล (Hoy and Miskel) ได้ให้ความหมาย ประสิทธิภาพ ไว้ว่าหมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ หรือความพึงพอใจในการทำงานของครู หรือขวัญของสมาชิกในโรงเรียนดี^๖

^๑ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๗๙.

^๒ สมพร สังข์นิ่ม, สถาบันดำรงราชานุภาพ, “ประมวลคำศัพท์ทางการบริหารที่เกี่ยวกับงานจังหวัดบูรณาการ (CEO)”, **สารดำรงราชานุภาพ**, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๐ (พฤศจิกายน ๒๕๔๖) : ๒๑. อ้างใน พระมหาสามารถฐานิสฺสโร “สัมฤทธิ์ผลของโครงการพุทธธรรมนำเอาเยาวชนของโรงเรียนวัดกระจับพินิจสังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

^๓ สมชาย เทพแสง, ผู้นำคุณภาพ หัวใจสำคัญในการสร้างคุณภาพการศึกษา, **วารสารวิชาการ**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๕ (เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๖) : ๑๑-๑๖.

^๔สงบ ลักษณะ, **แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๖) หน้า ๑๖๖-๑๑๗.

^๕ นฤมล บุญรอด “ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงานด้านวิชาการกรมศุลกากร”, **หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาการบริหารงานทั่วไป, (วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา, พฤศจิกายน ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๒-๑๒๖.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖.

๒.๑.๒ แนวคิดและทฤษฎีของประสิทธิผล

ดับเบิล เจ ริตเดน (Dupbel J Rieddien) ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพพิจารณาได้ ๓ ระดับ คือ ระดับองค์กร (Corporate) ระดับหน่วยงาน (Departmental) และระดับบุคคล (Managerial) ประสิทธิภาพ ระดับองค์กรจะเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ กำไร ตำแหน่ง ในการแข่งขันการเจริญเติบโต และขยายตัวขององค์กรผลิตภาพความยืดหยุ่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และความสัมพันธ์กับส่วนราชการ ประสิทธิภาพระดับหน่วยงานเป็นเรื่องที่หน่วยงานในระดับย่อยขององค์กร สามารถทำผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่องค์กรใหญ่ ในภาพรวมได้ประสิทธิผลระดับบุคคลเป็นเรื่องของผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์กร^๗

อาร์.เอ็ม.สตีร์ส (R.M. Steers) ได้เสนอว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ซึ่งแยกตามลักษณะไว้ ๔ ประการ คือ

๑) ลักษณะขององค์กร

๑.๑ โครงสร้าง ได้แก่ ความมากน้อยของการกระจายอำนาจ การแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะด้าน กฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร ขนาดขององค์กร และช่วงของการบังคับบัญชา

๑.๒ เทคโนโลยี หมายถึง เครื่องมือ หรือวิธีการซึ่งองค์กรใช้ในการแปรสภาพตัวป้อนออกไปเป็นผลผลิต ได้แก่ เครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต กระบวนการ และวิธีการผลิต

๒) ลักษณะของสภาพแวดล้อม

๒.๑ สภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

๒.๒ สภาพแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ บรรยากาศขององค์กร เช่น นโยบายการบริหารงานบุคคล รูปแบบการปกครอง การบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในองค์กร

๓) ลักษณะของพนักงาน ได้แก่ ความผูกพันที่มีต่อองค์กร และผลการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กร

๔) นโยบายการบริหารและการปฏิบัติ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายขององค์กร การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำ การสร้างสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน รวมถึงการปรับตัวขององค์กร และการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่^๘

ธงชัย สันติวงษ์ มีความเห็นว่า ประสิทธิภาพขององค์กร จะมีขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า องค์กร สามารถทำประโยชน์จากสภาพแวดล้อม จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดอยู่เบื้องหลังควบคุมประสิทธิภาพ ก็คือ ความมีประสิทธิภาพ ซึ่งหมายถึง การมีสมรรถนะสูง สามารถมีระบบทำงานที่ก่อให้เกิดผลได้สูงสุด โดยได้ผลผลิตที่มีคุณค่าของทรัพยากรที่ใช้ไป นอกจากนี้ ประสิทธิภาพองค์กร จะบรรลุผลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย และแผนงานต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่สุดโดยเป้าหมายและชนิดของแผนงานที่องค์กรกำหนดขึ้น เพื่อการดำเนินงานใน

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘.

^๘ R.M. Steers, *Organizational effectiveness : A behavioral view*, Santa Monica (California : Goodyear, 1977), pp. 7-8.

สภาพแวดล้อมทั้งระยะสั้นและระยะยาว ย่อมจะมีผลทำให้องค์กร ต้องเกี่ยวข้องกับเทคนิควิทยาการ แบบใดแบบหนึ่ง และปัจจัยองค์การที่เป็นทางการ ได้แก่ การกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ กฎเกณฑ์ วิธีการทำงาน และนโยบายเป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันมิให้ผลเสียหายและเพื่อป้องกันมิให้มีการก้าวกายซ้ำซ้อน สับสนหรือขาดระเบียบ

รวมทั้งปัจจัยคนซึ่งเป็นผู้ทำงานต่าง ๆ จะสำเร็จได้ผลดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับคน และความสามารถศิลปะของผู้บริหาร ประสิทธิภาพเป็นการศึกษาผลที่ได้รับของงาน ลักษณะกิจการหรือกิจกรรมสนับสนุนในการลดหรือปรับปรุงสถานการณ์ที่ไม่พึงพอใจให้ดีขึ้น ดังนั้นประสิทธิผลจึงวัดระดับของการบรรลุจุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่จะปรับปรุง^๙

พระมหาชัยรัตน์ จิตเมโธ (แสนโซ้ง) กล่าวถึง วิธีการวัดประสิทธิผล คือ วิธีในการดูความสามารถในการจัดองค์การ และการใช้ทรัพยากรที่หาได้ให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์กับการบรรลุเป้าหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับความมากน้อยที่องค์การมีการวางแผนอย่างเป็นระบบสำหรับอนาคต และระดับที่องค์การมีการกำหนดเป้าหมายอย่างจริงจัง มีปริมาณไม่มากจนเกินความสามารถที่เราจะวัดได้ และต้องสามารถวัดได้ว่าองค์การกำลังบรรลุเป้าหมายได้แค่ไหนเมื่อไรอย่างไรโดยวิธีการวัดด้วยการวิเคราะห์ ๓ ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับการจัดการ และระดับองค์การ^{๑๐}

ภรณ์ มหามนต์ กล่าวไว้ว่า การทดสอบการบริหารที่ดี คือ การดูความสามารถในการจัดองค์การ (Organize) และการใช้ทรัพยากรที่หาได้เพื่อสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และรักษาระดับของการปฏิบัติที่มีประสิทธิผลไว้ให้ได้สิ่งสำคัญคือประสิทธิผลในปัจจุบันมักเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าแนวความคิดเรื่องประสิทธิผล คือ ตัวการที่จะเป็นเครื่องมือตัดสินใจขั้นสุดท้ายว่าการบริหารองค์การประสบความสำเร็จหรือไม่เพียงใด อย่างไรก็ตามคำว่า ประสิทธิภาพ ยังมีความแตกต่างกันอยู่ในความเข้าใจของนักวิชาการต่างสาขากัน สำหรับนักเศรษฐศาสตร์หรือนักวิเคราะห์ทางการเงิน ประสิทธิภาพขององค์การ (Organization Effectiveness) มีความหมายอย่างเดียวกันกับผลกำไร (Profit) หรือผลประโยชน์จากการลงทุน (Return On Investment) สำหรับผู้จัดการฝ่ายผลิต ประสิทธิภาพมักหมายถึงความถึงคุณภาพหรือปริมาณของผลผลิตที่เป็นสินค้าและบริการ สำหรับนักวิทยาศาสตร์การวิจัย ประสิทธิภาพอาจถูกตีความในรูปแบบของจำนวนสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ หรือผลผลิตใหม่ ๆ ขององค์การและสำหรับนักสังคมศาสตร์ประสิทธิผลหมายถึงคุณภาพของชีวิตการทำงาน^{๑๑}

^๙ รัชชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

^{๑๐} พระมหาชัยรัตน์ จิตเมโธ (แสนโซ้ง), “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๓๘.

^{๑๑} ภรณ์ มหามนต์, **การประเมินประสิทธิผลขององค์การ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๒.

ทฤษฎีการจูงใจของแมคเคลแลนด์ (McClelland)

McClelland พบว่า มนุษย์มีระดับความต้องการทางด้านความสำเร็จต่างกัน สิ่งที่บอกถึงความแตกต่างนี้ คือ ความต้องการ หรือสิ่งจูงใจในทางด้านความสำเร็จ สรุปว่า ลักษณะของผู้ที่ประสบความสำเร็จสูงมักมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. กล้าเสี่ยงพอประมาณ หมายความว่า บุคคลที่จะประสบผลสำเร็จระดับสูงได้นั้นในความเห็นของเขาคิดว่าจะต้องเป็นคนที่ไม่เสี่ยงจนเกินไปเพราะจะมีโอกาสผิดพลาดมากแต่ก็ไม่ใช่คนประเภทที่ไม่กล้าเสี่ยงเลย เพราะคนที่ไม่กล้าเสี่ยงเลยย่อมจะไม่กล้าทำอะไรเลย

๒. ต้องการได้รับข่าวสารย้อนกลับทันทีทันใด หมายถึง บุคคลที่จะมีความสำเร็จในระดับสูงนั้น จะมีลักษณะอย่างหนึ่ง คือว่านอกเหนือไปจากความกล้าเสี่ยงพอประมาณแล้วยังต้องการหรือปรารถนาจะได้รับข่าวสารย้อนกลับทันทีทันใด ทั้งนี้เพื่อที่จะประเมินค่าสิ่งที่ตนทำ ไปและพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขในขณะเดียวกัน เพื่อจะได้ทราบว่าที่เขาประสบความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวสักขนาดไหนในสิ่งที่ได้ทำลงไป

๓. ปรารถนาการประสบความสำเร็จ หมายถึง บุคคลที่จะมีความสำเร็จอย่างสูงนั้นจะพบว่า การที่ได้ทำงานสำเร็จในที่หนึ่งทีใดจะมีความพอใจอยู่ในงานนั้นเอง ขณะเดียวกันปรารถนาที่จะทำความสำเร็จ เพื่อความสำเร็จของงานมากกว่าที่จะได้รับรางวัลหรือผลตอบแทนเป็นวัตถุจากผลงานนั้นซึ่งสิ่งที่เห็นได้ชัดคือลักษณะของทรศนะของผู้ที่มีความสำเร็จในระดับสูงที่มีต่อเงินที่จริงแล้วเขาไม่ได้ปฏิเสธที่จะไม่รับเงิน แต่เงินไม่ใช่สิ่งแรกที่เขาต้องการได้ในการที่จะประสบความสำเร็จ

๔. หมกมุ่นอยู่ในเรื่องของการงาน หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้มีความสำเร็จในระดับสูงได้เริ่มงานที่มีความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาแล้วเขาก็จะเริ่มหมกมุ่นอยู่กับงานจนกระทั่งได้รับความสำเร็จ เขาทนไม่ได้ที่จะเห็นงานเสร็จเพียงครึ่งหนึ่งแล้วก็ทิ้งไว้ และเขาก็จะไม่เกิดความพึงพอใจในตัวเอง จนกว่าเขาจะได้รับความพยายามอย่างสูงในการปฏิบัติงานให้สิ้นสุดลงไป^{๑๒}

วิโรจน์ สารรัตน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการความสำเร็จ (The Need to Achieve Theory) ของแมคเคลแลนด์ (McClelland) เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความต้องการเหมือนกัน เพียงแต่มีขนาดมากน้อยต่างกัน ความต้องการนี้แบ่งออกไปเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) เป็นความต้องการที่จะบรรลุผลสำเร็จในงานที่มีความท้าทาย และการบรรลุมาตรฐานของงานที่ทำได้อย่างดีเยี่ยม (Excellence) โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่มีความต้องการความสำเร็จในงานสูงจะพยายามหาหรือสร้างสถานการณ์เชิงแข่งขันให้กับตนเองเพื่อทำงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยความพยายามของตนเองและต้องการได้รับผลจากการทำงานนั้นด้วย และบุคคลที่มีความต้องการเช่นนี้มีมักหลีกเลี่ยงงานที่มีจุดมุ่งหมายที่เป็นไปไม่ได้หรือยากเกินไปเนื่องจากมีความเสี่ยงต่อความล้มเหลว นอกจากนั้นบุคคลประเภทนี้ยังต้องการแก้ปัญหาด้วยความคิดสร้างสรรค์การสร้างนวัตกรรม จึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าขององค์การโดยทั่วไปจะมีคนเพียงประมาณ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ ขององค์การที่มีความต้องการความสำเร็จสูงผู้บริหารพึงจัดสิ่งจูงใจให้บุคคลเหล่านี้ด้วยงานที่มีความท้าทาย สามารถบรรลุผลได้ และมีผลย้อนกลับทันที แม้ว่าบุคคลประเภทนี้

^{๑๒} Mc Clelland. D.C. 1994. *The Achieving Society*. New Jersey : D. van Northland company. P. 68-69.

จะมีแรงจูงใจจากภายใน (Intrinsic Motivation) ก็ตามแต่ผู้บริหารพึงให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอก (Extrinsic Motivation) ด้วยเช่นกัน

จากแนวคิดทฤษฎีการจูงใจของแมคเคลแลนด์ สรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นความต้องการหรือความปรารถนาที่จะปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐานดีเลิศ หรือประสบความสำเร็จในสถานการณ์ที่มีการแข่งขัน^{๑๓}

ทฤษฎีการจูงใจของเฮอริชเบอร์ก (Herzberg)

ทฤษฎีองค์ประกอบคู่ของเฮอริชเบอร์กมีสเนอร์และสไนเดอร์แมน ได้ศึกษาวิศวกรและนักบัญชีประมาณ ๒๐๐ คนจากโรงงานอุตสาหกรรม ๑๑ แห่ง ในเองพิทส์เบิร์ก (Pittsberg) รัฐเพนซิลวาเนีย (Pennsylvania) สหรัฐอเมริกาโดยการสอบถามคนงาน เพื่อหาคำตอบว่าอะไรเป็นสิ่งที่ทำให้เขารู้สึกว่าพอใจหรือไม่พอใจในงานจากการวิเคราะห์ เฮอริชเบอร์กและคณะสรุปว่ามีปัจจัยสองประการที่สัมพันธ์กับความชอบหรือไม่ชอบของแต่ละบุคคล ปัจจัยดังกล่าวเรียกว่า ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factor) และปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์ประกอบกระตุ้น (Motivation Factors) หมายถึง ปัจจัยที่หากบุคคลได้รับการตอบสนองแล้วจะสร้างความพึงพอใจให้กับบุคคลปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมี ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสำเร็จของงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบผลสำเร็จอย่างดี ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ การรู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นหลังผลของงานที่สำเร็จเขาเกิดความรู้สึกพอใจและปลื้มในผลสำเร็จของงาน

๒. การได้รับความยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การที่บุคคลได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนผู้มาขอรับคำปรึกษา หรือจากบุคคลในหน่วยงานการยอมรับนี้อาจจะเป็นการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใด ที่สื่อให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ เมื่อทำงานอย่างหนึ่งบรรลุผลสำเร็จ การยอมรับนับถือจะแฝงอยู่กับความสำเร็จของงานด้วย

๓. ลักษณะของงาน (The Work Itself) หมายถึง งานที่น่าสนใจ งานที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่ม งานที่ท้าทายให้ต้องลงมือทำตั้งแต่ต้นจนจบได้โดยลำพังแต่เพียงผู้เดียว

๔. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้น จากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ และมีอำนาจในการรับผิดชอบอย่างเต็มที่ที่ไม่มี การตรวจหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

๕. ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ (Advancement) หมายถึง องค์ประกอบที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

องค์ประกอบปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factors) หมายถึง ปัจจัยที่ช่วยธำรงรักษาความพึงพอใจของคนทำงานให้ดำรงอยู่ได้ตลอดไป หากได้รับการตรวจสอบจากหน่วยงานอย่างดีและป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้มี ๕ ประการ ได้แก่

^{๑๓} วิโรจน์ สารรัตน์, ๒๕๔๕, การบริหาร หลักการ ทฤษฎี ประเด็นการศึกษาและบทวิเคราะห์, องค์การทางการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ, หน้า ๙๙.

๑. นโยบายและการบริหาร (Policy and Administration) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการ การมอบหมายงาน การควบคุมกำกับดูแล การนิเทศและติดตามผล รวมทั้งการประเมินผล การปฏิบัติงานเพื่อให้ไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒. การปกครองบังคับบัญชา (Supervision) หมายถึง การวินิจฉัย สั่งการ การมอบหมายงาน การควบคุมกำกับดูแล การนิเทศและติดตามผล รวมทั้งการประเมินผล การปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relation) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นความสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อกันและกัน หากทุกคนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

๔. สภาพแวดล้อมในการทำงาน (Working Environment) หมายถึง สภาพแวดล้อมของงานที่ปฏิบัติ เช่น จำนวนงาน ความสะดวกในการทำงาน ความเหมาะสมเพียงพอในเรื่องสถานที่ทำงาน อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ลักษณะอาคาร และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในการทำงาน

๕. เงินเดือน (Salary) หมายถึง สิ่งที่เป็นค่าจ้าง ค่าตอบแทนต่างๆ ทั้งทางตรงคือรูปของตัวเงินและทางอ้อมในรูปของผลประโยชน์เกื้อกูลต่างๆที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับเป็นปัจจัยจำเป็นอย่างหนึ่งซึ่งป้องกันมิให้คนเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน^{๓๔}

สรุปได้ว่าความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามทฤษฎีของเฮร์ซเบิร์กนั้นมุ่งที่จะสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นจูงใจให้คนปฏิบัติงานโดยมุ่งหวังให้บรรยากาศทั้งสองสภาพนี้เป็นสิ่งที่สร้างความพึงใจ และสามารถกระตุ้นจูงใจให้ปฏิบัติงาน

ปัจจัยจูงใจประกอบด้วย

๑. ความสำเร็จในหน้าที่การงาน (Achievement) หมายถึง ผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานของผู้ปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของหน่วยของตนเองโดยสามารถหาวิธีแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจนบรรลุผลสำเร็จในการทำงานเกิดความรู้อึ้งใจและปลอบปลื้มในความสำเร็จของงานนั้น

๒. การยอมรับนับถือ (Recognition) คือ การได้รับการยกย่องชมเชย ยอมรับนับถือหรือได้รับการแสดงความยินดีจากผู้บังคับบัญชาผู้ใต้บังคับบัญชาผู้ร่วมงานตลอดจนบุคคลภายนอกอื่นๆ เมื่อมีการปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จการยอมรับนับถือก็แฝงอยู่ในความสำเร็จในงานด้วย

๓. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (The Work Itself) หมายถึง งานที่น่าสนใจท้าทายให้ต้องลงมือทำหรือไม่เป็นงานที่มีลักษณะความสามารถทำตั้งแต่ต้นจบได้โดยลำพังแต่เพียงผู้เดียวจะทำให้เกิดความพอใจเป็นอย่างมาก และลักษณะของงานต้องใช้ความคิดประดิษฐ์ค้นหาสิ่งใหม่ ๆ แบบใหม่ ๆ โดยไม่คำนึงว่า จะได้รับการยอมรับนับถือในงานนั้นหรือไม่ก็ตาม

๔. ความรับผิดชอบ (Responsibility) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า ความพึงพอใจที่เกิดจากการได้รับการมอบหมายและรับผิดชอบอย่างเต็มที่ซึ่งบางครั้งก็เป็นความรับผิดชอบใน

^{๓๔} Herzberg, F. Mausner, B & Snyderman, B. *The motivation to work*, (2nd ed, New York: Wiley, p. 91.

งานชนิดใหม่โดยไม่มีควมก้าวหน้าจากงานนั้นเลยและบางทีก็เป็นความรับผิดชอบในการทำงานให้เพื่อนร่วมงาน โดยที่ไม่มีการตรวจตราหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

๕. ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ (Advancement) หมายถึง การได้รับการเลื่อนขั้นเงินเดือนและตำแหน่งสูงขึ้น รวมทั้งโอกาสที่จะได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญจะกระตุ้นให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน^{๑๕}

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่

จากการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเผยแผ่ไว้ ดังนี้ **ราชบัณฑิตยสถาน**^{๑๖} ให้ความหมายของคำว่า เผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระศาสนา

กรมการศาสนา^{๑๗} ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนา ให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้ว น้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระสงฆ์ จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น ในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่พระธรรมหรือต้องการให้ประชาชน ได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไปทำให้แพร่หลายออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศมีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ^{๑๘}

พระประทีป ยสินธุโร ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ หมายถึง การเปิดเผยสิ่งที่ถูกปิดบังให้คนอื่นได้รับรู้ คือ การเผยแผ่สิ่งที่ดีงาม คนยังไม่รู้ไม่เห็นได้รู้เห็นทั่วกัน และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็น

^{๑๕} Herzberg, F.Mausner, B & Snyderman, B. **The motivation to work**, (2nd ed, New York : Wiley, p.113 – 115.

^{๑๖} ราชบัณฑิตยสถาน, ความหมายจากพจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/เผยแผ่> [๑๓ ม.ค. ๒๕๖๐]

^{๑๗} กรมการศาสนา, **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^{๑๘} พจนารถ สุพรรณกุล บทความเผยแผ่เมื่อ วันเสาร์, 20 กันยายน 2557 08:27

นามธรรม เช่น การแผ่ความสุข ความช่วยเหลือเผื่อแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ หมายถึง การขยายหรือการกระจายออกไปในวงกว้างก็ใช้คำว่า เผยแพร่ และคำนี้มักจะใช้กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น แพร่ภาพ แพร่ข่าว แพร่เชื้อ ดังนั้น หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาอยู่ในฐานะที่เป็นนามธรรม จึงสมควรที่จะใช้คำว่า เผยแผ่ จึงจะเหมาะสมกว่าใช้คำว่าเผยแพร่^{๑๙}

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กล่าวว่า การเผยแผ่ หมายถึง ขยายออกไป, การทำให้ขยายออกไป หมายถึง สิ่งที่ยิ่งใหญ่อยู่แล้วทำให้ขยายออกไป เช่น การแผ่กฤษฎาภินิหารของพระเจ้าจักรพรรดิ เช่น พระเจ้าอโศกมหาราชทรงแผ่กฤษฎาภินิหารด้วยการส่งพระหิณฑุสไปยังประเทศศรีลังกา^{๒๐}

วคิน อินทสระ กล่าวถึง การเผยแผ่ว่าหมายถึง “การพูดการสั่งสอน การแนะนำ, การเขียนหนังสือ, การเป็นตัวอย่าง การทำให้ดู การอยู่ให้เห็น”^{๒๑} ถูกต้องและเหมาะสมและน้อมนำพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พุทธธรรม หมายถึง การทำให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ขยายกว้างขวางออกไป มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแห่งการปฏิบัติ หน้าที่การเผยแผ่พุทธธรรมต้องอาศัยทั้งพระภิกษุสงฆ์เป็นกำลังและได้อุบาสก อุบาสิกา เป็นกำลังเสริม โดยอาศัยสื่อที่มีอยู่รอบตัว มาเป็นอุปกรณ์ในการเผยแผ่และสื่อสารที่สำคัญที่สุด คือ สื่อบุคคล ดังคำกล่าวที่ว่า “ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”

๒.๒.๒ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล

ครั้งเมื่อพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้น พระพุทธองค์ทรงประกาศพระสัทธรรมเป็นรูปแบบใหม่ของสังคมในสมัยนั้นคือ พระพุทธองค์ทรงปฏิรูปคำสอนดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์และปฏิวัติสังคมโดยมองว่าทุกคนที่เกิดมาบนโลกเป็นมนุษย์มีความเท่าเทียมกัน ดังพุทธพจน์ที่ว่า “**น ชจจา วสโล โหติ น ชจจา โหติ พราหมโณ กมฺมฺนา วสโล โหติ กมฺมฺนา โหติ พราหมโณ** แปลว่า บุคคลจะเป็น

^{๑๙} พระประทีป ยสินฺธโร, “สัมฤทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๑**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย คณะกรรมการจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์, (กรุงเทพมหานคร: นวสาส์น การพิมพ์, ๒๕๕๑): ๕๗๗.

^{๒๐} พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การเผยแผ่เชิงรุก**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.सानลดา, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๒๑} วคิน อินทสระ, **การเผยแผ่ศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กิตติวรรณการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓๗.

คนเลวหรือประเสริฐเพราะชาติกำเนิดก็หาไม่ แต่เป็นคนเลวก็เพราะการกระทำเป็นผู้ประเสริฐก็เพราะการกระทำ”^{๒๒}

เมื่อหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ แผ่ไปยังกลุ่มคนทุกชนชั้นในสังคม ทำให้ชนเหล่านั้นยอมรับนับถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ และเข้ามาบวชในพระธรรมวินัยเป็นจำนวนมาก จึงเกิดกลุ่มใหม่ทางสังคมขึ้นมาจากกลุ่มบุคคลทั้ง ๔ วรรณะที่เข้ามาบวชอยู่ในพระธรรมวินัยนี้ และยอมรับในคำสั่งสอนและข้อประพฤติปฏิบัติที่พระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้ ซึ่งระเบียบแบบแผนก็แตกต่างไปจากวรรณะทั้ง ๔ ที่มีมาแต่ก่อน ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเทียบแม่น้ำใหญ่บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมุนา อจิรวดี สรภู มหิ ที่ไหลมารวมกันที่มหาสมุทรแล้วย่อมละนามและโคตรอันเดิมเสีย ถึงซึ่งอันนี้ว่ามหาสมุทรเหมือนกัน วรรณะ ๔ เหล่านี้คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร เช่นเดียวกัน ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในพระธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละชื่อและตระกูลเดิมเสีย ซึ่งถึงอันนี้ว่าสมณะเชื้อสายศากยะบุตรเหมือนกัน”^{๒๓}

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในท่ามกลางความเชื่อที่หลากหลาย และความเป็นอยู่ของประชาชนในชมพูทวีปยังถูกกำหนดด้วยระบบความเชื่อถือและคำสอนของศาสนาพราหมณ์ ในทางสังคมมนุษย์ถูกแบ่งออกเป็นวรรณะต่าง ๆ ๔ วรรณะ และยังมีกลุ่มคนของศาสนาพราหมณ์ ที่อยู่นอกวรรณะที่ต่ำลงไปอีก เช่น พวกจัณฑาล หินชาติ เป็นต้น

ระบบชนชั้นวรรณะ เป็นระบบชนชั้นที่กำหนดกันด้วยชาติกำเนิดที่มีมาแต่เดิม ก่อนพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้น ถือเป็นการเชื่อแบบดั้งเดิมก่อนพุทธกาลนานมาแล้ว โดยแบ่งออกเป็นวรรณะ ๔ จำพวก ได้แก่

กษัตริย์ ชนชั้นเจ้าหรือชนชั้นปกครอง ได้แก่ ผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงปลอดภัยของบ้านเมือง บุคคลในวรรณะนี้จะได้รับการศึกษาวิชาการด้านการปกครอง การทหารหรือพิชัยสงคราม

พราหมณ์ ชนชั้นเจ้าตำรา เจ้าพิธี ได้แก่ ผู้มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นครูสอนวิชาการต่าง ๆ ให้แก่บุคคลในวรรณะอื่น บุคคลในวรรณะนี้จะได้รับการศึกษาวิชาศาสนา ปรัชญา และวิชาการทั่วไป จัดเป็นนักปราชญ์

แพศย์ ชนชั้นพ่อค้าและกลีกร ได้แก่ ผู้มีอาชีพค้าขายและทำกสิกรรม บุคคลในวรรณะนี้จะได้รับการศึกษาวิชาการพาณิชย์และการเกษตร

ศูทร พวกทาส กรรมกร ได้แก่ ผู้มีอาชีพเป็นกรรมกรรับจ้าง หรือผู้ใช้แรงงาน บุคคลในวรรณะนี้มีการศึกษาน้อย และวิชาการบางอย่างถูกห้ามเรียนตามคำสอนของศาสนา^{๒๔}

^{๒๒} ดูรายละเอียดใน ชุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๔๒/๕๓๒.

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน องอภฎก. (ไทย) ๒๓/๑๙/๒๔๖-๒๕๑.

^{๒๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๕

วรรณะทั้ง ๔ กษัตริย์และพราหมณ์ ถือว่าเป็นวรรณะสูง แพศย์เป็นวรรณะระดับกลาง ศูทรถือว่าเป็นวรรณะต่ำ บุคคลที่ถูกจัดให้อยู่ในวรรณะใดวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะดังกล่าว เรียกว่า สวรรณะ หมายถึงเป็นผู้มีวรรณะสังกัดอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่นอกวรรณะทั้ง ๔ เรียกว่า อวรรณะ หมายถึงเป็นผู้ที่ไม่มีวรรณะสังกัด ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต่ำที่สุด มีชื่อเรียกดังนี้ เช่น จันฑาล หินชาติ อธิศูทร และ ปุกกุสะ เป็นต้น^{๒๕}

สมัยที่พระผู้มีพระภาคตรัสรู้ใหม่ ๆ พระพุทธองค์ทรงเสวยวิมุตติสุขและพิจารณาธรรมที่ตรัสรู้ว่าเป็นสิ่งที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก ยากที่คนมีกิเลสตัณหาจะรู้ถึงเข้าใจได้ ทำวสหมบัติพรหมได้เข้าเฝ้ากราบทูลอาราธนาให้พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม เมื่อพระพุทธองค์รับคำกราบทูลอาราธนาให้ทรงแสดงธรรมของท้าวสหมบัติพรหมแล้ว พระพุทธองค์ทรงพิจารณาบุคคลที่ควรจะแสดงธรรมให้ฟังทรงนึกถึงพระดาบสผู้เคยเป็นอาจารย์สอนกัมมัญฐานในสมัยที่ทรงแสวงหาโมกขธรรมอยู่ คือ อาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส रामบุตร แต่อาหารดาบสได้เสียชีวิตไปก่อน ๗ วันแล้ว และอุทกดาบสก็เสียชีวิตไปก่อน ๑ วันแล้ว

พระพุทธองค์จึงทรงนึกถึงปัญจวัคคีย์ ผู้เคยเฝ้าอุปฐากอยู่ในสมัยที่พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียร หลังจากนั้นทรงเสด็จไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี เมื่อเสด็จถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แล้วทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พวกปัญจวัคคีย์ เมื่อแสดงธรรมจบ โภณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้า ได้ธรรมจักขุ (ดวงตาเห็นธรรม คือ โสดาปัตติมรรคญาณ) เป็นโสดาบัน และทูลขอบวชเป็นพระภิกษุ พระพุทธองค์ทรงประทานการบวชให้ท่านด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา ต่อจากนั้นทรงแสดงธรรมแก่คนที่เหลือคือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ทำให้ท่านเหล่านั้นได้ธรรมจักขุทั้งหมด และได้ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา^{๒๖} พระพุทธองค์ทรงบวชให้พวกเขาด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา หลังจากที่แสดงธรรมโปรดภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ให้บรรลุดธรรม

จากนั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดยสะกุลบุตรสหายคฤหัสถ์ของพระยสะอีก ๔ คนและสหายของพระยสะ ซึ่งเป็นชาวชนบทอีก ๕๐ คน ทำให้พวกเขาบรรลุดรรชนีผล รวมพระอรหันต์ที่เกิดขึ้นในช่วงแรกนี้ ๖๑ รูป^{๒๗} ครั้งนั้น พระพุทธองค์รับสั่งกับภิกษุเหล่านั้นว่า “ภิกษุทั้งหลายเราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นทิพย์ทั้งเป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมมีความงาม

^{๒๕} วิรัช ธีรพันธ์เมธี, **พุทธปรัชญาการปกครอง**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ดวงแก้ว, ๒๕๔๗, หน้า ๔-๕.

^{๒๖} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๒๔/๑๘-๓๑.

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๐-๓๑/๓๗-๔๐.

ในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ
และพยัญชนะบริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”^{๒๘}

ต่อมา พระพุทธองค์ได้เสด็จไปโดยลำพัง ถึงตำบลอุรุเวลาพร้อมทั้งทรงแสดงธรรมโปรด
ชฎิลสามพี่น้องและเหล่าลูกศิษย์ที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เหล่าชฎิลทั้งหลายเลื่อมใสและ
กราบทูลขอของบวรพชาและอุปสมบทในสำนักของพระผู้มีพระภาค ทำให้มีภิกษุกำเนิดขึ้นมาใน
พระพุทธศาสนาครั้งนั้นถึง ๑,๐๐๐ รูป เมื่อพระภิกษุสงฆ์เพิ่มจำนวนมากขึ้น การเผยแผ่พระสัทธรรมก็
เจริญไปตามลำดับ มีบุคคลผู้เลื่อมใสในคำสอนเป็นจำนวนมาก พระสาวกเหล่านั้นได้ช่วยพระพุทธองค์
เผยแผ่พระธรรมคำสอนไปยังทิศต่างๆ ทำให้กุลบุตรผู้มีความเลื่อมใสเข้ามาบวชเป็นจำนวนมาก

พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีพระพุทธเจ้าเป็นศูนย์กลาง จึงไม่มีปัญหามากนัก
เพราะถ้าเกิดปัญหาพระพุทธเจ้าก็ประชุมสงฆ์บัญญัติวินัยเป็นข้อไว้ ส่วนการเผยแผ่ของพระพุทธเจ้า
นั้น มีพุทธลีลาในการสอนที่ประยุกต์เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี แต่พอกาลเวลาเปลี่ยนไป วิธีการที่
เคยใช้ได้ผลอาจจะต้องมีการปรับปรุงบ้าง แต่นักเผยแผ่ก็ต้องศึกษาศิลปะในการเผยแผ่พระพุทธ
ศาสนา และควรดำเนินรอยตามแนวการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีลีลาในการสอน หรือ พุทธลีลาใน
การสอน หรือเทศนาวิธี การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมมีกถา หรือการสนทนา
ทั่วไป ซึ่งมีไฉคราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี

พุทธลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า

การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงธรรมมีกถา หรือการสนทนาทั่วไปซึ่ง
มีไฉคราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมีองค์ประกอบที่เป็น
คุณลักษณะที่เรียกว่า เป็นลีลาในการสอน มี ๔ ประการ คือ

๑. สันทสนา ชี้ให้ชัด จะสอนอะไร ก็ชี้แจงแสดงเหตุผล แยกแยะอธิบายให้ผู้ฟัง
เข้าใจแจ่มแจ้ง ดังจูงมือไปเห็นกับตา การเผยแผ่ธรรมในโลกนี้มีคนดีและคนชั่ว ดีเพราะอะไร เพราะ
กุศลมูล คือ อโลภะ อโมหะ คนชั่วเพราะ โลภะ โทสะ โมหะ ธรรมภาคปฏิบัติ คือ อริยสัจ ๔
ถ้าเรามีศิลปะก็ประยุกต์ได้ เช่น เมื่อหิวก็รับประทานจนอิ่ม หิว คือ ทุกข์ เหตุแห่งความหิว คือ สมุทัย
รับประทาน คือ มรรค อิ่ม คือ นิโรธ ธรรมะสามารถอธิบายได้ แม้ด้วยเหตุธรรมดา แต่เราต้องชี้ให้เห็น
อย่างชัดเจน อย่างการสอนเรื่องศีลห้า หัวใจของศีล คือ เมตตาซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวพันกัน เราจะพูด
เรื่องเมตตาก็ได้ เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน เพราะถ้าคนมีเมตตาก็ไม่ฆ่าสัตว์ จากนั้นศีลข้ออื่นก็จะตามมา
ที่พระพุทธเจ้าสอนมากเพราะท่านอยู่นาน แต่สอนไม่ก็เรื่องจึงต้องใช้พุทธศิลป์ในการเผยแผ่แท้จริงก็
อยู่ที่ดี หรือชั่ว ละบาป บำเพ็ญบุญและทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว ธรรมนั้นจะสรุปให้สั้นก็ได้ จะขยายให้ยาว
ก็ได้

^{๒๘} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

๒. สมาทปนา ขวนให้ปฏิบัติ คือ สิ่งใดควรทำ ก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ และ ขาบซึ่งในคุณค่า เห็นสมจริง จนผู้ฟังยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ เช่นสอนเรื่องสติ สอน เรื่องการข้ามถนนของคนก็ได้ คนขาดเงินยังสามารถข้ามถนนได้ แต่ถ้าขาดสติจะข้ามถนนไม่ได้

๓. สมุตเตขนา เร้าให้กล้า คือ ปลุกใจให้คึกคัก เกิดความกระตือรือร้นมีกำลังใจแข็ง ชันมันใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวเหน็ดเหนื่อยหรือยากลำบาก การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ต้อง ปลุกเร้าให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อมั่น อย่างนำเสนออะไรให้มีความยาวมากเกินไปต้องจับประเด็นให้ได้ เช่น ชาวที่คนกำลังสนใจในปัจจุบัน คืออะไรต้องนำมาวิเคราะห์ ทำให้ผู้รับสารได้คิด และต้องเสริม เติมแต่งเชื่อมโยงกับธรรมะได้ ภาษาใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันเรียกว่าบูรณาการ ซึ่งก็คือ องค์กรวม หรือ สังขาร นั่นเอง

๔. สัมปหังสนา ปลุกให้ร่าเริง คือ ทำบรรยากาศให้สนุกสนาน แจ่มใสเบิกบานใจให้ ผู้ฟังแจ่มชื่น มีความหวัง มองเห็นผลดี และทางสำเร็จ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้ว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารจะไม่ได้อยู่ต่อหน้า การสื่อสารต้องใช้บรรยากาศ คือ ทำให้เพลิดเพลิน ต้องให้มีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร

ในอรรถกถาได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่าข้อ ๑ ปลดเปลื้องความเขลา หรือความมืดมัว ข้อ ๒ ปลด เปลื้องความประมาท ข้อ ๓ ปลดเปลื้องความเกียจคร้าน และข้อ ๔ สัมฤทธิ์การปฏิบัติ หลักการทั้ง ๔ อย่างสรุปได้ง่ายๆ ว่า “ชี้ให้ชัด ขวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง” หรือ “แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ล้ากล้า ร่าเริง” งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน เราก็ต้องสู้กับอิทธิพลของ “การสื่อสาร มนุษย์ เงินตรา และเทคโนโลยี” ซึ่งกำลังครอบงำสังคมไทย ในอนาคตเราคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ นักเผยแผ่ จึงต้องทนต่อกระแสทั้ง ๔ ประการนี้ให้ได้

หลักการสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธศาสนากำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งต้องมี เนื้อหา เรื่องที่จะสอน มีตัวผู้รับหรือผู้ฟัง และวิธีการสอนอย่างครบถ้วน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น หมายความว่า ทรงสอนให้รู้ แจ้ง เห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นสำหรับสาวกนั้นๆ สิ่งที่ทรงรู้แล้ว แต่เห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟัง หรือ ผู้รับการสอน ก็จะไม่สอนสิ่งนั้น ตัวอย่างเช่น “...พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สีลปาวัน เขต กรุงโกสัมพี ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหยิบใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบขึ้นมา แล้วรับสั่งเรียกภิกษุ ทั้งหลายมา ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความหมายข้อนั้นว่าอย่างไร ใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบที่เราหยิบขึ้นมากับใบที่อยู่บนต้น ไหนจะมากกว่ากัน” ลำดับนั้น ภิกษุทั้งหลายกราบทูล ว่า “ใบไม้ที่อยู่บนต้นไม้นั้นแล มากกว่าใบประดู่ลาย ๒-๓ ใบ ที่พระองค์ทรงหยิบขึ้นมามีเพียงเล็กน้อย พระพุทธเจ้าข้า” “ภิกษุทั้งหลาย สิ่งที่เรารู้แล้วแต่มิได้บอกเธอทั้งหลายก็มีมากเหมือนกัน เพราะเหตุ ไรเราจึงมิได้บอกเพราะสิ่งนี้ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเปื้อน

หน่วย ไม่เป็นไป เพื่อความคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้น เราจึงมิได้บอก ...”

๒. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังเห็นจริงได้ ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้ เห็น ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น “... ภิกษุทั้งหลาย แม้ว่าภิกษุจะพึงจับชายสังฆาฏิของเราติดตาม รอยเท้าเราติดตามไปข้างหลัง แต่ภิกษุนั้นมีความละโมภ กำหนดยินดีอย่างแรงกล้าในกาม มีจิต พยาบาท คิดประทุษร้าย หลงลืมสติไม่รู้ตัว มีจิตไม่ตั้งมั่น กระสับกระส่าย ไม่สำรวมอินทรีย์ แท้จริง แล้ว ภิกษุนั้น ก็ยังเชื่อว่าอยู่ห่างไกลเรา เราก็ห่างไกลภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นยังไม่ เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม เชื่อว่า ไม่เห็นเรา ภิกษุทั้งหลาย แม้ถ้าภิกษุอยู่ไกลเราถึง ๑๐๐ โยชน์ แต่ ภิกษุนั้นไม่มีความละโมภ ...มีจิตตั้งมั่นแน่วแน่ สำรวมอินทรีย์ แท้จริงแล้ว ภิกษุนั้นก็เชื่อว่าอยู่ใกล้เรา เราก็อยู่ใกล้ภิกษุนั้น นั่นเป็นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นเห็นธรรม แม้เห็นธรรม เชื่อว่าเห็นเรา”

๓. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ทรงแสดงธรรมมีคุณเป็น มหัศจรรย์ สามารถยังผู้ปฏิบัติตามให้ได้รับผลตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ตัวอย่างเช่น “...การทำบูชาอย่างนั้นไม่ชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง แต่ผู้ใดจะเป็นภิกษุหรือ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาก็ตาม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ผู้นั้นแหละชื่อว่าบูชาพระองค์ ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง... เราจะพยายามเพื่อบรรลอรุหิตผลในช่วงเวลาที่พระศาสดายังทรงพระชนม์อยู่ นั้นเอง เพื่อเป็นการบูชาพระองค์ ...” ท่านธรรมมารามคิดดังนี้แล้ว ก็เป็นผู้เดียวเท่านั้น ครั้นอยู่ใน อิริยาบถต่างๆ ก็นึกคิด ระลึกถึงธรรมที่พระศาสดาทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา ไม่คลุกคลีด้วยภิกษุหลาย รูป อยู่รูปเดียวในที่สุด ครั้นพระองค์ทรงทราบก็ทรงอนุโมทนาสาธุการว่า “ดีแล้วๆ ผู้ที่มีความรัก เคารพในเรา จงประพฤติอย่างธรรมมารามเถิด ภิกษุทั้งหลาย ผู้ที่บูชาเราด้วยของหอม ระเบียบดอกไม้ หาดูชื่อว่าบูชาเราจริงไม่ ส่วนผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จึงชื่อว่าบูชาเราอย่างแท้จริง”

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๒๙} ได้กล่าวถึงเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งทำ ให้ประชาชนรับสารซึ่งมีสติปัญญาแตกต่างกัน สามารถเข้าใจและจดจำได้มากที่สุด เนื้อหาหรือเรื่องที่ พระองค์ทรงสอนจะมีในหลักการสอน คือ

๑. สอนจากเรื่องที่เราเห็นเข้าใจง่ายสิ่งที่รู้เห็นเข้าใจยาก
๒. สอนเนื้อเรื่องทีละกลุ่มเล็กยากขึ้นตามลำดับขั้นและต่อเนื่องเป็นสายลงไป
๓. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงได้ฟังสอนด้วยของจริงให้ผู้เรียนได้ดู ได้เห็นได้ฟังเอง อย่างที่เรียกว่าประสบการณ์ตรง
๔. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่กววน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่อง
๕. สอนมีเหตุมีผล ตรงตามเห็นจริง
๖. สอนเท่าที่จำเป็น พอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจในการเรียนรู้ได้ผล ไม่ใช่สอนเท่าที่ ตนรู้หรือแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มาก
๗. สอนสิ่งที่มีความหมาย ควรที่เขาจะเรียนรู้และเข้าใจเป็นประโยชน์ต่อตัวเขาเอง

^{๒๙} พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๒), หน้า ๓๑-๕๘.

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี^{๓๐} ได้กล่าวถึงปัญหาการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันพระสงฆ์ไทยว่า พระสงฆ์และสามเณรส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย ไม่เข้าใจพุทธธรรมอย่างลึกซึ้ง และไม่เข้าใจสภาพสังคมปัจจุบัน จึงสื่อกับประชาชนไม่ได้ และเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ได้ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนเป็นเพียงพิธีกรรมส่วนใหญ่

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต)^{๓๑} กล่าวถึง จุดมุ่งเน้นของการเผยแพร่ธรรมะในพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทุกคนขึ้น โดยมุ่งเน้นถึงกลุ่มบุคคลที่มีความวุ่นวาย หรือความทุกข์ทั้งหมด พระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นที่หลักธรรมคำสอน เพื่อให้หนีภัยคิดถึงสาเหตุแห่งความทุกข์ให้หยุดคิดพิจารณาหลักธรรมตามเหตุผลที่เป็นจริงโดยอาศัยหลักของความศรัทธา คือ ความเชื่อ แต่ไม่ใช่เรื่องงมงาย ให้เชื่อด้วยหลักเหตุผล จุดมุ่งเน้นของการเผยแพร่หลักธรรม แบ่งออกเป็นหัวข้อดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาเน้นศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง
๒. พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพ

ปิ่น มุกขนัต ได้กล่าวถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาว่า การเผยแพร่พุทธธรรมในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้ามีวิธีการดำเนินการในการประสานมนุษย์สัมพันธ์โดยตระหนักในเหตุ ๓ ประการ อยู่เสมอ และในทุกๆ กรณีที่ที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการคือ

- ๑) ทรงค้นหาพื้นเพเดิมของเขา
- ๒) ทรงวิจัยถึงความต้องการของเขา
- ๓) ทรงรู้วิธีเข้าถึงจิตใจของเขา

จึงกล่าวได้ว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทำกันหลายรูปแบบ เช่น การแสดงธรรม การสนทนาธรรม การแนะนำสั่งสอน การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส และการตอบปัญหาข้อข้องใจสงสัย เป็นต้น

โดยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแม่แบบ (หลัก) ในการปฏิบัติ (การแสดงธรรม) ให้มีเหตุผลต่อเนื่องไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจชัดเจน ในแต่ละประเด็นแสดงธรรมด้วยจิตเมตตา มุ่งประโยชน์ต่อมหาชนผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่านและไม่เสียดสี ข่มขู่ผู้อื่น ให้เกิดความกระทบกระเทือนทั้งนี้ เพราะพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่มุ่งสอนให้เกิดประโยชน์แก่มหาชน สอนด้วยเหตุผล เป็นศาสนาที่มีในโลก ที่องค์ผู้ประดิษฐานและผู้เผยแพร่ไม่ได้สอนให้เชื่อ งมงาย พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนอยู่เสมอว่าให้คิดตรึกตรองเสียให้ดีกว่าแล้วจึงเชื่อ ให้เชื่อภายหลังที่เข้าใจเหตุผลดี ไม่ใช่ให้เชื่อเสียก่อน แล้วจึงเข้าใจภายหลัง หลักใหญ่ของพระพุทธศาสนานี้

^{๓๐} ประเวศ วะสี, สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐), หน้า ๑๐๘.

^{๓๑} พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : คณะธรรมจริยธรรม, ๒๕๒๕).

อยู่ที่เหตุผล ผลทุกประการย่อมมาจากเหตุ ถ้าไม่มีเหตุ ก็ไม่มีผล ด้วยเหตุ ดังนี้ บทบาทการเผยแผ่มี เหตุผลที่ดี จึงประกาศให้ทราบมีลักษณะ อะลุ่มอล่วย แสดงถึงการมีความเข้าใจไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นกัน พระสงฆ์จึงควรนำหลักคำสอนด้านปริยัติหรือทฤษฎีนั้นไปเสนอแก่ชุมชนผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นเดียวกับการสอนผ่านพิธีกรรมของพระสงฆ์ในอดีต^{๓๒}

๒.๒.๓ หลักการเผยแผ่ตามหลักพระพุทธศาสนา

การเผยแผ่ คือ การทำให้ขยายออกไป การทำให้ขยายวงกว้างออกไป ทำให้แพร่หลาย ออกไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ มีผู้ศรัทธาเลื่อมใส เคารพ ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ มีหลักการใหญ่ ๆ ดังนี้

๑. หลักประโยชน์ ๓ การประกาศพระพุทธศาสนาโดยยึดหลักประโยชน์ และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่พระพุทธเจ้า ทรงประทานโอวาทให้แก่เหล่าพระสาวกชุดแรกที่ทรงส่งให้ไปประกาศพรหมจรรย์ว่า “พวกเธอ จงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์..”

๒. หลักไตรสิกขา หลักการที่สำคัญอีกประการคือ ไตรสิกขา คือ สิ่งที่เรียกว่าความงาม ในเบื้องต้น ได้แก่ ศีล งามในท่ามกลางได้แก่ สมภาณี งามในที่สุด ได้แก่ ปัญญา ปราภฏในพระดำรัสที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรก ซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟังได้นั้น หลักนี้ถือเป็นหลักใหญ่ที่ครอบคลุมการปฏิบัติให้บรรลุประโยชน์ที่ตนพึงปรารถนา ดังปรากฏในเมตตาสสูตร ขุททกนิกาย ว่า “ผู้ฉลาดในประโยชน์ มุ่งหวังบรรลุสันตบพ ควรบำเพ็ญกรณียกิจ ควรเป็นผู้อาจหาญ ซื่อตรง เคร่งครัด วาง่าย อ่อนโยน และไม่เย่อหยิ่ง ควรเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์สงบ มีปัญญา รักษาตน ไม่คะนอง ไม่ติดในตระกูลทั้งหลาย อนึ่ง ไม่ควรประพฤติความเสียหายใดๆ ที่จะเป็นสาเหตุให้วิญญูชนเหล่าอื่นตำหนิเอาได้...”

๓. ศักยภาพของมนุษย์ พระพุทธเจ้าถือหลักว่า มนุษย์เป็นผู้ฝึกได้ มนุษย์สามารถที่จะรู้ตามได้ ถ้าเขาได้ฝึกฝนตนตามหลักการที่แสดง การมองเช่นนี้ เป็นการมองที่ศักยภาพทางปัญญา

^{๓๒} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยนิพนธ์กร), “ยุคสมัยของความขัดแย้ง : พระสงฆ์ยุคใหม่ควรตีความและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒) : ๓๖-๓๗.

ของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นหลักใหญ่หลักหนึ่ง ที่นำไปสู่ การรับสมาชิก การพยายามที่จะทำให้เห็นอุดมการณ์ที่เป็นเหมือนการมองมนุษย์ทุกคน ที่จิตใจ มากกว่ามองรูปลักษณ์ที่แสดงออกมาภายนอก อันจะนำไปสู่การรับฟังคำสอนและนำไปปฏิบัติ ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ผู้ฟัง ดังนี้

หลักการวิเคราะห์ผู้รับสารตามแนวพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงแยกวิเคราะห์ผู้รับสารตามระดับปัญญา ซึ่งแตกต่างไปจากหลักการ สื่อสาร ของนักวิชาการตะวันตกที่วิเคราะห์ผู้รับสารตามหลักพื้นฐานง่ายๆ เช่น ลักษณะทางกายภาพ จิตใจ เช่น หลักทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่ให้ข้อคิดว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในด้าน บุคลิกภาพ สภาพจิตวิทยา ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ แตกต่างกัน เนื่องจากมีการเรียนรู้จาก สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน แต่สำหรับพระพุทธองค์ทรงแบ่งบุคคลที่จะสั่งสอน ตามระดับปัญญา ซึ่ง ลึกซึ้งกว่านักวิชาการตะวันตก พระองค์จะทรงแสดงธรรม (หรือสื่อสาร) ตามความเหมาะสมของ บุคคล

๑. ความแตกต่างของบุคคล ๔ ประเภท ทรงมองเห็นว่าบุคคลมีความสามารถทาง ปัญญา แตกต่างกันเป็น ๔ ระดับ คือ

๑) อุกขัตติปัญญา ได้แก่ ผู้มีภูมิปัญญาที่สามารถเรียนรู้และเข้าใจพระธรรมคำสอนได้ ทันที เมื่อได้ฟัง เปรียบเสมือนดอกบัวเจริญเต็มที่ ผลิผลเหนือระดับน้ำ เตรียมที่จะบานได้ทันทีเมื่อ ได้รับแสงจากดวงอาทิตย์

๒) วิปจิตปัญญา ได้แก่ ผู้สามารถเรียนรู้ได้เมื่อมีการอธิบายขยายความเพิ่มเติม เปรียบเสมือน ดอกบัวที่ชูก้านมาถึงระดับพื้นน้ำรอที่จะโผล่พ้นน้ำในวันรุ่งขึ้นและเตรียมบานเมื่อได้รับ แสงตะวัน

๓) เนยยะ คือ ผู้ที่อาจเรียนรู้ธรรมด้วยอาศัยความเพียรอย่างยิ่งยวดทั้งด้วยการฟัง การคิด การถาม การท่องบ่น เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องการเวลาในการโผล่ขึ้นสู่พื้นผิวน้ำ เพื่อเบ่งบานในโอกาสต่อไป

๔) ปทปรมะ ได้แก่ ผู้ซึ่งไม่อาจเรียนรู้และเข้าใจในพระธรรมวิเศษ แม้จะฟัง คิด และท่องบ่นอย่างไรก็ตาม เปรียบเสมือนบัวที่จมติดอยู่ใต้น้ำ

๒. ความแตกต่างของบุคคลโดยจริตนิสัย บุคคลย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน เนื่องจาก สาเหตุภายใน คือ จริตนิสัย ๖ ประการ ได้แก่ บางคนชอบสวยงาม (ราคะจริต) บางคนชอบ ใช้อารมณ์หุนหัน พลันแล่น มักโกรธ (โทสะจริต) บางคนก็ปกคลุมหลงเร็ว (โมหะจริต) บางคนก็มีความ เชื่อความศรัทธาโดยขาดปัญญา (ศรัทธาจริต) บางคนก็มีปกติใช้วิจารณ์ญาณก่อนรับฟัง (พุทธิจริต) บางคนก็จัดอยู่ในพวกคิดมาก กังวลมาก หาข้อยุติได้ยาก (วิตกจริต)

พระพิจิตรธรรมพาที (ชยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) ได้กล่าวว่า เทคนิคเป็นภาษาต่างประเทศ ตรงกับภาษาไทยว่า ศิลปะ ศิลปะ คือ วิธีการเผยแผ่ที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้

คือ คำคมชนิด, สุภาษิตหน่อย, อร์อยต้องมีคำกลอน, ไม่ม่วงนอนต้องมีขาชั้น, ตรึงใจไปนานต้องมีແ່, รวมความว่า ต้องมีทั้ง ศาสตร์ และ ศิลป์ คือวิธีการหรือเทคนิค^{๓๓}

หลักการเกี่ยวกับเนื้อหาที่เผยแพร่

๑. สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่าย เข้าใจกันอยู่แล้ว ไปยังสิ่งที่รู้ เห็นได้ยากหรือยังไม่เข้าใจ เช่น สอนหลักอริยสัจ ๔ ทรงนำเอาทุกข์ เป็นตัวปัญหาขึ้นแสดงก่อน เพราะเห็นได้ง่าย เข้าใจง่าย จากนั้นก็สาวไปหาเหตุของทุกข์ แล้วโยงเข้าถึงการดับทุกข์ พร้อมบอกหนทางว่า จะดับทุกข์ได้อย่างไร

๒. สอนลุ่มลึกลงตามลำดับ การสอนเรื่องจริงที่เคยรู้ ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน ได้แก่ สอนแบบอนุพุทฺธิกา ไตรสิกขา ๓ เป็นต้น โดยท่านเปรียบเทียบเหมือนการเดินทางลงสู่ทะเล

๓. สอนด้วยอุปกณ์เสริม ยกเรื่องที่มาแสดงให้ดู เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู เช่น สอนพระนันทะ โดยทรงนำไปชมนางฟ้า นางอัปสรที่สวยงาม เนื่องจากท่านเป็นคนรักสวยรักงาม เป็นต้น

๔. สอนตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมาหรือสอนออกนอกเรื่อง

๕. สอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น สิ่งที่เขาอยากรู้ ไม่ได้สอนทุกเรื่อง

๖. สอนมีเหตุมีผล ผู้ฟังตรงเห็นจริงตามได้

๗. สอนสิ่งที่มีความหมาย เป็นประโยชน์ มีสาระแก่ผู้ฟัง

๒.๒.๔ หลักการของนักเผยแพร่พระพุทธศาสนา

ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนานั้น ในแต่ละยุคแม้จะมีรูปแบบกระบวนการและประสิทธิผลที่แตกต่างกันตามบริบทของสังคมในยุคนั้น แต่พระพุทธเจ้าก็ได้วางหลักการสำคัญไว้สำหรับนักเผยแผ่ไว้ดังนี้ ที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาตเรียกว่า ธรรมเทศกธรรม หมายถึง ธรรมของนักเทศน์องค์แห่งธรรมกถึก หรือธรรมที่ผู้แสดงธรรม หรือสั่งสอนคนอื่นควรตั้งไว้ในใจประกอบด้วย

๑. อนุพุทฺธิกถัมภ์ หมายถึง กล่าวความไปตามลำดับ คือ แสดงหลักธรรมเนื้อหาวิชาตามลำดับความง่ายยากกลุ่มเล็ก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ

๒. ปริยายทสฺสาวิ หมายถึง ชี้แจงยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ คือ ชี้แจงให้เข้าใจชัดในแต่ละแง่แต่ละประเด็น โดยอธิบายขยายความ ยกย่องไปต่างๆ ตามแนวเหตุผล

๓. อนุทยตํ ปฏิจฺจ หมายถึง แสดงธรรมด้วยอาศัยเมตตา คือ สอนเข้าด้วยจิตเมตตา มุ่งจะให้ประโยชน์แก่เขา

๔. น อามิสฺนตโร หมายถึง ไม่แสดงธรรมด้วยเห็นแก่อามิส คือ สอนเขามีใจเพราะมุ่งที่ตนจะได้ลาภ หรือผลประโยชน์ตอบแทน

๕. อุตฺตานญฺจ ปรมฺยจ อนุปฺพหฺยจ หมายถึง แสดงธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา มุ่งแสดงธรรม แสดงธรรมไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มขู่ผู้อื่น^{๓๔}

^{๓๓} พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทโน), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗.

^{๓๔} อังคปญจก. ๒๒/๑๕๙/๑๘๗.

หลักการของนักเผยแผ่ ในโอวาทปาติโมกข์ความว่า

ขันติ คือ ความทนทานเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า พระนิพพานเป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิตไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งสิ้น การยังกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของให้ผ่องใส นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย การไม่กล่าวร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้ประมาณในภัตตาหาร ที่นอน ที่นั่งอันสงัด การประกอบความเพียรในอธิจิต ๖ อย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย^{๓๕}

นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้อธิบายความพุทธพจน์นี้ว่าเป็นหลักการสำคัญของนักเผยแผ่ เพราะโอวาทปาติโมกข์ เป็นหลักคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงจุดหมาย หลักการ และวิธีการ ของพระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วน ดังนี้

๑. อุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา คือ ขันติ ได้แก่ ความทนทานเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่าพระนิพพานเป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่น ไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ไม่เชื่อว่าเป็นสมณะเลย อุดมการณ์สูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน

๒. หลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีนัยตามที่ปรากฏในโอวาทปาติโมกข์พระคาถาที่ ๒ ทรงแสดงหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ ๓ ประการ คือ

๑) สัพพปาปสฺส อภินิหาร หมายถึง การไม่ทำบาปทั้งสิ้น ไม่ทำความชั่วโดยประการทั้งปวง ทั้งทางกาย วาจา และทางใจ

๒) กุสลสฺสุปสมฺปทา หมายถึง การยังกุศลให้ถึงพร้อม คือ ทำความดีทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ การไม่ทำความชั่วนั้น จะเรียกว่า เป็นคนดียังไม่ได้ การเป็นคนดี จะต้องทำความดีทั้งทางกาย วาจา ใจ มิฉะนั้นแล้ว คนปัญญาอ่อน คนเป็นอัมพาต เป็นต้น ก็จะเป็นคนดีไปหมด

๓) สจิตตปริโยทปนํ หมายถึง การทำจิตของตนให้ผ่องใส คือ การชำระจิตใจให้สะอาด ผ่องใส สงบ

คุณสมบัติภายนอก (ทางกายภาพ) ของผู้เผยแผ่

คุณสมบัติของผู้เผยแผ่หรือผู้สอน เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตามในคำสอนอย่างน่าอัศจรรย์ โดยผู้สอนต้องมีคุณสมบัติที่ปรากฏภายนอกและคุณสมบัติภายใน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง รูปร่าง หน้าตา น้ำเสียง อากัปกริยา คือ การแสดงออก เคลื่อนไหว เป็นมารยาทที่งดงาม สัจคมยอมรับ เป็นเสน่ห์ ผู้ก้มัดใจคนผู้ได้เห็น มีท่าทีสง่างามเผย งามอาจ สงบเยือกเย็น

คุณสมบัติภายในของผู้เผยแผ่

คุณธรรมที่ผู้เผยแผ่พึงปฏิบัติและเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักพุทธธรรม เพื่อจะได้สอนให้ถูกประเด็น ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมายให้ได้รับความสุขความเจริญแก่ผู้ฟังเป็นที่ตั้งและมีจิตประกอบด้วยเมตตาธรรมเป็นหลัก ดังนี้

๑. ปณิธาน ในการแสดงธรรมต่อผู้ฟัง นักเผยแผ่พึงตั้งจิตไว้ในใจของตนก่อน แสดงว่าจักกล่าวชี้แจงไปตามลำดับเหตุการณ์ พร้อมยกเหตุผลให้สมจริงมาประกอบ แสดงด้วยเมตตาจิต หวัง

^{๓๕} ที.ม. ๑๐/๕๔/๔๘.

อนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะและไม่แสดงธรรมกระทบใครให้เสียหาย หรือตำหนิต่างๆ ทำให้ผู้ฟังเกิดความไม่พอใจ

๒. ปฏิสัมภิตา ความเข้าใจปัญหา แดกฉานในอรรถ (เนื้อหาสาระ) เข้าใจในธรรม (อธิบาย ย่อหรือพิสดารได้) เข้าใจในหลักนิรุกติ (การซ้ำของในภาษา) และเข้าใจในหลักปฏิภาณ คือ ไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

๓. พหูสูต การคงแก่เรียน การได้ฟังมาก จำได้ คล่องปาก ฟังพินิจให้ขึ้นในใจของตนและสามารถขบคิดได้ด้วยทฤษฎี คือ เห็นตามได้ด้วยเหตุผลที่เป็นจริง

๔. การรู้จักแสดงธรรมไปตามขั้นตอน การแสดงธรรมไปโดยคำนึงถึงภาวะของผู้ฟังเป็นหลัก โดยเริ่มจากสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา ไปจนถึงพิจารณาเห็นด้วยปัญญาภายในของตน ได้แก่ เล่าเรื่องทานกถาให้ฟังก่อน (การให้ทาน) ซึ่งแจ่มผลดีของการเป็นคนมีศีล มีความประพฤติเรียบร้อย ดึงมาจากนั้นก็เล่าเรื่องสวรรค์ คือความสุขใจให้ฟังถัดมา และโยงไปเรื่องโทษของกามที่ทำให้มนุษย์ ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอยู่นี้ ข้อสุดท้าย ซึ่งแจ่มทางออกจากกามหรือทางออกจากทุกข์ โดยวิธีการ สลัดทิ้งกาม

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) ได้กล่าวว่า หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ เผยแผ่ธรรม นำการปฏิบัติ พัฒนา และปรีชากิจ ดังนั้น งานเผยแผ่จึงเป็นงานแรกที่ทุกรูปจะพึงกระทำ แต่ทำไมจึงทำไม่ได้ดี เพราะมีสาเหตุใหญ่ ๆ อยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความแตกฉานให้ธรรม มีความรู้ขั้นสัญญาไม่ถึงขั้นทฎฐิและระดับญาณ

๒. ผู้เผยแผ่ขาดความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดธรรม ไม่เคยฝึกการพูดในที่ชุมนุมชน หรือพัฒนาบุคลิกภาพ ใช้เสียงเบา ใช้บาลีมาก ยกหัวข้อธรรมมาก ไม่เตรียมตัว ไม่สังเกต ดิตรูปแบบ ใช้เวลามาก เป็นต้น

๓. ผู้เผยแผ่ขาดความพอใจ เต็มใจ และความรักในการสอนธรรม เผยแผ่ธรรมเอาแต่ฝ่ายรับ ไม่ทำแบบฝ่ายรุก^{๖๖}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นธุระหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนทุกคนที่ต้องร่วมมือร่วมใจทำงานเพื่อพระพุทธศาสนา มีพระภิกษุสงฆ์เป็นแกนนำ โดยประยุกต์ใช้วิธีการเผยแผ่ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมสังคมปัจจุบัน รับฟังความคิดเห็นของกลุ่มคนอื่นมีเหตุผลที่ดี มีน้ำใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนอาศัยศักยภาพของวัดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนจัดการมีส่วนร่วมกับชุมชนผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการอุทยานการศึกษา สวนสมุนไพรในวัด ลานวัดลานใจ การกีฬา ทำงานเผยแผ่เชิงรุกมากขึ้น

เสฐียรพงษ์ วรรณปก ได้กล่าวว่า ภารกิจที่สำคัญยิ่งของพระสงฆ์ คือการอบรมสั่งสอนชาวบ้านในทางที่ถูกที่ควร ชาวบ้านได้ให้การอุปการะปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ ให้มีกำลังศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ก็ควรอนุเคราะห์ชาวบ้านเป็นการตอบแทน^{๖๗}

^{๖๖} พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), **จิตวิทยาการเผยแผ่**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต, ๒๕๕๑), หน้า ๖๓.

^{๖๗} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, (กรุงเทพมหานคร : บรรณาการ, ๒๕๒๙), หน้า ๗๑.

สรุปได้ว่า งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ สงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจ งานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานที่พระสงฆ์ทำเพื่อ สาธารณะชน โดยบริหารจัดการตามหลักซึ่งไม่ขัดต่อธรรมวินัย พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ การสงเคราะห์ ภิภุสามเณร การสนับสนุนทุนการแก่เด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วยผู้ยากไร้ผู้ประสบภัยพิบัติ ทางธรรมชาติต่าง ๆ ล้วนเป็นงานที่พระสงฆ์ซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งในสังคมควรจะสงเคราะห์เพื่อเป็นการ ตอบแทนประชาชนที่ให้การดูแลรักษาและอุปถัมภ์พระศาสนา ทั้งยังเป็นการสร้างความผูกพัน ระหว่างวัดกับบ้านอีกประการด้วย

๒.๒.๕ วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตามที่ปรากฏในโอวาทปาติโมกข์พระคาถาที่ ๒ ในการที่จะทำให้การเผยแผ่ พระพุทธศาสนานั้นต้องฝึกอบรมตนแบบต่อเนื่อง ให้เกิดมรรคสามัคคี คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ รวมพลัง กัน เหมือนเชือก ๘ เกลียว หรือให้มี ศีล สมาธิ และปัญญา รวมพลังกันเหมือนเชือก ๓ เกลียว พัฒนา ภาย วาจา ใจ ให้พุดดี ทำดี คิดดี ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งกิเลส ตัณหา หรือความใคร่ ความอยากมี อยากเป็น แบบมีติดบอด ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ที่มันเป็นไปไม่ได้ เช่น ไม่อยากเป็นคนเสื่อมลาภ, ยศ, สรรเสริญ, สุข เป็นต้น โดยอาศัยวิธีการดังต่อไปนี้

๑. อนุปวาโท ได้แก่ การไม่ทำร้าย ฝึกกาย ระวังเสมอ มิให้กล่าวคำเท็จ คำหยาบ คำส่อเสียด คำเพ้อเจ้อ

๒. อนุปฆาโต ได้แก่ การไม่ทำร้าย ฝึกกาย ระวังเสมอมิให้มีการฆ่า ทำลายชีวิต ตลอดจน การเบียดเบียนทางกาย

๓. ปาติโมกฺเข จ ลวโร ได้แก่ ความสำรวม ในพระปาติโมกข์ ละเว้นข้อที่พระพุทธเจ้า ได้ตรัสห้ามไว้ และทำตามข้อที่พระพุทธองค์อนุญาต

๔. มตตณฺณุตตา จ กตตสฺสมี ได้แก่ ความเป็นผู้รู้ประมาณในภัตตาหาร รู้จักประมาณใน การบริโภคอาหาร ตลอดจนรู้จักประมาณในการใช้สอยปัจจัย ๔

๕. ปนฺตณฺ จ สยนาสนํ ได้แก่ ที่นอนที่นั้งอันสงบ ฝึกตนอย่างจริงจัง ในที่ที่สงัดจาก สิ่งรบกวน

๖. อธิจิตฺเต จ อาโยโค สจิตฺตปริโยทปนํ ได้แก่ การประกอบความเพียรในอธิจิต คือ หมั่นภาวนาอยู่เสมอ คือ พัฒนาตนเองให้พ้นจากอำนาจของกิเลสตัณหา การภาวนา หมายถึง การใช้ ทั้งสมาธิ และวิปัสสนา แก่ปัญหา หรือจัดการกับกิเลส เป็นการตรวจสอบตัวเองอยู่เสมอ มิให้จิตใจ เศร้าหมอง ให้จิตใจผ่องใสอยู่เสมอ

อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ ที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศไว้จะเป็นไปด้วยดี และบรรลุ วัตถุประสงค์ที่พระพุทธเจ้าทรงมุ่งหมายไว้นั้น พระองค์ได้ย้ำเตือนไว้ว่า จะต้องปฏิบัติตนให้เป็นอย่าง บรรพชิต และเป็นอย่างสมณะ คือ เว้นจากความชั่ว ทุกประการ และเป็นปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง เพื่อระงับบาปอกุศล ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นอริยบุคคล ทั้งไม่เบียดเบียนและไม่ก่อให้เกิดความ เตือดร้อนแก่คนที่ประพฤติดี ปฏิบัติชอบทั้งหลาย

หลักการนี้ทั้งหมดเป็นทั้งการพัฒนาตน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย หลักสำคัญของนักเผยแผ่อยู่ที่วิธีการที่จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ คือ “ไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย สรรวมในพระปาติโมกข์ รู้ประมาณในภัตตาหาร เลิกที่นั่งอันสงัดและประกอบความเพียรให้อริจิต” นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงมีกรอบตามที่พระพุทธเจ้าทรงประทานไว้แล้ว

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันนั้น นักเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ยึดอุดมการณ์ หลักการ วิธีการและอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาโดยตลอด จนทำให้พระพุทธศาสนาแผ่กระจายไปยังทั่วโลก ส่วนหนึ่งที่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับยุคสมัยคือสื่อที่ใช้ในการเผยแผ่ ในยุคแรกใช้สื่อที่เรียกว่า มุขปาฐะ จากนั้นก็เปลี่ยนมาเป็น จารึกตามผนังถ้ำ พิมพ์ตัวอักษรลงบนหนังสือ นำเสนอเสียงทางสถานีวิทยุ เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นคือ การเผยแผ่ผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ต

๒.๒.๖ เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อมูล (Data) คือ ข้อเท็จจริงที่อยู่ในรูปของตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัว ไม่ได้แสดงความสัมพันธ์ใดๆ และไม่สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจได้โดยตรง

สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านการประมวลผลแล้ว สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อประกอบการตัดสินใจได้

เทคโนโลยี (Technology) คือ การประยุกต์เอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มาทำให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ เป็นเครื่องมือที่ช่วยประมวลผลข้อมูลสารสนเทศนั่นเอง

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) หมายถึง เทคโนโลยีสำหรับการประมวลผลสารสนเทศ ซึ่งครอบคลุมถึงการรับ-ส่ง การแปลง การจัดเก็บ การประมวลผล และการสืบค้น ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นการพัฒนาการด้านการจัดการข้อมูล ตั้งแต่การรับข้อมูล เพื่อนำมาจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ลดความซับซ้อนในการจัดเก็บข้อมูล มีความสะดวกรวดเร็วในการค้นข้อมูลมาใช้งาน กำหนดสิทธิผู้เกี่ยวข้องกับการใช้ข้อมูลในระบบ และจะปรับเปลี่ยนการให้บริการข้อมูลไปตามกระแสการพัฒนาของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์

ในปัจจุบันการสื่อสารมีการพัฒนาไปถึงระดับเครือข่ายทั่วโลก (Internet) การส่งข้อมูลไปทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน แต่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องอาศัยสื่อทางสารสนเทศโดยเฉพาะทางเอกสาร หนังสือต่าง ๆ ยังจำเป็นต้องใช้เป็นหลัก เพราะให้ประโยชน์ แบบประโยชน์สูง ประหยัดสุด ทั้งยังเป็นหลักฐานเก็บรักษาไว้ได้ในระยะเวลานาน เหมาะแก่ผู้ศึกษา (ผู้รับข้อมูล สารสนเทศ) และสะดวกในการผลิต การเผยแผ่ได้อย่างกว้างไกลมากยิ่งขึ้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตเข้าถึงคนได้เป็นจำนวนมาก และในวงกว้าง แต่ประชาชนบางคนยังมองพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการใช้อินเทอร์เน็ตในทางที่น่าสงสัยว่า อาจจะไม่ใช้ในการจัดทำเนื้อหาทางศาสนาอย่างเดียว พระสงฆ์บางกลุ่มหากไม่มีกฎระเบียบในการใช้อินเทอร์เน็ต อาจจะทำให้เกิดความเสียหายได้ง่าย ดังนั้น คณะสงฆ์ควรมืองค์กรสนับสนุนควบคุมดูแลการใช้อินเทอร์เน็ต เพราะมีแนวโน้มว่าวัดต่างๆ จะเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้น เพราะจำนวนเว็บไซต์ของวัดเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนโดยในปีพ.ศ. ๒๕๔๙ มี ๗๐๙ เว็บไซต์ แต่ปีพ.ศ. ๒๕๕๒ พบว่ามีถึง ๑,๐๒๖ เว็บไซต์

โลกยุคปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตจะเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิต ในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่าง ก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการตีความให้เข้ายุคสมัยของอนุช อาภาภิรม เรื่องเทคโนโลยีกับสวรรค์ ความว่า “ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปัจจุบันสามารถสร้างสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ สำหรับผู้คนในโลกได้แล้ว เช่น อานูภาพของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้แก่อาวุธสายฟ้าซึ่งเป็นอาวุธประจำตัว มีอานูภาพทำลายล้างสูงและมีรัศมีทำการไกล อาจเทียบได้กับปืนไฟ เครื่องบินรบ ขีปนาวุธ และอาวุธนิวเคลียร์ สวรรค์อันสวยงามทั้งหลายดูได้จากสตรีที่แต่งกายด้วยพัสดราภรณ์อันหรูหรา ซึ่งพบได้ในงานสังสรรค์ และสามารถเห็นตัวอย่างได้จากแฟชั่นโชว์เป็นต้น”

สังคมเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันเราปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ทำให้โลกต้องมีสภาพที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลกติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ยุคสมัยนี้เราพูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี ความจริงนั้นยุคนี้มีชื่อเรียกกันหลายอย่าง จะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่ จะเน้นให้อะไรเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญที่สำคัญของยุค แต่ไม่ว่าจะเรียกเป็นยุคอุตสาหกรรมก็ดี เป็นยุคอวกาศก็ดี หรือจะเป็นยุคที่กำลังมีศัพท์ขึ้นมาใหม่ว่ายุคสารสนเทศ คือ ยุคข่าวสารข้อมูล

ขณะที่ข้อมูลข่าวสารทางจิตนิยมแทบจะไม่มีสภาพทั่วไปในโลกปัจจุบันนี้ ข่าวสารข้อมูล มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ส่งผลให้ข้อมูลและข่าวสารแพร่กระจายไปในเวลาอันรวดเร็ว ครอบคลุมไปทั่วโลก ทำให้โลกแคบลงเหมือนเป็นชุมชนเดียวกัน เป็นหมู่บ้าน (global village) การเชื่อมโยงด้านสารสนเทศเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษาและการพัฒนาตนเองทำให้เข้าถึงแหล่งความรู้ที่ต้องการได้มากขึ้น เป็นระบบการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง ไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเข้าถึงผู้คนได้มากที่สุด ดังนั้น ควรตระหนักถึงความสำคัญของการใช้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

อินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลกมีเว็บไซต์ต่าง ๆ มากมายและทางการเผยแพร่ธรรมะผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาศาสนาพุทธก็มี มากยิ่งขึ้นตามมาด้วย และมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งใหม่ของโลก เป็นชุมชนของคนทั่วทุกมุมโลก เป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่จำกัดพรมแดน ไม่จำกัดสถานที่และไม่จำกัดเวลา การกระจายข้อมูลข่าวสารในระบบอินเทอร์เน็ตมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับช่องทางอื่น ๆ เช่น สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ต ยังสามารถนำเสนอได้ทั้งข้อความ ภาพ เสียง วีดีโอ และสามารถสนทนาโต้ตอบกับผู้ชมได้ด้วย เหตุนี้เององค์กรต่าง ๆ ทั่วโลกจึงหันมาใช้บริการอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก จากข้อมูลของ Internet World Stats Usage and Population Statistics รายงานว่า จากประชากรทั่วโลก จำนวน ๖,๗๑๐,๐๒๙,๐๗๐ คน มีผู้ใช้งาน

อินเทอร์เน็ตมากถึง ๒๐,๗๘๓,๔๑๙ คน มีจำนวนผู้ใช้เพิ่มมากขึ้นจากปี พ.ศ. ๒๕๔๓-๒๕๕๑ จำนวน ๓๔๒.๒% และนับวันยังมีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา

การเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลา และสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นที่ทำงานที่บ้านหรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม

ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่าง ๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

ดร.นพดล อินนา กล่าวไว้ในบทความเรื่อง พัฒนาการเผยแผ่พุทธศาสนาฯ ปาฐะถึงโลกไซเบอร์ว่า ยุคการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ต หลังจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางวิทยุ และโทรทัศน์ได้รับความนิยมจนกระทั่งมีสถานีวิทยุธรรมะและสถานีโทรทัศน์พระพุทธศาสนา เมื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นเทคโนโลยีที่ร้อนแรงที่สุด สะดวกที่สุด เข้าถึงคนได้มากที่สุดตามการใช้งานอินเทอร์เน็ตในประเทศไทยนั้นมีข้อมูล ระบุว่า “ประเทศไทยถือเป็นประเทศแรก ๆ ในทวีปเอเชียที่มีการนำอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้ อินเทอร์เน็ตเข้าสู่ประเทศไทยประมาณปี พ.ศ. 2530 จากการผลักดันของ ดร.กาญจนา กาญจนสุต แห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (AIT) ทำให้มีการเริ่มต้นส่งไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ติดต่อกันระหว่างมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลียกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ต่อมาปลายปี พ.ศ. 2536 ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) ได้เปิด (World Wide Web) หรือ เวิลด์ ไรด์ เว็บ โดยใช้ตัวย่อว่า www เป็นครั้งแรกในประเทศไทยคือ <http://www.nectec.or.th/> ซึ่งทำหน้าที่แนะนำประเทศไทยให้กับทั่วโลกเป็นภาษาอังกฤษภายใต้ชื่อ “Thailand the Big Picture” ในปัจจุบันได้เปลี่ยนหน้าที่มาให้ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์เทคโนโลยี อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ โดยมีการปรับปรุงรูปแบบให้ทันสมัยและเปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยเป็นหลัก^{๓๘}

^{๓๘} ดร.นพดล อินนา, *ไอทีกับการเมืองไทย*, (กรุงเทพฯ : จามจุรีโปรดักท์, 2549), หน้า 117.

จากนั้นเป็นต้นมาการใช้บริการอินเทอร์เน็ต (Internet) ในประเทศไทยได้รับความนิยมอย่างสูงและมีความต้องการใช้งานเพิ่มสูงขึ้นทุก วัน ทั้งปริมาณผู้ใช้และปริมาณอัตราการรับส่งข้อมูลที่มีปริมาณมากขึ้นทุกวัน จนกระทั่งมีรัฐวิสาหกิจได้นำอินเทอร์เน็ตมาใช้ในเชิงพาณิชย์

ในยุคแรก ๆ คณะสงฆ์ไทยยังไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่มีการนำเอาพระไตรปิฎกบันทึกลงแผ่นซีดีกลายเป็นพระไตรปิฎกฉบับซีดีรอมเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2531 มหาวิทยาลัยมหิดลได้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับซีดีรอม บันทึกลงในแผ่นซีดี มีบันทึกไว้ว่า “ในช่วงวันวิสาขบูชาปีพุทธศักราช 2531 ศูนย์คอมพิวเตอร์มหาวิทยาลัยมหิดลได้พัฒนาพระไตรปิฎกฉบับดิจิทัล ได้เริ่มโครงการนำเอาพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีจำนวน 45 เล่ม พิมพ์ลงแผ่นซีดีรอม และพัฒนาโปรแกรมสืบค้นพระไตรปิฎก จนกระทั่งปีพุทธศักราช 2540 จึงได้จัดทำพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและยังได้รับการพัฒนามาตามลำดับ ประกอบด้วยพระไตรปิฎกฉบับแปลเป็นภาษาไทย 45 เล่ม พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรไทย 45 เล่ม พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรโรมัน 45 เล่ม อรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรไทย 70 เล่ม อรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ พระไตรปิฎกฉบับบาลีอักษรโรมัน 70 เล่ม และพระไตรปิฎกภาษาเทวนาครีและสิงหล”^{๓๕}

ปัจจุบันมีการนำเอาพระไตรปิฎกเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตเป็นจำนวนมาก มีทั้งฉบับภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษเป็นต้น คนรุ่นใหม่สามารถศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทุกโอกาสที่ต้องการ โดยผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ

ปัจจุบัน คณะสงฆ์มีหลายองค์กรได้นำเอาหลักการของพระพุทธศาสนา ข่าวดสารขององค์กรและข่าวสารทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ต ในส่วนขององค์กรนั้นเริ่มต้นที่องค์กรทางการศึกษาคือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้สร้างเว็บไซต์ภายใต้โดเมนเนมว่า mbu.ac.th และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้มีเว็บไซต์ภายใต้โดเมนเนมว่า mcbu.ac.th โดยระบุตามประวัติของการเกิดเว็บไซต์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยไว้ว่า “การกำเนิดศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เกี่ยวเนื่องด้วยเหตุผลหลายประการ คือ เนื่องด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2541 เรื่อง ให้ทุกส่วนราชการในระดับกระทรวง ทบวง กรม จัดทำแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระแสโลกาภิวัตน์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเป็นกระแสพัฒนาจากทางตะวันตก หลังไหลเข้ามา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในระยะแรกของการได้รับพระราชบัญญัติการศึกษา ไม่มีหน่วยงานรองรับงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นการดำเนินการโดยอธิการบดีมอบหมายให้บุคลากรรับผิดชอบดำเนินการ ต่อมามูลนิธิน้ำทองคุณวิศาล ได้มีจิตศรัทธามอบทุนให้มหาวิทยาลัยจำนวนหนึ่ง อธิการบดีจึงได้อนุมัติให้นำกองทุนดังกล่าวให้ดำเนินการโครงการในระยะเริ่มแรก (1 มกราคม 2541 - 1 กุมภาพันธ์ 2542) โดยจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ พร้อมด้วยครุภัณฑ์สำนักงาน โดยให้ใช้ห้องที่สร้างขึ้นใหม่ โดยใช้ชื่อว่า “ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศและประมวลผล” แต่เนื่องจากสถานที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาและการปฏิบัติงานไม่สะดวก จึงได้ขออนุมัติย้ายสำนักงานไปตั้งที่ห้องประชุมเล็กชั้นที่ 1 ตึกกวีบรรณาลัย ซึ่งถือเป็นกำเนิดหน่วยงานอย่างแท้จริง

^{๓๕} <http://www.budsir.org/budsir-main.html>

เมื่อปี พ.ศ. 2543 ใช้เป็นสำนักงานได้เปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย^{๔๐}

องค์กรอิสระที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตโดยได้เปิดเว็บไซต์ขึ้นมาในยุคแรกๆ คือ Dhammathai.org ตามที่ระบุไว้ในประวัติของเว็บไซต์ว่า “พระพุทธศาสนาได้อยู่คู่ประเทศไทยมาเป็นเวลาหลายร้อยปี อีกทั้งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต แนวคิด และวัฒนธรรมไทยเป็นอย่างมาก โดยมีส่วนช่วยจรรโลงให้สังคมอยู่ในความสงบสุขโดยหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า บริษัทเรียลเน็ตโซลูชั่น โดยคุณลั่นชาย ว่องวานิช ได้มุ่งเน้นเห็นความสำคัญของธรรมและพระพุทธศาสนา จึงได้จัดทำเว็บไซต์ “ธรรมะไทย” ขึ้นมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2541 เพื่อเป็นศูนย์กลางและสื่อกลางในการเผยแพร่พระธรรมแก่ผู้สนใจทั่วไปทั้งในประเทศไทยและชาวต่างประเทศที่สนใจในพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท ซึ่งเป็นพระพุทธศาสนานิกายหลักของคนไทย โดยได้จัดทำข้อมูลเป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษ^{๔๑}

จากนั้นก็มียุคและองค์กรทางศาสนาใช้วิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ตหลายแห่งโดยผ่านทางเว็บไซต์ จากข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ระบุเว็บไซต์ของวัดต่างๆ ไว้คือ เว็บไซต์วัดในประเทศไทยมีจำนวน 47 เว็บไซต์ เว็บไซต์วัดไทยในต่างประเทศมีจำนวน 32 เว็บไซต์ เว็บไซต์องค์กรทางศาสนามีจำนวน 21 เว็บไซต์ เว็บไซต์ความรู้ทางศาสนามีจำนวน 29 เว็บไซต์^{๔๒}

ดร.ฉัตรพัณณ์ อินทร์อุดม กล่าวไว้ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยผ่านสื่อใหม่: กรณีศึกษาเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการนำเสนอพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยผ่านสื่อใหม่ กรณีศึกษาเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com) เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจของผู้ติดตามข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com)

ผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้แผนวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ลงรหัสในการวิเคราะห์เนื้อหาของเว็บไซต์

ใช้ทฤษฎีมาอ้างอิงโดยนำรายละเอียดตามแนวคิดการออกแบบเว็บไซต์ และการโฆษณาทางอินเทอร์เน็ตมาจัดหมวดหมู่ และใช้การศึกษาข้อมูลจากเว็บไซต์ เอกสาร และบทความต่าง ๆ เพื่ออภิปรายถึง 3 หัวข้อดังนี้

- 1) การศึกษารูปแบบเว็บไซต์
- 2) การศึกษาการนำเสนอบนเว็บไซต์
- 3) การวิเคราะห์เนื้อหาที่เสนอบนเว็บไซต์ ส่วนในเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ

รวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่เป็นรูปแบบปลายปิด 3 ส่วน คือ

^{๔๐} <http://www.ict.mbu.ac.th/th/index.php>

^{๔๑} <http://www.dhammathai.org/aboutus/aboutus.php>

^{๔๒} <http://www.onab.go.th> สืบค้นเมื่อ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๘

- 1) ข้อมูลทางประชากรศาสตร์
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตและการรับข่าวสาร และ
- 3) ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจจากการติดตามข่าวสารของเว็บไซต์

ผลการศึกษาพบว่า เว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com) ไม่ใช่ช่องทางการสื่อสารหลักที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของท่านว.วชิรเมธี แต่เป็นเพียงอีกช่องทางหนึ่งที่ ท่านว.วชิรเมธีสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีการนำเสนอธรรมะบริการในรูปแบบหนังสือสิ่งตีพิมพ์ วีดิโอธรรมะ คลิปการบรรยายธรรมะ บทสัมภาษณ์ธรรมะ ฯลฯ ที่รับชมได้แบบไม่เสียค่าบริการ เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตอบสนองต่อกลวิธีทางการตลาดโดยเลือกใช้เครื่องมือรูปแบบต่างๆ ในการสื่อสารกับลูกค้า ทั้งในรูปแบบของสื่อดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงลูกค้าที่มีพฤติกรรมแตกต่างกัน

จากการที่ท่านว.วชิรเมธีมีการสื่อสารธรรมะผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์หลายรูปแบบซึ่งเป็นการใช้สื่อใหม่เพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจน การนำเสนอข้อมูลพุทธศาสนาที่เด่นชัดที่สุดในเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอมจะเห็นได้จากการที่ทางเว็บไซต์จะมีบริการเว็บลิงค์ของธรรมะที่เดียวดอทคอม (<http://www.thammapedia.com>) เพื่อการแสดงถึงรายละเอียดต่างๆ ของพระพุทธศาสนา โดยมีประวัติพระพุทธเจ้า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระไตรปิฎก มีรายละเอียดของสมเด็จพระสังฆราช 19 องค์ แสดงชาติกำเนิด และชีวิตปฐมวัยของนักบวชผู้มีชื่อเสียงหลายท่าน วันสำคัญทางศาสนาต่างๆ และมีพระไตรปิฎกให้ศึกษาอีกด้วย รวมทั้งเนื้อหาที่นำเสนอข่าวคราวความเคลื่อนไหวกิจกรรมธรรมะที่สถาบันวิมุตตยาลัยจัดขึ้น มีช่องทางการสมัครเข้าเป็นอาสาสมัครในการปฏิบัติกิจกรรมธรรมะร่วมกับท่านว.วชิรเมธี ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกเข้าเป็นอาสาสมัครจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมธรรมะร่วมกับสถาบันวิมุตตยาลัยและท่านว.วชิรเมธี ซึ่งทำให้ผู้มีจิตศรัทธาให้ความสนใจ และติดตามกิจกรรมธรรมะ ที่ท่านจัดขึ้นผ่านเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com) อย่างต่อเนื่อง ความพึงพอใจของผู้ติดตามเว็บไซต์ธรรมะทูเดย์ดอทคอม (www.dhammatoday.com) มีความคิดเห็นโดยรวมมีความเห็นด้วย อยู่ในระดับมาก โดยการบริการข้อมูลข่าวสารทางอินเทอร์เน็ต เป็นนวัตกรรมทางการสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยการนำสื่อเกือบทุกประเภทมารวบรวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อให้บริการข่าวสารข้อมูลประเภทต่างๆ ในรูปลักษณะที่หลากหลาย โดยผู้รับสารสามารถเปิดรับและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารอันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของตนเองได้อย่างไม่จำกัด^{๕๓}

ปุย แสงฉาย^{๕๔} กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง พุทธปฏิภาณ สรุปได้ว่า ปฏิภาณ เป็นคุณธรรมสำคัญอย่างหนึ่งต่อคนทั้งหลาย ทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย ยิ่งผู้เป็นใหญ่ผู้เป็นหัวหน้าผู้สอนศาสนา ผู้เป็นทูต ผู้เป็นนักการเมือง หรือผู้เป็นนักเทศน์ด้วยแล้ว ก็ยังมีปฏิภาณเป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่ง พระพุทธเจ้าของเราได้ทรงล้างวาทะ อุปวาทะของเทพยตามนุษย์ทั้งหลายที่เป็นเสี้ยนหนาม หลักต่อต่อพระพุทธศาสนามาโดยชอบธรรมแล้วเป็นอันมาก และทำให้เห็นว่าผู้ที่เลื่อมใสนับถือพระพุทธศาสนา

^{๕๓} <http://library.cmu.ac.th/rsc/?newsdetail.php&id=646>

^{๕๔} <http://dhammathai.org/monktalk/dbview.php?No=99>

ด้วยยอมจำนนต่อปฏิภาณของพระพุทธเจ้านั้นมีมาก พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของเรา และพระสาวกของพระพุทธเจ้านั้นล้วนแต่เป็นผู้มีปฏิภาณดีทั้งนั้น ไม่มีศาสดาใด หรือสาวกของศาสดาใดในโลกจะเสมอเหมือน

พระกิตติศักดิ์ โยโสโร (แก้วเหลา) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สรุปได้ว่าพระสารีบุตรเป็นพระสาวกองค์หนึ่งที่ยึดมั่นอยู่ในหลักการเผยแผ่ที่พระพุทธเจ้าทรงได้ประทานให้พระสาวกยึดถือปฏิบัติจึงทำให้ท่านมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการรักษาพระสัทธรรมให้คงอยู่ จนได้รับตำแหน่งเป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า เป็นผู้มีปัญญาเลิศ บทบาทของพระสารีบุตรที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองๆ ในประเด็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง และมั่นคงสืบต่อมาได้จนถึงปัจจุบันนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง พุทธวิธีในการสอน สรุปได้ว่าวิธีการสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่าง วิธีการตอบปัญหาที่เป็นอีกแบบหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้มีนิสัยถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิบ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้อับจนหรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

พระมหาวิสิษฐ์ ปณณวฑฺฒโน (ภุชวี) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องอุปมาภพในมิลินทปัญหา สรุปได้ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นเรื่องราวการโต้ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนผู้ตอบ เป็นคัมภีร์ที่สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่งในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท พระอรรถกถาจารย์ในลังกาโดยเฉพาะพระพุทธโฆษาจารย์มักอ้างอิงข้อคิดเห็นในคัมภีร์นี้เป็นหลักฐาน ยืนยันการตีความหมายพุทธธรรมในงานของท่าน คัมภีร์มิลินทปัญหา มีคุณค่าทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่สอดคล้องตามบาลีพระไตรปิฎก และในด้านอรรถรสแห่งวรรณคดีบาลีเป็นคัมภีร์พุทธปรัชญาที่มีลีลาการดำเนินเรื่องที่ชวนติดตาม เช่นเดียวกับบทสนทนาของ พลาโต (Dialogues of Plato) ลักษณะเด่นของคัมภีร์ คือการใช้อุปมาอุปไมย ปัญหาที่ไม่ชัดเจนก็ทำให้ชัดเจน สิ่งที่เป็นนามธรรมก็สามารถนำมาเปรียบเทียบให้เป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง ตายแล้วเกิดใหม่ตามนัยพระพุทธศาสนา สรุปได้ว่า พระนาคเสนเมื่อสมัยอยู่ครองฆราวาสวิสัยมีสติปัญญาเฉียบแหลม เจริญจาคมคาย มีปฏิภาณโวหารเป็นเลิศ ศึกษาไตรเพทจนแตกฉานสามารถเป็นครูบาอาจารย์ได้อย่างสบาย นอกจากนี้แล้วยังมีความรอบรู้ในศาสตร์ร่วมสมัยอีกมากมายหลายสาขา ต่อมาเกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจนได้เข้ามาบวชเป็นภิกษุโดยการชักชวนของพระโรหมเถระ บวชแล้วได้ศึกษาพระธรรมวินัยอยู่ในสำนักของพระอัสสสุตเถระ เมื่อมีความแตกฉานในพระไตรปิฎกจนเป็นที่พอใจของตัวท่านเอง และครูบาอาจารย์แล้วก็ได้ย้ายมาพำนักที่วัดสังเขยยะ ในเมืองสาละ ซึ่ง ณ อารามแห่งนี้เองที่ท่านได้พบกับพระยามิลินท์หรือกษัตริย์เมณันเดอร์ผู้ลือนามเป็นที่เกรงขามไปทั้งชมพูทวีป ดำเนินการสนทนาธรรมทางปัญหาที่พระปิฎกจุฬาทักขณานำมาเรื่อยเรียงเป็นมิลินทปัญหาเริ่มต้นขึ้นที่อารามอันเป็นที่พำนักของท่านแห่งนี้เอง

พระมหาสมณฺ์ สุนติกโร (เกษมญาคติ) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทของ พระมหากัจจายนเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สรุปได้ว่าพระมหากัจจายนเถระเป็นผู้มีบทบาท สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีปฏิภาณไหวพริบชี้แจงเหตุผลให้หายข้องใจได้ เช่น การ ตอบปัญหาแก่พราหมณ์อารามทัณฑะ โดยพราหมณ์ได้ถามถึงเหตุปัจจัยความขัดแย้งระหว่างบุคคล กับบุคคล ท่านตอบว่า เหตุปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีความขัดแย้งกัน เพราะยึดมั่นในกามราคะ ตกอยู่ใน อำนาจกามราคะ และมีความกำหนดยินดีในกามราคะ เป็นต้น พราหมณ์อารามทัณฑะหายข้องใจ เกิดความเลื่อมใส จึงหันมานับถือพระพุทธศาสนา ได้ประกาศตนเป็นอุบาสกตลอดชีวิต

ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระมหากัจจายนเถระนั้น มีลักษณะเด่นกว่าสาวก รูปอื่นๆ คือ ได้รับมอบหมายจากพระพุทธเจ้าให้ไปประกาศพระพุทธศาสนาแทนพระองค์ เพราะเห็น ว่าท่านมีความรู้ ความสามารถในการใช้โวหาร สามารถพูดและแสดงธรรมให้ประชาชนเกิดความ เลื่อมใส และเข้าใจเนื้อความได้ง่าย จึงทำให้แคว้นอวันตีเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาอีกแห่งหนึ่งใน สมัยนั้น

พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวมาได้หลายพันปี^{๕๕} แสดงถึงว่ามีการสืบทอด การสอน เผยแผ่ หรือการสื่อสารคำสอนของพระพุทธศาสนาไปยังพุทธศาสนิกชน ด้วยวิธีการท่องจำแบบดั้งเดิม จน มาถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อินเทอร์เน็ต เครือข่ายสังคมออนไลน์ในยุคนี้ เพื่อช่วยเผยแผ่ ธรรมของพระพุทธศาสนาในโลกยุคปัจจุบัน

๒.๒.๗ ปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๕๖}

ในสมัยก่อนพุทธกาล อิทธิพลของพราหมณ์มีพลวัตต่อวิถีชีวิตของผู้คนยุคนั้นมาก เครื่องมือในการสื่อความหมายและเจตนาจากมนุษย์ไปสู่เทพคือ ภาษาสันสกฤต โดยมีพราหมณ์เป็น เจ้าพิธีกรรม ต่อมาภาษานี้เอง กลายเป็นภาษาของวรรณะชนชั้นสูงไป ส่วนภาษาที่ชาวบ้านพูดกันคือ ภาษาปรากฤต หรือภาษาตามแคว้นในถิ่นของตน ผู้คนจึงถูกกีดกัน ถูกแบ่งชั้นชั้น กลายเป็นภาษาสอง ระดับคือ ภาษาระดับชนชั้นสูง และภาษาระดับชาวบ้าน แต่เมื่อมาถึงยุคพุทธกาล พระองค์ทรงเข้าใจ ในบริบททางสังคมเหล่านี้ดีว่า แท้จริงแล้วมิใช่พระพรหมหรือเทพใดที่คอยลิขิตโชคชะตาให้เป็นไป แต่ เกิดมาจากพวกพราหมณ์นี่เองกำหนดขึ้นมา

ดังนั้น พระองค์จึงกำหนดวิธีการเผยแผ่ธรรมะที่แตกต่างจากพราหมณ์ โดยอาศัยภาษา ชาวบ้าน (ภาษาปรากฤต) ในการเผยแผ่ธรรมะด้วยเหตุผล ๓ อย่าง ที่เป็นองค์ประกอบในการเผยแผ่ คือ

- ๑) จากอิทธิพลของพราหมณ์
- ๒) ด้วยการใช้ภาษาชาวบ้าน
- ๓) ด้วยคุณสมบัติเดิม (กษัตริย์) และคุณสมบัติที่พระองค์ตรัสรู้ ทำให้พระองค์ได้พบ วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบใหม่

^{๕๕} พจนารถ สุพรรณกุล บทความเผยแผ่เมื่อ วันเสาร์, 20 กันยายน 2557 08:27

^{๕๖} <https://www.gotoknow.org/posts/556623>

ถึงกระนั้น ด้วยความแปลกใหม่ จึงทำให้ผู้คนสงสัยเนื้อหาธรรมและวิธีการใหม่ๆ อยู่เสมอ ไม่เว้นแม้แต่พราหมณ์ยังเกิดความอยากรู้อยากเห็น เมื่อมีปัญหาในครั้งนั้น ปัญหาทุกอย่างพระองค์ทรงแก้ไขได้ แต่ภายหลังพุทธปรินิพพาน ปัญหากลับเริ่มเห็นเป็นรอยแยกด้านทัศนะต่างกันอย่างชัดเจน และก็กลายเป็นปัญหาที่ทับถมเรื่อยมา จนกลายเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยกนิกายขึ้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่า ไม่มีใครตัดสินเรื่องคำสอน และภาษาพุทธพจน์ได้อย่างหมดจดนั่นเอง

ครั้งเมื่อสาวกได้รวบรวมหลักธรรมคำสอน โดยการทำสังคายนาหลายครั้ง จนกลายเป็นพระไตรปิฎก จากการท่องจำ ก็กลายมาเป็นการจดบันทึกเป็นภาษามคธหรือภาษาบาลี จากยุคสู่ยุค จากการท่องจำ รุ่นแล้วรุ่นเล่า ผ่านวันเวลาที่เนิ่นนาน ทำให้เนื้อหา หลักการคำสอนเหล่านั้นเกิดผิดเพี้ยน เกิดข้อสงสัยว่า ภาษาที่บันทึกกับเนื้อหาที่ถูกบันทึกนี้ เป็นพุทธพจน์จริงๆ หรือไม่ แม้แต่ปัจจุบันมีคนสงสัยมากกว่า พระไตรปิฎกเป็นพุทธพจน์หรือไม่ เพราะจากการสังคายนา การจดจำ การรวบรวม ได้ผ่านกาลเวลามานาน ความบกพร่องย่อมเกิดขึ้นได้

นอกจากนั้นเกิดการแต่งคัมภีร์ต่างๆ เช่น อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา เพื่ออธิบาย ขยายเนื้อหาภาษาให้เข้าใจมากขึ้นซึ่งก็เป็นเหตุให้เกิดการสวามรอยของอรรถาจารย์เข้าไปด้วย จนกลายเป็นการบิดเบือนไปก็มี เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีผลต่อการตีความ การขยายความจึงต้องอาศัยฐานอรรถาจารย์เหล่านี้เป็นหลัก เกิดการถกเถียงกันมากขึ้นในเนื้อหา และภาษาของพระองค์จนในขณะปัจจุบัน พระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่ธรรมะยังไม่มีความรู้ ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ควร ไม่รู้นิติปฏิบัติสัมภีทาเพียงพอ (เชี่ยวชาญด้านภาษา) ไม่รู้จักการวิเคราะห์บริบทผู้ฟัง ไม่รู้จักการถ่ายทอดในรูปแบบวิทยาการโลกยุคใหม่ การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่าๆ เดิมๆ ตามจารีตประเพณี ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะ ในขณะที่พุทธศาสนิกชนไทย เกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะนี้ด้วยซึ่งพอสรุปปัญหาได้ดังนี้ปัญหาหลักที่พบกับชาวพุทธคือ

- ๑) ขาดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดปัญญา
- ๒) ไม่รู้ภาษาบาลีดีพอ
- ๓) ไม่เข้าใจความหมายที่พระสงฆ์สื่อ
- ๔) คนไทยใช้ภาษาไทยผิดเพี้ยน ขาดความจริงใจต่อกัน
- ๕) ชาวบ้านได้รับรู้คำ และความหมายของศัพท์มาจากสื่ออย่างผิด ๆ

ปัญหาหลักที่พบจากพระสงฆ์คือ

- ๑) พระมีโอกาสเทศน์น้อย
- ๒) พระสงฆ์ขาดประสบการณ์และขาดความมั่นใจ
- ๓) ขาดความรู้วิทยาการสื่อสารยุคใหม่
- ๔) ไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง
- ๕) ขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ

การเผยแผ่ธรรมะที่ไม่ได้ผลเท่าที่ควรนั้น ย่อมเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการเผยแผ่ธรรมะที่ไม่ประสบผลสำเร็จทั้งอดีตและปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

๑) เรื่องการศึกษาพบว่า ไม่ว่าจะ อดีตและปัจจุบัน เป็นปัญหาขั้นพื้นฐานในการเข้าใจ ธรรมชาติ ตัวเอง และหลักศีลธรรม

๒) เรื่องภาษา พบว่า ในอดีตและปัจจุบัน การใช้ภาษามีความแตกต่างกัน ในอดีตมี ภาษาที่ใช้ในกลุ่มย่อยมากมาย แต่ละที่ แต่ละเผ่ามีภาษาของตัวเอง การสื่อสารต่างที่ ต่างถิ่นจึงเป็น ปัญหา ส่วนในปัจจุบัน โลกแคบลงการสื่อสารก็ง่ายขึ้น แต่ภาษากลับเป็นอุปสรรคในการบอกกล่าว หรือแสดงเจตจำนงของตนเองให้แก่ผู้อื่น เข้าใจ อีกทั้งผู้คนก็เดินทางไปมาหาสู่กันทั่วโลก การเผยแพร่ ธรรมะหากไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่นนั้นก็ประสบผลสำเร็จยาก

๓) เรื่องการถ่ายทอดด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ แม้เนื้อหาธรรมจะดี แต่ไหนแต่ยวิธีการถ่ายทอดไม่ชัดเจน ย่อมเกิดปัญหาการเข้าใจได้ วิธีการนี้จะนำมาซึ่งความสนใจ เมื่อ คนสนใจวิธีการ เนื้อหาธรรมก็น่าสนใจตามมาด้วย

๔) เรื่องทัศนคติ การเผยแพร่ธรรมะ เบื้องต้นหากผู้ฟังหรือผู้รับมีทัศนคติที่เอนเอียง หรือไม่ชอบขึ้นมา ย่อมจะตั้งแง่ต่อต้าน เหมือนพวกพราหมณ์ในครั้งพุทธกาลที่ไม่ชอบวิธีการเผยแพร่ ของพระพุทธเจ้า จึงกลายเป็นปัญหาได้

๕) เรื่องเทศะ คือ ท้องถิ่นแต่ละที่อาจจะไม่เหมาะในการเผยแพร่ธรรมะเช่น สถานที่ มีสงคราม ที่แห้งแล้ง สถานที่มีศาสนาอื่น ๆ ที่เคร่งครัด ย่อมเกิดปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะได้

๖) เรื่องวัยและเพศ ย่อมเกิดปัญหาได้ เด็กอาจจะยังไม่พร้อมที่รับธรรมที่ยาก คน แก่เกินไปก็ยากที่ฟังรู้เรื่อง ในขณะที่ผู้เผยแพร่เป็นพระสงฆ์ ที่ใกล้ชิดสตรีมากไป อาจจะกลายเป็นปัญหา เรื่องชู้สาวได้

แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสารธรรมะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

๑) ศึกษาเรื่องภาษาธรรมะของตนเองให้แตกฉาน ในขณะที่เดียวกันควรศึกษาภาษา ท้องถิ่นที่ตัวเองจะไปยังถิ่นที่นั้นๆ ให้เข้าใจบ้าง

๒) ศึกษาเรียนรู้บริบททางสังคมให้กว้าง เพื่อจะได้มองเห็นทัศนคติ พฤติกรรมของ สังคมนั้นๆ ว่าเป็นอย่างไร

๓) ศึกษาเรียนรู้วิธีการสื่อสาร วิทยาการโลกยุคใหม่ให้ทัน เพื่อปรับประยุกต์ในการ นำเสนอ

๔) ปรับปรุงภาษาในการถ่ายทอดให้เป็นภาษาง่ายๆ ที่บุคคลทั่วไปเข้าใจภาษาที่ ร่วมสมัยด้วย

ดังนั้น หวังว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการเผยแพร่และผู้สนใจด้านธรรมะอยู่คงพอมองเห็นปัญหา และเส้นทางของสังคมที่กำลังเผชิญอยู่และช่วยกันหาทางแก้ไขต่อไป

พระมหาสุทธิย์ อาภากร ได้กล่าวว่า จากการวิจัย “การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” ทั้งเชิงเอกสารและภาคสนาม สำนวน ความเห็นพระสงฆ์และองค์กรพระพุทธศาสนา 5 สาย ได้แก่

1. สายปฏิบัติธรรม
2. สายการพัฒนา
3. สายการสื่อสาร

4. สายการปกครอง

5. สายการศึกษา

พบว่า จุดมุ่งหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหมือนกันคือเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การพัฒนาสังคม การเสริมสร้างจริยธรรม สู่การมีพฤติกรรมเหมาะสม มีจิตใจและสติปัญญาในการพัฒนาตนเองเพื่อชีวิตที่ดีร่วมกันปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่

1. ปัญหาส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ขาดการศึกษาเล่าเรียนตามพระธรรมวินัย มีวิถีในทางที่ผิดจากพระธรรมวินัย มุ่งหวังลาภสักการะเกินไป ติความหลักการและแนวปฏิบัติในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

2. ปัญหาจากองค์กรและระบบการทำงาน ขาดการกำหนดเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ชัดเจน

3. ปัญหาจากภายนอกองค์กร ขาดการสนับสนุนงบประมาณ ขาดความร่วมมือขององค์กรชาวพุทธทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น^{๔๗}

๒.๒.๘ ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC)

เป็นระบบหรือกระบวนการในการบริหารชนิดหนึ่งที่สำคัญการกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators ; KPI) เป็นกลไกสำคัญซึ่งใช้ในการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยให้้องค์การเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร (Alignment and focused) การนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรต่าง ๆ ย่อมมีวัตถุประสงค์และสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นองค์กรบางแห่งจึงเลือกที่จะใช้ BSC เป็นเพียงเครื่องมือในการประเมินผล แต่องค์กรบางแห่งจะใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติซึ่งไม่ได้มีกฎที่ตายตัวว่า BSC สามารถนำไปใช้ได้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น

ทฤษฎี Balanced Scorecard (BSC) เป็นเครื่องมือการจัดการ ที่ถูกคิดขึ้นมาโดย Robert Kaplan และ David Norton ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ระยะเวลาเริ่มนั้น BSC จะใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลองค์กรเป็นหลักโดยให้มีการประเมินในหลายๆ มิติหรือมุมมองมากขึ้นแทนที่จะวัดแค่การเงิน แต่ต้องวัดลูกค้า ด้านกระบวนการภายในสภาพแวดล้อมภายนอก ต่อมาเมื่อแนวคิดเกี่ยวกับ BSC ได้ถูกนำไปใช้ในองค์กรต่างๆ มากขึ้นก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาจากที่ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลองค์กรเป็นหลัก ขยายไปสู่การใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการสื่อสารและถ่ายทอดกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติจากวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ขององค์กรไปสู่แผนที่ทางกลยุทธ์ (Strategy Map) ไปสู่การจัดทำตัวชี้วัดและเป้าหมายที่องค์กรจะต้องบรรลุสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการและการจัดทำงบประมาณ พร้อมทั้งใช้เป็นเครื่องมือให้กับผู้บริหารจะเรียนรู้ว่ากลยุทธ์และสิ่งที่ยังทำนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยมักจะทำอยู่ในรูปของ Key Performance Indicators หรือ KPI หรือดัชนีชี้วัดผลการทำงาน

^{๔๗} <https://web.facebook.com/dr.sinchai.chaojaroenrat/posts/556237967755057>

สำหรับประเทศไทยองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนได้เริ่มนำ BSC มาใช้กันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาแต่ส่วนใหญ่แล้วหลายองค์กรไทยยังคงมอง BSC เป็นเครื่องมือที่ช่วยในเรื่องของการวัดและการประเมินผลมากกว่าการเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC) ตามที่ Dr. Robert S. Kaplan และ Dr. David Norton ได้ให้ความหมายไว้ คือเครื่องมือที่ทำหน้าที่เปลี่ยนพันธกิจ (Mission) และกลยุทธ์ (Strategy) เป็นชุดของการวัดผลการปฏิบัติงานที่มีส่วนช่วยกำหนดกรอบของระบบการวัด และการบริหารกลยุทธ์ที่ครอบคลุมประเด็นครบถ้วนตัวเลขที่ได้จากการวัดจะทำหน้าที่วัดผลการปฏิบัติงานขององค์กรที่ครอบคลุมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ครบถ้วน เช่น ด้านการเงิน ด้านลูกค้าด้านกิจการภายใน และด้านการเรียนรู้และการเติบโตขององค์กร

แนวคิดพื้นฐานของดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) Kaplan และ Norton ได้พัฒนา BSC ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลขององค์กร ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของ BSC มีปัจจัยวัดผลสำเร็จครอบคลุมมุมมอง (Perspectives) ๔ มิติ ได้แก่

๑. มิติด้านการเงิน (Financial Perspective)
๒. มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective)
๓. มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective)
๔. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective)

โดยภายใต้มุมมองแต่ละ มิติประกอบด้วย

๑. วัตถุประสงค์ (Objective) คือสิ่งที่องค์กรมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่าง ๆ

๒. ตัวชี้วัด (Measures หรือ Key Performance Indicators) คือ ตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์แต่ละด้านซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดว่าองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละด้านหรือไม่

๓. เป้าหมาย (Target) คือ เป้าหมายหรือตัวเลขที่องค์กรต้องการจะบรรลุของตัวชี้วัด แต่ละด้าน

๔. แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม (Initiatives) ที่องค์กรจะต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้นโดยในขั้นนี้ยังไม่ใช่แผนปฏิบัติการที่จะทำ เป็นเพียงแผนงานโครงการหรือกิจกรรมเบื้องต้นที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ในทางปฏิบัติจะเพิ่มช่องข้อมูลในปัจจุบัน (Baseline Data) ของตัวชี้วัดแต่ละตัวมุมมองทั้ง ๔ มิติ ตามที่กล่าวถูกกำหนดขึ้นมาโดยอาศัยปรัชญาในการดำเนินธุรกิจทั่ว ๆ ไป ซึ่งมุมมองทั้ง ๔ ยังมีความสัมพันธ์ต่อกันในเชิงเหตุและผล (Cause and effect) กล่าวคือ การที่องค์กรจะทำได้ต้องมาจากลูกค้า ซึ่งการจะหาลูกค้าได้ต้องมีการดำเนินงานภายในที่ดีและการจะดำเนินงานภายในให้ได้ดี ต้องมีพนักงานที่มีทักษะความพร้อมในการทำงานนอกเหนือจากมุมมองทั้ง ๔ มิติของดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) จะมีความสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลแล้ว วัตถุประสงค์ภายใต้มุมมองแต่ละมิติ จะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ขององค์กร BSC กำหนดตัวชี้วัดที่ครอบคลุม

ทุกด้านอย่างสมดุล มิใช่เน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งการกำหนดตัวชี้วัดต้องครอบคลุมทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตและความสำเร็จขององค์กรแต่ละด้านที่กำหนดตัวชี้วัดนั้น จะต้องให้เพียงพอต่อการพัฒนาการเจริญเติบโตของด้านนั้นๆ ด้วย โดยจำนวนตัวชี้วัดไม่จำเป็นต้องเท่ากันเสมอไป

BSC มีจุดมุ่งหมายเพื่อการแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ มิใช่เพียงการกำหนดกลุ่มตัวชี้วัดเพียงอย่างเดียว BSC จะอธิบายให้เห็นถึงเส้นทางการนำกลุ่มตัวชี้วัดแต่ละด้านไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้ทั้งวิธีบนลงล่าง (Top-down Approach) และวิธีล่างขึ้นบน (Bottom-up Approach)

อนึ่ง คำว่าการแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ก็คือ การแปลงจุดมุ่งหมายระดับสูงสุด ได้แก่ ระดับวิสัยทัศน์ (Vision) ระดับพันธกิจ (Mission) และระดับแผนงาน (Program Goal) ลงสู่ภาคปฏิบัติซึ่งได้แก่ระดับโครงการ (Project Purpose) นั่นเอง

การกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) จึงเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ซึ่งจะต้องพิจารณาทบทวนวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วมและจุดมุ่งหมายกลยุทธ์ด้านต่าง ๆ แล้วนำไปประกอบการกำหนดดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) ในมิติด้านต่าง ๆ ตลอดจน การกำหนดตัวชี้วัด (KPIs) ภายใต้ มิติด้านต่าง ๆ ของ BSC เพื่อให้เกิดความสมดุลในการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ขององค์กร

จากกรอบแนวคิด ทฤษฎีดัชนีชี้วัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard) จะเห็นว่า Balanced Scorecard เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลและใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งโดยหลักการพื้นฐานของ Balanced Scorecard มีปัจจัยวัดความสำเร็จครอบคลุมมุมมอง (Perspective) ๔ มุมมองได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้ และการพัฒนา ซึ่งในแต่ละมุมมองจะต้องมีความสัมพันธ์กันในเชิงเหตุและผล (Cause and effect) ในการนำ Balanced Scorecard ไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานจะต้องพิจารณา กำหนดมุมมองของหน่วยงานให้เหมาะสมกับพันธกิจของหน่วย และครอบคลุมด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน ซึ่งอาจมากกว่า ๔ มุมมองก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะงานของหน่วยภายใต้มุมมองแต่ละมุมมองจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ตัวชี้วัด เป้าหมายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ขององค์กร

วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์

ตามหลักการวัดและประเมินผลด้วยดัชนีวัดผลสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard) จะเริ่มต้นด้วยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร การจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์และการกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายตามลำดับซึ่งยุทธศาสตร์ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชาติ กระทรวงและกรม จะต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกันจากการวิเคราะห์ความเชื่อมโยง และแนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์ขององค์กร เพื่อพิจารณาความสอดคล้องกันของวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วม ความสามารถหลัก วัตถุประสงค์หลัก จุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์ หรือยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ และโครงการ ผลผลิตและตัวชี้วัด

๑. การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ขององค์กร มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการหาคำตอบให้กับคำถามที่ว่า เราต้องการจะเป็นอย่างไร (What do we want to be?) ซึ่งนับว่าเป็นขั้นตอนของการกำหนดจุดมุ่งหมายที่ยาวไกลที่สุดตามที่ปรารถนาขององค์กร โดยจะต้องแสดงจุดมุ่งหมายหลัก

ขององค์การและองค์การจะดำเนินไปในทิศทางใดกับจะต้องสื่อให้คนในองค์การและหน่วยงานในระดับรองเห็นพ้องต้องกันและเกิดแรงบันดาลใจที่จะนำองค์การให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังที่ปรารถนา วิสัยทัศน์ควรจัดทำในรูปของการระดมสมองพยายามให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนกลยุทธ์ขององค์การเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำด้วย โดยเริ่มขั้นตอนด้วยการจัดประชุมร่วมผู้บริหารระดับสูงระดับกลางและบุคลากร ที่รับผิดชอบด้านการวางแผน จัดการบรรยายเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจแนวความคิดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ รวมถึงความเข้าใจวิธีวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) วิธีวิเคราะห์ McKinsey 7-S และวิธีวิเคราะห์ Value Chain เพื่อทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์การ

๒. การกำหนดพันธกิจ (Mission) พันธกิจ หรือภารกิจและบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

๓. การกำหนดค่านิยมร่วม (Shared Value) การกำหนดค่านิยมร่วมเป็นเสมือนกรอบสำหรับใช้เป็นทิศทางของแนวความคิดและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์การ

๔. การกำหนดความสามารถหลัก (Core Competency) ความสามารถหลักเป็นเสมือนความแข็งแกร่งและความเข้มแข็งขององค์การซึ่งองค์การจะต้องค้นหาให้พบ องค์การต้องทราบว่าองค์การของตนควรมีความสามารถหลักอะไรบ้าง ปัจจุบันมีความสามารถอะไรบ้างบุคลากรขององค์การทราบแล้วหรือยังว่าตนมีความสามารถจริงกับงานที่ทำหรือไม่และมีความสามารถพิเศษอะไรบ้าง การได้ทราบความสามารถหลักระดับองค์การและความสามารถของบุคลากรแต่ละคนจะทำให้องค์การสามารถวางแผนให้ตรงกับงานซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการขับเคลื่อนให้ยุทธศาสตร์ขององค์การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

๕. การกำหนดจุดมุ่งหมายเชิงกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ การทำ SWOT จะสามารถเน้นเจาะจงลงไปที่ตัวจุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อนำจุดแข็งไปผสมผสานกับโอกาสนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์

๖. การจัดทำแผนปฏิบัติการและโครงการ เมื่อกำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายการให้บริการของที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติแล้วจะนำแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงมาใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการและแผนงบประมาณ

๒.๓ สภาพปัญหาวิกฤติทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย

๒.๓.๑ วิเคราะห์ SWOT การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

พระบรมศาสดาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานในวันเพ็ญเดือน 6 เมื่อปีพุทธศักราช 0 ใต้ต้นสาละ ณ สาละวันอุทยาน เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ พระพุทธองค์ทรงมีปัจฉิมโอวาทว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อันว่าสังขารทั้งหลาย ย่อมมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวงอันเป็นประโยชน์ของตนและประโยชน์ของผู้อื่นให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด”

พระพุทธองค์ทรงไม่ได้มอบให้ผู้ใดเป็นศาสดาสืบแทน ทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัท ซึ่งประกอบด้วย ภิกษุ อุบาสกและอุบาสิกา ดังที่มีพุทธโอวาทว่า “อานนท์ บางทีพวกเขาฟังมีความคิดเช่นนี้ว่า ปาพจน์ (ศาสนา) เมื่อพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่ควรดำริว่า พระศาสดาของเราปรินิพพานแล้ว ศาสดาของเราไม่มี ข้อนี้นักเขาไม่ฟังคิดเช่นนั้น ด้วยแท้จริงแล้ว

ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงแล้วและบัญญัติไว้แก่พวกเขาแล้ว ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาลล่วงไปแห่งเรา แทนเรา”

จึงเป็นหน้าที่ของ “พุทธบริษัท” ที่จะต้องช่วยกันดำรงพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคงสืบไป โดยภิกษุซึ่งอยู่ในเพศบรรพชิต (นักบวชในพระพุทธศาสนา) มีหน้าที่ศึกษาพระธรรมอบรมเจริญปัญญา ประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ 227 ข้อ และเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วนอุบาสกและอุบาสิกาซึ่งอยู่ในเพศคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน) มีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและพึงธรรมตามกาล เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง

สถานการณ์พระพุทธศาสนาของประเทศไทยในปัจจุบันกำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติอย่างร้ายแรง ซึ่งนับวันจะยิ่งทวีความวิกฤติมากขึ้นเป็นลำดับ เพราะ “ภิกษุ” ไม่ได้ศึกษาพระธรรม ไม่ประพฤติปฏิบัติตามสิกขาบทในพระวินัย ไม่เคารพยำเกรงต่อพระพุทธองค์ ไม่ละอายชู้กัลว่าบาปอาชัศร์ททาของชาวพุทธที่ไม่ได้ประกอบด้วยปัญญาในการแสวงหาทรัพย์สินและเงินทองโดยมิชอบ ส่วน “อุบาสกและอุบาสิกา” ให้ความสำคัญกับอามิสุขามากกว่าการปฏิบัติบูชา การทำบุญไม่ได้ทำด้วยจิตที่บริสุทธิ์ แต่เป็นการทำบุญด้วยความโลภเพื่อหวังได้มาในสิ่งต่างๆ มีมิฉฉาภิภูฏฐิ (ความเห็นผิด) ตกเป็นเหยื่อของภิกษุในเดรัจฉานวิชาและการประกอบพิธีกรรมต่างๆ อาทิ การยึดถือในเครื่องรางของขลัง การสะเดาะเคราะห์ การแก้กรรม ฯลฯ

สาเหตุหลักของการเกิดปัญหาในพระพุทธศาสนา

ประการแรก การที่ผู้บวชเป็นภิกษุไม่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงจึงไม่มีการศึกษาพระธรรม ไม่มีอหิยาชัยในการครองตนในเพศบรรพชิตจึงล่วงละเมิดสิกขาบทในพระวินัย มัวแต่ไปทำในสิ่งที่ไม่ใช่กิจของสงฆ์ ยินดีพอใจกับการรับเงินและทอง

ประการที่สอง อุบาสกและอุบาสิกาละเลยจากการพึงธรรมตามกาล เป็นผู้ไม่มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เป็นผู้เชื่อมงคลตื่นข่าวเป็นผู้มั่งงายจึงเป็นชาวพุทธที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่ไม่ประกอบด้วยปัญญา

ประการที่สาม ผู้มีอำนาจรัฐทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติไม่รู้และไม่เข้าใจถึงสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาที่กำลังตกอยู่ในภาวะวิกฤติอย่างร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ พระพุทธศาสนาจึงตกอยู่ในภาวะวิกฤติมาเป็นลำดับโดยใกล้จุดอันตรายถึงขีดสุด

แทบไม่น่าเชื่อเลยว่าประเทศไทยมีคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามากกว่า 700 ปี นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ปัจจุบันมีคนไทยนับถือพระพุทธศาสนามากกว่า 60 ล้านคนเศษ คิดเป็นร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศ มีวัดกว่า 30,000 แห่งมีภิกษุกว่า 300,000 รูป

อีกทั้งประเทศไทยยังถูกยกให้เป็นศูนย์กลางของ “พระพุทธศาสนาโลก” จากประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่มีผู้นับถือพุทธศาสนา แต่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยกลับเสื่อมโทรมลงโดยน้ำมือของ “พุทธบริษัท” กันเองไม่ใช่จากใครอื่น ฉะนั้นผู้มีอำนาจรัฐทั้งที่เป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ จึงต้องร่วมแรงร่วมใจกันอย่างแข็งขันในการทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคง

โดยมีการปฏิรูปการปกครองของคณะสงฆ์ และการบริหารจัดการของมหาเถรสมาคมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย “พระพุทธศาสนา” จึงจะมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น “ภิกษุ” ก็จะได้เป็นเนื้อนาบุญของอุบาสกและอุบาสิกาอย่างแท้จริง ในขณะที่อุบาสกและอุบาสิกาที่มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งและมีการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเป็นปกติสุขตามอัตภาพของแต่ละบุคคล

การดำรงรักษา “พระพุทธศาสนา” ให้มีความเจริญมั่นคงเป็นหน้าที่ของ “พุทธบริษัท” ทั้งหลาย โดยภิกษุซึ่งเป็นหัวหน้าพุทธบริษัทมีหน้าที่ศึกษาพระธรรมตามพระไตรปิฎก ซึ่งประกอบด้วยพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก (พระสูตร) และพระอภิธรรมปิฎก มีความหมั่นเพียรในการอบรมเจริญปัญญา และนำองค์ความรู้จากพระธรรมไปเผยแผ่แก่อุบาสก อุบาสิกาเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง ส่วนอุบาสกและอุบาสิกาที่มีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและฟังธรรมตามกาลเพื่อจะได้สะสมกุศลธรรม

รากเหง้าของปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรง จนทำให้ “พระพุทธศาสนา” ตกอยู่ในภาวะวิกฤติเป็นเวลาต่อเนื่องยาวนาน คือผู้บวชเป็นภิกษุไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและมีคุณลักษณะต้องห้าม อาทิ ผู้ที่มีเพศและภาวะบกพร่อง ผู้ที่เคยทำอนันตริยกรรม 5 อย่าง และผู้ที่ทำผิดต่อพระพุทธศาสนา

เมื่อได้บวชเป็นภิกษุแล้วก็ไม่ศึกษาพระธรรม จึงไม่สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีการประพฤติปฏิบัติล่วงละเมิดสิกขาบทในพระวินัย ซึ่ง พระบรมศาสดาพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงบัญญัติไว้ เท่ากับเป็นการดูหมิ่นในพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาคุณโดยไม่มีความเคารพยำเกรงต่อพระพุทธองค์ ทั้งๆ ที่ผู้บวชเป็นภิกษุเป็นศากยบุตร

สภาพการณ์ในปัจจุบันที่ปรากฏให้เห็นและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปผ่านทางสื่อสารมวลชนและสื่อสังคมต่างๆ จำนวนภิกษุที่มีกว่า 300,000 รูป ในประเทศไทยคงมีจำนวนที่ไม่มากนักที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ทุกวันนี้อุบาสกและอุบาสิกาจึงมีความสั่นคลอนและไม่มั่นใจในวัตรปฏิบัติของภิกษุทั่วไป

ถึงเวลาแล้วที่มหาเถรสมาคมจะต้องทำหน้าที่ตามบทบาทและภารกิจในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์เพื่อดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคงสืบไป ไม่อาจปล่อยปละละเลยหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่เหมือนที่ผ่านมา จะต้องบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์โดยยึดมั่นตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ไม่เช่นนั้นแล้ว “พระธรรมวินัย” ก็มีความเสี่ยงที่จะอันตรธานไป ในขณะที่ประเทศไทยได้รับการยกให้เป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาโลก

“ภิกษุ” มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญมั่นคงในฐานะที่เป็นหัวหน้าของพุทธบริษัท หากภิกษุประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย พระพุทธศาสนา ก็ย่อมมีความเจริญมั่นคง แต่ในทางกลับกันหากภิกษุไม่ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย พระพุทธศาสนา ก็ย่อมไม่มีความเจริญมั่นคง

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับ “พระพุทธศาสนา” ในปัจจุบันได้ส่งผลกระทบต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างใหญ่หลวง เป็นสิ่งที่ “พุทธบริษัท” ทั้งหลายพึงตระหนักรู้และทำความเข้าใจให้ถูกต้องอย่างถ่องแท้ว่า สาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไรและจะนำไปสู่ผลอะไร?

ถ้าจะลองมาพิจารณากันดูว่า “ภิกษุ” อยู่ในเพศบรรพชิตมีการครองชีวิตที่แตกต่างไปจากอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งอยู่ในเพศคฤหัสถ์อย่างไร? ก็คงต้องพิจารณาถึงการทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายว่าเป็นอย่างไร? กล่าวคือ “ภิกษุ” มีหน้าที่ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา ประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัยและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่วน “อุบาสก อุบาสิกา” มีหน้าที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและฟังธรรมตามกาล

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันพบว่า “ภิกษุ” ทั่วไปไม่ได้ทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย จึงหาได้มีความแตกต่างไปจาก “อุบาสก อุบาสิกา” ไม่ การครองชีวิตของภิกษุไม่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่เป็นผู้ขออันประเสริฐ ได้รับการบิณฑบาตอาหารและสิ่งของที่สมควรแก่การดำรงชีวิตในเพศของบรรพชิต จากอุบาสก อุบาสิกา ส่วนอุบาสก อุบาสิกา ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพไม่สามารถขออะไรจากใครได้เลย ยกเว้นผู้ที่ยึดอาชีพเป็นขอทานเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันอาชีพขอทานเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย

เนื่องจากการดำเนินชีวิตของ “ภิกษุ” มีความแตกต่างไปจากชีวิตของ “อุบาสก อุบาสิกา” โดยสิ้นเชิง เพราะผู้บวชเป็นภิกษุเป็นผู้สละแล้วทางโลกไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา ญาติมิตร อาคารถนบ้านเรือน และทรัพย์สินสมบัติต่างๆ จึงไม่สามารถดำเนินชีวิตได้เฉกเช่นกับอุบาสก อุบาสิกาอย่างที่เคยเป็นอยู่มาก่อน

ผู้ที่บวชเป็นภิกษุเมื่อครองตนอยู่ในเพศบรรพชิตแล้ว หากไม่ศึกษาพระธรรม ไม่อบรมเจริญปัญญา ไม่ประพฤติปฏิบัติตนตามสิกขาบทในพระวินัย และไม่เผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบวชเป็นภิกษุไปทำไม? ควรลาสิกขาบทจากเพศบรรพชิตกลับไปสู่เพศคฤหัสถ์จะดีกว่า เพื่อจะได้ไม่สร้างบาปกรรมแก่ตนเองและไม่เป็นการทำลายพระพุทธศาสนาจะโดยรู้เท่าถึงการหรือไม่รู้เท่าถึงการก็ตามที่

ในสภาพการณ์ที่ “ภิกษุ” ไม่ทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องตามพระธรรมวินัย “อุบาสก อุบาสิกา” ก็ไม่มีความเคารพนับถือต่อภิกษุแต่อย่างใด จึงเสื่อมศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา เหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้คงไม่อาจปล่อยให้ยืดยาวต่อไป ฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายพุทธจักรจะต้องร่วมกันแก้ปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงภายในเร็ววัน มิเช่นนั้น “พระธรรมวินัย” จะอันตรายหนักที่สุดในที่สุด และ “พุทธบริษัท” ก็จะไม่มีการรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอีกต่อไป^{๔๔}

ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก

ในการไปเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ความรู้ความสามารถของเรามีด้วยกันทั้งนั้น แต่ที่ไม่ค่อยบรรลุผลตามที่เรากำลังต้องการ คงจะเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยุทธศาสตร์ จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ มาก บางท่านเทศน์ดีสอนดี ก็ยังอยู่ไม่ได้ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะยังมีปัจจัยอะไรหลายอย่าง งานเผยแผ่มีความละเอียดอ่อนมาก ก่อนที่เราจะลงไปเผยแผ่จริงๆ เราต้องทำการวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนวางแผนทั้งหลายทำกันก่อนจะไปลงมือปฏิบัติภารกิจจริง การวิเคราะห์ชนิดนี้ซึ่งเรียกว่า SWOT Analysis ก่อนที่เราจะลงมือปฏิบัติภารกิจจริงต้องทำการวิเคราะห์สถานการณ์ ๔ ด้าน คือ SWOT ประกอบด้วย

^{๔๔} ทวีศักดิ์ อุ่ณจิตติกุล คอลัมน์ : วายทวนน้ำ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันพฤหัสบดีที่ ๓, ๑๐, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑, ค้นคว้าจาก : <https://www.dailynews.co.th/article/641259>

๑. จุดแข็ง (S=Strength)
๒. จุดอ่อน (W=Weakness)
๓. โอกาส (O=Opportunity)
๔. สิ่งคุกคาม (T=Threat)

ก่อนที่ท่านจะไปทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ต้องวิเคราะห์ประเด็นทั้งสี่ล่วงหน้า รวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ทั้งสี่ประเด็นให้ได้แล้วค่อยไปทำงาน

จุดแข็ง (Strength)

พบว่าประชาชนคนไทย 95% เป็นชาวพุทธ ทุกหมู่บ้านมีวัด การเผยแผ่เชิงรุกในประเทศไทยที่โดดเด่นของพระสงฆ์ คือการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนทางการศึกษา และสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ ทำงานสาธารณประโยชน์ต่างๆ แก่ชุมชน รูปแบบการจัดกิจกรรมในสวน คือ การจัดกิจกรรมทางศาสนาโดยการนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา ทำบุญตักบาตร ถวายสังฆทาน ซึ่งเป็นการนำวัดมาสู่ชุมชนในรูปแบบของคนเมืองหลวงที่มีเวลาน้อย การนำหลักธรรมเหล่านี้ คือ เบญจศีล เบญจธรรม พรหมวิหาร ฆราวาสธรรม ทิศ 6 และอบายมุข 6 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานสำหรับการพัฒนาชีวิตของตนเอง และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๔๕}

จุดอ่อน (Weakness) ได้แก่

๑. เรื่องภาษาและการบริหารจัดการ ภาษาอังกฤษเป็นจุดอ่อนของพระนักเผยแผ่ เราจึงสอนได้แต่เฉพาะคนไทยเท่านั้น เราจำเป็นต้องแก้ปัญหานี้ให้ได้
๒. ทุกหมู่บ้านมีวัด แต่แต่ละวัดหาพระธรรมทูต หรือ ธรรมะ แอมบาสเดอร์ ยากมาก โดยมากมีแต่พระที่มีการศึกษากระพร่องกระแพร่ง ศักยภาพไม่พอที่จะเป็นผู้นำทางปัญญา
๓. การบริหารการคณะสงฆ์นั้นเป็นการบริหารเชิงรับไม่ใช่เชิงรุก แทนที่คณะสงฆ์จะผลิตพระธรรมทูตออกมาเยอะ แต่กลับปล่อยให้พระธรรมทูตเกิดขึ้นเองตามยถากรรม ในขณะที่สังคมต้องการธรรมะแต่ไม่มีพระธรรมทูตออกมาเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๔. ทุกครั้งที่มิชชันนารีเสียมเสีย ไม่มีหน่วยงานไหนออกมาบริการทางวิชาการให้ชาวพุทธเห็นเลยว่า ที่เสียมเสียนั้นเป็นเพราะอะไร ที่ถูกคืออะไร เราก็ปล่อยให้ถูกโจมตี สื่อมวลชนแทนที่เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลับกลายเป็นเครื่องมืออัดพระรายวัน

โอกาส (Opportunity)

เมื่อไรที่สังคมวิกฤต นั่นคือโอกาสที่สังคมเรียกร้องต้องการธรรมะในอัตราที่เข้มข้นและสูงมาก โอกาสของเรามาถึงแล้วนับตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2540 แต่โอกาสนั้นมีพระสงฆ์ที่รูปที่มองเห็นแล้วลุกออกมาทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกที่เรียกกันว่า ACTIVE BUDDHISM ACTIVE BUDDHIST MISSIONARY มีพระสงฆ์ไม่กี่รูปเท่านั้นที่มองเห็นโอกาส เวลาสังคมไทยตกอยู่

^{๔๕} พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี), “ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน) : หน้า ๘๙.

ท่ามกลางวิกฤต นี้แหละคือโอกาสที่คนเรียกร้องต้องการธรรมะ ฉะนั้น เราต้องลุกออกกระโดดออกมา ใช้สื่อมวลชนทุกรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สิ่งคุกคาม (Threat)

๑) ปัจจัยภายใน สำหรับสิ่งคุกคามของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ภาวะด้อย การศึกษาของคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่คุกคามพระพุทธศาสนาทำให้ไม่มีผู้นำทางจิตวิญญาณออกมา ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เท่าทันยุคสมัย ในขณะที่ประชาคมโลกเรียกร้องต้องการผู้นำทางจิตวิญญาณที่รู้เท่าทันทั้งโลกฝ่ายธรรม และโลกฝ่ายคฤหัสถ์ แต่เรากลับผลิตได้แค่พระเกจิอาจารย์มาส่ง ต่อให้กับชาวโลก มันไม่สอดคล้องกัน เราขาดพระธรรมทูตที่มีความสามารถให้กับโลก ขาดการบริหารจัดการที่ดี ไม่ว่าจะมีปัญหาสาหัสหนักหน่วงแค่ไหนก็ตาม องค์กรบริหารคณะสงฆ์ก็ไม่เคยมีการปรับ ทำที่อะไรเลย ปล่อยให้ทุกอย่างเป็นไปตามยถากรรม

๒) ปัจจัยภายนอก ที่คุกคามพระพุทธศาสนาก็คือ 1. ลัทธินิยมต่างๆ ที่ไหลบ่าเข้ามาสู่ ประเทศไทย ตอนนี้ไทยเปรียบเสมือนหนึ่งเรือนแพะชำทางศาสนา ลัทธิในกายต่างๆ ที่นิยมในทั่วโลก หาจุดได้ในเมืองไทยแทบทั้งหมด 2. ศาสนาต่างๆ ที่พยายามแย่งศาสนิกจากพุทธศาสนาไปเป็นศาสนิก ของศาสนาเขาเอง 3. ลัทธิประชาธิปไตยที่มาพร้อมกับเสรีภาพพื้นฐานทางศาสนา เสรีภาพพื้นฐาน ทางเพศ เหล่านี้กำลังคุกคามการสอนศีลธรรมของพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ฉะนั้น พระสงฆ์ที่สอนพุทธ ศาสนาในลักษณะว่าหากคนมีศีลแล้วสังคมไทยจะดีเองนี้เป็นฐานคิดชุดเดียวกับที่เราเคยใช้ได้ผลในยุค พันปีที่แล้ว คือยุคกรุงสุโขทัย ทุกวันนี้ศีลธรรมในระบบไตรภูมิพระร่วงซึ่งง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เป็น ศีลธรรมชุดเดียวกับทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ไม่เพียงพอที่จะพุงสังคมไทยให้เป็นสังคมที่ศีลธรรม และ จริยธรรมได้ เพราะสังคมไทยถูกรุกรานไปด้วยชุดความเชื่อที่ลึกลับมาจากสารทิศทุกแห่งทั่วโลกหาก พระสงฆ์ไม่ตระหนักรู้สิ่งเหล่านี้สิ่งนี้ คุกคามสถาบันสงฆ์ไทยให้ค่อยเปื่อยเสียดลายไป เท่านั้นยังไม่พอ สื่อมวลชนจำนวนมากได้ยึดพื้นที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปเป็นพื้นที่ในการเผยแผ่กิเลส แล้วมี พระก็รูปที่กล้าเข้าไปใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อเครื่องมือเหล่านี้ไม่ถูกใช้ มันก็ถูก ใช้ไปเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ความมมงาย เป็นช่องทางในการกระตุ้นคนให้มีกิเลสยั่วให้อยาก หลอกให้ซื้อ ยั่วให้อยาก และหลอกให้บริโภค พอพระรู้ไม่เท่าทันตรงนี้ สื่อมวลชนก็กลายเป็นอีกปัจจัย หนึ่งที่คุกคามความมั่นคงในพระพุทธศาสนาของสังคมไทยเสียเอง การที่พระนักเผยแผ่ไม่เท่าทันโลก ไม่รู้จักวิเคราะห์โลก วิเคราะห์สังคม จึงไม่รู้จักประยุกต์พุทธธรรมคำสอน ไม่รู้จักวางตำแหน่งแห่งที่ ของตัวเองให้เหมาะให้ควร ว่าวันนี้สังคมต้องการอะไรจากพระ เมื่ออ่านตัวเองไม่ออก บอกตัวเองไม่ได้ ใช้ตัวเองไม่เป็น เห็นตัวเองไม่ชัด พระก็จึงยังคงทำบทบาทเดิมในมิติเดิม ซึ่งชาวบ้านเขาลืมไปแล้วด้วย ซ้ำ เช่น มาถามคนรุ่นใหม่ว่า วันพระวันไหน คนนี้ก็ไม่ออก ถามว่าวันนี้ก็คำ ก็นึกไม่ออก

ถ้าพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่รู้จักจัดวางตัวเองให้ถูก จะกลายเป็นสิ่งปรักหักพัง ทางประวัติศาสตร์ มีตัวตนอยู่แต่จะไม่มีค่าสำคัญมากขึ้นทุกที เหมือนโทรเลขที่เพิ่งถูกยกเลิกไป ถึง มีอยู่แต่ไม่มีคนใช้ ถ้าพระไม่รู้เท่าทันสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ถึงจะมีตัวตนอยู่ แต่สังคมจะเรียกร้อง บทบาทของท่านน้อยลงทุกที

สรุปว่า ถ้ารู้จักอ่อน จุดแข็ง โอกาสสิ่ง คุณงาม ก็สามารถวางยุทธศาสตร์เผยแพร่ธรรมะได้ และนั่นเป็นเหตุผลที่ทำให้การเผยแพร่เชิงรุก เรียกว่า Active Buddhism หรือ Buddhism in Action

๒.๔ แนวคิดและทฤษฎีการบริการวิชาการแก่สังคม

๒.๔.๑ ความหมายของการบริการวิชาการแก่สังคม

การบริการวิชาการแก่สังคม^{๕๐} หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการให้บริการแก่สังคมภายนอกสถาบันการศึกษาหรือเป็นการบริการที่จัดในสถาบันการศึกษาโดยมีบุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการ

การให้บริการวิชาการ^{๕๑} หมายถึง การที่สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นที่พึ่งของชุมชนหรือสังคม เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการหรือทำหน้าที่ใดที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านวิชาการหรือการพัฒนาความรู้ ตลอดจนความเข้มแข็งประเทศชาติและนานาชาติ การบริการวิชาการเป็นการบริการที่มีค่าตอบแทนและบริการวิชาการให้เปล่า โดยมีการนำความรู้และประสบการณ์มาใช้พัฒนา หรือบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนและการวิจัย

๒.๔.๒ ยุทธศาสตร์การบริการวิชาการแก่สังคม

การให้บริการที่ดี (Good service)

การบริการ (Service) คือ การให้ความช่วยเหลือ หรือการดำเนินการเพื่อประโยชน์ของผู้รับบริการที่ดี ผู้รับบริการก็จะได้รับความประทับใจ และชื่นชมองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งดีสิ่งหนึ่งอันเป็นผลดีกับองค์กรของเรา เบื้องหลังความสำเร็จเกือบทุกงาน มักพบว่างานบริการเป็นเครื่องมือสนับสนุนงานด้านต่างๆ เช่น งานประชาสัมพันธ์ งานบริการวิชาการ เป็นต้น ดังนั้น ถ้าบริการดี ผู้รับบริการเกิดความประทับใจ ซึ่งการบริการถือเป็นหน้าเป็นตาขององค์กร ภาพลักษณ์ขององค์กรก็จะดีไปด้วย

คำว่า “Service” แยกอักษรออกเป็นความหมายดังนี้

S = Smile ยิ้มแย้ม

E = enthusiasm ความกระตือรือร้น

R = rapidness ความรวดเร็ว ครบถ้วน มีคุณภาพ

V = value มีคุณค่า

I = impression ความประทับใจ

C = courtesy มีความสุภาพอ่อนโยน

E = endurance ความอดทน เก็บอารมณ์

การบริการที่ดีต้องเกิดขึ้นจากใจ เพราะการบริการเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้ เพื่อให้เกิดความรู้สึกสบายใจและพอใจ คนส่วนใหญ่คิดว่า งานบริการเป็นเรื่องของบริการ เป็น

^{๕๐} สกอ., ๒๕๕๓.

^{๕๑} สมศ., ๒๕๕๔.

เรื่องของการรับใช้ แท้ที่จริงไม่ใช่งานบริการคืองานใดๆ ก็ได้ที่เกิดจากมีผู้ให้และมีผู้รับอย่างมีเงื่อนไข กล่าวคือ เป็นบริการที่ดีแล้วผู้รับต้องพึงพอใจต้องให้บริการ

ทำไมต้องให้บริการ

ให้บริการเพราะต้องการสนองตอบต่อในทางจิตวิทยาคนเรามีความต้องการถึง 5 ระดับ ตามหลักของมาสโลว์ (Maslow's needs) เริ่มจากต้องการปัจจัยพื้นฐานสำหรับชีวิต ต้องการความรัก ต้องการความปลอดภัย ต้องการคนมีคุณค่า และต้องการเดินสู่ความมีศักยภาพของตน

การปฏิบัติในการให้บริการ

ทางกาย ต้องดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรงสดชื่นด้วยอาการกระปรี้กระเปร่า ไม่ง่วงเหงาหาวนอน เชื่องซึม มีลักษณะทะมัดทะแมง กระฉับกระเฉง กระชุ่มกระชวย หน้าตาสดใส หวีผมเรียบร้อย ไม่ปล่อยผมรุงรัง หรือหัวยุ่งเป็นกระเชิง การแต่งกายเรียบร้อย ยิ้ม ไหว้ หรือทักทายเหมาะสม กิริยาสุภาพ เป็นคุณสมบัติขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นต้องวางตัวเป็นมิตร เปิดเผย จริ่งใจสนองความต้องการของผู้รับบริการอย่างกระตือรือร้น แสดงความเต็มใจที่จะให้บริการ

ทางวาจา ต้องใช้ถ้อยคำชวนฟัง น้ำเสียงไพเราะชัดเจน พูดมีหางเสียง มีคำขานรับเหมาะสม กล่าวต้อนรับและสอบถามว่าจะให้ช่วยบริการอย่างไร พูดแต่น้อยฟังให้มาก ไม่พูดแทรก ไม่กล่าวคำตำหนิ อาจพูดทวนย้ำสิ่งที่มีผู้มาติดต่อต้องการให้เขาฟังเพื่อความเข้าใจตรงกัน พูดให้เกิดประโยชน์ต่อผู้รับบริการ ไม่พูดมากจนเกินจริง พูดเพื่อความสบายใจของผู้รับบริการ และใช้ถ้อยคำเหมาะสม

ทางใจ ต้องทำจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส ยินดีที่จะต้อนรับ ไม่รู้สึกขุ่นเคืองที่จะต้องรับหน้าหรือพบปะกับคนแปลกหน้าที่ไม่คุ้นเคยกันมาก่อน แต่มาเรียกร้องต้องการนั้น ต้องการนี้ ไม่ปล่อยให้จิตใจหม่นหมอง ใจลอยขาดสมาธิในการทำงาน เศร้าซึม เบื่อหน่ายหรือเซ็ง

ข้อควรคำนึงเกี่ยวกับการบริการ

การให้บริการเป็นงานที่ล่อแหลม ทำดีก็เสมอตัว ผิดพลาดก็ได้รับคำตำหนิจึงเป็นงานที่ต้องการความรับผิดชอบสูง และมีจิตใจหนักแน่น ผู้ซึ่งทำงานบริการแล้วเกิดผิดพลาด บางคนก็เสียอกเสียใจ ตีอกชกหัว พูมพายน้ำตา แต่กลับกัน ผู้ซึ่งไม่มีความรับผิดชอบมักกล่าวโทษผู้อื่น ป้ายความผิดให้คนต่าง ๆ แม้แต่ผู้มารับบริการ เป็นเรื่องการหาแพะรับบาปหรือหาเหตุผลมากล่าวอ้างต่าง ๆ นานา ให้พ้นไปจากความรับผิดชอบของตน วิธีการให้บริการอันจะทำให้ผู้รับบริการพอใจ จะต้องรู้ความคาดหวังของเขา และปฏิบัติตามความคาดหวังเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ย่อมไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ เพราะการปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ ต่อคนต่าง ๆ ให้สามารถสนองความต้องการของผู้รับบริการแต่ละประเภททุกระดับย่อมมีความยากลำบาก การที่จะให้บริการเป็นที่พอใจของทุกๆ คนดูจะเป็นเรื่องเป็นไปได้ แต่ก็ไม่วินิจฉัยที่จะทำให้คนส่วนใหญ่พึงพอใจ หากเรามีความมุ่งมั่นที่จะปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการอยู่เสมอ

ข้อควรระวังในการให้บริการ

๑. ไม่สนใจความต้องการของผู้รับบริการ การให้บริการในทุกกรณีจะต้องแสดงว่าผู้รับบริการมีความสำคัญ จึงต้องระวังไม่แสดงกิริยาที่เพิกเฉยไม่สนใจผู้รับบริการอย่างจริงจัง

๒. ให้บริการขาดตกบกพร่อง เป็นสิ่งที่ย้ำเตือนอยู่เสมอว่า การให้บริการจะขาดตกบกพร่องไม่ได้เลย เพราะเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำลายงานบริการในส่วนอื่นๆ ที่ตืออยู่แล้วให้เกิดผลเสียหายตามไปด้วย

๓. ดำเนินการล่าช้า เป็นลักษณะที่ไม่ดีอย่างยิ่ง เพราะความล่าช้าไม่ตรงเวลา ทำความเสียหายให้ผู้รับบริการได้

๔. ใช้กิริยา วาจา ไม่เหมาะสม การให้บริการสามารถจะรู้สึกได้จากกิริยาท่าทาง การใช้คำพูดและน้ำเสียง ผู้ให้บริการ อาจไม่มีความตั้งใจจะแสดงกิริยาต่อผู้รับบริการในทางที่ไม่ดี แต่อยู่ในอารมณ์ที่ขุ่นมัว และไม่ควบคุมอารมณ์ของตนจึงแสดงออกด้วยท่าทีและคำพูดที่ทำให้เสียความรู้สึกต่อผู้รับบริการ

๕. ทำให้ผู้รับบริการผิดหวัง บริการที่ทำให้ผู้รับบริการผิดหวังมีได้ในหลายกรณีนับแต่การต้อนรับที่เย็นชาหรือการพูดโทรศัพท์ที่ไม่เหมาะสม การให้บริการอย่างไม่เต็มใจ ไม่ใส่ใจในการให้บริการ การบริการผิดพลาดทำความเสียหายให้แก่ผู้รับบริการ

หัวใจของการให้บริการ

1. ต้องการความรวดเร็ว ยิ่งภาวะการแข่งขันยุคปัจจุบัน ความรวดเร็วของการปฏิบัติงาน ความรวดเร็วของการให้บริการจากการติดต่อจะเป็นที่พึงประสงค์ของทุกฝ่าย ดังนั้น การให้บริการที่รวดเร็วจึงเป็นที่ประทับใจ เพราะจะไม่ต้องเสียเวลารอคอย สามารถใช้เวลาได้คุ้มค่า ในช่วงเวลาสั้นๆ สามารถทำงานได้หลายอย่าง ทำให้สามารถเพิ่มปริมาณและคุณภาพของงานได้

2. ประหยัดเงินและเวลา การให้บริการที่รวดเร็ว ช่วยประหยัดเงินในการจ้างหรือใช้จ่าย การให้บริการ เช่น แทนที่จะใช้เงินจ้างบุคคลทำงาน 3 วัน แต่ผู้ให้บริการทำงานด้วยน้ำใจ การให้บริการด้วยความซื่อสัตย์รวดเร็ว ทำให้การใช้จ่ายเงินน้อยลง เพราะงานเสร็จเร็วทำให้ทุกฝ่ายประหยัดเงินและเวลาและทำให้ผู้มารับบริการสามารถปฏิบัติงานอื่นได้อีก จึงจะสามารถเพิ่มคุณค่าและรายได้ให้กับทุกฝ่าย

3. เกิดความรู้ที่ดีต่อผู้ให้บริการ ผู้มาติดต่อขอรับบริการ เมื่อผลลัพธ์เกิดขึ้นเร็ว และด้วยน้ำใจบริการที่ดี จะสร้างสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ผู้รับบริการจะเกิดความประทับใจ และยินดีที่จะกลับมาติดต่อและมารับบริการอีก และยังสามารถนำผลที่เกิดขึ้น หรือความประทับใจที่มีไปบอกต่อเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง

ความสำคัญและจำเป็นต่อผู้บริการ

การเป็นข้าราชการโดยแท้จริงแล้วคือ ผู้ให้บริการ ผู้สานประโยชน์ที่จะทำให้งานของ “ราชา” หรือประเทศได้ประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ ทำให้ประเทศพัฒนา การแบ่งหน่วยงาน การแบ่งฝ่าย แผนก และงานต่างๆ เป็นการแบ่งภารกิจหน้าที่ในหน่วยย่อย เพื่อเสริมให้หน่วยใหญ่ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็งานราชการส่วนใดก็ตาม มีเป้าหมายเดียวกัน คือ การดำเนินงานสู่จุดประสงค์คือความก้าวหน้าของประเทศตามบทบาทหน้าที่แห่งตน ทำให้ข้าราชการทุกคนต้องเป็นนักบริการไปด้วย ซึ่งจะช่วยบอกให้ว่า จะเป็นผู้บริการในฐานะข้าราชการที่ดีนั้น จะต้องประกอบด้วย

1. เป็นผู้มีจิตใจที่มุ่งถึงประชาคมเป็นหลัก (sense of community) โดยถือว่าหน้าที่ราชการเป็นภารกิจเพื่อสังคม เมื่อมีโอกาสที่จะให้บริการในหน้าที่ มีความกระตือรือร้น ที่จะกระทำที่จะช่วยเหลือด้วยความยินดี

2. เป็นผู้มีความสามารถวิเคราะห์ความต้องการแท้จริงของผู้รับบริการ จะด้วยความสังเกต การรวบรวมจากการสังเกตข้อมูล เหล่านี้เมื่อได้มามากพอจะมาประกอบกัน เพื่อการวินิจฉัยและหาแนวทางที่เหมาะสมและดีที่สุด

3. เป็นผู้มีความสามารถในการสื่อสารที่ดี ด้วยการใชภาษาที่ง่าย ยิ้มแย้มแจ่มใส เข้าใจถึงการพูดจา หรือแนวทางที่จะช่วยเหลือที่ดีที่สุด การสื่อสารเป็นสิ่งปกติวิสัยของมนุษย์ทุกระดับ การทำงานทุกอย่างจะมีโอกาสของการสื่อสารกัน เพื่อถามเพื่อตอบ เพื่ออธิบายในงานที่เกี่ยวข้อง การสื่อสารเป็นการส่ง และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร ซึ่งการสื่อสารมีอยู่ 2 แบบ คือ วจนะ (Verbal communication) การสื่อสารด้วยการพูดในทางการใช้ภาษา ที่ต้องระมัดระวังความถูกต้องของภาษา การใช้ภาษาให้ถูกกาลเทศะ และการสื่อสารแบบอวจนะ (non-verbal communication) เป็นการสื่อสารที่ออกด้วยการใช้ภาษากาย (Body language) หรือ อาจหมายถึงการสื่อสารแบบเสียงก็ได้ การสื่อสารแบบอวจนะมีจุดประสงค์ 2 ประการ คือ สร้างความรู้สึกแก่ผู้รับว่ามีความรู้สึกอย่างไรกับอีกจุดประสงค์หนึ่ง เพื่อการสร้างสัมพันธภาพ

4. เป็นผู้มีทักษะในการฟัง (Listening) ในแง่ของจิตวิทยาการฟังมีความหมายมากสำหรับผู้พูด ประโยชน์สำหรับผู้ฟัง ความหมายสำหรับผู้พูดเนื่องจากมีผู้ฟังทั้งเป็นความสบายใจ เป็นความมั่นใจ และเข้าใจของผู้พูดทำให้ระบายออกได้มาก การฟังได้ถูกกำหนดเป็นวิธีการทางจิตวิทยา เพื่อการแนะแนว เพื่อวิเคราะห์ทางจิตวิทยา หรือแม้แต่การบำบัดทางจิตวิทยา ส่วนผู้ฟังจะมีประโยชน์ในแง่ของการได้รับความรู้ในความคิดเกิดความเข้าใจ เกิดความองงามในสิ่งที่ได้ฟัง หากเป็นผู้บำบัดก็สามารถวินิจฉัยเรื่องราว

การนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน

ในสถานศึกษานั้น การบริการ ถือเป็นสิ่งสำคัญกับบุคลากรทุกคน ดังนั้นผู้บริหารต้องเป็นผู้นำด้านการบริการต่อผู้รับบริการคือ นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อราชการทุกคนให้เท่าเทียมกัน ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ

การให้บริการที่ดีมีความจำเป็นและสำคัญต่อผู้บริหารเนื่องจากมีส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนางานด้านบริการเป็นอย่างมากเพราะผู้บริหารถือเป็นแกนหลักในการกำหนดแนวทางการให้บริการเพื่อตอบสนองต่อความพึงพอใจ ของผู้รับบริการและเทคนิคการพัฒนาระบบงานขององค์กรให้เกิดความสะดวสบาย ความพึงพอใจต่อผู้ใช้บริการ ผู้บริหารควรปฏิบัติดังนี้

- จัดระบบการทำงานให้เกิดความคล่องตัว องค์กรควรปรับลดขั้นตอนที่ยุงยากให้ง่ายขึ้น เพื่อสร้างการบริการที่สะดวกรวดเร็ว

- จัดทำลำดับขั้นตอนการให้บริการองค์กรควรจัดทำขั้นตอนการบริการให้ง่ายและไม่ซับซ้อนเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้รับบริการสามารถทำตามได้อย่างถูกต้องและไม่สับสน

- เรียนรู้ความต้องการของผู้รับบริการผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ตั้รับความคิดเห็น การสอบถามพูดคุยจากคำตำหนิติเตียนและคำชมเชยต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางปรับปรุงงานบริการในครั้งต่อไป

- ฝึกอบรมบุคลากรให้เกิดทักษะการบริการที่ดีเพื่อนำไปปรับใช้กับส่วนงานที่ตนปฏิบัติหน้าที่อยู่ให้เกิดผลสำเร็จ พึงพอใจทั้งผู้ให้และผู้รับบริการ

1. การสร้างความพอใจ ความรักใคร่เกิดจากความสัมพันธ์ทางจิตใจ ด้วยการมีมิตรภาพ การสร้างมิตรภาพเริ่มจากการสร้างความพอใจ เมื่อพอใจมากขึ้นก็จะเป็นความรักนับถือ การสร้างให้เกิดมิตรภาพที่ดี คือ

1.1 ใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้ให้ คือ

- การให้ความรักและช่วยเหลือให้ผู้อื่นเป็นสุข
- การเจรจาด้วยวาจาอ่อนหวาน
- การประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่ถือตัว

1.2 มีมารยาทและการปฏิบัติที่ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี

- สุขภาพเรียบร้อย
- ยิ้มแย้มแจ่มใส
- ให้ความเคารพตามควร
- ใช้ภาษาพื้นเมืองเมื่อจำเป็น

1.3 มีจิตวิทยาในการสร้างสัมพันธ์ภาพ

- เป็นนักฟังที่ดี เคารพต่อความคิดของอีกฝ่ายหนึ่ง
- ยอมรับและเห็นความสำคัญของผู้อื่น
- หลีกเลี่ยงการโต้แย้งพร้อมให้การช่วยเหลือ
- สนับสนุนความคิดที่ถูกต้อง
- จริงใจที่จะให้ข้อเท็จจริงที่เป็นการถูกต้อง

1.4 การมีส่วนร่วม

- ให้ความร่วมมือทั้งด้านความรู้ และความสามารถเพื่อพัฒนาความสุขให้แก่ชุมชน
- ให้วิทาทานแก่ชุมชนเท่าที่จะเป็น
- รับเหมาเป็นทีมงาน

1.5 การสร้างการยอมรับในฐานะข้าราชการ

- ปฏิบัติตามกฎระเบียบแบบแผน
- ต้องอยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด
- ไม่แสดงอาการเหยียดหยาม ดูหมิ่นภาษาและประเพณีท้องถิ่น

2. สร้างคุณค่าของการบริการ

2.1 การบริการประชาชนที่มารับบริการ ณ ที่ทำการเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะพึงกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง ข้อที่ควรปฏิบัติคือ

- ให้การต้อนรับด้วยอัธยาศัยที่ดีงามและสุภาพ

- ให้ความสะดวกและช่วยเหลือตามควรด้วยความกระตือรือร้น
- มีความเข้าใจปัญหาของประชาชนที่มาติดต่อ
- ให้ข้อมูลและความกระจ่างแก่ผู้เข้ามาติดต่อ
- ตรงต่อเวลาและพร้อมบริการ

2.2 การปฏิบัติในท้องถิ่น

การเข้าชุมชนเป็นภารกิจของผู้บริหารในการขยายบริการสู่พื้นที่ ซึ่งการออกพื้นที่นี้ข้าราชการควรต้องกระทำตนในการสร้างคุณค่าของบริการ อันได้แก่

- เป็นที่ปรึกษาหารือ แนะนำข้อทุกข์ร้อนของชาวบ้าน
- ให้ความช่วยเหลือตามความสามารถและหน้าที่ความรับผิดชอบ
- มีส่วนร่วมกับกิจกรรมของประชาชนในท้องถิ่นที่ตามความเหมาะสม เป็นกันเอง

และพร้อมร่วมมือ

3. สร้างเสริมให้เกิดความร่วมมือ

ในการเข้าถึงประชาชนมิใช่เพื่อให้รัฐเป็นผู้ให้เท่านั้น แต่ส่วนหนึ่งจะต้องมาจากการมีส่วนร่วมของรัฐในการบริการ กล่าวคือ

- กระตุ้นให้เกิดความเข้าใจถึงความต้องการให้เขาคิดแก้ปัญหาเอง และมีความคิดริเริ่มเพื่อการตอบสนองความต้องการ ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง
- ให้ข้อความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน
- ให้ข้อชี้แจงเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม

4. เข้าถึงจิตใจผู้รับบริการ

ความต้องการของคนที่มาสัมพันธ์กับการบริการ จริงแล้วมีอยู่ 3 ระดับคือ ความต้องการความรักการยอมรับต่อ

4.1 อารมณ์และความรู้สึกของผู้บริการซึ่งมักจะมีกังวลต่อการเป็นโรค การกล้วตาย กลัวต่อปัญหาที่จะเกิดความเจ็บป่วยซึ่งจริง ๆ แล้วคือความต้องการความปลอดภัยต่อชีวิตด้วยความกลัว เราต้องให้คำอธิบายที่ชัดเจนและอยู่เป็นเพื่อเท่าที่จำเป็น

4.2 ต้องการความรักและการเอื้ออาทร ให้ความเอาใจใส่ซักถาม

4.3 ต้องการได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาพยาบาล นั่นคือการต้อนรับช่วยเหลือและบอกข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้รับบริการ

- การปิดให้มิดชิด
- การสอนก่อนกลับบ้าน
- ฟังและตอบข้อซักถามด้วยความเต็มใจ

4.4 เข้าถึงสถานะของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

- เข้าถึงวิถีประชา (Folkway) ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่เขาเคยชินต่อการปฏิบัติ
- สมัยนิยม ที่เขามีในปัจจุบัน

- ความนิยมชั่วคราว

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การให้ความสำคัญกับการให้บริการนั้นมีความสำคัญมาก ซึ่งส่วนหนึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากผู้รับบริการ และผู้ให้บริการต้องเป็นบุคคลที่มีใจในการให้บริการเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นผู้ให้บริการคือพนักงานผู้ให้บริการทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะให้ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ การต้อนรับบุคคลทั้งภายในและภายนอก รวมถึงผู้มาติดต่อทุกประเภท เป็นต้น ต้องเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการให้บริการเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความประทับใจกับผู้รับบริการทุกคน และท้ายสุด ผู้ให้บริการเป็นกลไกสำคัญที่สุดที่จะต้องพัฒนาบุคลิกภาพและทัศนคติที่ดีโดยเฉพาะการมีจิตสำนึกในการรักการให้บริการ เพื่อการพัฒนาองค์กรอย่างสมบูรณ์แบบ

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการย้ำให้เห็นความสำคัญของการให้บริการ เพื่อช่วยให้ทุกฝ่ายในองค์กรได้มองเห็นภาพรวมกันว่า เป้าหมายของการบริการคือ ผู้มาติดต่อหรือลูกค้าว่าทำอย่างไรให้เขาพึงพอใจกลับไป โดยถือว่าลูกค้ามีความสำคัญ จนมีคำพูดว่า “Customer is King” มาช่วยกันปฏิบัติตนให้เกิดผลโดยถือหลักง่าย ๆ “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” ทำให้สิ่งที่เขาต้องการให้สำเร็จให้ได้ ด้วยยุทธศาสตร์เริ่มต้นง่าย ๆ คือ “ยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทาย ช่วยเหลือ ด้วยความเต็มใจ โดยเร็วและมีคุณภาพ” ถ้าสร้างคุณลักษณะดังกล่าวให้เกิดได้ จะเกิดพลังสำคัญ คือ “การบอกต่อ” ที่เรียกว่า “ปากต่อปาก” จะทำให้เกิดผลรับกลับคืนมากกว่า อย่าลืมว่าการบริการคือปัจจัยแห่งความสำเร็จของทุกองค์กรทุกหน่วยงาน^{๕๒}

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา^{๕๓} กล่าวว่า การบูรณาการ หมายถึง การผสมกลมกลืนของแผนกระบวนงานการสารสนเทศ การจัดสรร ทรัพยากร การบูรณาการที่มีประสิทธิภาพทำให้องค์ประกอบภายในระบบการจัดการและผลการดำเนินงานมีความเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างสมบูรณ์

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)^{๕๔} กล่าวในหนังสือวิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ว่า พระพุทธศาสนาปฏิเสธว่าไม่มีพระเจ้าผู้วางระเบียบแบบแผนในจักรวาล ความเป็นระเบียบแบบแผนเป็นเพียงนิยามหรือกฎธรรมชาติ ๕ ประการ คือ

๑. อุตินิยาม คือ กฎแห่งฤดูกาล หรือกฎที่กำกับการโคจรของดวงดาวในท้องฟ้า กฎธรรมชาติที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติ เช่น น้ำขึ้น น้ำลง พายุร้อน ฟ้าผ่า กฎแรงโน้มถ่วงของโลก ปัจจุบันก็คือกฎทางฟิสิกส์ที่กำกับการเป็นไปของสิ่งไม่มีชีวิต

^{๕๒} ที่มา : <https://www.gotoknow.org/posts/355352> (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๔๔ น.)

^{๕๓} คณะกรรมการอุดมศึกษา, สำนักงาน.(๒๕๕๑). รายงานประจำปี ๒๕๕๑ สกอ. (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, ๒๕๕๔), หน้า ๓๕

^{๕๔} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ หจก.ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒-๑๓.

๒. พีชนิยาม คือ กฎของเมล็ดพันธุ์หรือกฎทางชีววิทยาที่กำหนดให้สิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์สืบต่อลักษณะเฉพาะไปยังลูกหลาน เช่น มะม่วงออกลูกเป็นมะม่วง ลิงออกลูกเป็นลิง ทั้งมนุษย์สัตว์และพืชทั้งหลายสืบต่อเนื่องกันไป

๓. จิตนิยาม คือ กฎเกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น จิตเกิดดับเป็นกระแส จิตมีเครื่องประกอบ คือ เจตสิกที่เกิดดับพร้อมกับจิต กฎเกี่ยวกับการทำงานของจิต เรียกว่า กฎทางจิตวิทยาในปัจจุบัน

๔. กรรมนิยาม คือ กฎแห่งเหตุและผลที่กำกับความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ เช่น ทำดีดี ทำชั่วได้ชั่ว มนุษย์เจริญหรือเสื่อมเพราะการกระทำ

๕. ธรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่กำหนดความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่อิงอาศัยกันและกัน เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย นั่นก็คือ หลักปฏิจตุสมุปบาท กฎธรรมชาตินี้ถือเป็นกฎที่ใหญ่ที่สุดที่ครอบคลุมกฎทั้ง ๔ กฎ ข้อแรกแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กฎทางรูปธรรม (พีชนิยามและอุตุนิยาม) และกฎทางนามธรรม (จิตนิยามละกรรมนิยาม)

จรัส สุวรรณเวลา^{๕๕} กล่าวว่า การวิจัยเป็นเครื่องมือในการสร้างพลังให้กับบุคคลและสังคม ซึ่งจะได้เกิดได้สมบูรณ์ต้องบูรณาการกับงานบริการวิชาการแก่สังคม

๒.๔.๓ วิเคราะห์ SOWT กับสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

การวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT Analysis) ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม พบว่า :-

จุดแข็ง

- ๑) เป็นหน่วยงานหลักของมหาวิทยาลัยที่มีพันธกิจบริการวิชาการแก่สังคมและส่งเสริมทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- ๒) มีเครือข่ายให้บริการวิชาการและอบรมวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง
- ๓) มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทำงานเฉพาะด้าน
- ๔) เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ระดมทุนเพื่อสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย
- ๕) มีสื่อการประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง
- ๖) ให้บริการด้านพระอภิธรรมปิฎกได้ทั่วทุกภูมิภาคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
- ๗) มีหน่วยงานให้การศึกษอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ
- ๘) ให้บริการด้านสวัสดิการอาหาร และภัตตาหารแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๙) มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรม

จุดอ่อน

- ๑) งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ

^{๕๕} จรัส สุวรรณเวลา. ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย. (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๔.

- ๒) บุคลากรไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมาย
- ๓) บุคลากรส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่อัตราจ้าง
- ๔) ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมมีสถานที่ตั้งหลาย

อาคาร

- ๕) บุคลากรไม่ได้รับการพัฒนาให้ศักยภาพเพิ่มมากขึ้น
- ๖) ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย
- ๗) บุคลากรขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ

โอกาส

- ๑) นโยบายในการส่งเสริมและให้บริการวิชาการเป็นที่ยอมรับระดับโลก
- ๒) ประชาชน หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน เชื่อมมั่นในศักยภาพขององค์กร
- ๓) ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา
- ๔) นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๕) มีต้นทุนทางสังคมสูง

อุปสรรค

- ๑) ได้รับงบประมาณการสนับสนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอ
- ๒) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษาของพระนิสิตส่งผลต่อการสื่อสารและให้บริการของสำนักส่งเสริมฯ
- ๓) อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่างชาติในกลุ่มเยาวชนมีผลกระทบด้านลบต่อการดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- ๔) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีส่งผลให้บุคลากรบางส่วนปรับตัวไม่ทัน

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กัศมา กาซ็อน ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การเรียนรู้แบบบูรณาการในการสอนรายวิชาสัมมนาทางการบัญชี ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมตลอดเวลาในการเรียนรู้ วางแผนงานตามลำดับ มีการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ มีความสุขในการเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดทำบัญชี และสามารถเชื่อมโยงความรู้ในวิชาบัญชีเข้ากับกลุ่มวิชาบัญชีอื่นๆ

สุพจน์ แก้วบุตตี ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม และการคิดอย่างเป็นระบบ วิชาพลศึกษาหัวข้อเรื่องโภชนาการสำหรับการออกกำลังกายและการควบคุมน้ำหนัก

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนได้คะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรายบทในระดับดีขึ้นไป ร้อยละ 95.72 ผู้เรียนให้ความสนใจในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสนุกสนานในการเรียนในระดับมากร้อยละ 83.76 มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย เข้าเรียนและส่งงานตรงเวลา ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียนรู้ และสามารถใช่วิธีการสุนทรียสนทนาและใช้กระบวนการคิด

อย่างเป็นระบบ 4 ขั้นตอน นำเสนองานและร่วมถอดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างคล่องแคล่วตลอดจนสามารถจัดหมวดหมู่ของความคิดเห็นได้ในระยะสั้นๆ

สนิท สัตโยภาส ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การบูรณาการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาวิชาการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

ผลการวิจัย พบว่า นิสิตมีความสุขในการเรียนรู้ ได้เรียนรู้เนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านในแต่ละพื้นที่จนสามารถนำมาสร้างเป็นหนังสือสำหรับเด็กจำนวน 29 เรื่อง และนำหนังสือความรู้เหล่านั้นกลับคืนสู่ชุมชน โดยการจัดเวทีเรียนรู้ในชุมชนอีกทั้งผลจากการวิจัยยังก่อเกิดการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

พิสิฐรัฐ โคตรสุโพธิ์^{๕๖} และพระมหานันทพันธ์ พันธุ์ ปภสสโร รายงานการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่”

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาวิธีแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการเกี่ยวกับการเผยแพร่ศาสนธรรมดังนี้

ก.ปัญหาการเผยแพร่ พบว่า

(๑) ขาดบุคลากรที่มีอุดมการณ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย

(๒) ขาดการวางแผนที่ดี ระยะเวลาที่เหมาะสม

(๓) ขาดผู้มีความชำนาญ และความต่อเนื่องในการเผยแพร่

(๔) งบประมาณ ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

(๕) ขาดหลักสูตรการอบรม ในห้องที่มีพระธรรมจาริกปฏิบัติงานอยู่ และสถานที่ข้างเคียง

(๖) ขาดสื่อต่างๆ ที่จะอำนวยความสะดวกในการเผยแพร่

(๗) ขาดกลยุทธ์และกลวิธีในการเผยแพร่งกับชนต่างวัฒนธรรม

(๘) ชุมชนชาวเขา ยึดติดตัวบุคคล คือพระธรรมจาริก เมื่อมีการโยกย้ายก็เกิดปัญหา กับพระธรรมจาริกใหม่ที่ไม่ทดแทนเพราะการปรับตัวเข้าหากัน

(๙) ขาดความรู้และชำนาญในภาษาของชาวเขาเผ่าที่จะไปจัดตั้งหรือปฏิบัติงานในอาศรม

(๑๐) ยังไม่สามารถสร้างศาสนาทายาทที่เป็นชาวเขา ออกไปปฏิบัติงานในอาศรมท้องถิ่นของตนได้อย่างถาวร

ข.วิธีการแก้ปัญหาด้านการเผยแพร่ศาสนธรรม ได้ข้อสรุปจากการประชุมกลุ่มย่อยดังนี้

(๑) ควรเน้นให้มุ่งมั่นต่ออุดมการณ์และการเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย

^{๕๖} พิสิฐรัฐ โคตรสุโพธิ์ และพระมหานันท พันธุ์ ปภสสโร, รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแพร่ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา แห่งชาติ, ๒๕๕๖).

- (๒) จัดหาบุคคลด้านการเผยแผ่ให้เพียงพอต่อพื้นที่ที่อยู่ในข่ายการขยายงาน
- (๓) มีการพัฒนาบุคลากร คือ พระธรรมจาริกในท้องถิ่นที่ให้มีความรู้ทันสมัย สามารถพัฒนาเทคนิคการเผยแผ่ที่น่าสนใจ
- (๔) ควรมีสื่อหลากหลายเพื่อเผยแผ่อบรมสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม
- (๕) ควรมีระบบการอบรมสัมมนา สร้างความเข้าใจและเกิดอุดมการณ์ร่วมกันเป็นระยะๆ
- (๖) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการ ซึ่งงานนโยบายให้ชัดเจนและโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้
- (๗) ควรฝึกชาวเขาให้เป็นยุวพุทธกลับไปปฏิบัติงานในพื้นที่บ้านเกิด หรือสร้างพระธรรมจาริกฐานะศาสนาทายาทในท้องถิ่นขึ้น
- (๘) ควรสร้างแกนนำชาวพุทธขึ้นในแต่ละอาศรมให้ได้อาศรมละ ๑ กลุ่มแกนนำ
- (๙) ควรประเมินผลงานเพื่อการติดตามและพัฒนาของโครงการพระธรรมจาริกอย่างต่อเนื่อง

คะนิงนิตย และสุบรรณ จันทบุตร^{๕๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” ได้กล่าวว่า “สาระสำคัญของหลักสูตรการบริหารและจัดการวัด” ซึ่งกรมการศาสนาและสำนักงานสถาบันราชภัฏ ได้สรุปแนววิธีเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ ควรมีการคัดสรรอบรมบุคคล ผู้จะมาบวช ต้องมีการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมในระหว่างบวชและหลังบวชเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง วัดแต่วัดจักต้องให้พระสงฆ์ที่ศึกษาธรรมดีแล้วให้ได้มีโอกาสเผยแผ่แก่ประชาชน เพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา โดยให้ศาสนาพุทธเป็นที่พึ่งทางใจและความเชื่ออย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อโชคลาง ของคลัง วัดถุ่มงคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แล้วหวังจะบันดาลความโชคดี ความร่ำรวย ให้แก่ตน ประชาชนต้องพึ่งพาตนเองได้ พระควรยึดหลักการเผยแผ่ธรรมด้วยหลัก ๖ ประการ เช่น ห้ามปรามการทำชั่วทั้งมวล ส่งเสริมให้กระทำความดีทั้งมวล และทำจิตให้บริสุทธิ์ เป็นต้น

ทรงวิทย์ แก้วศรี^{๕๘} วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” ผลการวิจัยพบว่าหลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้น สอดคล้องกันกับวิธีของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผลมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผลจากสมมุติฐาน

^{๕๗} คะนิงนิตย และสุบรรณ จันทบุตร, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณี วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวาน กราฟิก จำกัด, ๒๕๔๕).

^{๕๘} http://sothorn.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=532 [๔ สิงหาคม ๒๕๕๕].

การวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีข้อเท็จจริงและหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนายืนยันว่า

๑. พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนา ด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยล ลึกซึ้ง ยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมา สอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีข้อสงสัย ทั้งวิธีการของพระพุทธองค์มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย

๒. ตามหลักวิเคราะห์สว็อท (SWOT Analysis) ของตะวันตก แยกการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมออกเป็น ๒ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อหาโอกาสและภัยอันตราย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน เพื่อหาจุดแข็งจุดอ่อน พระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์โดยรวมทุก สภาพแวดล้อม ในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยจำแนกสภาพแวดล้อมต่างๆ ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ สภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม พระพุทธเจ้าทราบจุดแข็ง, จุดอ่อน, ภัยอันตราย และโอกาสช่องทางได้เป็นอย่างดี จึงทรงสามารถนำ พระพุทธศาสนาเข้าแรกแทรกขึ้นในหมู่ประชาชนชาวชมพูทวีป จนประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้ มั่นคงภายในเวลาเพียง ๔ ปี

๓. ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า กระบวนการคิดออกมาเป็นทฤษฎีระหว่างตะวันตกกับ พระพุทธเจ้าแตกต่างกัน ตะวันตกหรือสามัญชนทั่วไปนั้นคิดตั้งทฤษฎีจากปัญญาคือความรู้แค่ ๒ ประการ ได้แก่ จินตมยปัญญา และ สุตมยปัญญา จึงเป็นการตั้งสมมุติฐานแล้วคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่ เป้าหมาย โดยคาดคะเนเอาว่าจะต้องเป็นไปตามนั้น ซึ่งอาจไม่แน่นอน แต่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้น ทฤษฎีจากภวานามยปัญญา ได้ผ่านการทดลองปฏิบัติจริงจนเห็นผลมาแล้ว จึงทรงนำมาประมวลสรุป เป็นทฤษฎี อาจกล่าวได้ว่าตะวันตกคิดทฤษฎีต่างๆ ได้เพียงแค่ “ทฤษฎี” (Theory) แต่ พระพุทธเจ้านั้นทรงคิดได้ถึงขั้นเป็น “ทฤษฎีบท” (Theorem)

๔. ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอน สามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้ เป็นหลักควบคุมกันไปอย่างกลมกลืน กล่าวคือ การคิด ใช้โยนิโสมนสิการ, การตัดสินใจ ใช้ปริยญา ๓, อธิษฐานธรรม ๔, และปปัญจธรรม ๓, การวางแผน ใช้กุศล ๓ และสัมมปปธาน ๔, การบริหาร ใช้อิทธิบาท ๔, พละ ๔, และทิวฐิธัมมิกัตถสังวัตตินิกกรรม ๔, ภาวะผู้นำ ใช้อัตตหิตสมบัติ, ปรหิต ปฏิบัติ และยุทธการแบบทหารมีอาชีพตามที่ตรัสไว้ในโยธาชีวสูตร

๕. ยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้น สามารถบูรณาการออกมาใช้กับการดำเนินงานทั่วไปใน องค์การต่างๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ ๓ รูปแบบคือ “แบบตรีกรรม”, “แบบจตุราริยัสจ”, และ แบบรัตนตรัย แต่ละแบบแสดงด้วยแผนภูมิให้เห็นวิธีการและขั้นตอนอย่างชัดเจน สุดท้ายได้แสดง ตัวอย่างการบูรณาการยุทธวิธีแบบพุทธวิธี ใช้กับห้องสมุดและสถาบันบริการ “แบบรัตนตรัย” เพื่อ เป็นแบบอย่างแก่องค์การต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ ในฐานะเป็น “องค์ความรู้ใหม่” ต่อไป

กมล รอดคล้ายและคณะ^{๕๙} รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการกระจายอำนาจงานด้านการศาสนาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ว่านอกจากการจัดการศึกษา สงเคราะห์แก่เด็กและเยาวชนให้มีสถานที่เรียนหนังสือแล้ว พระภิกษุยังให้ความสำคัญการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนผู้กำลังศึกษาในสถานศึกษาทั่วประเทศ อาทิ ตั้งกองทุนการศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ช่วยพัฒนาสถานศึกษา ช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การศึกษา และช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่กำลังศึกษา

จึงสรุปได้ว่าวัดและพระภิกษุสงฆ์ เป็นสถาบันที่มีส่วนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนของชาติ ในด้านการศึกษาเป็นสานที่อบรมบ่มนิสัยเด็กและเยาวชนทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะเด็กที่ยากจน ขาดคนดูแล และเด็กกำพร้าบิดามารดาที่ได้อาศัยสถาบันสงฆ์เป็นผู้อุปการะ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนได้ใกล้ชิดพระศาสนา ได้พัฒนาทรัพยากรของชาติตั้งแต่วัยเด็กเพื่อที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่พึงปรารถนาของสังคม

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และคณะ^{๖๐} รายงานการวิจัยการศึกษาการพัฒนารูปแบบองค์กรและการกระจายอำนาจการบริหารงานศาสนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานของกรมการศาสนา จากบทคัดย่อ พบว่าผลการวิจัยได้เสนอรูปแบบใหม่ของโครงสร้างองค์กรและการกระจายอำนาจการบริหารงานศาสนา โดยเน้นการกระจายอำนาจไปยังส่วนภูมิภาคและประชาชน มีองค์ประกอบหลัก ๕ ส่วน คือ

๑. กรมการศาสนาเป็นหน่วยงานบริหารระดับสูง ประกอบด้วยส่วนนโยบาย หรือส่วนกลยุทธ์ (Strategic Apex) ส่วนเทคนิค (Techno Structure) และส่วนสนับสนุน (Supporting Staff) มีฐานะเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค

๒. สำนักงานศาสนาจังหวัด เป็นหน่วยงานบริหารระดับกลาง (Middle Line) มีฐานะเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค

๓. สำนักงานศาสนาอำเภอ เป็นหน่วยปฏิบัติงาน (Operation Core) มีฐานะเป็นหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค

๔. ศูนย์ส่งเสริมและทำนุบำรุงศาสนาประจำตำบล เป็นหน่วยงานสนับสนุนและทำนุบำรุงศาสนา มีฐานะเป็นองค์กรเอกชนท้องถิ่น โดยคณะกรรมการซึ่งเป็นประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการ

๕. คณะกรรมการกิจการศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการกิจการศาสนาจังหวัดและคณะกรรมการกิจการศาสนาอำเภอ เป็นองค์กรคณะบุคคล ประกอบด้วยข้าราชการ ประชาชน ลักษณะรัฐ –

^{๕๙} ดร.กมล รอดคล้าย, ดร.อำนาจ บัวศิริ, นางศรีนิล ลัทธิตโร, นายบุญเลิศ คำดี, “การพัฒนารูปแบบการกระจายอำนาจงานด้านการศาสนาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒”, รายงานการวิจัย, หน้า ๓๔.

^{๖๐} วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์และคณะ, “การศึกษาการพัฒนารูปแบบองค์กรและการกระจายอำนาจการบริหารงานศาสนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานของกรมศาสนา”, รายงานการวิจัย, หน้า ๑๔๒.

ราชภัฏ ร่วมพัฒนา มีฐานะเป็นที่ปรึกษา ผู้ติดตามกำกับและประเมินผลการดำเนินงานของกรมศาสนา

ปิ่นนิตดา นพพานวัน^{๖๑} ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย จำได้เป็น ๕ ด้าน ดังนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคด้านพระสงฆ์ และสถาบันสงฆ์ในฐานะผู้เผยแพร่
๒. ปัญหาและอุปสรรคด้านรูปแบบการสื่อสารและการการเผยแพร่ธรรมะ เช่น เน้นการเทศน์แต่ขาดภาคปฏิบัติ
๓. ปัญหาและอุปสรรคด้านวิธีการ หรือกลวิธีการเผยแพร่ธรรมะ เช่นการกำหนดหัวข้อที่เหมาะสมกับผู้ฟัง
๔. ปัญหาและอุปสรรคด้านประชาชนผู้ฟังธรรมะ เช่น ประชาชนขาดพื้นฐานความรู้ด้านศีลธรรม กาศึกษาทุกระดับไม่เน้นด้านธรรมะหรือศีลธรรม
๕. ปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ธรรมะ เช่น สถาบันสงฆ์ขาดการวิจัย

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกฤษ), ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ)” ผลการวิจัย พบว่า ท่านใช้กระบวนการประชาสัมพันธ์พระพุทธศาสนาแก่บุคลากรที่มีอยู่ในวัด และภายนอกวัดในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบคือ มีการวิจัยถึงความต้องการของประชาชนมีการวางแผนประชาสัมพันธ์เผยแพร่ ดำเนินการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ และท้ายที่สุด มีการประเมินผลในการดำเนินการนั้นด้วย ซึ่งท่านได้ปกครองพระสงฆ์สามเณร และคฤหัสถ์ในอาวาสให้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงาม จัดการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรม และทางโลก สนับสนุนทุนการศึกษา เผยแพร่หลักธรรมแก่พุทธศาสนิกชนและประชาชนทั่วไป จัดการสาธารณูปการก่อสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ สงเคราะห์ชุมชน รวมทั้งอนุรักษ์โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนจัดกิจกรรมให้ชาวรัฐ ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยบทบาทของความเป็นผู้นำทางศาสนาซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนอย่างเสียสละทุ่มเทอุทิศตน มุ่งมั่นในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรม และสังคหวัตถุธรรม อันเป็นการประชาสัมพันธ์เผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อให้ทุกคนได้มีความรู้ ได้มีธรรมะ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมตลอดระยะเวลาอันยาวนาน^{๖๒}

พระมหาณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภ), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษามหาบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)” ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทการเผยแพร่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที ที่มีประสบความสำเร็จ เพราะมีปัจจัยหลัก ๙ ประการ คือ

^{๖๑} อ้างใน ญฺฐนนท์ ปรกาศสันติสุข, **ประสิทธิผลของการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมะ**, หน้า ๔๕.

^{๖๒} พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกฤษ). “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์, “วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

๑) เป็นพระเถระที่มีศีลาจารวัตรสมบูรณ์ ตามหลักพระธรรมวินัย และฝึกจิตใจให้มีความงดงามตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

๒) มีความเพียรพยายาม ขยัน อดทน ซื่อสัตย์ เสียสละ มั่นคงในการสร้างความดี

๓) เป็นพระเถระยอดกตัญญู

๔) เป็นพหูสูตทางพระพุทธศาสนา

๕) มีบุคลิกภาพดี มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีใจหนักแน่นมีความยุติธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีฉลาดในการใช้คน รู้จักกระจายงาน มีนโยบายในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และประชาชน

๖) มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

๗) เป็นพระเถระที่ใฝ่รู้ใฝ่เรียนรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคมจนมี ความเข้าใจชีวิตสังคมจนมี ความเข้าใจชีวิตสังคม และมีความสามารถในการนำศาสตร์ความรู้สาขาต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการสื่อธรรมะ

๘) มีเทคนิควิธีการโน้มน้าวใจในการสื่อธรรมะที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

๙) เป็นเถระที่มีทุนทางปัญญา ทุนทางธรรม และทุนทรัพย์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หากพระสงฆ์ไทยในยุคปัจจุบันที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ฝึกอบรมจิตใจ อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ เป็นเนืองนาคบุญของโลก ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรงดำรงตนอยู่ในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีความกตัญญูทวนเวียนตามีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้าใช้หลักพุทธวิธีในการสื่อสาร หลักนิเทศศาสตร์ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อสิ่งพิมพ์ให้เป็นประโยชน์ด้วยการเข้าใจ เข้าถึง และนำไปพัฒนาทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งเชิงรับและเชิงรุก ดังที่พระธรรมปริยัติเวทีได้ปฏิบัติมาแล้ว เชื่อกันว่า กิจการงานพระศาสนาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย สามารถเข้าสู่จิตใจ เข้าวชน ประชาชนให้ประพฤติดีชอบ อยู่ในกรอบของจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม นำสังคมไทยให้อาศัยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขอย่างแน่นอน^{๖๓}

พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย), ได้วิจัยเรื่อง “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาภายในประเทศ โดยภาพรวมถือว่าเป็นที่น่าพอใจ เพราะยังมีพุทธศาสนิกชนให้ความเคารพนับถือให้การสนับสนุนอุปถัมภ์กิจกรรมคณะสงฆ์เป็นอย่างดี แม้จะมีพวกที่นอกกริตนอกรอยอยู่บ้าง ก็เพียงเล็กน้อย การเผยแผ่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสร้างศรัทธา ยังไกลต่อเป้าหมายอันสูงสุดของพุทธองค์ ยิ่งในต่างแดนถือว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จ ยังไม่อาจสร้างความเชื่อความเลื่อมใสให้เกิดขึ้นแก่คนต่างชาติต่างภาษาได้เท่าที่ควร แม้จะมีวัดในต่างแดนมากมายแต่ก็ได้เพียงรักษาศรัทธาของคนไทยในต่างแดนเท่านั้น มรรคผลจึงเป็นเรื่องยากที่จะเผยแผ่ในต่างแดนต่างชาติต่างภาษา, ส่วนนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็น

^{๖๓} พระณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภณ) “ศึกษบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

หน่วยงานของรัฐ รับนโยบายจากรัฐไปดำเนินงานด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ วางแผนงานจัดสรรงบประมาณคณะสงฆ์ ประสานงานการบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐบาลการบริหารจัดการต่าง ๆ ขึ้นต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๖๔}

พระบรรจบ ธีรวิโส (ศรีแพงมน), ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทและผลงาน ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ธมมทินโน)” พบว่า วิธีที่ท่านใช้ในการเผยแผ่มี ๔ วิธีด้วยกัน ได้แก่

๑) เทคนิคการเผยแผ่แบบโหมสับปณิกา พบว่า ผู้จะเป็นพระนักเทศน์เสียง หรือเทศน์แหล่ได้ดีนั้น ต้องฝึกฝนอบรมตนเองมากพอสมควร เช่น ไม่ปฏิบัติในเรื่องที่ตนไม่ถนัด ไม่ฝึก ไม่คล่องปาก ไม่เทศน์ในทำนองที่ได้ฝึกมา ไม่คิดวุ่นวาย ไม่คิดเรื่องต่างๆ ทำให้จิตไม่สงบ ไม่สามารถเทศน์ได้ ต้องไม่ละอายเมื่อแสดงธรรมไม่เสียเวลาขอภัยต่อผู้ฟัง ไม่ให้ใครมาบังคับจะต้องเตือนและฝึกตนด้วยตนเอง และที่สำคัญมาก คือไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ ชื่อเสียง เงินทอง ที่เหล่าผู้ฟังมีศรัทธาเลื่อมใสต่อผู้แสดงธรรม

๒) วิธีการเปรียบเทียบด้วยคำอุปมาอุปมัย พบว่า ท่านโดยยกคำอุปมาอุปมัย มาเป็นแนวทางในการประกอบการแสดงธรรม เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เรื่อง นรกและสวรรค์ ถ้าทำดีก็เหมือนขึ้นสวรรค์ ถ้าทำชั่วก็เหมือนตกนรกทั้งเป็น แม้ยังไม่สิ้นชีวิตก็ตาม หรือการเปรียบเทียบร่างกายของมนุษย์เหมือนรถยนต์ที่ใช้สอย เป็นต้น

๓) วิธีการใช้พญานาค คำคมและกลอน พบว่า ท่านได้ปรับใช้คำพญานาค คำคม และคำกลอน ในการแสดงธรรมเพื่อให้อรรถรสเพิ่มยิ่งขึ้น และเป็นข้อคิด ปรีศนาธรรม สอนคนเตือนคนให้มีสติระงับตน เช่น สอนเรื่องโทษของสุราทำให้คนขาดสติ สอนเรื่องยนต์ คือ สรีระ ทำให้ไม่ประมาทหมัวเมาในวัยของตนเอง แล้วรีบทำความดีด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาช่วยเหลือสังคม หมู่บ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน ด้วยสามัคคีธรรม

๔) วิธีการสอนด้วยการยกอุทาหรณ์ และเล่านิทาน พบว่า ท่านได้ใช้กุศโลบายในการรักษาประเพณีได้เป็นอย่างดี เนื่องจากนิทานดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นชาดก เกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมี ๑๐ ของพระโพธิสัตว์ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น การบำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี วิริยะบารมี สัจจะบารมี อธิฐานบารมี เป็นต้น^{๖๕}

^{๖๔} พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย), “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

^{๖๕} พระบรรจบ ธีรวิโส (ศรีแพงมน), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพา ธมมทินโน)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมุ่งศึกษาลักษณะการบริหารจัดการ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เพื่อตอบประเด็นการศึกษาด้านการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยดังนี้

๓.๑.๑ ศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research)

โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ต่างๆ รวมทั้งรายงานการวิจัยและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต รวมถึงการสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งเป็นการรวบรวมทั้งข้อมูลระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้ไปทำการศึกษาวิเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

๓.๑.๒ ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยการพัฒนากรอบแนวคิดให้เป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพและมีประเด็นคำถามแบบโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ แนวทางดังนี้

๑. การสังเกตการณ์ (Observation) เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่แท้จริงในการดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยใช้เทคนิคการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Informal Observation) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ร่วมกัน โดยช่วงที่มีการประชุมของคณะกรรมการประจำสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม และคณะกรรมการผู้บริหารสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. การสัมภาษณ์รายบุคคล (Interview) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยสัมภาษณ์รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งถือเป็นเทคนิคทางการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในทุกแง่มุม และผู้บริหารส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยสัมภาษณ์เป็นลักษณะของการสนทนาระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้ที่ต้องการข้อมูลเป็นการตอบข้อซักถามแบบตรงไปตรงมาและชัดเจน เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการในเรื่องของวิธีการเผยแผ่ เทคนิคการเผยแผ่ เป็นการสัมภาษณ์แบบตรงไปตรงมา มีความยืดหยุ่น เปิดกว้างไม่เป็นทางการเป็นการถามแบบอิสระ และบางครั้งประเด็นคำถามอาจจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ถูกสัมภาษณ์และประเด็นคำถามที่เพิ่มเติมได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลจนเป็นที่น่าพอใจ ให้ความอิสระและเป็นส่วนตัวของผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์

๓. การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบายการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้การสัมภาษณ์ที่ละประเด็นตามโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์และให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ความเห็นที่ละคนจนครบ และผู้วิจัยจะทำการสรุปประเด็นที่สัมภาษณ์เพื่อขอความเห็นจากกลุ่มตัวอย่างเพิ่มเติม และเป็นการยืนยันความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดความสมบูรณ์

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม เพื่อให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย (๑) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ได้แก่ อธิการบดี, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม (๒) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของส่วนการบริหารจัดการ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม (๓) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดด้วยตนเอง สำหรับการสนทนาแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล (In-Depth Interview) ตามแต่กรณีและความเหมาะสมของสถานการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการวิจัยและสนับสนุนผลการวิจัยให้มีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของแต่ละกลุ่มดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ได้แก่ รองอธิการบดี และผู้ช่วยอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นนโยบายและแนวทางสำหรับแก้ไข ปัญหาและพัฒนาการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๑) เกณฑ์การคัดเลือก

๑. เป็นหัวหน้าหน่วยงานได้มอบหมายให้มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. เป็นผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในการกำหนดแนวทางและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑.๒) ผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ประกอบด้วย

๑. พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. พระเมธีธรรมาจารย์

รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิพล แก้วพิลา

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. รองศาสตราจารย์ ดร.พรรษา พุฒยงกูร

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของส่วนการบริหารจัดการองค์กร ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ที่รับผิดชอบงานด้านการบริหารจัดการองค์กร มีอำนาจหน้าที่ในการนำนโยบายมาปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม และสนับสนุนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๒.๑ เกณฑ์การคัดเลือก

๑. เป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือผู้ที่หัวหน้าหน่วยงานได้มอบหมายให้มีหน้าที่ในการบริหารจัดการองค์กรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. เป็นผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในการกำหนดแนวทางและดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลระดับผู้บริหาร

๑. พระมหาบุญชู เขมจารี

รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. พระมหาเด่นพงษ์ พุทธกรภิโต
ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. พระครูภาวนาสารบัณฑิต,ดร.
ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ

๔. พระครูอุปัถฌ์สุตคุณ
ผู้อำนวยการอธิธรรมโชติภะวิทยาลัย

๓. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ที่รับผิดชอบงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งเป็นผู้นำนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ จะช่วยให้ได้ข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อนำมาสู่การกำหนดแนวทางเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมที่เหมาะสมต่อไป

๓.๑) เกณฑ์การคัดเลือก

๑. เป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายให้มีหน้าที่ในการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน และมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม และเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานอื่น

๓. เต็มใจให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้

๓.๒) ผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ ประกอบด้วย

๑. นายสมหมาย สุภาชิต รองผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. พระมหาอุทัย พลเทโว หัวหน้าฝ่ายมหาจุฬาอาศรม ส่วนธรรมนิเทศ

๓. พระมหาชัยวุฒิ ชยวุฒโต หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป อธิธรรมโชติภะวิทยาลัย

๔. พระมหาสมเกียรติ ยุติโก,ดร. หัวหน้าฝ่ายการฝ่ายบริหาร โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์จำนวน ๓ ชุด ที่พัฒนาเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๑ เป็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการที่มี

ประสิทธิภาพและการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายการบริหาร
จัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เพื่อให้ได้
ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานตามนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. แบบสัมภาษณ์ชุดที่ ๓ เป็นคำถามเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการและรูปแบบในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา ทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ เทคนิควิธีการ
ดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคในการเผยแผ่ ปัจจัยที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จ
รวมทั้งข้อเสนอแนะ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับ
บริบทเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง โดยมีวิธีการดังนี้

๑. ผู้วิจัยใช้การศึกษาข้อมูล ๒ รูปแบบ คือ

๑) ถามตามหัวข้อที่กำหนด (Close-Ended) เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องที่
มีการกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

๒) ถามโดยใช้คำถามปลายเปิด (Open-Ended) ในกรณีที่ข้อความคำถามที่เตรียมมา
อาจจะไม่เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้น ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเปิดโอกาสให้ผู้ให้
ข้อมูลแสดงความคิดเห็นของตนในประเด็นที่เกี่ยวข้องอย่างเต็มที่

๒. กระบวนการการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดไว้ ๓ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ ๑ อธิบายวัตถุประสงค์ในการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งประเด็นคำถาม
โดยย่อ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความเข้าใจได้ตรงประเด็น

ขั้นตอนที่ ๒ ทำการสอบถามตามประเด็นที่กำหนดที่ละประเด็น โดยผู้วิจัยจะกล่าว
นำถึงความเชื่อมโยงในประเด็นคำถาม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์คำตอบ

ขั้นตอนที่ ๓ สรุประเด็นข้อมูลที่ได้ให้กับกลุ่มตัวอย่างรับฟัง เพื่อให้มั่นใจว่าการ
ตีความและความเข้าใจของผู้วิจัยมีความถูกต้อง และตรงกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกและบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์
จากผู้ให้ข้อมูลมาทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

๒. นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบของข้อความเพื่อง่ายต่อการแยกประเด็น

๓. วิเคราะห์และจัดแยกแต่ละประเด็นเนื้อหาข้อมูลตามกลุ่มของข้อมูลที่สอดคล้องกับ
กรอบแนวคิดในการวิจัย

๔. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการ
เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
๕. ตีความข้อมูลที่ได้โดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีหลักที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์
๖. สรุปข้อมูลที่ได้ และนำไปเปรียบเทียบที่ละประเด็น
๗. อภิปรายผลข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมุ่งศึกษาการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ ๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ จำนวน ๒๒ รูป/คน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและเจ้าหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ตามวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ประการ ประกอบด้วย

๑. ศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๒. ศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. เสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ตามมิติของการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

๑. ด้านการวางแผน
๒. ด้านการจัดองค์การ
๓. ด้านนโยบายการเผยแผ่
๔. ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร
๕. ด้านวิธีการเผยแผ่
๖. ด้านเทคโนโลยี
๗. ด้านสภาพแวดล้อม
๘. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม

โดยกำหนดปัจจัยทั้ง ๘ ด้าน นำมาเสนอเป็นแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมให้มีประสิทธิภาพ มีการนำความรู้ด้านการจัดการควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการภายใต้แผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และใช้เป็นกรอบแนวคิดในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นแบบการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยกำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยการบริหารจัดการจากแนวความคิดของกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหาร และ

เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ตอนที่ ๒ วิเคราะห์ข้อมูล que แสดงถึงปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ ๓ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.๑ ศึกษาลักษณะการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคลแบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งผลการศึกษาในลักษณะดังกล่าวทำให้ได้มุมมองที่เชื่อมโยงการปฏิบัติทั้งในด้านการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

การวิเคราะห์ศักยภาพ (SWOT Analysis) ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม^๑ พบว่า :-

จุดแข็ง

- ๑) เป็นหน่วยงานหลักของมหาวิทยาลัยที่มีพันธกิจบริการวิชาการแก่สังคมและส่งเสริมทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- ๒) มีเครือข่ายให้บริการวิชาการและอบรมวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง
- ๓) มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทำงานเฉพาะด้าน
- ๔) เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ระดมทุนเพื่อสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย
- ๕) มีสื่อการประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง
- ๖) ให้บริการด้านพระอภิธรรมปิฎกได้ทั่วประเทศและต่างประเทศ
- ๗) มีหน่วยงานให้การศึกษาวรรณคดีและเยาวชนทั่วประเทศ
- ๘) ให้บริการด้านสวัสดิการอาหาร และภัตตาหารแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์
- ๙) มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรม

จุดอ่อน

- ๑) งบประมาณที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอ
- ๒) บุคลากรไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมาย

^๑ สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

- ๓) บุคลากรส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่อัตราจ้าง
- ๔) ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมมีสถานที่ตั้งหลาย

อาคาร

- ๕) บุคลากรไม่ได้รับการพัฒนาให้ศักยภาพเพิ่มมากขึ้น
- ๖) ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย
- ๗) บุคลากรขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ

โอกาส

- ๑) นโยบายในการส่งเสริมและให้บริการวิชาการเป็นที่ยอมรับระดับโลก
- ๒) ประชาชน หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน เชื่อมมั่นในศักยภาพขององค์กร
- ๓) ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา
- ๔) นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๕) มีต้นทุนทางสังคมสูง

อุปสรรค

- ๑) ได้รับงบประมาณการสนับสนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอ
 - ๒) ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษาของพระนิสิตส่งผลต่อการสื่อสารและให้บริการของสำนักส่งเสริมฯ
 - ๓) อิทธิพลการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติในกลุ่มเยาวชนมีผลกระทบด้านลบต่อการดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
 - ๔) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีส่งผลให้บุคลากรบางส่วนปรับตัวไม่ทัน
- จากการศึกษาพบว่า ลักษณะการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยวิเคราะห์ผ่านกรอบการบริหารจัดการ ๖ ด้าน จากที่กำหนดไว้ ๘ ด้าน คือ ๑. การวางแผน ๒. การจัดองค์การ ๓. นโยบายการเผยแพร่ ๔. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ๕. วิธีการเผยแพร่ ๖. เทคโนโลยี

๔.๑.๑ การวางแผน

การวางแผนเป็นการทำงานที่มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการทำงานและสร้างเครื่องมือในการประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพของการทำงานอย่างชัดเจนทำให้คณะทำงานและนักเผยแพร่ทราบทิศทางการทำงาน มองเห็นเป้าหมายภาพรวมขององค์กรและมุ่งดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามที่หน่วยงานกำหนด^๒ แผนยังเป็นเครื่องมือชักจูงโน้มน้าวและผูกมัดให้ผู้บริหารระดับกลาง ระดับต้นและบุคลากรด้านการเผยแพร่อุทิศเวลา ความรู้ความสามารถให้กับเป้าหมายและสามารถควบคุมการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ได้ลดความบกพร่องในเรื่องการประสานงาน มีการผลักดันในการทำกิจกรรมขององค์กร^๓ สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรมีแนวปฏิบัติที่ดี

^๒ สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร., อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๓ สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

มองเห็นอนาคตเห็นปัญหาและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และหาทางบริหารความเสี่ยง เพื่อป้องกันไม่เกิดปัญหาที่กระทบต่อภารกิจด้านการเผยแผ่^๔

การวางแผนด้านการเผยแผ่ ทำให้ผู้บริหารและนักเผยแผ่ สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และตัวชี้วัดความสำเร็จของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างชัดเจน^๕ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้พัฒนาวิธีการทำงาน^๖ เพื่อให้ผู้รับการถ่ายทอดมีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนและมีความพึงพอใจต่อข้อมูล และผู้มีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลและหน่วยงาน ทั้งภายในภายนอก^๗ เป็นผลให้การส่งเสริมรักษา สภาพแวดล้อม การทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด ลดความสูญเสียการใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็น ลดความซ้ำซ้อน ประหยัดเวลาการทำงานที่มีแผนแสดงถึงการทำงานที่มีมาตรฐาน มีความเสมอภาคในการตัดสินใจทำให้ไม่ต้องเสียเวลาแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และทำให้เจริญเติบโตไปในทิศทางที่เหมาะสมแม้จะต้องเผชิญปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำก็ตาม

การมีแผนงานที่ชัดเจนทำให้สามารถปรับแนวทางการทำงานที่มีความยืดหยุ่น สามารถปรับแก้และเปลี่ยนแปลงให้ทันสถานการณ์ ทำให้ไม่ต้องวุ่นวายกับการแก้ปัญหาในปัจจุบันการวางแผนในการเผยแผ่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแผนระดับองค์กร แต่ควรมีแผนระดับหัวหน้างาน หัวหน้าทีม การวางแผนระดับการบังคับบัญชา การวางแผนเชิงปฏิบัติการที่ช่วยให้การดำเนินงานตามแผนระดับองค์กรบรรลุเป้าหมาย แต่ถ้าหากหัวหน้างานไม่ใช้เวลาอุทิศตนในการวางแผน ก็จะทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคที่ไม่คาดคิด หัวหน้างานจึงต้องคอยตามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ^๘

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการวางแผนในการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่และกำหนดนโยบายแผนการดำเนินการก่อน เพื่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเจ้าหน้าที่มีส่วนร่วมในการวางแผน มีการอบรมกระบวนการทำงานแก่บุคลากร กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงานและแผนปฏิบัติงานที่ชัดเจน เช่น แผนงานด้านการบริหารจัดการโครงการ แผนด้านยุทธศาสตร์^๙ เป็นต้น

การวางแผนงานและกำหนดนโยบายแผนงานดำเนินการประจำปีงบประมาณ มีการอบรมการทำงานแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้เป็นไปตามนโยบายและข้อกำหนดตาม

^๔ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^๕ สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร., อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^๖ สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^๗ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^๘ สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมาจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^๙ สัมภาษณ์ ผศ.ดร.พรรษา พุฒมายกุง, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

วัตถุประสงค์และแผนปฏิบัติงานที่ค่อนข้างชัดเจน มีการวางแผนล่วงหน้าและกำหนดนโยบาย แผนงานดำเนินการประจำปี การวางแผนการปฏิบัติงาน มีการอบรมแก่บุคลากร มีการกำหนด วัตถุประสงค์ให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้อย่างชัดเจน มีการติดตามประเมินผล ใช้ในการขับเคลื่อน ไม่ได้มีอะไรซับซ้อนมาก สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมได้ใช้หลัก PDCA เป็นหลักในการขับเคลื่อน วางแผน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบปัญหาอุปสรรค ปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย และนโยบายในการปฏิบัติงาน^{๑๐}

มีการนำแผนไปปฏิบัติเป็นการปฏิบัติงานตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนงานหรือโครงการ เพื่อให้งานที่กำหนดไว้ในแผนบรรลุเป้าหมาย การดำเนินการในด้านการเตรียมบุคคล งบประมาณ วิธีการ ก่อนดำเนินการมีการชี้แจงให้บุคลากรผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติงานดำเนินการ มีการให้ คำแนะนำปรึกษาหารือ มีการควบคุมการปฏิบัติงานและการรายงานตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขทุก ระยะของการปฏิบัติงาน มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการ กำหนดและ มอบหมายภารกิจความรับผิดชอบในโครงสร้างบริหารแผน มีความชัดเจนมีระบบการกำกับตรวจสอบ และประเมินผลภายในองค์กร และมีการเสริมแรงผู้ปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์สมรรถนะองค์กรที่นำแผนสู่การปฏิบัติ^{๑๑}

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “เป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ” และ กำหนดพันธกิจ ของสำนัก ๆ ไว้ ดังนี้

๑. ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
๒. ให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
๓. ทะนุบำรุงศิลปะ วัฒนธรรมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ
๔. บริหารจัดการให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

วิสัยทัศน์

ศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
ระดับนานาชาติ

พันธกิจ

๑. ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

เป้าประสงค์

- ๑.๑ ผู้รับบริการให้การยอมรับการส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น
- ๑.๒ ผลงานด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมด้านการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ
- ๑.๓ นวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติ

ตัวชี้วัด

- ๑.๑.๑ ร้อยละ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ
- ๑.๑.๒ จำนวนครั้งของการได้รับเชิญเป็นวิทยากร
- ๑.๑.๓ ร้อยละของผู้เข้ารับบริการที่เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา
- ๑.๑.๔ ร้อยละของผู้รับการอบรมที่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้
- ๑.๒.๑ ร้อยละของผลงานที่เผยแพร่ระดับชาติและนานาชาติ
- ๑.๑.๒ ร้อยละของผู้ที่กตัญญูใจการเผยแผ่ด้าน พระ พุ ท ศ า ส น า และศิลปวัฒนธรรมทางสื่อโซเชียลมีเดียของสำนักส่งเสริม
- ๑.๒.๓ จำนวนผลงานที่สำนักส่งเสริมฯที่ได้รับรางวัลในระดับชาติและนานาชาติ
- ๑.๓.๑ ร้อยละของนวัตกรรมด้าน พุ ระ พุ ท ศ า ส น า และศิลปวัฒนธรรมที่เผยแพร่ระดับชาติและนานาชาติ
- ๑.๓.๒ จำนวนนวัตกรรมที่นำมาใช้เผยแผ่ด้าน พุ ระ พุ ท ศ า ส น า และศิลปวัฒนธรรม
- ๑.๓.๓ จำนวนรางวัลที่สำนักส่งเสริมฯที่ได้รับในระดับชาติและนานาชาติ

พันธกิจ (ต่อ)

๒. ให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

๓. การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

เป้าประสงค์ (ต่อ)

- ๒.๑ ผู้รับบริการวิชาการได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒.๒ ชุมชนและสังคมได้รับการบริการวิชาการด้วยช่องทางที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒.๓ เป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมกับวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ สังคมมีความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาตามหลักวิชาการอย่างถูกต้อง

๒.๕ ผู้รับบริการนำความรู้ไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง

๓.๑ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๒ ผู้รับบริการสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง

๓.๓ ผู้รับบริการตระหนักและเห็นคุณค่าของการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๓.๔ บุคลากรของสำนักส่งเสริมฯ สามารถสร้างนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด (ต่อ)

๒.๑.๑ ร้อยละ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

๒.๒.๑ จำนวนช่องทางในการเผยแพร่

๒.๒.๒ ร้อยละ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

๒.๓.๑ ร้อยละ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

๒.๓.๒ ร้อยละของผู้เข้ารับบริการวิชาการที่ผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่สำนักส่งเสริมฯ กำหนด

๒.๔.๑ ร้อยละของผู้เข้ารับบริการที่สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

๒.๕.๑ ร้อยละผู้เข้ารับบริการอบรมที่สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง

๓.๑.๑ ร้อยละ ความพึงพอใจของผู้รับบริการ

๓.๑.๒ จำนวนเครือข่ายที่เข้าร่วมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๓.๑.๓ จำนวนรางวัลที่สำนักส่งเสริมฯ ได้รับ

๓.๒.๑ ร้อยละของผู้รับบริการที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง

๓.๒.๒ จำนวนครั้งที่ผู้เข้ารับบริการได้รับเชิญไปร่วมกิจกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๓.๓.๑ ร้อยละความพึงพอใจของผู้รับบริการ

๓.๓.๒ ร้อยละของผู้เข้ารับบริการที่มากกว่า ๑ ครั้ง

๓.๔.๑ จำนวนนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

๓.๔.๒ ร้อยละความพึงพอใจของผู้รับบริการ

พันธกิจ (ต่อ)

๔. การบริหารจัดการให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

เป้าประสงค์ (ต่อ)

- ๔.๑ เป็นองค์กรที่บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล
- ๔.๒ บุคลากรมีจิตสำนึกรักองค์กร
- ๔.๓ บุคลากรมีทักษะด้านการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๔.๔ การประสานงานระหว่างส่วนงานภายในสำนักส่งเสริมฯมีประสิทธิภาพ
- ๔.๕ การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์มีคุณภาพและแพร่หลายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

ตัวชี้วัด (ต่อ)

- ๔.๑.๑ ร้อยละความพึงพอใจของบุคลากรที่มีต่อการบริหารจัดการ
- ๔.๑.๒ ระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
- ๔.๒.๑ ร้อยละของบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมภายในสำนักส่งเสริมฯ
- ๔.๒.๒ ระดับความสุขของบุคลากรในการปฏิบัติงาน
- ๔.๓.๑ ร้อยละของบุคลากรที่มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ
- ๔.๓.๒ จำนวนบุคลากรที่ผ่านการวัดผลภาษาอังกฤษจากสถาบันภาษา
- ๔.๔.๑ จำนวนช่องทางการประสานงานระหว่างส่วนงานภายในสำนัก
- ๔.๔.๒ ร้อยละความพึงพอใจของบุคลากรที่มีต่อการประสานงานภายในสำนัก
- ๔.๕.๑ จำนวนช่องทางการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
- ๔.๕.๒ ความพึงพอใจของผู้รับบริการสื่อประชาสัมพันธ์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

แผนภาพที่ ๔.๑ แสดงแผนยุทธศาสตร์ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

กล่าวโดยสรุป สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) การดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแผนพัฒนาฯ ตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง ๒ ด้าน คือ

๑. ด้านการพัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ภายใต้กระบวนการสร้างและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญอย่างลึกซึ้งในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา จนเป็นผู้นำด้านการเผยแผ่และให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับกับประชาชนในสังคมโลก

๒. ด้านการพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยมุ่งส่งเสริมพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมไทยให้ เป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วม

การนำแผนไปปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็น กระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน หรือกลไกที่สำคัญทั้งหมด ให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ ตั้งเป้าหมายไว้ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการ สังคม นั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถ ประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้ จึงได้กำหนดแนว ทางการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในแผนปฏิบัติการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการ ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผน เพื่อให้บุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับทราบและเข้าใจในทิศทางการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนการเผยแผ่ให้บรรลุเป้าประสงค์ ตลอดจนเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการ เผยแผ่ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมและพร้อมรับผิดชอบในการแปลงแผน ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการวางแผนบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยพระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. องค์กรอธิการบดี เป็นผู้มอบหมายภารกิจหน้าที่ โดยมีการประชุม คณะกรรมการบริหารสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมทุกวันพุธที่ ๔ ของเดือน เพื่อ แจ้งให้ผู้บริหารได้รับทราบถึงนโยบายการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี หน่วยงานในสังกัดที่สนองงานด้านการเผยแผ่ คือ ส่วนงานบริหาร ส่วนธรรมนิเทศ อภิธรรมโชติกะ วิทยาลัย โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีการจัดกิจกรรม/โครงการตลอดปี^{๑๒}

สำหรับแนวทางในการวางแผนของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้ กำหนดแผนในการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่อย่างเป็นระบบ มีการประชุมผู้บริหารสำนักฯ ทุกเดือน เพื่อดูแลติดตามโครงการต่าง ๆ^{๑๓} คอยส่งเสริมสนับสนุนการให้ทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ มีการร่วมมือระหว่างส่วนงานอื่นในมหาวิทยาลัย ได้เข้าร่วมประชุมแนวทางในการปฏิบัติงานด้านการ

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

เผยแผ่ เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมายและเป็นไปในรูปแบบเดียวกัน เช่น โครงการสวดมนต์ข้ามปี โครงการบรรพชาสามเณรและบวชนกขัมมจารีณี ภาคฤดูร้อน^{๑๔} ซึ่งเป็นโครงการหลัก ๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ นอกจากนี้ ยังมีโครงการที่ส่วนงานในสังกัดดำเนินการทุกปี อีกหลายโครงการ เช่น โครงการโทรทัศน์ดาวเทียมเพื่อการศึกษาและเผยแผ่ธรรม โครงการเผยแผ่ธรรมทางวิทยุโทรทัศน์^{๑๕} โครงการจัดทำแผนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน บริการชุมชน โครงการอบรมศีลธรรมแก่เด็กและเยาวชน โครงการบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขา โครงการส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชน โครงการเทศน์มหาชาติประจำปี โครงการปฏิบัติธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โครงการอบรมธรรมศึกษาแก่เยาวชนในโรงเรียน ให้ความรู้คู่คุณธรรมแก่นักเรียน^{๑๖} เป็นต้น

มีการวางระบบแผนการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไว้ควบคู่กับการศึกษาธรรมศึกษา ซึ่งถือเป็นภาระหน้าที่ในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นส่วนงานในสังกัด สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ต้องนำไปปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ผลที่ได้รับก็ค่อนข้างประสบความสำเร็จ บุคลากรที่สนองงานด้านเผยแผ่ก็ปฏิบัติตาม และยังมีการติดตามผลและประเมินผล สิ่งที่ใช้ในการขับเคลื่อนไม่ได้มีอะไรซับซ้อนมาก สำนักส่งเสริม ฯ ใช้หลัก PDCA เป็นหลักในการขับเคลื่อน วางแผน ปฏิบัติตามแผน ตรวจสอบปัญหาอุปสรรค ปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้นำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแผน ๔ ปี และมีแผนพัฒนาสำนักส่งเสริม ฯ ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนามหาวิทยาลัย นำมาเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีของสำนักส่งเสริม ฯ ซึ่งถือว่าใช้แผนเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ระดมแนวคิด วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในการปฏิบัติงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อให้การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระมหาเด่นพงษ์ พุทธกรกิจโต, ผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายสมหมาย สุภชาติ, รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาสมเกียรติ ยุติติโก, เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๑ สนับสนุนและพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสำนักส่งเสริมฯ

กลยุทธ์ที่ ๒ สร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมืองานส่งเสริมพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๓ จัดทำสื่อส่งเสริมวิชาการด้านพระพุทธศาสนาตามสมัยนิยม

กลยุทธ์ที่ ๔ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ ๕ พัฒนาการเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมและส่งเสริมผลงานด้านพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยอมรับ

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสาร

กลยุทธ์ที่ ๗ พัฒนาระบบการและรูปแบบการจัดทำสื่อการประชาสัมพันธ์ทางโซเชียลมีเดียให้ทันสมัย

กลยุทธ์ที่ ๘ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ ๙ สนับสนุนและพัฒนากิจกรรมการเผยแผ่นวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๑๐ สร้างนวัตกรรมสื่อในการเผยแผ่ด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพในการพัฒนางานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม
๓. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการใช้สื่อด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม
๔. เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศและด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๖. เพื่อพัฒนาสำนักฯ ให้มีความพร้อมในการบริการงานด้านพระพุทธศาสนา

เป้าหมาย

๑. ผู้เข้ารับบริการได้รับความพึงพอใจ
๒. จำนวนผู้เข้ารับบริการเพิ่มขึ้น
๓. ผู้เข้ารับบริการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
๔. จำนวนผลงานที่ได้รับรางวัลเพิ่มขึ้น

แผนงาน

๑. พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
๒. พัฒนาระบบบริหารงานและเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โครงการ

๑. โครงการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. โครงการโทรทัศน์ดาวเทียมเพื่อการศึกษาและเผยแผ่ธรรม
๓. โครงการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการให้บริการวิชาการแก่สังคม

กลยุทธ์ที่ ๒ บูรณาการรูปแบบการให้บริการวิชาการแก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ ๓ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

กลยุทธ์ที่ ๔ สร้างและพัฒนาช่องทางในการสื่อสารด้านการเผยแผ่ให้มีจำนวนมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๕ พัฒนาช่องทางในการสื่อสารด้านการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมแก่วัย

กลยุทธ์ที่ ๗ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์และอภิธรรมโชติกะวิทยาลัยให้มีทักษะในการให้บริการวิชาการ

กลยุทธ์ที่ ๘ สร้างกิจกรรมและเครือข่ายการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

กลยุทธ์ที่ ๙ ส่งเสริมการประยุกต์หลักวิชาการด้านพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่

กลยุทธ์ที่ ๑๐ พัฒนาหลักสูตรและจัดทำตำราเอกสารการสอนให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ ๑๑ พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้

กลยุทธ์ที่ ๑๒ ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการในการสื่อสารสำหรับผู้รับบริการ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้รับบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ
๒. เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้ช่องทางการสื่อสารด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกระดับ
๔. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีทักษะในการให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
๕. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมและเครือข่ายการบริการด้านพระพุทธศาสนา
๖. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและจัดทำหลักสูตรการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

เป้าหมาย

๑. จำนวนผู้เข้ารับบริการด้านพระพุทธศาสนามีความพึงพอใจเพิ่มมากขึ้น
๒. จำนวนช่องทางในการเผยแผ่เพิ่มมากขึ้น
๓. จำนวนผู้เข้ารับบริการด้านพระพุทธศาสนามีความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

แผนงาน

๑. พัฒนาบุคลากรด้านการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
๒. พัฒนาระบบบริหารงานและเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

โครงการ

๑. โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาการทะนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๑ สร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๒ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มี
ความรู้และทักษะการสื่อสารด้านทะนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๓ สนับสนุนและส่งเสริมบุคลากร
เข้าร่วมประกวดในเวทีระดับชาติและ
นานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๔ สร้างกระบวนการถ่ายทอดองค์
ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๕ พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะด้าน
ภาษา ด้านการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์
ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๖ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชน
มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการทะนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๗ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ
เกี่ยวกับการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
ระหว่างองค์กร

กลยุทธ์ที่ ๘ สนับสนุนและพัฒนาบุคลากร
ให้มีความรู้ในการสร้างนวัตกรรมด้านการ
ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์ที่ ๙ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรที่มี
ผลงานด้านนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม

แผนภาพที่ ๔.๔ แสดงแผนยุทธศาสตร์ที่ ๓ แผนงาน/
โครงการ/กิจกรรมของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและ
บริการสังคม

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการ
ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น
๒. เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการ
ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
๓. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างกระบวนการ
ถ่ายทอดความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมทุก
ระดับ
๔. สนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรสร้างนวัตกรรมด้าน
การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

เป้าหมาย

๑. จำนวนผู้เข้ารับบริการด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมมี
ความพึงพอใจเพิ่มมากขึ้น
๒. จำนวนเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทะนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น
๓. จำนวนรางวัลที่สำนักส่งเสริม ฯ ได้รับเพิ่มขึ้น
๔. จำนวนผู้เข้ารับบริการด้านทะนุบำรุงมีความเข้าใจและ
สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ได้อย่างถูกต้อง

แผนงาน

๑. พัฒนาบุคลากรด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
๒. สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการทะนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม

โครงการ

๑. โครงการบรรพชาสามเณรและบวชนกขัมมจาริณี
๒. โครงการจัดทำแผนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
๓. โครงการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาการบริหารจัดการ ให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติ และนานาชาติ

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของ
องค์กรให้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการด้วย
หลักธรรมาภิบาล

กลยุทธ์ที่ ๒ สร้างระบบบริหารจัดการที่
โปร่งใสและตรวจสอบได้

กลยุทธ์ที่ ๓ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง
บุคลากรในหน่วยงานในสังกัดสำนักส่งเสริมฯ

กลยุทธ์ที่ ๔ กำกับติดตามและประเมินผล
การปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักธรรมา
ภิบาล

กลยุทธ์ที่ ๕ สร้างกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ
ให้บุคลากรมีจิตสำนึกรักองค์กร

กลยุทธ์ที่ ๖ พัฒนาระบบสวัสดิการของ
สำนักส่งเสริมฯ

กลยุทธ์ที่ ๗ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติ
ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

กลยุทธ์ที่ ๘ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรเข้า
รับการอบรมและศึกษาดูงานการใช้
ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร

กลยุทธ์ที่ ๙ สนับสนุนบุคลากรเข้ารับการ
สอบวัดผลภาษาอังกฤษจากสถาบันภาษา
หรือหน่วยงานภายนอกที่มหาวิทยาลัย
รับรอง

กลยุทธ์ที่ ๑๐ พัฒนาและปรับปรุงระบบการ
ติดต่อประสานงานภายในสำนักส่งเสริมฯ ให้
มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กลยุทธ์ที่ ๑๑ สร้างช่องทางการสื่อสารเพื่อ
ติดต่อประสานงานภายในสำนักส่งเสริมฯ

กลยุทธ์ที่ ๑๒ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะ
บุคลากรด้านการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์

กลยุทธ์ที่ ๑๓ ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์
หลากหลายช่องทางให้เข้าถึงทุกภาคส่วนทั้ง
ภายในประเทศและต่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ ๑๔ พัฒนาศักยภาพเทคโนโลยี
สารสนเทศให้แก่บุคลากรภายในสำนัก
ส่งเสริมฯ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการ
บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
๒. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีความจงรักภักดี
ต่อองค์กร
๓. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมระบบสวัสดิการของบุคลากร
๔. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของ
บุคลากรด้านการสื่อสารภาษาต่างประเทศ
๕. เพื่อพัฒนาระบบการติดต่อประสานงานภายในสำนัก
ส่งเสริมฯ ให้มีประสิทธิภาพ
๖. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรผลิตสื่อด้านการ
ประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทางให้เข้าถึงทุกภาค
ส่วนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

เป้าหมาย

๑. บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการ
เพิ่มมากขึ้น
๒. บุคลากรมีความจงรักภักดีต่อองค์กรเพิ่มมากขึ้น
๓. จำนวนสื่อการประชาสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น
๔. จำนวนช่องทางการสื่อสารภายในองค์กรเพิ่มมากขึ้น

แผนงาน

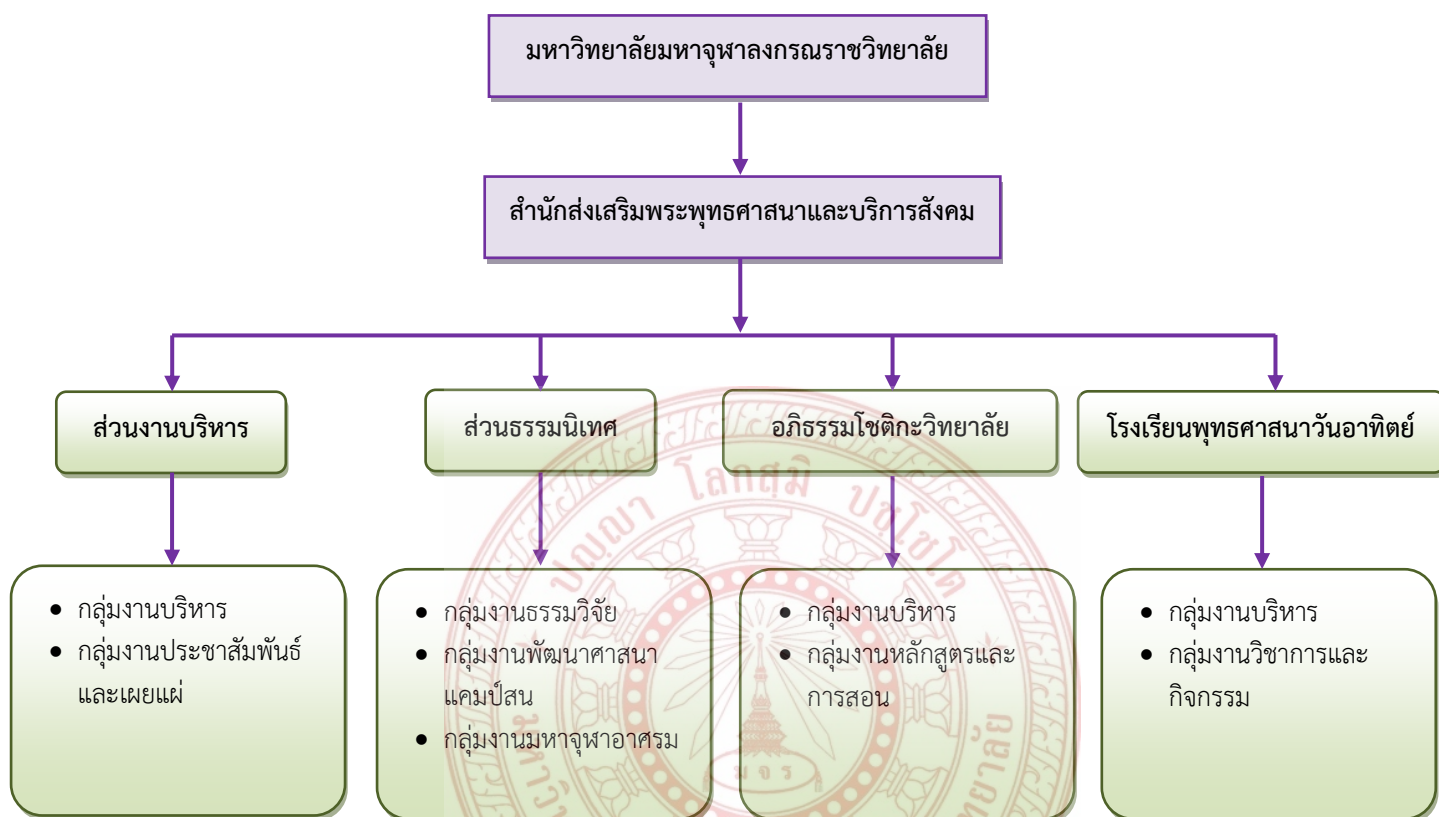
๑. พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบริหารจัดการ
๒. ส่งเสริมให้บุคลากรเข้าอบรมและศึกษาดูงานทางด้าน
การสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ
๓. ส่งเสริมการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ให้หลากหลาย

โครงการ

๑. โครงการจัดทำสื่อโซเชียลมีเดีย
๒. โครงการศึกษาดูงานการสื่อสารภายในองค์กร

แผนภาพที่ ๔.๕ แสดงแผนยุทธศาสตร์ที่ ๔ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมของ
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๔.๑.๒ การจัดการองค์การ

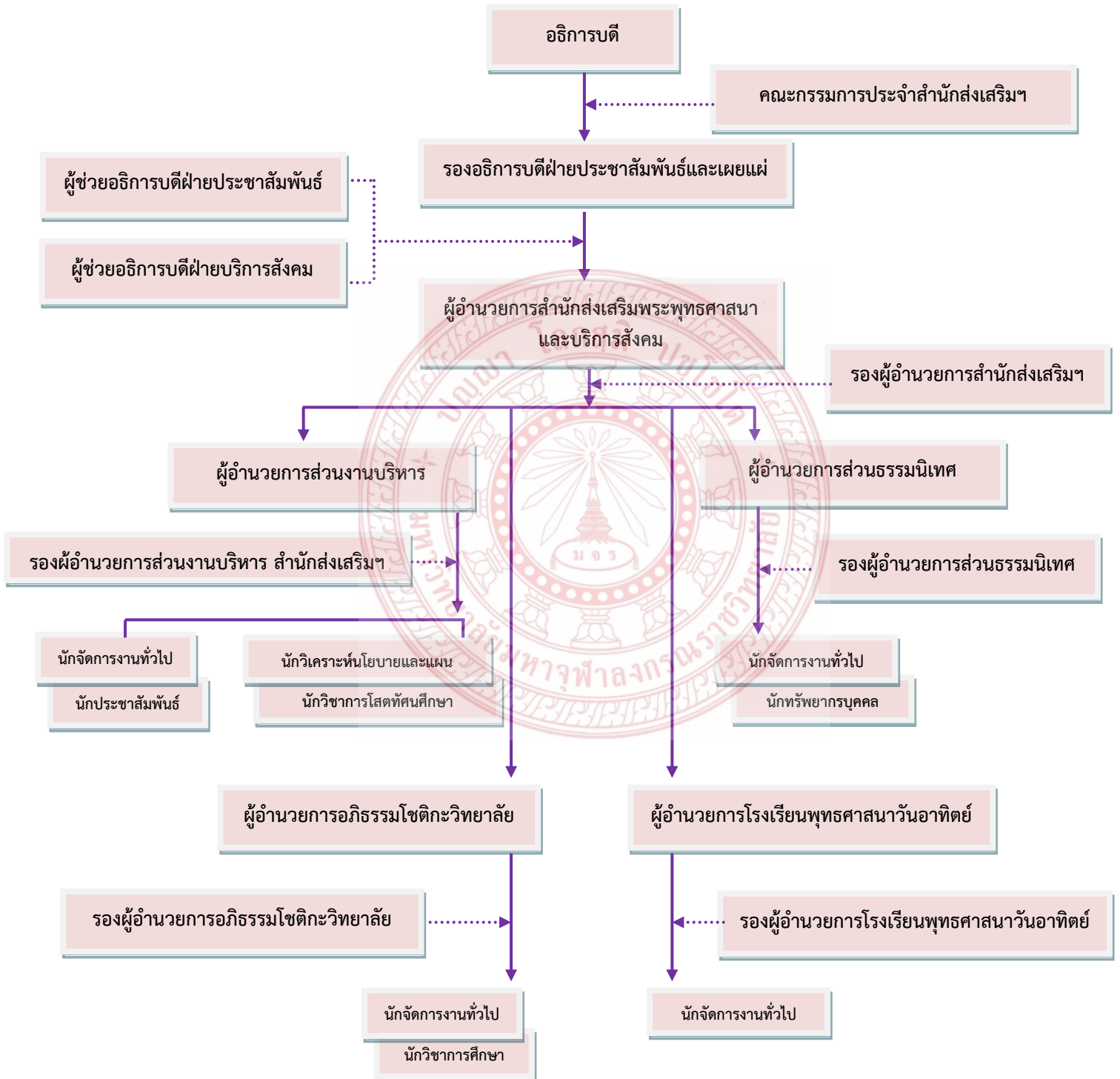
แผนภาพที่ ๔.๖ แสดงโครงสร้างการจ้ดองค์การของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ในปี พ.ศ.๒๕๔๐ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้มีพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๔๐ ผ่านรัฐสภา และได้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ มีการปรับปรุงโครงสร้างส่วนงานให้เหมาะสม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติและ หน่วยงานในการกำกับของรัฐ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จึงถูกจัดตั้งขึ้นโดย ข้อกำหนดมหาวิทยาลัย เรื่องการจัดตั้งส่วนงาน พ.ศ.๒๕๔๑ โดยอาศัย อำนาจตาม ความในมาตรา ๘ มาตรา ๙ วรรคแรก และมาตรา ๗ (๒) และ (๔) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และ มติที่ประชุมสภามหาวิทยาลัย ครั้งที่ ๘/๒๕๔๑ เมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๑ โดยประกาศ ณ วันที่ ๓ กันยายน ๒๕๔๑ เป็น สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ลำดับผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑. พระครูปลัดสุวัฒนบัณฑิตคุณ (พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล, ดร.) พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๕๕
๒. พระสุธีรบัณฑิต (พระมหาไชว ทสสนีโย, ดร.) พ.ศ. ๒๕๕๕ - ปัจจุบัน

โครงสร้างการบริหารองค์กร

แผนภาพที่ ๔.๗ แสดงการบริหารของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีภารกิจเกี่ยวกับงานธรรมวิจัย ธรรมนิเทศ การจัดการเรียนการสอนอภิธรรม การจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ การบริการฝึกอบรม มีหน่วยงานในสังกัด ๔ หน่วยงาน ประกอบด้วย

๑. ส่วนงานบริหาร
๒. ส่วนธรรมนิเทศ
๓. อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
๔. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

๑. ส่วนงานบริหาร มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริหาร งานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ ปฏิบัติงานด้านการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงหรือสื่ออื่น ๆ ประกอบด้วย ๒ กลุ่มงาน คือ

- ๑) กลุ่มงานบริหาร
- ๒) กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

๒. ส่วนธรรมนิเทศ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริหาร งานพัฒนาศาสนาแคมป์สน งานมหาจุฬาราชธรรม งานบริการฝึกอบรม ปฏิบัติงานบริการวิชาการแก่สังคม ประสานงานกับมูลนิธิ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับบริจาคทรัพย์บำรุง การจัดการกรรมการเผยแผ่ อำนวยความสะดวก ประสานงานสถานที่ การจัดอบรม สัมมนา และประชุมเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคม ส่งเสริมสนับสนุน บริการฝึกอบรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม วิปัสสนากรรมฐาน ประกอบด้วย ๓ กลุ่มงาน คือ

- ๑) กลุ่มงานธรรมวิจัย
- ๒) กลุ่มงานพัฒนาศาสนาแคมป์สน
- ๓) กลุ่มงานมหาจุฬาราชธรรม

๓. อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริหาร งานจัดการหลักสูตรและการสอนอภิธรรม ปฏิบัติงานวางแผนด้านการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรระดับอภิธรรมบัณฑิต การดำเนินการจัดทำ พัฒนาหลักสูตรพระอภิธรรม ประกอบด้วย ๒ กลุ่มงาน คือ

- ๑) กลุ่มงานบริหาร
- ๒) กลุ่มงานหลักสูตรและการสอน

๔. โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานบริหาร งานวิชาการ จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมอื่น พัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประกอบด้วย ๒ กลุ่มงาน คือ

- ๑) กลุ่มงานบริหาร
- ๒) กลุ่มงานวิชาการและกิจกรรม

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ทำหน้าที่ให้บริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาจิตใจและพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นพันธกิจของมหาวิทยาลัย มีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน มีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการทั้งภาครัฐและเอกชน มี

รูปแบบกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน้าที่งานของบุคลากร และปัจจัยทางกายภาพต่าง ๆ ขององค์กรโดยมีหลักการกำหนดหน้าที่การทำงาน การแบ่งงานสายการบังคับบัญชา อำนาจการบังคับบัญชา มีการจัดโครงสร้างองค์กรและการแบ่งงานที่ชัดเจน เน้นการประสานงาน การทำงานเป็นทีม โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่และบุคลากรภายในองค์กร มีการประชุมภายในหน่วยงาน โดยเจ้าหน้าที่บุคลากรร่วมกันประชุมวางแผนดำเนินการ เน้นการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลและนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการอย่างเป็นขั้นตอน มีโครงสร้างการบริหารงานตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบ^{๑๗}

การบริหารจัดการงานในสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จะกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งงานต่าง ๆ โดยบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมีคณะกรรมการประจำสำนัก ฯ ซึ่งมีอธิการบดีเป็นประธานคณะกรรมการโดยตำแหน่ง มีกรรมการจากคณาจารย์ประจำคณะ จำนวน ๓ รูป/คน แต่งตั้งโดยสภาวิชาการ ตามคำแนะนำของอธิการบดี มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๕ รูป/คน แต่งตั้งโดยสภาวิชาการ ตามคำแนะนำของอธิการบดี โดยมีผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง มีรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการโดยตำแหน่ง จะมีการประชุม ๒ เดือน/ครั้ง ปีละ ๖ ครั้ง เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินโครงการ/กิจกรรมของสำนักส่งเสริม ฯ รวมทั้งติดตามเพื่อให้รับทราบผลการดำเนินงานโดยตรง^{๑๘}

การจัดการจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จะเห็นว่าโครงสร้างการจัดการจัดการมีลักษณะเด่นชัด มีผู้บริหาร มีคณะกรรมการประจำสำนัก ฯ ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีเป้าหมาย นโยบาย และแผนงานในการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้การบริหารองค์กรดำเนินไปด้วยความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ มีการระบุน้ำที่ ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละคนได้ชัดเจนมีการแบ่งแยกหน้าที่ตามความเหมาะสม ตรงตามความรู้ ความสามารถ มีการจัดระบบการทำงานอย่างเหมาะสม และการประสานงานในองค์กร มีระบบการสื่อสารที่ดี มีหลักอำนาจการวินิจัยสั่งการที่ดี

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการองค์กรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ผู้บริหารและบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เห็นความสำคัญของการประสานงาน ว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สุด โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ที่ข้อมูลข่าวสาร มีการเผยแพรอย่างรวดเร็ว ดังนั้นงานบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและงานด้าน

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๑๘} เอกสารคำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ ๑๒๗๙/๒๕๖๑ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการประจำสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม สั่ง ณ วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ต้องมีการวางแผนในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ดี ให้บุคลากรมีทิศทางในการทำงานในแนวเดียวกัน สามารถทำงานร่วมกันได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ รวมทั้งสามารถบริหารจัดการการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ถึงแม้ว่าจะมีการวางแผนที่ดี เป็นรูปธรรม สามารถปฏิบัติได้แล้ว ยังต้องมีการสั่งการบังคับบัญชาที่ดีด้วย นั่นคือมหาวิทยาลัยต้องมีการบังคับบัญชาที่รวดเร็วแม่นยำ มีข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย^{๑๙} เพื่อเป็นองค์ประกอบสำหรับหน่วยงานย่อยให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ถึงแม้ว่าจะมีการวางแผนที่ดีเพียงใด มีการบังคับบัญชาที่ดีเพียงใด แต่หากขาดการประสานงานที่ดีก็ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของงานได้^{๒๐} การประสานงานเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานระหว่างบุคคลภายในองค์กรเดียวกันหรือระหว่างหน่วยงานอย่างสอดคล้อง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการประสานงานดังกล่าวนี้หมายความว่าความรวมถึงการประสานงานทั้งภายในและภายนอก อาทิเช่น การประสานงานความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน หรือแม้แต่ประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถดำเนินการบริหารจัดการการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามนโยบายและวัตถุประสงค์ขององค์กร^{๒๑}

การจัดโครงสร้างของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จ เนื่องจากยังมีการจัดการองค์กรให้มีความซับซ้อนมากขึ้นเพียงใด ความสำเร็จและความรวดเร็วของการปฏิบัติงานก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น เพราะในการสั่งการจะต้องมีขั้นตอนในการดำเนินการมาก มีกระบวนการและผู้มีอำนาจสั่งการหลายคน^{๒๒} ซึ่งตามหลักการของฟายโอบ จะเห็นได้ว่า อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นสิ่งที่แยกออกจากกันมิได้ ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบต่องานใดจะต้องได้รับมอบอำนาจให้เพียงพอจึงจะทำงานได้สำเร็จ ซึ่งหากองค์กรมีความซับซ้อนมาก ก็จะทำให้ผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่าง ๆ มากเช่นเดียวกัน

การกำหนดโครงสร้างขององค์กร ยังทำให้สามารถจำแนกลักษณะเฉพาะงานให้ชัดเจน และสามารถที่จะมอบหมายงานได้ตรงตามหน่วยงานที่สอดคล้องกับลักษณะของงาน เนื่องจากมีสายบังคับบัญชาอยู่แล้ว เพื่อแสดงความสัมพันธ์เรียงลำดับลดหลั่นกันไปตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรในหน่วยงานอย่างชัดเจน ง่ายต่อการเข้าใจ ตลอดจนป้องกันการก้าวก่ายหรือซ้ำซ้อนของแต่ละงาน

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระมหาเด่นพงษ์ พุทธรกชิต, ผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาเมธา จันทสโร, ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระครูอุปถัมภ์สุตคุณ, ผู้อำนวยการอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๔.๑.๓ นโยบายการเผยแพร่

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม นำนโยบายมาปฏิบัติอย่างจริงจังตามยุทธศาสตร์ของสำนักฯ คือ การพัฒนาการให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมและประสานการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ดำเนินงานด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม^{๒๓} โดยส่วนงานบริหาร ซึ่งเป็นส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นผู้รับผิดชอบ มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลให้เกิดความมีประสิทธิภาพ โดยการประชาสัมพันธ์ทางสถานีโทรทัศน์ และทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ให้เป็นที่ยอมรับในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ^{๒๔} ดังนี้

๑) จัดรายการโทรทัศน์ดาวเทียมเพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ที่นำเสนอการศึกษาและการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา ออกอากาศผ่านทางจานดาวเทียม ๒๔ ชั่วโมง

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๒๔} สัมภาษณ์ พระมหาเด่นพงษ์ พุทธรกชิต, ผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ภาพที่ ๔.๑ แสดงกิจกรรมสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแผ่ธรรม (MCU TV) และสถานีวิทยุกระจายเสียง

๒) จัดรายการวิทยุกระจายเสียง รายการเสียงธรรมจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พล.ม. ๒ ทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๒๒.๐๐-๒๔.๐๐ น. และ วันเสาร์-อาทิตย์ เวลา ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น.

ภาพที่ ๔.๒ แสดงกิจกรรมสถานีวิทยุกระจายเสียง สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓) ให้บริการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็ก เยาวชน นิสิต นักศึกษา ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป เช่น จัดอบรมพัฒนาเยาวชนวิถีพุทธต้นแบบ โดยโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบัน

มี พระมหาศุภชัย ปิยธมมชโย ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีพันธกิจในการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่เด็กและเยาวชน ตามสมควรแก่วัย ทาง รร.พอ.มจร จึงได้จัดโครงการอบรมค่ายคุณธรรมเสริมหลักสูตร เพื่อฝึกฝนอบรม ชัดเกลาลจริตใจ พัฒนาให้มีความรู้ทางด้านหลักธรรมคำสอนพระพุทธศาสนา และได้เรียนรู้มารยาทชาวพุทธ มารยาทไทย รวมไปถึงการปลูกฝังเรื่องความกตัญญูกตเวทิต่อผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ ต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เมื่อเยาวชนเหล่านี้ได้ผ่านโครงการฝึกอบรมแล้วจะสามารถนำวิชาความรู้และแนวทางปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เยาวชนที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วก็จะเป็นคนดี มีคุณภาพ ในสังคม^{๒๕}

ภาพที่ ๔.๓ แสดงกิจกรรมจัดอบรมพัฒนาเยาวชนวิถีพุทธต้นแบบ

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระมหาสมเกียรติ ยุตติโก, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๔) ให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม โดยมีการจัดโครงการวิปัสสนากรรมฐาน แก่พระสงฆ์และประชาชน จัดโครงการบริการครูสอนโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

เนื่องด้วยสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้ส่งเสริมสนับสนุนให้พุทธศาสนิกชนเข้าวัดวันธรรมสวนะและวันอาทิตย์ รับผิดชอบโดยศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน ส่วนธรรมนิเทศได้จัดโครงการปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีโอกาสดำเนินพระธรรมเทศนาบำเพ็ญทานรักษาศีลและเจริญจิตภาวนา และได้ตระหนักถึงภารกิจการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมทุกกลุ่มเป้าหมาย ที่จะนำหลักธรรมของศาสนาไปปรับใช้ในวิถีชีวิตโดยจะได้เชิญชวนพุทธศาสนิกชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้ปฏิบัติธรรม น้อมนำหลักธรรมคำสอนสู่การปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของประชาชนในประเทศให้สำนึกในคุณธรรม เพื่อให้สมดุลและพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างดี อีกทั้งสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างพอประมาณและมีเหตุผลสามารถใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท โดยยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทย มาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตและประกอบกิจการ เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน^{๒๖}

ภาพที่ ๔.๔ แสดงกิจกรรมการปฏิบัติธรรมวันพระ
และวันอาทิตย์ศูนย์พัฒนาศาสนาแคมป์สน

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระมหาเมธา จันทสาโร, ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๕) มีการจัดโครงการสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรม จัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนและบวชนกขั้มจารีณี เป็นประจำทุกปี

ภาพที่ ๔.๕ แสดงกิจกรรมการบรรพชาสามเณรและบวชนกขั้มจารีณีภาคฤดูร้อน มจร ส่วนกลาง

นอกจากนี้ ยังมีคณะพระวิปัสสนาจารย์ศูนย์ปฏิบัติธรรมมหาจุฬารามวาสี ตำบลพญาเย็น อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา ได้ทำหน้าที่ให้การอบรมกรรมฐานแก่สามเณรระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในโครงการ ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ มหาจุฬารามวาสี จังหวัดนครราชสีมา ให้การอบรม^{๒๗}

ภาพที่ ๔.๖ แสดงกิจกรรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ณ มหาจุฬารามวาสี นครราชสีมา

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย พลเทโว, หัวหน้าฝ่ายมหาจุฬารามวาสี ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๖) อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้ดำเนินการจัดการศึกษามาเป็นเวลา ๕๐ ปีแล้ว มีสาขาทั่วประเทศ ๕๗ แห่ง ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ซึ่งได้มีบทบาทเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบของการจัดการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก อรรถกถา และฎีกา พระอภิธรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยเหลือพัฒนา คุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมไทย ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีสันติสุข และเกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศ ได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยจัดการศึกษาพระอภิธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และประชาชนทั่วไป มีการจัดโครงการมอบประกาศนียบัตร จัดโครงการสัมมนาครูสอนพระอภิธรรม จัดโครงการฝึกอบรมนักเผยแผ่พระอภิธรรม^{๒๘}

ภาพที่ ๔.๗ แสดงกิจกรรมการศึกษาพระอภิธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และประชาชนทั่วไป

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวุฒิ ชยวุฑโฒ, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๗) ให้บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคมและชุมชน โดยจัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ตั้งแต่ระดับต้น ๑ (ป.๑) ถึง ระดับสูงพิเศษ (ระดับอุดมศึกษา) มีการจัดโครงการมอบประกาศนียบัตร วุฒิบัตรและทุนการศึกษา โครงการวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และของชาติ โครงการสัมมนาผู้บริหาร และครูสอนนักเรียนโรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์

ภาพที่ ๔.๘ แสดงกิจกรรมถวายเทียนพรรษา และถวายผ้าอาบน้ำฝน เทศกาลเข้าพรรษา
นักเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ มจร สาขาโรงเรียนวัดไตรสามัคคี จังหวัดสมุทรปราการ

นอกจากนี้ ยังจัดกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาสงฆ์ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนา ระบบธรรมศึกษาให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ประสานคณะสงฆ์ให้มีระบบและรูปแบบการศึกษาธรรมศึกษาที่มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการศึกษาธรรมศึกษาของประชาชน^{๒๙}

ภาพที่ ๔.๙ แสดงกิจกรรมก่อนเข้าห้องเรียนทุกวันอาทิตย์ นักเรียนไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล รับศีล นั่งสมาธิ เจริญจิตภาวนา แม่เมตตา

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาสมเกียรติ ยุติโก, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ภาพที่ ๔.๑๐ แสดงกิจกรรมกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาโรงเรียนวัดสวนส้ม ตำบลสำโรงใต้ อำเภอบางบาล จังหวัดสมุทรปราการ

๘) พันธกิจของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมอีกประการหนึ่งนั้น คือ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรับบริจาคทรัพย์ การให้บริการสวัสดิการอาหาร โดยถวาย ภัตตาหารผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และพระนิสิต ณ อาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา ซึ่งแต่ละเดือนจะมีผู้มีจิตศรัทธามาถวายภัตตาหารและทำบุญสนับสนุนกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ดุแลรับผิดชอบโดยกลุ่มงานธรรมวิจัย ส่วนธรรมนิเทศ^{๓๐}

ภาพที่ ๔.๑๑ แสดงผู้มีจิตศรัทธาถวายภัตตาหารผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่และพระนิสิต ณ อาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาเมธา จันทสาโร, ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๙) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมร่วมมือกับคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต จัดโครงการให้บริการตรวจรักษาทางทันตกรรม โดยที่คณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รังสิตออกหน่วยทันตกรรมพระราชทานให้บริการความรู้และการดูแลสุขภาพช่องปากแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ตลอดถึงพระนิสิต เพื่อป้องกันโรคฟันผุ โรคเหงือก และตรวจสุขภาพช่องปาก เคลือบหลุมร่องฟัน อุดฟัน ชูดหินปูน ถอนฟัน^{๓๑}

ภาพที่ ๔.๑๒ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมร่วมกับคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ศูนย์รังสิต ให้บริการตรวจรักษาทางทันตกรรม ณ อาคารเรียนรวม โชน ซี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๑๐) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ร่วมมือกับร่วมกับศูนย์ความเป็นเลิศทางด้านโรคมะเร็ง โรคหัวใจและโรคระบบหายใจ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ จัดโครงการตรวจสุขภาพพระสงฆ์ โดยแพทย์เฉพาะทาง ตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ เอ็กซเรย์ ตรวจสมรรถภาพปอด ส่องกล้องตรวจผิวหนัง วัดสายตาประกอบแว่น ณ อาคารเรียนรวมโซน C ชั้น G ^{๓๒}

ภาพที่ ๔.๑๓ สำนักส่งเสริม ฯ ร่วมกับ ศูนย์ความเป็นเลิศทางด้านโรคมะเร็ง โรคหัวใจและโรคระบบหายใจ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์ จัดโครงการตรวจสุขภาพพระสงฆ์ ณ อาคารเรียนรวม โซน ซี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจारी, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๑๑) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยกลุ่มงานธรรมวิจัย ส่วนธรรมนิเทศ ได้ดำเนินการจัดโครงการ “สวดมนต์ข้ามปี วิถีไทย รับพรปีใหม่ด้วยใจที่เบิกบาน วัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันประกาศหลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นอารยธรรมสำคัญของโลกผ่านกิจกรรมทางวิชาการ ศาสนพิธี และวิถีชีวิตชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมืออันดีระหว่างชุมชนชาวพุทธ และองค์กรชาวพุทธในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาชีวิตและสังคม ณ อุโบสถกลางน้ำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย^{๓๓}

ภาพที่ ๔.๑๔ แสดงการจัดโครงการ “สวดมนต์ข้ามปี วิถีไทย รับพรปีใหม่ด้วยใจที่เบิกบาน” ณ อุโบสถกลางน้ำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระมหาเมธา จันทสาโร, ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๑๒) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยกลุ่มงานธรรมวิจัย ส่วนธรรมนิเทศ จัดโครงการขอเชิญชวนทุกท่านร่วมงานสืบสานประเพณีไทย ร่วมใจลอยกระทงอาเซียน ณ สระน้ำหน้า หอประชุม มวก. ๔๘ พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา^{๓๔}

ภาพที่ ๔.๑๕ แสดงการจัดโครงการขอเชิญชวนทุกท่านร่วมงานสืบสานประเพณีไทย ร่วมใจลอยกระทงอาเซียน ณ สระน้ำหน้า หอประชุม มวก. ๔๘ พรรษา

๑๓) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยกลุ่มงานธรรมวิจัย ส่วนธรรมนิเทศ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร และบริษัทสิงห์เบเวอเรจ จำกัด ร่วมถวายเทียนเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา ณ อาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพที่ ๔.๑๖ แสดงถวายเทียนเนื่องในเทศกาลเข้าพรรษา ณ อาคารหอฉัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระมหาเมธา จันทสาโร, ผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

๑๔) สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยกลุ่มงานธรรมวิจย ส่วนธรรมนิเทศ นำโดยพระสุธีวีรบัณฑิต (พระมหาโชวี ทสนีโย, ดร.) ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม, พระครูภาวนาสารบัณฑิต (พระมหาเมธา จันทสาโร, ดร.) ผู้อำนวยการธรรมนิเทศ, พระครูอุปถัมภ์สุตคุณ ผู้อำนวยการอธิธรรมโชติกะวิทยาลัย, ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ ธรรมนิเทศ ธรรมวิจย อธิธรรมโชติกะ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และหัวหน้าพ่อครัว/แม่ครัว ศึกษาดูงานฝ่ายโภชนาการ โรงพยาบาลรามาริบัติ เพื่อพัฒนาการศึกษภาพผู้ปรุงประกอบอาหารและผู้เกี่ยวข้องของ มจร

ภาพที่ ๔.๑๗ แสดงการศึกษาดูงานฝ่ายโภชนาการ โรงพยาบาลรามาริบัติ เพื่อพัฒนาการศึกษภาพผู้ปรุงประกอบอาหารและผู้เกี่ยวข้องของ มจร

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า นโยบายว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการนำนโยบายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานด้านการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและประสานการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาระดับศึกษาแก่เด็กและเยาวชน และพัฒนาศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรมเผยแผ่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม และร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็งสืบต่อไป

๔.๑.๔ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงการประชุมสัมมนาบุคลากร เพื่อให้บุคลากรรับทราบถึงนโยบายของสำนักฯ ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อรับทราบแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สำนักฯ มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการกำกับส่งเสริมสนับสนุนการเผยแผ่^{๓๕} การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ร่วมกับสถาบันการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ จัดโครงการสัมมนาพระนักเผยแผ่ทางวิทยุกระจายเสียง^{๓๖} วัตถุประสงค์ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถมีทักษะและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารแก่บุคลากร เพื่อเพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๗} ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยการจัดโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระดมความคิดช่วยพัฒนาสื่อโซเชียลมีเดียด้านการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๓๘}

^{๓๕} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสมหมาย สุภชาติ, รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระมหาสมเกียรติ ยุติโก, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหาเด่นพงษ์ พุทธรกชิต, ผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับพัฒนาศักยภาพบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การพัฒนาศักยภาพบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการและบุคลากร เพื่อนำนโยบายของสำนักฯ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาปฏิบัติ เพื่อเพิ่มแนวทาง กลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ โดยมีกลยุทธ์ในการส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของสำนักฯ ในด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคมด้านพระพุทธศาสนา จึงเป็นนโยบายการทำงานทั้งในแง่พัฒนาศักยภาพบุคลากรซึ่งถือว่าเป็นนักเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนและเยาวชน และตอบสนองนโยบายของแผนพัฒนามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ ซึ่งเน้นการพัฒนางานบริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ และ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งตอบสนองนโยบายของแผนพัฒนาสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการบริการวิชาการแก่สังคม พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะการสื่อสารด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการสร้างนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีผลงานด้านนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรรับการอบรมและศึกษาดูงานการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร ส่งเสริมและพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ จนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการอบรมไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1.5 วิธีการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีเป้าหมาย 3 ด้าน คือ ๑. ด้านการศึกษา เป็นการศึกษาเรื่องไตรสิกขา ๒. ด้านศาสนา คือ การเรียนรู้และเข้าใจในศาสนพิธีต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ๓. ด้านวัฒนธรรม คือ การตระหนักถึงคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา^{๓๙} สำหรับรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นต้องเป็นแบบเชิงรุกโดย

^{๓๙} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.พรรษา พุฒยงกูร, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ผู้เผยแพร่แต่ละท่านต้องประยุกต์ความถนัดของตนให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ประกอบด้วย

1. การสร้างเครือข่าย โดยความร่วมมือจากทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง
2. ปลุกฝังศรัทธา โดยพัฒนาแบบ การปฏิบัติในการเข้าถึงธรรมอย่างถูกต้อง
3. มุ่งเน้นให้ความรู้ โดยการนำหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา มาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มพุทธศาสนิกชนอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เกิด ความรู้อย่างถูกต้องและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง^{๔๐}

4.1.5.๑ การสร้างเครือข่าย

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมได้ใช้สถาบันทางศาสนาทำให้อยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ด้วยหลักธรรมทางศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่ง เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับ ครอบครัวและชุมชน เสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ภายใต้ศีลธรรมอันดีงาม ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สร้างความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของ ตนเองและผู้อื่น เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในทุกระดับ ส่งเสริมความเสมอภาคของบทบาทของคน ในชุมชน ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือ เสริมสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง มีสัมพันธภาพที่ดี เกิดความอบอุ่น รักษาสืบทอดวัฒนธรรมและ ค่านิยมที่ดีสู่คนรุ่นต่อไป โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาพ่อแม่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตอย่างมี ความสุขและมั่นคงภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวรู้บทบาทหน้าที่ที่ดีตามหลักคำสอนทาง ศาสนาควบคู่กับการให้ความรู้ตามหลักคำสอนทางศาสนาในการเลี้ยงดูบุตรหลานให้เหมาะสมตาม ช่วงวัย^{๔๑}

4.1.5.2 ปลุกฝังศรัทธา

ได้ปฏิบัติงานตามโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีจิตใจที่ดีงาม อยู่ในกรอบ ของศีลธรรมและมีจิตสำนึกสาธารณะ โดยผลักดันให้โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นแกนหลักใน การนำครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษา ร่วมกันพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม เป็นคนดี ห่างไกลอบายมุขและยาเสพติด มีภาวะผู้นำ มีจิตสำนึกที่จะอุทิศตนเพื่อส่วนรวม โดยมี สถาบันทางศาสนาเป็นแกนนำให้คนทุกวัย โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมทำงานในกิจกรรม อาสาสมัครเพื่อสาธารณประโยชน์ ให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ตลอดจนพัฒนาเด็กและ เยาวชนให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาทางศาสนาที่มุ่ง การเรียนรู้ในทางปฏิบัติ โดยพัฒนารูปแบบและหลักสูตรการอบรมศีลธรรมให้หลากหลายสอดคล้อง กับพัฒนาการทางสมอง และความต้องการของสังคมเมืองและชุมชน โดยบูรณาการเรื่องศีลธรรมและ เรียนรู้การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข แบบสันติวิธีและเปิดพื้นที่ทั้งสถาบันทางศาสนาและชุมชนให้เป็น สถานที่เรียนรู้ศีลธรรมของคนในชุมชน โดยจัดกิจกรรมในโรงเรียนในมหาวิทยาลัย ขยายกิจกรรม

^{๔๐} สัมภาษณ์ ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระมหาบุญชู เขมจารี, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

สำหรับคนทั่วไป เพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่ของโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่อการเรียนรู้ศีลธรรมให้มากขึ้น^{๔๒}

4.1.5.3 มุ่งเน้นให้ความรู้

ได้อบรมพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน พัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานอย่างมีคุณภาพ ให้ประชาชนได้เรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ทุกช่วงวัย สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทางศาสนาทั้งที่เป็นวิทยาการประยุกต์และวิชาการทางศาสนาที่เป็นต้นกำเนิด ให้ตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าความสำคัญของการเรียนรู้ทางศาสนาที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต มีความขยันหมั่นเพียร เพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิต และสามารถใช้จ่ายชีวิตได้อย่างมีความสุข^{๔๓}

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมเป็นหน่วยงานในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสืบเนื่องจากการที่มหาวิทยาลัยมีนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. ส่งเสริมและสนับสนุนการบริการวิชาการแก่สังคมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและยุทธศาสตร์ของประเทศอย่างมีส่วนร่วม ๒. เร่งรัดการจัดทำแผนบริการวิชาการแก่สังคมให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน ยุทธศาสตร์ของประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) โดยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ๓. สร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการบริการวิชาการแก่สังคมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ๔. พัฒนาและสนับสนุนศูนย์ความเป็นเลิศด้านพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ นั้น ส่งผลให้สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. ส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ๒. ให้บริการวิชาการแก่สังคมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ๓. ทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ๔. บริหารจัดการให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีความยึดมั่นและตั้งใจมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่โดยใช้สถาบันสร้างความเข้มแข็งกับภาคประชาชนให้สามารถเข้าร่วมในการบริหารจัดการชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนใช้หลักธรรมทางศาสนาจนเกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องพร้อมใจที่จะรวมตัวและรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็ง และร่วมในกระบวนการบริหารจัดการชุมชนให้เกิดความเป็นธรรมและความโปร่งใสในการพัฒนาชุมชน ยังได้ทำ

^{๔๒} สัมภาษณ์ พระมหาสมเกียรติ ยุติโก, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระมหาชัยวุฒิ ชยวุฒโฒ, หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป อภิธรรมโชติกะวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

หน้าที่ส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยบริบททางศาสนา และวัฒนธรรมชุมชน โดยเสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต รวมถึงการสร้างค่านิยมครอบครัวอบอุ่นผ่านโครงการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษาและสถาบันทางศาสนาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี จัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการจัดองค์ความรู้ทางศาสนา รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ประชาชนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ทั้งด้านทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยรักษาองค์ความรู้ทางศาสนาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่และเผยแพร่สู่สากล กับทั้งสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลักธรรมทางศาสนาจากการปฏิบัติจริงร่วมกับวิทยากรที่มีประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในสถาบัน และผลักดันวิชาการทางศาสนา เช่น หลักสูตรธรรมศึกษา หลักสูตรนิกกรรม ให้เป็นวิชาในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาโดยทั่วไป

ที่สำคัญ สิ่งที่ขาดไม่ได้ในตัวบุคคลทางศาสนาที่จะทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนาก็คือ พระสงฆ์ และพระสงฆ์เหล่านั้นต้องเป็นพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ผู้เผยแพร่จะต้องมีความรู้ทั้งด้านคันถะธุระและวิปัสสนาธุระ ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญที่พระภิกษุสามเณรจะต้องใส่ใจให้ดี จะต้องรู้หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาอย่างดี มีความรอบรู้ที่กว้างขวาง รู้จักโลก เข้าใจธรรมสามารถแนะนำบุคคลอื่นให้นำหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิต ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดี การมีองค์รู้และนำความรู้มาใช้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา นอกจากนี้องค์ธรรมต้องกล้าคิดกล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดขององค์กร เพราะวิถีชีวิตของคนเปลี่ยนไป พระสงฆ์ต้องคิดนโยบายใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ให้ตอบสนองความต้องการด้านศาสนาของคนในปัจจุบันให้ได้ แต่ให้ยึดหลักพระธรรมวินัย ไม่นอกประเด็น

4.1.6 เทคโนโลยี

สังคมเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันปฏิเสธกันไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้สังคมต้องสัมพันธ์กับเทคโนโลยี ทำให้โลกต้องมีสถานะที่แปรเปลี่ยนไป สังคมโลกเปลี่ยนจากสังคมเกษตรอุตสาหกรรมมาเป็นสังคมแห่งข้อมูลสารสนเทศ ทำให้คนทั่วโลกติดต่อกันได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ยุคสมัยนี้เราพูดได้ในแง่หนึ่งว่าเป็นยุคของเทคโนโลยี หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ายุคสารสนเทศ คือ ยุคข่าวสารข้อมูล เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแพร่พุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบันประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรมฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การเผยแพร่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้ที่อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์ส่วนงาน และ Facebook เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายในการสอบถามข้อสงสัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบ่งปันข้อคิด สาระแห่งธรรมและความรู้ทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์จากสื่อมวลชน และสื่อชุมชน

4.1.6.1 สื่อโซเชียล

ได้จัดฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ สามเณร และผู้ที่สนใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เพื่อการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสม ถูกต้องตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์และสามเณร บุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา ได้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการเผยแพร่หลักธรรม ผ่านทาง Facebook และ Line เพื่อให้ผู้สนใจในหลักธรรมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันแห่งธรรม^{๔๔} ยังได้แนะนำข้อคิดดี ๆ ในการดำเนินชีวิต โดยการนำเอาหลักธรรมไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของสังคม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านทางสื่ออินเทอร์เน็ตถือว่าประสบความสำเร็จพอสมควร แต่ก็ยังมีปัญหาตามมาในเรื่องของความเหมาะสมแห่งสมณะสาธูปของพระสงฆ์ในการใช้สื่อต่าง ๆ บ้างก็ว่าไม่สมควร บ้างก็ว่าไม่เหมาะสม ที่พระสงฆ์จะใช้สื่อเทคโนโลยี ในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมข้อมูลข่าวสารอย่างแท้จริง ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ส่งผลให้การดำเนินทางธุรกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่คู่กับสารสนเทศ トラบใดที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าก็จะก่อให้เกิดสารสนเทศที่ทันสมัยไปด้วย

4.1.6.2 สื่อชุมชน^{๔๕}

การสร้างจิตสำนึกในการทำสื่อชุมชน ตามที่รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับสูง ได้แสดงทัศนะของการนำเสนอข่าวสื่อชุมชนมีเนื้อหาที่แตกต่างจากสื่อมวลชนกระแสหลัก เพราะเนื้อหาจะเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ของชุมชนจริง ๆ ส่วนใหญ่เป็นข่าวเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไปภายในชุมชน ส่วนความคิดเห็นในการนำเสนอเนื้อหาของสื่อกระแสหลักนั้น ปัจจุบันมีการนำเสนอภาพเหตุการณ์ความรุนแรงทางสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะข่าวอยู่ในความสนใจหรือเป็นข่าวที่สร้างยอดขายหรือคนดูได้มาก ซึ่งภาพบางภาพหรือข้อความข่าวบางข้อความรุนแรงและทารุณเกินไป ไม่ควรนำเสนอทางสื่อ สื่อควรมีมาตรการตรวจสอบกันเองว่า มีความเหมาะสมเพียงใดในการนำเสนอภาพความรุนแรงกับผู้ชมหรือผู้อ่าน อย่างเช่นกรณีข่าวการกระทำผิดของพระสงฆ์ มีการผลิตซ้ำในเนื้อหาเดิม ๆ อย่างต่อเนื่องจากสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ มีการขุดคุ้ยและเจาะลึกเพิ่มเติมใน

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสมหมาย สุภชาติ, รองผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระเมธีธรรมจารย์, รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

อีกหลายครั้งในสื่อหนังสือพิมพ์ และรายการโทรทัศน์หลายรายการ ซึ่งข่าวเรื่องของพระสงฆ์ เป็นเรื่อง
ที่ละเอียดอ่อนและอ่อนไหวมากในความรู้สึกของสังคมไทย

นอกจากนี้ สำนักส่งเสริมฯ ยังมีการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการเผยแพร่ธรรมะ
โดยวิธีการบรรยายอธิบายหลักแห่งพุทธธรรม ภายใต้ชื่อรายการว่า “เสียงธรรมจากมหาจุฬาฯ” ให้
ผู้ฟังได้ร่วมสนทนาและสอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ ในการนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติ รวมถึงการใช้
ธรรมะในการแก้ปัญหาชีวิต การประยุกต์ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตอีกด้วย^{๑๖}

ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับเทคโนโลยีในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริม พระพุทธศาสนาและบริการสังคม

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
ได้สนับสนุนในการใช้สื่อวิทยุเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยมีรูปแบบและโครงสร้างที่ชัดเจน
เพื่อที่จะได้นำหลักธรรมให้ถึงประชาชนทุกเพศทุกวัย สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน
ได้ การเผยแพร่ธรรมผ่านสื่อต่างๆ ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นไปเพื่อการ
นำหลักธรรมให้เข้าถึงประชาชนทุกคนในพื้นที่ การเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน มีการบริหารจัดการด้านสื่อ
เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ปัจจุบันการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
โดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตผ่านทางเว็บไซต์โดยได้เปิดเว็บไซต์ในนาม
สำนักส่งเสริมฯ นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านทางเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ มี
รูปแบบการเผยแพร่เชิงรุกผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์มากขึ้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากอดีต
ถึงปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย เช่นพิมพ์เป็นหนังสือ เผยแพร่ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง
และทางสถานีโทรทัศน์ เป็นต้น

การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อโซเชียล สื่อวิทยุ และ สื่อชุมชน
ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ถือว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง สามารถทำ
ให้ธรรมะเป็นเรื่องเข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ง่าย จากการสอบถามประชาชนที่ได้รับฟังธรรมะผ่านสื่อ
วิทยุของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม กล่าวว่า เสียงธรรมะผ่านคลื่นวิทยุที่ได้ฟังทำ
ให้เกิดข้อคิดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเหตุการณ์ที่พบเจอในปัจจุบันได้ ธรรมะเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ง่าย
แต่ก็อยู่ที่ผู้นำเสนอหลักธรรมนั้น ๆ

นอกจากนี้ ยังพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงของ
บางส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมฯ พบปัญหาขาดแคลนพระสงฆ์ที่มีความสามารถในการเผยแพร่
ธรรมะอย่างแท้จริง ด้านรูปแบบการสื่อสาร ปัจจุบันเน้นรูปแบบการเทศน์หรือการบรรยายภาคทฤษฎี
เป็นหลัก แต่ไม่มีภาคปฏิบัติหรือกิจกรรมต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรม ทำให้การเผยแพร่ธรรมะไม่เข้าถึง
จิตใจของผู้ฟังอย่างแท้จริง ด้านวิธีการหรือกลวิธีในการเผยแพร่ไม่มีการกำหนดหัวข้อธรรมะที่เหมาะสม
กับผู้ฟัง หรือไม่มีการศึกษาหัวข้อธรรมะอย่างถ่องแท้ก่อนนำไปเผยแพร่ นอกจากนี้พระสงฆ์ไม่ได้มีการ

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระมหาเด่นพงษ์ พุทธกรชิต, ผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริม
พระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๗.

ฝึกการผลิตและการใช้สื่อดิจิทัลก่อน รวมทั้งสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่มุ่งใช้แต่สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้การเผยแพร่ธรรมะกระทำได้ในขอบเขตจำกัด

4.2 ผลการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการบริหารจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์รายบุคคล และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จำนวน ๓ กลุ่ม ประกอบด้วย (๑) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย (๒) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของส่วนการบริหารจัดการ (๓) กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการที่ช่วยให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ ซึ่งผลการศึกษาในลักษณะดังกล่าวทำให้ได้มุมมองที่เชื่อมโยงการปฏิบัติทั้งในด้านการบริหารจัดการเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา และส่งผลกระทบต่อผลการพัฒนาการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ดังนี้

4.2.1 สภาพแวดล้อมองค์กร

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ทั้งในแง่เชิงบวกและเชิงลบ ข้อมูลสภาพแวดล้อมเป็นข้อมูลในการประเมินสภาพของสำนัก ๆ ว่าเป็นอย่างไร และพัฒนาไปในทิศทางใด สภาพแวดล้อมที่มีบทบาทต่อการดำเนินงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม แบ่งได้ 2 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกพิจารณาจาก “โอกาส” และ “อุปสรรค” และข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในพิจารณาจาก “จุดแข็ง” และ “จุดอ่อน” ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ดังนี้

4.2.1.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยผู้วิจัยวิเคราะห์จากโอกาส (Opportunity) ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร และ อุปสรรค (Threats) ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ดังนี้

ผลการวิเคราะห์โอกาส (Opportunity: O) ประกอบด้วย

๑. นโยบายในการส่งเสริมและให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเป็นที่ยอมรับระดับโลก
๒. ประชาชน หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน เชื่อมั่นในศักยภาพของมหาวิทยาลัย
๓. ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา
๔. นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
๕. มหาวิทยาลัยมีต้นทุนทางสังคมสูง

ผลการวิเคราะห์อุปสรรค (Threats: T) ประกอบด้วย

๑. ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลไม่เพียงพอ
๒. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษาของพระนิสิตส่งผลกระทบต่อสื่อสารและให้บริการของสำนักส่งเสริมฯ
๓. อิทธิพลการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติในกลุ่มเยาวชนมีผลกระทบด้านลบต่อการดำเนินงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
๔. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีส่งผลให้บุคลากรบางส่วนปรับตัวไม่ทัน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์นโยบายในการส่งเสริมและให้บริการวิชาการของมหาวิทยาลัย สภาวะทางสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร ขนบธรรมเนียมประเพณี ความศรัทธา ค่านิยมและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อระบบการบริหารงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการกำหนดนโยบายและประสิทธิภาพในการบริหารงาน และวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่จะมีผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างองค์กร เทคโนโลยีเมื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบริหารองค์กร จัดว่าเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งของระบบการบริหารจัดการและเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมอีกด้วย

4.2.1.2 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้วิเคราะห์องค์ประกอบในลักษณะรูปธรรมและนามธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งปัจจัยที่เป็นเชิงบวกเรียกว่า “จุดแข็ง” (Strength) และปัจจัยที่เป็นเชิงลบเรียกว่า “จุดอ่อน” (Weakness)

ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength: S) ประกอบด้วย

๑. เป็นหน่วยงานหลักของมหาวิทยาลัยที่มีพันธกิจด้านบริการวิชาการแก่สังคมและด้านส่งเสริมทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
๒. มีเครือข่ายให้บริการวิชาการและอบรมวิปัสสนากรรมฐาน
๓. มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทำงานเฉพาะด้าน
๔. เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ระดมทุนเพื่อสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย
๕. มีสื่อการประชาสัมพันธ์หลายช่องทาง
๖. ให้บริการด้านพระอภิธรรมปิฎกได้ทั่วประเทศทุกภูมิภาคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
๗. มีหน่วยงานให้การศึกษอบรมเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ
๘. มีเครือข่ายให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมของสำนักส่งเสริมฯ จากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

ผลการวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness: W)

๑. บุคลากรของสำนักส่งเสริมฯ ไม่เพียงพอต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมาย
๒. บุคลากรส่วนใหญ่ของสำนักส่งเสริมฯ เป็นอัตราจ้าง
๓. ส่วนงานในสำนักส่งเสริมฯ กระจายอยู่หลายอาคารในมหาวิทยาลัย
๔. บุคลากรไม่ได้รับการพัฒนาให้ตรงตามตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย
๕. ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย
๖. บุคลากรของสำนักส่งเสริมฯ ขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ

สำหรับแนวทางการวิเคราะห์โดยทั่วไปขอบเขตของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะพิจารณาจากตัวแบบ 7 ปัจจัย (7-S ของ McKinsey) คือ ระบบ (System) โครงสร้าง (Structure) กลยุทธ์ (Strategy) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) รูปแบบการบริหาร (Style) และค่านิยมร่วม (Shared valued) ดังต่อไปนี้

1. ระบบ (System)

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นหน่วยงานสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีพันธกิจในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา การบริการวิชาการแก่สังคม การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์ และอื่นๆ ตามที่มหาวิทยาลัยกำหนดหรือมอบหมาย

2. โครงสร้าง (Structure)

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้มีการปรับปรุงโครงสร้างส่วนงานให้เหมาะสม สอดคล้องกับพระราชบัญญัติและหน่วยงานในการกำกับของรัฐ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จึงถูกจัดตั้งขึ้นโดยข้อกำหนดมหาวิทยาลัย เรื่องการจัดตั้งส่วนงาน พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นต้นมา

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กร กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งงานชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน มีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการทั้งภาครัฐและเอกชน มีหน่วยงานในการกำกับดูแล พิจารณาแผนงาน งบประมาณ งานต่างๆ ชัดเจน การปฏิบัติงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป็นแบบแผน มีการประชุมภายในหน่วยงานโดยเจ้าหน้าที่และบุคลากรร่วมประชุมวางแผน ดำเนินการ มีการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ มีสายการบังคับบัญชา ประกอบด้วย 1) อธิการบดี 2) รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ 3) ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม 4) ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัด ๔ ส่วนงาน จำนวน ๔ รูป การบริหารจัดการอยู่ในรูปโดยมีคณะกรรมการ โดยอธิการบดีเป็นประธาน มีผู้แทนจากคณาจารย์ประจำคณะ จำนวน ๓ รูป/คน แต่งตั้งโดยสภาวิชาการ มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน ๕ รูป/คน แต่งตั้งโดยสภาวิชาการ โดยมีผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมเป็นกรรมการและเลขานุการ มีรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

3. กลยุทธ์ (Strategy)

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีวิสัยทัศน์เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ ได้ดำเนินงานตามพันธกิจและเป้าประสงค์ขององค์กรที่วางไว้ เช่น มีกลยุทธ์ในการสนับสนุนและพัฒนางานส่งเสริมพระพุทธศาสนาที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสำนัก ฯ มีการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมืองานส่งเสริมพระพุทธศาสนาทั้งระดับชาติและนานาชาติ จัดทำสื่อส่งเสริมวิชาการด้านพระพุทธศาสนาตามสมัยนิยม ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ พัฒนาการเผยแผ่ศิลปวัฒนธรรมและส่งเสริมผลงานด้านพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยอมรับ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสาร พัฒนาระบบงานและรูปแบบการจัดทำสื่อการประชาสัมพันธ์ทางโซเชียลมีเดียให้ทันสมัย ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาศิลปวัฒนธรรมให้มีคุณภาพ สนับสนุนและพัฒนากิจกรรมการเผยแผ่นวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม สร้างนวัตกรรมสื่อในการเผยแผ่ด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการให้บริการวิชาการแก่สังคม บูรณาการรูปแบบการให้บริการวิชาการแก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรด้านการบริการวิชาการแก่สังคม สร้างและพัฒนาช่องทางในการสื่อสารด้านการเผยแผ่ให้มีจำนวนมากขึ้น พัฒนาช่องทางในการสื่อสารด้านการเผยแผ่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมแก่วัย ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัยและอธิธรรมโชติกะวิทยาลัยให้มีทักษะในการให้บริการวิชาการ สร้างกิจกรรมและเครือข่ายการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการประยุกต์หลักวิชาการด้านพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาหลักสูตรและจัดทำตำราเอกสารการสอนให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการในการสื่อสารสำหรับผู้รับบริการ สร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะการสื่อสารด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สนับสนุนและส่งเสริมบุคลากรเข้าร่วมประกวดในเวทีระดับชาติและนานาชาติ สร้างกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม พัฒนาบุคลากรให้มีทักษะด้านภาษา ด้านการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือเกี่ยวกับการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมระหว่างองค์กร สนับสนุนและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการสร้างนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรที่มีผลงานด้านนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรขององค์กรให้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล สร้างระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ สร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างบุคลากรในส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมฯ กำกับติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักธรรมาภิบาล สร้างกิจกรรมพัฒนาศักยภาพให้บุคลากรมีจิตสำนึกรักองค์กร พัฒนาระบบสวัสดิการของสำนักส่งเสริมฯ สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรเข้ารับการอบรมและศึกษาดูงานการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร สนับสนุนบุคลากรเข้ารับ

การสอบวัดผลภาษาอังกฤษจากสถาบันภาษาหรือหน่วยงานภายนอกที่มหาวิทยาลัยรับรอง พัฒนา และปรับปรุงระบบการติดต่อประสานงานภายในสำนักส่งเสริมฯ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สร้างช่องทางการสื่อสารเพื่อติดต่อประสานงานภายในสำนักส่งเสริมฯ ส่งเสริมและพัฒนาทักษะบุคลากรด้านการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์หลากหลายช่องทางให้เข้าถึงทุกภาคส่วนทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ พัฒนาศักยภาพเทคโนโลยีสารสนเทศให้แก่บุคลากรภายในสำนักส่งเสริมฯ

4. บุคลากร (Staff)

การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำสำนักฯ ไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนด โดยมุ่งหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมายและแนวทางการดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ และมีระบบการบริหารจัดการให้ทันสมัย มีศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในทุกรูปแบบ รวมทั้งเป็นการเพิ่มทักษะความรู้ให้ทันกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมได้จัดหากลไกที่จะทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การวางแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคล และการวิเคราะห์ความต้องการทรัพยากรบุคคลในอนาคต แผนกลยุทธ์ที่บ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาบุคลากรและการนำเทคโนโลยีมาทดแทนจำนวนบุคลากรที่ขาดหายไป ให้ความสำคัญกับบุคลากรที่ปฏิบัติงาน เพราะงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นงานที่บุคลากรทุกคนต้องดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน และต้องร่วมด้วยช่วยกันในการดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จตามนโยบายและเป้าประสงค์ขององค์กร

อย่างไรก็ตาม ส่วนงานในกำกับสำนักส่งเสริมฯ บางหน่วยงาน บทบาทในการทำงานของบุคลากรยังอยู่ในรูปแบบการทำงานในเชิงตั้งรับ ดังนั้น การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร การบริหารค่าตอบแทน การประเมินผลการปฏิบัติงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จขององค์กร ทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงานขององค์กร ในขณะที่บุคลากรขององค์กรยังขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การใช้เทคโนโลยีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ รวมถึงตลอดถึงขาดการทำงานเป็นทีม การทำงานเชิงรุก ขาดจิตสำนึกและความมุ่งมั่นในการให้บริการ จึงต้องมีนโยบายในการส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรม ประชุม สัมมนา และดูงานทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อพัฒนาทักษะและนำมาใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ดำเนินการด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้สามารถใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อให้สามารถนำความรู้มาใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรและพัฒนางาน โดยเฉพาะสำหรับบุคลากรใหม่ให้สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้ โดยส่งเสริมการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และถ่ายทอดการทำงานให้เป็นมาตรฐานใกล้เคียงกัน

5. ทักษะ (Skill)

บุคลากรของสำนักส่งเสริมฯ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการส่งเสริมงานบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนา แต่ยังต้องเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และควรมีทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์แสดง

ความเป็นกันเองในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน พุดและกระทำการต่างๆ ด้วยความจริงใจ มีเมตตาธรรม และต้องมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นเบื้องต้น มีการฝึกอบรมทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ และด้านการจัดการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะด้านการจัดการและบริหารงานให้กับบุคลากรในองค์กร เพื่อให้มีทักษะและความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการฝึกอบรมต้องมุ่งเน้นให้ผู้รับการฝึกอบรมมีการพัฒนาทักษะในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน มีการพัฒนาทักษะบุคลากรทางด้านการบริการทำให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ ความสามารถด้านการบริการถือว่าเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นงานที่ต้องบริการประชาชนส่วนรวม การพัฒนาทักษะด้านการบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นการยกระดับมาตรฐานและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริม ฯ อีกด้วย

6. รูปแบบการบริหาร (Style)

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการบริหารจัดการองค์กรทั้งที่เป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นแบบทางการจะมีดำเนินการตามสายบังคับบัญชาโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการฝึกอบรมแก่ภาระหน้าที่ตามงานที่ได้รับมอบหมาย มีอธิการบดีเป็นประธานคณะกรรมการประจำสำนักฯ โดยการบริหารจัดการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม นั้นมีการบริหารจัดการโดยผู้อำนวยการสำนักส่งเสริม ฯ เป็นผู้รับนโยบายจากอธิการบดีและรองอธิการบดีในกำกับ โดยเชื่อมโยงข้อมูลในแต่ละส่วนงานในกำกับที่รับผิดชอบด้านการเผยแผ่ เพื่อให้งานออกมามีคุณภาพ เน้นการประสานงาน ประสานแผนและการบริหารจัดการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นจริง การพัฒนาบุคลากรในองค์กร ก็จัดให้มีการอบรม ฝึกฝนบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเน้นที่ความชำนาญเฉพาะทางของแต่ละคน รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานเป็นทีม เป็นการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพและมุ่งสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก

7. ค่านิยมร่วม (Shared valued)

การสร้างค่านิยมร่วมภายในองค์กรให้แก่บุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้อยึดถือสิ่งที่มีคุณค่าควรยึดถือเป็นแนวทางเดียวกัน คือการยึดแนวทางดำเนินงานตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นค่านิยมร่วมขององค์กร รับผิดชอบงาน ประสานงาน และดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์การบริการวิชาการ และ ยุทธศาสตร์การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมการปฏิบัติธรรม และการเผยแพร่งานธรรม เพื่อพัฒนาความรู้ คู่คุณธรรม และปฏิบัติการณ์อื่นใดตามที่สำนักส่งเสริมฯ กำหนด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม หรือ อธิการบดีและรองอธิการบดีมอบหมาย

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม กำหนดวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ การทำงานด้านการเผยแผ่ของบุคลากรในองค์กรก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันตามวัตถุประสงค์ขององค์กร คือ เป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมกับวัยอย่างมีประสิทธิภาพ สังคมมีความรู้ความเข้าใจด้าน

พระพุทธศาสนาตามหลักวิชาการอย่างถูกต้อง ผู้รับบริการนำความรู้ไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง บุคลากร มีการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการทำงานด้านเผยแผ่ โดยมีค่านิยมองค์กรร่วมกันคือการทำงานเป็นทีม การส่งเสริมพระสงฆ์ให้มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ ส่งเสริมศาสนศึกษาเน้นความรู้คู่คุณธรรม และการประสานองค์กรเครือข่าย และยังตระหนักให้บุคลากรได้ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้ผู้รับบริการทางด้านพระพุทธศาสนาได้รับบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมได้ให้ความสำคัญกับหลักการสร้างค่านิยมร่วมขององค์กร ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องทำร่วมกันให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและประชาชนส่วนรวม

โดยสรุปสภาพแวดล้อมภายในองค์กรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ถือว่าเป็นจุดแข็งในการบริหารจัดการองค์กรให้มีความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ภายใต้ทฤษฎี 7-S ของ McKinsey มีระบบ (System) โครงสร้าง (Structure) กลยุทธ์ (Strategy) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) รูปแบบการบริหาร (Style) และค่านิยมร่วม (Shared valued) เป็นปัจจัยในการวิเคราะห์จุดแข็งขององค์กร เพื่อให้ทราบถึงข้อปฏิบัติในการบริหารจัดการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จุดแข็งในการวิเคราะห์ตามทฤษฎีของ McKinsey ให้เห็นรูปแบบโครงสร้างบทบาทภารกิจขององค์กรมีความชัดเจนสามารถตอบสนองผู้รับบริการได้เป็นอย่างดี เป็นหน่วยงานหลักของมหาวิทยาลัยที่มีพันธกิจบริการวิชาการแก่สังคมและส่งเสริมทะบารุงศิลปวัฒนธรรม มีเครือข่ายให้บริการวิชาการและอบรมวิปัสสนากรรมฐานหลายแห่ง สอดคล้องกับภารกิจและได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีแผนงาน โครงการ ในการปฏิบัติงานชัดเจน เป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ระดมทุนเพื่อสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย เป็นไปตามนโยบายและภารกิจ ที่ได้รับมอบหมาย มีระบบการสื่อสารภายในองค์กรที่ดี มีกฎ ระเบียบ และคำแนะนำต่างๆ สำหรับใช้ในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานของกลุ่มงานและส่วนงานในสังกัด สามารถบริการและตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมายได้ บุคลากรมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างองค์ความรู้ในการปฏิบัติงานอยู่เสมอ สามารถจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติได้ บทบาทของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมช่วยหนุนให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้ดีและได้การยอมรับและความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น บุคลากรมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองและมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ระบบงานในปัจจุบันสามารถเอื้ออำนวยต่อผู้มารับบริการเป็นอย่างดี

ส่วนจุดอ่อนที่ผู้วิจัยมองเห็นในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม คือการปรับเปลี่ยนทัศนคติและบทบาทของบุคลากรบางส่วนยังล่าช้า ทำให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรขาดการกำกับ การติดตาม และการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นระบบมาตรฐานยากต่อการค้นหา บุคลากรส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้าง รวมทั้งขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานยังไม่ดีเพียงพอเนื่องจากส่วนงานในสำนักส่งเสริม ฯ กระจายอยู่หลายอาคารในมหาวิทยาลัย ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานและ

บุคลากรภายในของส่วนงานในสังกัดของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขาดคู่มือสำหรับการผลปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานบางครั้งล่าช้าและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การติดตามกำกับและการประเมินผลการปฏิบัติงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

4.2.2 ความสัมพันธ์ทางสังคม

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางสังคมของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ภายในองค์กรที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กร ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหน่วยงานเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนี้

4.2.2.1 ความสัมพันธ์ภายในองค์กร

บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมฯ มีการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมเพื่อการบริหารวิชาการแก่สังคม การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยมีความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยและพึ่งพิง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลาย ความสัมพันธ์ภายในองค์กร ทำให้เห็นการทำงานร่วมกันของบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในสำนักส่งเสริมฯ เป็นการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงการถ่ายทอดข้อมูลให้ผู้อื่นรับรู้ การจัดหาทรัพยากรในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร มีการประสานงานระหว่างกลุ่มงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนและที่กำหนดไว้

4.2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเครือข่าย

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีกิจกรรมโชติกะวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานส่งเสริมฯ ได้ดำเนินการจัดการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมา รวมเป็นเวลา 3๗ ปีแล้ว มีสาขา 57 แห่ง ทั่วประเทศ มีบทบาทการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของการจัดการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก อรรถกถา และฎีกา พระอภิธรรมต่างๆ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมไทยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุข และเกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกๆ ด้าน

นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป ได้เปิดทำการสอนขึ้นครั้งแรก เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ รวมระยะเวลา ๖๐ ปี มีสาขาทั่วประเทศ ๑๗๘ สาขา เป็นองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ดี มีกิจกรรมรียาทเรียบร้อย เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ศาสนธรรมและรู้จักพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของตน เสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทยแก่เด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม ทำให้

เด็กและเยาวชนได้มีความรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ รวมทั้งเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมกับองค์กรเครือข่ายของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม นำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ องค์กรทางสังคม และโครงสร้างทางสังคม ลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมได้

4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ผลการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 นำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยอาศัยกระบวนการจัดการองค์การเชื่อมโยงกับดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC) ซึ่งเป็นระบบหรือกระบวนการในการบริหารชนิดหนึ่งที่อาศัยการกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators ; KPI) เป็นกลไกสำคัญซึ่งใช้ในด้านการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยทำให้องค์การเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดยมีประเด็นดังนี้

4.3.1 กระบวนการบริหารจัดการ (Management)

4.3.1.๑ การวางแผน

การนำแผนไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้

4.3.1.๒ การจัดการองค์การ

การจัดองค์การของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม นอกจากจะมีโครงสร้างการจัดองค์การที่เด่นชัด มีผู้บริหาร กรรมการ มีคณะกรรมการทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์แล้ว นอกจากนี้ควรมีส่วนราชการเข้ามาช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีเป้าหมายนโยบาย และแผนงานในการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้การบริการองค์การดำเนินไปด้วยความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ จัดให้มีศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวกที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและอำนวยความสะดวกโดยตรง มีการระบุหน้าที่การงาน ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละคนได้ชัดเจนมีการ

แบ่งแยกหน้าที่ตามความเหมาะสม ตรงตามความรู้ความสามารถ มีการจัดระบบการทำงานอย่างเหมาะสม มีเทคนิคในการควบคุมงาน และการประสานงานในองค์กร มีระบบการสื่อสารที่ดี มีหลักอำนาจการ การวินิจฉัยสั่งการที่ดี เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไปเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.1.๓ นโยบาย

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรมีการนำนโยบายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งเสริมและสนับสนุนให้สำนักฯ เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ การเรียนรู้และแหล่งภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านพุทธศาสนศึกษา ให้มีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและประสานการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุน การปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาสงฆ์ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งผลิตศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญา พุทธธรรมเผยแผ่และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม

4.3.1.๔ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร

การพัฒนาศักยภาพผู้เผยแผ่ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการและบุคลากร เพื่อนำนโยบายของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ เพิ่มแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดให้สำนักฯ มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการกำกับส่งเสริม สนับสนุนการเผยแผ่รวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการเผยแผ่ เป็นศูนย์กลางประสานงานบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลที่ได้จากการพัฒนา ศักยภาพบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ได้บุคลากรของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ผู้เข้ารับการสัมมนาได้ความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการเผยแผ่อย่างถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเทศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.1.๕ วิธีการเผยแผ่

บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีความทุ่มเทเสียสละและตั้งมั่นในอุดมการณ์ และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญในการเผยแผ่พุทธธรรมตามรูปแบบวิธีการ มีบุคลิกภาพที่เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจกับทุกคน เนื้อหาของธรรมะมีความถูกต้องตามหลักธรรม ชัดเจน เข้าใจได้ง่ายและมีความเพลิดเพลินต่อการฟัง สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ความพร้อมในการแสดงธรรมและเนื้อหาธรรมะก็อำนวยความสะดวกแก่ผู้ฟัง จึงทำให้ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากผู้ฟัง มีความน่าเชื่อถือที่ได้มาจากความรู้ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณธรรมที่มีเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนโดยทั่วไป ได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารให้เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ และควรมีรูปแบบวิธีการและแนวทางในการนำเสนอพุทธธรรมที่ทำให้ผู้ฟังมีความเข้าใจแจ่มแจ้ง ชูใจ หาญกล้า ไร้เรงมากขึ้น มีมุมมองให้แง่คิด สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และควรมีการให้ความรู้คุณธรรมแก่ประชาชน เพื่อสร้าง

ภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน โดยเสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ใช้ผู้นำทางศาสนาให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

4.3.1.๖ เทคโนโลยี

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรสนับสนุนให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งสื่อมวลชนและสื่อชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย ควรมีการหาวิธีการสร้างศรัทธาด้วยวิธีการที่ทันต่อเหตุการณ์ เพราะในยุคปัจจุบันก็มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตผ่านทางเว็บไซต์โดยองค์กรและสถาบันสงฆ์ได้เปิดเว็บไซต์ในนามของส่วนงานหรือองค์กร นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านทางเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ

4.3.๒ ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC)

ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล เป็นระบบหรือกระบวนการในการบริหารชนิดหนึ่งที่อาศัยการกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators ; KPI) เป็นกลไกสำคัญซึ่งใช้ในด้านการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยทำให้องค์กรเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร (Alignment and focused) การนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับองค์กรต่าง ๆ ย่อมมีวัตถุประสงค์และสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นองค์กรบางแห่งจึงเลือกที่จะใช้ BSC เป็นเพียงเครื่องมือในการประเมินผล แต่องค์กรบางแห่งจะใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติซึ่งไม่ได้มีกฎที่ตายตัวว่า BSC สามารถนำไปใช้ได้เพียงอย่างเดียวหนึ่งเท่านั้น

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) เป็นเครื่องมือในการประเมินผลขององค์กร ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของ BSC มีปัจจัยวัดผลสำเร็จครอบคลุมมุมมอง (Perspectives) ๔ มิติ ได้แก่

๑. มิติด้านการเงิน (Financial Perspective) ประกอบด้วย

- ๑) เป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมกับวัยอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) ผลงานด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ
- ๓) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective) ประกอบด้วย

- ๑) ผู้รับบริการให้การยอมรับการส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น

๒) ผู้รับบริการวิชาการได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ
 ๓) ผู้รับบริการนำความรู้ไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง
 ๔) สังคมมีความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาตามหลักวิชาการอย่างถูกต้อง
 ๕) ผู้รับบริการสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง

๖) ผู้รับบริการตระหนักและเห็นคุณค่าของการทะนุบำรุงวัฒนธรรม

๓. มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) ประกอบด้วย

๑) ชุมชนและสังคมได้รับการบริการวิชาการด้วยช่องทางที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การประสานงานระหว่างส่วนงานภายในสำนักส่งเสริมมีประสิทธิภาพ

๔. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) ประกอบด้วย

๑) นวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ

๒) บุคลากรของสำนักส่งเสริมสามารถสร้างนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) เป็นองค์กรที่บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล

๔) บุคลากรมีทักษะด้านการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) บุคลากรมีจิตสำนึกรักองค์กร

โดยภายใต้มุมมองแต่ละ มิติประกอบด้วย

๑. วัตถุประสงค์ (Objective) คือสิ่งที่ต้องการมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่าง ๆ

๒. ตัวชี้วัด (Measures หรือ KeyPerformance Indicators) คือ ตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์ แต่ละด้านซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดว่าองค์การบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละด้านหรือไม่

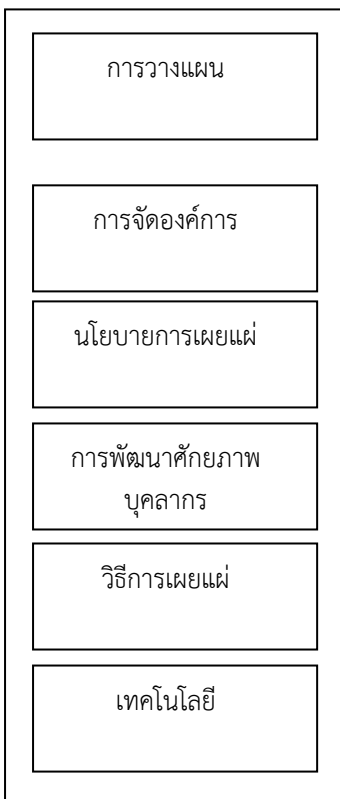
๓. เป้าหมาย (Target) คือ เป้าหมายหรือตัวเลขที่ต้องการจะบรรลุของตัวชี้วัดแต่ละด้าน

๔. แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม (Initiatives) ที่องค์การจะต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้นโดยในขั้นนี้ยังไม่ใช่แผนปฏิบัติการที่จะทำเป็นเพียงแผนงานโครงการหรือกิจกรรมเบื้องต้นที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

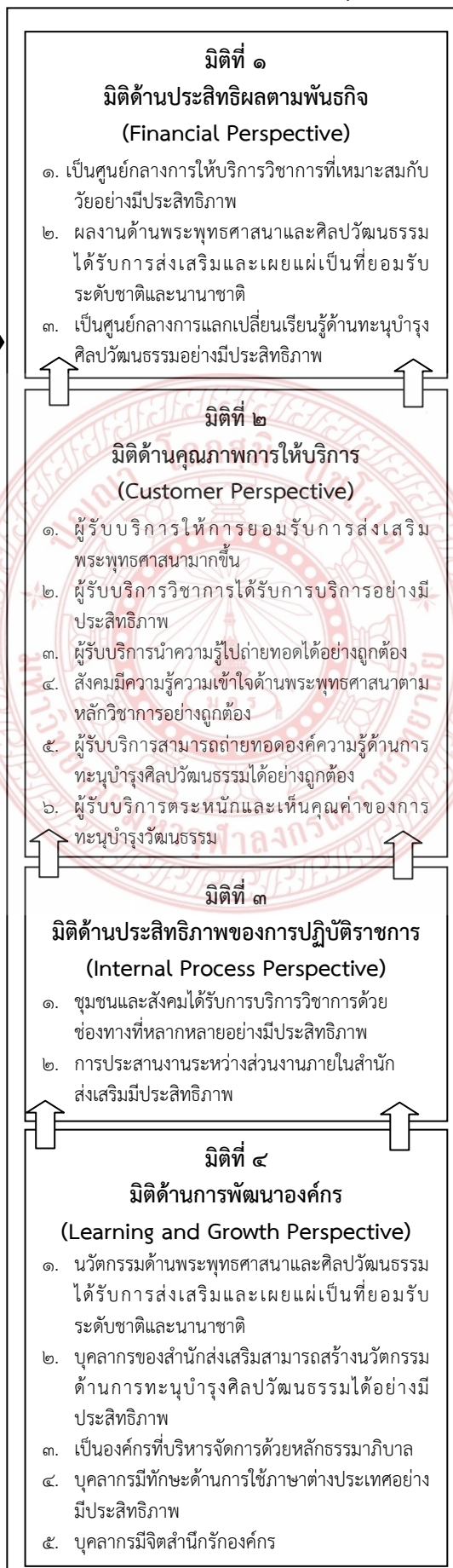
องค์ความรู้ใหม่

ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมถือเป็นการบริหารจัดการองค์กรที่ชัดเจน และเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิผลต่อไป ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

กระบวนการบริหารจัดการองค์กร

ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล

สัมฤทธิ์ผล
การเผยแพร่พระพุทธศาสนา
ของสำนักส่งเสริมฯ

เป็นศูนย์กลางการส่งเสริม
พระพุทธศาสนาและบริการ
สังคมระดับนานาชาติ

แผนภาพที่ ๔.๘ แสดงการบริหารจัดการ
เพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนัก
ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลจากสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา

การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์รายบุคคล การสังเกตการณ์และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้ง ๔ ระดับ อันประกอบไปด้วย ประกอบด้วย ๑. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม ๒. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลของส่วนการบริหารจัดการ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ๓. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๒๒ คนโดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ ๑. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ๓. เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๓ ส่วน รายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ การอภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ แบ่งการนำเสนอได้เป็น ๓ ส่วน คือ ๑. ผลการศึกษา ลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ๒. ผลการศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ๓. ผลการวิเคราะห์เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๕.๑.๑ สรุปผลการศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑. การวางแผน

การนำแผนไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้

๒. การจัดองค์การ

การจัดองค์การของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม นอกจากจะมีโครงสร้างการจัดองค์การที่เด่นชัด มีผู้บริหาร กรรมการ มีคณะกรรมการทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์แล้ว นอกจากนี้ควรมีส่วนราชการเข้ามาช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีเป้าหมายนโยบาย และแผนงานในการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้การบริการองค์ดำเนินไปด้วยความราบรื่นและมีประสิทธิภาพ จัดให้มีศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวก มีความรับผิดชอบและอำนวยความสะดวกโดยตรง มีการระบุน้ำที่ทำงาน ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละคนได้ชัดเจนมีการแบ่งแยกหน้าที่ตามความเหมาะสม ตรงตามความรู้ความสามารถ มีการจัดระบบการทำงานอย่างเหมาะสม มีเทคนิคในการควบคุมงาน และการประสานงานในองค์กร มีระบบการสื่อสารที่ดี มีหลักอำนวยความสะดวก การวินิจฉัยสั่งการที่ดี เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไปเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๓. นโยบายการเผยแผ่

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรมีการนำนโยบายมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่งเสริมและสนับสนุนให้สำนักฯ เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ การเรียนรู้และแหล่งภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และประสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและด้านพุทธศาสนศึกษา ให้มีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและประสานการดำเนินงานในการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาสงฆ์และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรม รวมทั้งผลิตศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญาพุทธธรรมเผยแผ่และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงาม เพื่อร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง

๔. พัฒนาศักยภาพบุคลากร

การพัฒนาศักยภาพผู้เผยแพร่ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการและบุคลากร เพื่อนำนโยบายของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มาปฏิบัติ เพิ่มแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดให้สำนัก ฯ มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการกำกับส่งเสริม สนับสนุนการเผยแผ่รวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการเผยแผ่ เป็นศูนย์ประสานงานบุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผลที่ได้จากการพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ ได้บุคลากรของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ผู้เข้ารับการสัมมนาได้ความรู้เกี่ยวกับหลักการและวิธีการเผยแผ่อย่างถูกต้องและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเทศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประชาชนทั่วไปได้ร่วมกิจกรรมส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕. วิธีการเผยแผ่

บุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องมีความทุ่มเทเสียสละและตั้งมั่นในอุดมการณ์ และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญในการเผยแผ่พุทธธรรมตามรูปแบบวิธีการ มีบุคลิกภาพที่เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจกับทุกคน เนื้อหาของธรรมะมีความถูกต้องตามหลักธรรม ชัดเจน เข้าใจได้ง่ายและมีความเพลิดเพลินต่อการฟัง สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ความพร้อมในการแสดงธรรมและเนื้อหาธรรมะก็อำนวยความสะดวกแก่ผู้ฟัง จึงทำให้ได้รับความศรัทธาเลื่อมใสจากผู้ฟัง มีความน่าเชื่อถือที่ได้มาจากความรู้ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณธรรมที่มีเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนโดยทั่วไป ได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารให้เป็นผู้ปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่ และควรมีรูปแบบวิธีการและแนวทางในการนำเสนอพุทธธรรมที่ทำให้ผู้ฟังมีความเข้าใจแจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ระวังมากขึ้น มีมุมมองให้แง่คิด สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ และควรมีการให้ความรู้คุณธรรมแก่ประชาชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยบริบททางศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน โดยเสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ใช้ผู้นำทางศาสนาให้ข้อมูลข่าวสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

๖. เทคโนโลยี

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรสนับสนุนให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งสื่อมวลชนและสื่อชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย ควรมีการหาวิธีการสร้างศรัทธาด้วยวิธีการที่ทันต่อเหตุการณ์ เพราะในยุคปัจจุบันก็มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตผ่านทางเว็บไซต์โดยองค์กร

และสถาบันสงฆ์ได้เปิดเว็บไซต์ในนามของส่วนงานหรือองค์กร นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านทางเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ

๕.๑.๒ สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑. สภาพแวดล้อมองค์กร

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมเป็นการตรวจสอบสมรรถนะขององค์กรที่จะช่วยบ่งชี้ถึงจุดแข็งที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ กับจุดอ่อนที่จำเป็นต้องแก้ไข ถึงแม้ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกอาจมีโอกาหรือพบปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการองค์กร แต่ถ้าหากภายในองค์กรขาดความพร้อม การดำเนินงานก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้

สรุปปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ปัจจัยภายในพิจารณาตัวแบบ 7 ปัจจัย (7-S ของ McKinsey) คือ ระบบ (System) โครงสร้าง (Structure) กลยุทธ์ (Strategy) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) รูปแบบการบริหาร (Style) และค่านิยมร่วม (Shared valued) พบว่า สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กร กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งงานชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน มีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการทั้งภาครัฐและเอกชน มีหน่วยงานในการกำกับดูแล พิจารณาแผนงาน งบประมาณ งานต่างๆ ชัดเจน การปฏิบัติงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นแบบแผน มีการประชุมภายในหน่วยงานโดยเจ้าหน้าที่และบุคลากรร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ มีการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอน ทั้งนี้เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนจุดอ่อน คือการปรับเปลี่ยนทัศนคติและบทบาทของบุคลากรบางส่วนยังล่าช้า ทำให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรขาดการกำกับ การติดตามและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นระบบมาตรฐานยากต่อการค้นหา บุคลากรส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้าง รวมทั้งขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานยังไม่ดีเพียงพอเนื่องจากส่วนงานในสำนักส่งเสริม ฯ กระจายอยู่หลายอาคารในมหาวิทยาลัย ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานและบุคลากรภายในของส่วนงานในสังกัดของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขาดคู่มือสำหรับการผลปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานบางครั้งล่าช้าและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การติดตามกำกับและการประเมินผลการปฏิบัติงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๒. ความสัมพันธ์ทางสังคม

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีพิธีกรรมโชติกะวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานส่งเสริมฯ ได้ดำเนินการจัดการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมา รวมเป็นเวลา 3๗ ปีแล้ว มีสาขา 57 แห่ง ทั่วประเทศ มีบทบาทการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของการจัดการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก อรรถกถา และฎีกา พระอภิธรรมต่างๆ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมไทยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุข และเกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกๆ ด้าน

นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป ได้เปิดทำการสอนขึ้นครั้งแรก เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ รวมระยะเวลา ๖๐ ปี มีสาขาทั่วประเทศ ๑๗๘ สาขา เป็นองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา ทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ศาสนธรรมและรู้จักพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของตน เสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทยแก่เด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม ทำให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ รวมทั้งเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

๕.๑.๓ สรุปผลการวิเคราะห์เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสู่สังคม

จากการศึกษาข้อมูลของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ในด้านลักษณะการบริหารจัดการ และปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จึงสามารถนำมาสรุปเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

๕.๑.3.1 กระบวนการบริหารจัดการ (Management)

การวางแผน เป็นการนำแผนไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้

การจัดการองค์กร คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรให้ชัดเจน มีแบบ
โครงสร้างองค์กร มีเป้าหมาย นโยบายและแผนการดำเนินงาน

นโยบาย คือ การดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรและแผนที่วางไว้ให้บรรลุตาม
วัตถุประสงค์ขององค์กร การสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา การ
สนับสนุนหน่วยงานในสังกัดให้มีความพร้อมในการเผยแผ่ ฯ

เทคโนโลยี คือ การ นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่อ
อินเทอร์เน็ต ผ่านทางเว็บไซต์สำนักงาน และ Facebook ผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแผ่
ธรรม (MCU TV) สถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายในการสอบถามข้อสงสัยและ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบ่งปันข้อคิด สาระแห่งธรรมและความรู้ทางพระพุทธศาสนา

การพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้บุคลากรรับทราบถึงนโยบายของสำนักฯ ในด้านการ
เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อรับทราบแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมี
ประสิทธิภาพ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุง
ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มี
อุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถมีทักษะและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งส่งเสริม
และพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารแก่บุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญในการ
สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้าง
นวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยการจัดโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระดมความคิดช่วยพัฒนาสื่อโซเชียลมีเดียด้านการเผยแผ่ได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๑.3.๒ ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC)

ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล เป็นระบบหรือกระบวนการในการบริหารชนิดหนึ่งที่สำคัญ
การกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators ; KPI) เป็นกลไกสำคัญซึ่งใช้ในการจัดการที่
ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน
(Measurement) ที่จะช่วยทำให้เกิดการเกิดความสำเร็จอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่ง
ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร (Alignment and focused)

ผู้วิจัยใช้แนวคิดของดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (BSC) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการ
ประเมินผลขององค์กร ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของ BSC มีปัจจัยวัดผลสำเร็จครอบคลุมมุมมอง
(Perspectives) ๔ มิติ ได้แก่

๑. มิติด้านการเงิน (Financial Perspective) ประกอบด้วย

- ๑) เป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมกับวัยอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๒) ผลงานด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ
- ๓) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective) ประกอบด้วย

- ๑) ผู้รับบริการให้การยอมรับการส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น

- ๒) ผู้รับบริการวิชาการได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๓) ผู้รับบริการนำความรู้ไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง
- ๔) สังคมมีความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาตามหลักวิชาการอย่างถูกต้อง
- ๕) ผู้รับบริการสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง

- ๖) ผู้รับบริการตระหนักและเห็นคุณค่าของการทะนุบำรุงวัฒนธรรม
- ๓. มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) ประกอบด้วย
 - ๑) ชุมชนและสังคมได้รับการบริการวิชาการด้วยช่องทางที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ

- ๒) การประสานงานระหว่างส่วนงานภายในสำนักส่งเสริมมีประสิทธิภาพ
- ๔. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) ประกอบด้วย

- ๑) นวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ

- ๒) บุคลากรของสำนักส่งเสริมสามารถสร้างนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- ๓) เป็นองค์กรที่บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล

- ๔) บุคลากรมีทักษะด้านการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

- ๕) บุคลากรมีจิตสำนึกรักองค์กร

โดยภายใต้มุมมองแต่ละ มิติประกอบด้วย

- ๑. วัตถุประสงค์ (Objective) คือสิ่งที่องค์กรมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่าง ๆ
- ๒. ตัวชี้วัด (Measures หรือ KeyPerformance Indicators) คือ ตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์ แต่ละด้านซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดว่าองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ในแต่ละด้านหรือไม่

- ๓. เป้าหมาย (Target) คือ เป้าหมายหรือตัวเลขที่องค์กรต้องการจะบรรลุของตัวชี้วัดแต่ละด้าน

๔. แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม (Initiatives) ที่องค์กรจะต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้นโดยในขั้นนี้ยังไม่ใช่แผนปฏิบัติการที่จะทำเป็นเพียงแผนงานโครงการหรือกิจกรรมเบื้องต้นที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ถือเป็นการบริหารจัดการองค์กรที่ชัดเจน และเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๕.๒ การอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ตามความคิดเห็นของบุคคลและกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์, ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม, รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม, ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ตลอดจนถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะเจาะจงกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม สามารถชี้ให้เห็นถึงแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

๑. กระบวนการบริหารจัดการ

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายการบริการวิชาการแก่สังคมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามพันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ สนองต่อนโยบายของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์และสามารถวัดผลได้ตามตัวชี้วัด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Hellriegel, Slocum, & Jackson (๒๐๐๔, p. ๗) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการองค์กร คืองานและกิจกรรม ซึ่งรวมถึงการกำกับองค์กรหรือหน่วยงานขององค์กร โดยใช้กระบวนการทางการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้แนะ และการควบคุม จะเห็นได้ว่าสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ มีการสื่อสารทิศทางองค์กรทั้งวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ จุดเน้นการพัฒนา และเป้าหมาย ให้บุคลากรทุกระดับรับรู้และเข้าใจตรงกันทั่วถึง วิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพปัจจุบันและเป้าหมายนโยบาย เพื่อกำหนดกลยุทธ์และจัดทำแผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดนโยบายค่านึงถึงเป้าหมาย ติดตามตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารทราบ, การจัดการองค์กร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงานและมอบหมายผู้รับผิดชอบงาน ผู้สนับสนุน พร้อมกำหนดบทบาทความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Shermerhorn, (๒๐๐๘, pp. ๑๗-๑๙) กล่าวไว้ว่า การจัดการองค์การ เป็นกระบวนการตัดสินใจว่าใครทำงานอะไร และรายงานขึ้นตรงกับใคร เป็นการใช้อย่างเหมาะสม หรือเรียกว่ากระบวนการออกแบบงาน การจัดสรรทรัพยากรและการประสานงานกิจกรรมการทำงาน การปฏิบัติงานตามแผนและโครงสร้างขององค์กร นำมาสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรและแผนที่วางไว้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรพบว่า สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้นำนโยบายไปปฏิบัติโดยการสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้รับการศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาได้อย่างดี รวมทั้งส่งเสริมการนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชน IT และสื่อสถานีโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับคากล่าวของ สานิตย์ ภายภาค (๒๕๔๒, น. ๑๑๐) ในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคม ข้อมูลข่าวสารอย่างแท้จริง ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของ ผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ส่งผลให้การดำเนินทางธุรกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่คู่กับสารสนเทศ ควบคู่กันที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ก็จะก่อให้เกิดสารสนเทศที่ทันสมัยไปด้วย

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการสังคม มีการปฏิบัติงานตามแผน มีโครงสร้างองค์กร การนำนโยบายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มาปฏิบัติ และเทคโนโลยีสารสนเทศมีเข้ามา มีบทบาททางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนทุกกลุ่ม ผลการดำเนินงานตามแผน และกระบวนการทำงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมส่งผลให้การบริการแก่สังคมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้

๒. ปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการ

สภาพแวดล้อมองค์กร สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของความพึงพอใจซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเราและเกี่ยวข้องกับบุคลากรโดยตรง อีกทั้งการใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างน้อยหนึ่งในสามอยู่กับที่ทำงาน มีความเป็นไปได้ในอนาคตที่ต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานมากขึ้น การจัดให้มีสภาพแวดล้อมองค์กรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ย่อมมีผลดีต่อประสิทธิภาพในการทำงาน หากจัดให้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับบุคลากร ตรงกันข้ามหากสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่เหมาะสม บุคลากรอาจเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน อันเป็นสิ่งที่บั่นทอนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผลกระทบทางร่างกายหรือจิตใจของบุคลากรจะมีผลต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน การได้ใช้ชีวิตใช้เวลาได้สภาพแวดล้อมที่ดี มีความเหมาะสมในการทำงานซึ่งเป็นเวลาหนึ่งในสามของแต่ละวันเพียงพอที่จะทำให้บุคลากรมีความรู้สึกดี มีความสุข ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวิตในครอบครัวดีขึ้น นั่นก็หมายถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมส่งผลต่อองค์กร ครอบครัวและประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ของ ธีระ เหลืองนทีเทพ และสุทธินันท์ พรหมสุวรรณ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ) การที่จะทำให้บุคลากรมีความรู้สึกดี มีความสุข มีปัจจัยอื่นๆ มาเกี่ยวข้อง นอกจากสภาพแวดล้อมในการทำงานแล้วยังมีปัจจัยภายในหรือแรงจูงใจภายในและปัจจัยภายนอกหรือแรงจูงใจภายนอกของแต่ละบุคคลทั้งที่มองเห็นเป็นรูปธรรม และที่เป็นนามธรรม แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งที่ผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นที่เจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งที่ผลักดัน

ภายนอกตัวบุคคลที่มากกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับยกย่อง ฯลฯ แรงจูงใจนี้ไม่คงทนถาวรต่อพฤติกรรม

ความสัมพันธ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ภายในองค์กรที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กร ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหน่วยงานเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ในเครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดงที่มีความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ของแต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Encyclopedia of Sociology (Volume ๔ : S-Z Index) (๑๙๙๒ : ๑๘๘๗) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าหมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียงความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการในสังคม และยังสนับสนุนแนวความคิดนี้โดย พระมหาสุทิตย์ อาภากร (๒๕๔๗ : ๖) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการสร้างเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนโดยตรง

๓. บุคลากร

การพัฒนาศักยภาพ วิธีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม การทำงานของบุคลากรต้องมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุดเพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์แก่ผู้ที่สนในในหลักธรรมคำสอน ด้วยเหตุนี้เรื่องศักยภาพของบุคลากรจึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างคน งานและเป้าหมายขององค์กร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสามารถพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อรองรับภาระงานขององค์กรได้เป็นอย่างดี เพียงแต่การพัฒนาต้องเป็นไปตามวิธีการที่ถูกที่ควร ต้องเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดเสถียรภาพ (ความยั่งยืน) การพัฒนาศักยภาพก็คือการพัฒนาบุคลากรในเรื่องของความสามารถแต่ในเบื้องต้นของการพัฒนาก็ต้องตรวจสอบขีดความสามารถของบุคลากรก่อนว่ามีมากน้อยเพียงใด มีความเหมาะสมกับภาระงานที่รับผิดชอบหรือไม่ เรื่องความเหมาะสมระหว่างคนกับงาน

เป็นเรื่องสำคัญ ความสามารถของมนุษย์สามารถพัฒนาได้อย่างไม่มีขีดจำกัดก็จริงอยู่ แต่มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีความสามารถต่างกัน ทั้งนี้เมื่อผ่านกระบวนการคิดสรรคนำเข้าทำงานแล้วก็พัฒนาโดยกระบวนการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านเทคนิค ทักษะ กลยุทธ์และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิลาวรรณ ทรัพย์พิศาล (๒๕๕๐: ๑๕๘) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคคลจะนำมาใช้บุคลากรระดับบริหารเพื่อส่งเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนแนวคิดต่างๆ ให้บุคลากรในระดับนี้สูงขึ้นเพื่อรองรับความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการขยายตัวขององค์กรและปรับโครงสร้างของระบบงาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์กรจำเป็นต้องมีผู้บริหารระดับต่างๆ ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่จะปฏิบัติงานในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสนับสนุนแนวคิดนี้โดยงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรีหญิงสุทธัญญา โอบอ้อม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยด้านแนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลใน ๓ ด้าน คือ T (Training) การฝึกอบรม, E (Education) การศึกษา และ D (Development) การพัฒนา นำมาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากรใน ๓ ด้าน คือทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤตินิสัยที่พึงประสงค์ ดังนั้นแนวทางการพัฒนานี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีเป้าหมายในการเผยแผ่แตกต่างจากอดีตมาก เนื่องจากยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โลกมีการพัฒนาและมีความทันสมัยก้าวหน้าไปไกล สื่อเทคโนโลยีต่างๆ ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้ประชาชนห่างไกลจากพระพุทธศาสนา ดังนั้นเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน จึงเป็นไปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งเพื่อร่วมกันสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่กับพุทธศาสนิกชนและประเทศไทยตลอดไป วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ในปัจจุบันเป็นการเผยแผ่เชิงรุกมากกว่าเชิงรับ เพราะถ้าทำการเผยแผ่แบบเชิงรับ จะทำให้หลักธรรมคำสอนนั้นแพร่ขยายออกไปได้ช้าและไม่ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องเป็นแบบเชิงรุกเพื่อให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน วิธีการเผยแผ่ต้องมีการประยุกต์ระหว่างหลักธรรมคำสอนกับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น วิธีการเผยแผ่ในปัจจุบันมีทั้งวิธีการเผยแผ่แบบการยกบุคคลเป็นที่ตั้ง ยกบุคคลเป็นใหญ่หรือบรรยายโดยอ้างอิงบุคคล

เป็นตัวอย่าง ซึ่งเรียกวินี้ว่าการเผยแผ่แบบบุคลาธิษฐาน และวิธีการเผยแผ่แบบธรรมมาธิษฐาน เป็นวิธีการเผยแผ่แบบแสดงเฉพาะธรรมล้วนๆ อธิบายหัวข้อธรรมที่ยกขึ้นมาแสดงโดยไม่อิงบุคคล ซึ่งวิธีการเผยแผ่ที่กล่าวมานี้เป็นวิธีการเผยแผ่ที่เคยมีมาแล้วแต่ในอดีต แต่ยังสามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่กับสมัยปัจจุบันได้ โดยการประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน และในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงวิทย์ แก้วศรี (๒๕๕๑) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลการศึกษาพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้นวิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริงเรียบง่ายกระชับรัดกุมตรงประเด็นสามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผลมีประสิทธิภาพทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล จากสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีข้อเท็จจริง และหลักฐานตามคัมภีร์พระพุทธศาสนายืนยันว่า ๑.) พระพุทธเจ้าทรงประกาศศาสนาด้วยพระปรีชาสามารถและพระกุศโลบายอันแยบยลลึกซึ้งยุทธวิธีของพระองค์นั้นเมื่อเทียบเคียงแล้วแสดงว่าทฤษฎีการบริหารเชิงยุทธวิธีของตะวันตกมาสอดคล้องกับวิธีการของพระพุทธเจ้าโดยมีข้อสงสัยทั้งวิธีการของพระองค์มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุดด้วย ๒.) ตามหลักการวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ของตะวันตกแยกการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมออกเป็น ๒ คือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเพื่อหาโอกาสและภัยอันตรายและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนพระพุทธเจ้าทรงวิเคราะห์ โดยรวมทุกสภาพแวดล้อมในการวิเคราะห์นั้นผู้วิจัยจำแนกสภาพแวดล้อมต่างๆ ออกเป็น ๓ กลุ่ม คือสภาพแวดล้อมทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครอง และสภาพแวดล้อมทางสังคม พระพุทธเจ้าทรงทราบจุดแข็ง, จุดอ่อน, ภัยอันตรายและโอกาสช่องทางได้เป็นอย่างดีจึงทรงสามารถนำพระพุทธศาสนาเข้าแทรกแซงขึ้นในหมู่ประชาชนชาวชมพูทวีปจนประดิษฐานพระพุทธศาสนาได้มั่นคงภายในเวลาเพียง ๔ ปี ๓.) ผลของการศึกษาวิจัยพบว่ากระบวนการคิดออกมาเป็นทฤษฎีระหว่างตะวันตกกับพระพุทธเจ้าแตกต่างกันตะวันตกหรือสามัญชนทั่วไปนั้นคิดตั้งทฤษฎีจากปัญหาคือความรู้แค่ ๒ ประการ ได้แก่ จินตามยปัญญาและสุตมยปัญญาจึงเป็นการตั้งสมมุติฐานแล้วคิดหาวิธีการเพื่อไปสู่เป้าหมายโดยคาดคะเนเอาว่าจะต้องเป็นไปตามนั้นซึ่งอาจไม่แน่นอนแต่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้นทฤษฎีจากภวานามยปัญญาได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจนเห็นผลมาแล้วจึงทรงนำมาประมวลสรุปเป็นทฤษฎี อาจกล่าวได้ว่าตะวันตกคิดทฤษฎีต่างๆ ได้เพียงแค่ “ทฤษฎี” (Theory) แต่พระพุทธเจ้านั้นทรงคิดได้ถึงขั้นเป็น “ทฤษฎีบท” (Theorem) ๔.) ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าทุกขั้นตอนสามารถนำหัวข้อธรรมมาใช้เป็นหลักควบคู่กันไปได้ อย่างกลมกลืนกล่าวคือการใช้โยนิโสมนสิหาร, การตัดสินใจใช้ปัญญา ๓ อธิษฐานธรรม ๔ และปัญจธรรม ๓, การวางแผนใช้โกศล ๓ และสัมมปปธาน ๔, การบริหารใช้อิทธิบาท ๔, พละ ๔ และทิวฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔, ภาวะผู้นำใช้อัตตหิตสมบัติปรทิตปฏิบัติและยุทธการแบบทหาร มีอาชีพตามที่ตรัสไว้ในโยธาชีวสูตร ๕.) ยุทธวิธีของพระพุทธเจ้านั้นสามารถบูรณาการออกมาใช้กับ

การดำเนินงานทั่วไปในองค์กรต่างๆ ในที่นี้ได้แสดงเป็นรูปแบบไว้ ๓ รูปแบบคือ “แบบตรีกรรม”, “แบบจตุราริยัสจ”, และ “แบบรัตนตรัย” แต่ละแบบแสดงด้วยแผนภูมิให้เห็นวิธีการและขั้นตอนอย่างชัดเจนสุดท้ายได้แสดงตัวอย่างการบูรณาการยุทธวิธีแบบพุทธวิธีใช้กับห้องสมุดและสถาบันวิทยบริการ “แบบรัตนตรัย” เพื่อเป็นแบบอย่างแก่องค์กรต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ในฐานะเป็น “องค์ความรู้ใหม่” ต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ต้องมีแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ขององค์กร และนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้ จึงได้กำหนดแนวทางการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

๒. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรมีแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนผลักดันให้บุคลากรพัฒนาตนเองและสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องวิสัยทัศน์ขององค์กร ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนากิจการงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาของคณะสงฆ์ทุกประเภท รวมทั้งสนับสนุนเพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์มีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการศึกษาทำโดยไม่กระทบการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ และให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบธรรมศึกษาให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ประสานคณะสงฆ์ให้มีระบบและรูปแบบการศึกษาระบบธรรมศึกษาให้มีความหลากหลายสามารถตอบสนองความต้องการศึกษาธรรมศึกษาของประชาชนทั้งในและต่างประเทศ

๓. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ต้องเน้นการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งองค์กรเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่กำหนด การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในแผนปฏิบัติด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผน เพื่อให้บุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับทราบและเข้าใจในทิศทางการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้

เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนการเผยแผ่ให้บรรลุเป้าประสงค์ ตลอดจนเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการเผยแผ่ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมและพร้อมรับผิดชอบในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

๔. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ต้องนำแผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติ โดยทำแผนปฏิบัติการเพื่อรองรับแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน และควรต้องการกำหนดการรายงานผลและทบทวนแผนยุทธศาสตร์เป็นระยะ ต้องมีการนำแผนไปปฏิบัติเป็นการปฏิบัติงานตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนงานหรือโครงการเพื่อให้งานที่กำหนดไว้ในแผนบรรลุเป้าหมาย การดำเนินการในด้านการเตรียมบุคคล งบประมาณ วิธีการ ก่อนดำเนินการมีการชี้แจงให้บุคลากรผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติงานดำเนินการมีการให้คำแนะนำปรึกษาหารือ มีการควบคุมการปฏิบัติงานและการรายงานตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขทุกระยะของการปฏิบัติงาน มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการกำหนดและมอบหมายภารกิจความรับผิดชอบในโครงสร้างบริหารแผน มีความชัดเจนมีระบบการกำกับตรวจสอบและประเมินผลภายในองค์กร และมีการเสริมแรงผู้ปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์สมรรถนะองค์กรที่นำแผนสู่การปฏิบัติ มีความเข้มแข็งทั้งศักยภาพความสามารถและความพร้อมมีการสนับสนุนและมีความผูกพันของฝ่ายต่างๆ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ

๑. ผู้บริหารสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมต้องสื่อสารและชี้แจงทิศทางของศูนย์เผยแผ่ ให้บุคลากรทุกระดับทราบและนำไปสู่การปฏิบัติ การบริหารสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล พัฒนาทรัพยากรขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุน ด้านฐานข้อมูล การสร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบ ประเมินผล การปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารงานขององค์กร

๒. บุคลากรทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการทบทวนกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ประจำปี บุคลากรต้องเข้าร่วมอบรมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อนำองค์กรคือสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมเข้าสู่โลกาภิวัตน์ การมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นผลมาจากการเห็นพ้องในเรื่องความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องตรงกัน จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุความเปลี่ยนแปลงได้

๓. ต้องมีการทบทวนแผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการติดตามและสรุปผลการดำเนินงาน การดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ทั้ง ๔ ด้าน ด้านอุปถัมภ์ ส่งเสริม สนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเพิ่มและการพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักพุทธธรรมด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยแต่ละแผนยุทธศาสตร์นั้นได้กำหนดกลยุทธ์ แผนงานและโครงการเพื่อรองรับการดำเนินการตามแผนแม่บท เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเป็นงานด้านที่มีความสำคัญในการดำรงคงอยู่ของพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระธรรมคำสอนไปสู่ประชาชน และการพัฒนารูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่และพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปได้ ดังนี้

ควรมีการศึกษากำบองค์หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง ควรมีการกำหนดทิศทางการเผยแผ่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ต้องมีหลักสูตรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือพัฒนาบุคลากรนักเผยแผ่ พัฒนาหลักธรรมคำสอน พัฒนาสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันสมัยต่อโลกปัจจุบัน เพราะงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะพระภิกษุเท่านั้น แต่ยังมีองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอีกมากมายที่ร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการวางแผนและร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

บรรณานุกรม

- ดร.กมล รอดคล้าย, ดร.อำนาจ บัวศิริ, นางศรีนวล ลัภกิติโร, นายบุญเลิศ คำดี, “การพัฒนารูปแบบการกระจายอำนาจงานด้านการศาสนาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, รายงานการวิจัย. ๒๕๔๒.
- กรมการศาสนา, **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- คณะกรรมการอุดมศึกษา, สำนักงาน. **รายงานประจำปี ๒๕๕๑ สกอ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, ๒๕๕๑.
- คะนิงนิตย และสุบรรณ จันทบุตร, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด” ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวาน กราฟิก จำกัด, ๒๕๕๕.
- จรัส สุวรรณเวลา. **ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ทวีศักดิ์ อุ่ณจิตติกุล คอลัมน์ : วายทวนน้ำ หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันพฤหัสบดีที่ ๓, ๑๐, ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๑, ค้นคว้าจาก : <https://www.dailynews.co.th/article/641259>
- ประเวศ วะสี, **สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐.
- พระประทีป ยสินธโร, “สัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๑**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย คณะกรรมการจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์, กรุงเทพมหานคร: นวสาส์น การพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **การเผยแผ่เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร: หจก.सानลดา, ๒๕๔๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๓๒.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ หจก. ไทยรายวนการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, กรุงเทพมหานคร : คณะระดมธรรม, ๒๕๒๕.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากกร), “ยุคสมัยของความขัดแย้ง : พระสงฆ์ยุคใหม่ควรตีความและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร”, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒)

- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวาทุณโน), **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), **จิตวิทยาการเผยแผ่**, กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต, ๒๕๕๑.
- พระปลัดสามารณ ธรรมสาโร (ชีวะพลุกษ์). “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภภา) “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ มุสสุธมโม)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย), “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระบรรจบ ธีรวิโส (ศรีแพงมณ), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพ์ ธรรมทินโน)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ และพระมหานนท พันธุ์ ปภัสโร, รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการวิจัย**. ๒๕๔๖.
- ราชบัณฑิตยสถาน, **ความหมายจากพจนานุกรมแปล ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://dictionary.sanook.com/search/dict-th-th-royal-institute/> เผยแผ่ [๑๓ ม.ค. ๒๕๖๐]
- วศิน อินทสระ, **การเผยแผ่ศาสนา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กิตติวรรณการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- วิรัช ธีรพันธ์เมธี, **พุทธปรัชญาการปกครอง**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ดวงแก้ว, ๒๕๔๗.
- วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์และคณะ, “การศึกษาการพัฒนาารูปแบบองค์กรและการกระจายอำนาจการบริหารงานศาสนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานของกรมศาสนา”, **รายงานการวิจัย**. ๒๕๕๐.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, กรุงเทพมหานคร : บรรณาคาร, ๒๕๒๙.

ภาควิชา ปรัชญา
ภาควิชา ปรัชญา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๗

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์ อาคารเรียนรวม โชน B ชั้น ๕
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
www.journal-social.mcu.ac.th

หนังสือรับรอง

การตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

โดยหนังสือรับรองฉบับนี้ให้ไว้เพื่อรับรองว่า

พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว์ ทสสนีโย), ดร.

ได้รับอนุมัติจากผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความทางวิชาการ (Peer Review) ให้ตีพิมพ์
บทความวิจัยเรื่อง “สัมฤทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนา
และบริการสังคม” ลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือน
มกราคม – มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

จึงให้หนังสือรับรองฉบับนี้ไว้เป็นสำคัญ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๕ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๒

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

บรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

**สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม**
**The Achievement of the Propagation of Buddhism of the Office
of the Promotion of Buddhism and Social Service**

พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.^๑ นายวรพันธุ์ แยมหงษ์ปภา^๒ นายปัญญาพงศ์ ทรงรัฐ^๓

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) จากกลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 12 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับการบริหารจัดการ 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ จำนวนกลุ่มละ 4 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้บริหารปฏิบัติและขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม การทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยการสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรทุกระดับชั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับ และมีส่วนร่วมในแผนงานและโครงการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

2. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีโครงสร้างองค์กร กำหนดบทบาทที่ชัดเจน มีงบประมาณและขอความช่วยเหลือทั้งภาครัฐและเอกชน

3. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการนำดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุลมาใช้เป็นกลไกสำคัญด้านการจัดการ นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยการวัดผลและประเมินผล ช่วยให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ : สัมฤทธิ์ผล, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

^๑ ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๒ รองผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓ เจ้าหน้าที่ธุรการ กลุ่มงานมหาจุฬาอาศรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the concept of management & administration for the Buddhist propagation, 2) to study the factors resulting in the Buddhist propagation and 3) to propose the achievement of management & administration for the Buddhist propagation. This research is qualitative research comprising the sample population of 12 persons in total i.e. the 1st group is informant in the administrative level of policy maker, the 2nd group is informants for management, and the informants in the action level is the 3rd group. Each group is made up of 4 persons.

The research findings were summarized as follows:

Firstly, The office of the promotion of Buddhism and social service is run by the administrator and the action plan is carried out by the attitude, value change of working in the same direction by making clear of the personnel at every level in order to have agreement and participation in the plan and projects,

Secondly, The office of the promotion of Buddhism and social service is organizationally structured, its role is clearly assigned and its budget and cooperation networks done by the state and the private,

Finally, The division of the promotion of Buddhism and social service is managed by the index for balance success as mechanism, acted by the strategy through the measurement and assessment for the achievement of the organization.

Keyword : Achievement, Promotion of Buddhism and Social Service

1. บทนำ

ในสังคมปัจจุบันนี้ผู้คนเกือบทุกระดับชั้น มีความสับสนวุ่นวาย มีความขัดแย้งสูง เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านการแข่งขันด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาทางด้านจิต ละเอียดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นเหตุให้ประชาชนคนในชาติ ห่างไกลจากหลักพุทธธรรม ขาดความตระหนักในการรักษา ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงเกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย หนทางหนึ่งจะลดปัญหาสังคมได้คือ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้าน พระพุทธศาสนา มาเป็นทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งสถาบันการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง สั่งสอน อบรมให้เยาวชนและชุมชนได้เข้าถึงพระธรรมคำสอน เพื่อให้เป็นคนดีของสังคม มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันอุดมศึกษา มีปณิธานประจำมหาวิทยาลัยคือ ศึกษา พระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ และมีปรัชญามหาวิทยาลัย คือ จัด การศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม และที่มีบทบาทเด่น ด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีนโยบายที่จะบูรณาการศาสตร์ทุกแขนงร่วมกับศาสตร์ด้าน จริยธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้นำศาสนาและองค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึง ระดับชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งอยู่ในพันธกิจอันสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้ง 5 ประการ คือการผลิตบัณฑิต, การวิจัยและพัฒนา, การส่งเสริม พระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม, การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารการ จัดการ โดยเฉพาะการบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น สำนักส่งเสริม พระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัยที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนและบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การบริการวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันพึง ให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัดและในด้านที่ สถาบันมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจ คิด ค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะชุมชน และสังคมโดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการ มีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการให้คำปรึกษา ให้ การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว สถาบันยังได้รับประโยชน์ในด้าน ต่าง ๆ คือเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ อันจะนำมาสู่การ พัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางการจัดการเรียนการสอน และการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ รวมทั้งการพัฒนาตำแหน่งวิชาชีพของบุคลากรสายสนับสนุน การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนักศึกษาและเป็นการสร้างรายได้ของ สถาบันจากการให้บริการทางวิชาการด้วย

เพื่อให้การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ศึกษาวิจัย เรื่องสัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและเติบโตได้อย่างยั่งยืน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการองค์กร ทั้งในส่วนบุคคล การกำหนดนโยบาย รวมทั้งเพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดแนวคิดและมุมมองใหม่ ๆ ด้านรูปแบบองค์การและการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ให้สอดคล้องกับปัญหาและกรอบกลุ่มแนวคิดการวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาวิกฤติทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยโดยการวิเคราะห์ SWOT การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคม นำมาวิเคราะห์ลักษณะการบริหารจัดการและปัจจัยที่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard: BSC) เพื่อนำเสนอวิธีการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อมูลพื้นที่วิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้การสังเกตการณ์ (Observation) ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) ทำการสัมภาษณ์รายบุคคล (Interview) การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Discussion) คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย ๓ กลุ่ม คือ ๑. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับนโยบาย จำนวน ๔ รูป/คน ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริการสังคม ๒. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนการบริหารจัดการ ได้แก่ รองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้อำนวยการส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริม

พระพุทธศาสนาและบริการสังคม ๓. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่วนงานในสังกัดสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม รวมทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม พบว่า มีการนำแผนไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด วิธีการปฏิบัติงาน การสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้ การจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม นอกจากจะมีโครงสร้างการจัดองค์การที่เด่นชัด มีผู้บริหารทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีเป้าหมาย นโยบาย และแผนงานในการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีการระบุหน้าที่การงาน ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละคนได้ชัดเจน การพัฒนาศักยภาพผู้เผยแผ่ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงการประชุมสัมมนาคณะกรรมการและบุคลากร เพื่อนำนโยบายของมหาวิทยาลัยและคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อเพิ่มกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดให้สำนัก ฯ

4.2 ปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม พบว่า สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กร กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งงานชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน มีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการทั้งภาครัฐและเอกชน มีหน่วยงานในการกำกับดูแล พิจารณาแผนงาน งบประมาณ งานต่าง ๆ ชัดเจน การปฏิบัติงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นแบบแผน มีการประชุมภายในหน่วยงานโดยเจ้าหน้าที่และบุคลากรร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ มีการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ แต่สิ่งที่ควรปรับปรุง คือการปรับเปลี่ยนทัศนคติและบทบาทของบุคลากรบางส่วนยังล่าช้า ทำให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นระบบมาตรฐานยากต่อการค้นหา บุคลากรส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้าง รวมทั้งขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานยังไม่ดีเพียงพอเนื่องจากส่วนงานในสำนักส่งเสริม ฯ กระจายอยู่หลายอาคารในมหาวิทยาลัย ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานและบุคลากรภายในของส่วนงานในสังกัดของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขาดคู่มือสำหรับการผลปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานบางครั้งล่าช้าและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทางด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีอิทธิธรรมโชติกะวิทยาลัย ซึ่งเป็นหน่วยงานใน

สังกัดสำนักงานส่งเสริมฯ ได้ดำเนินการจัดการศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา รวมเป็นเวลา 37 ปีแล้ว มีสาขา 57 แห่ง ทั่วประเทศ มีบทบาทการเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบของการจัดการศึกษา พระอภิธรรมปิฎก อรรถกถา และฎีกา พระอภิธรรมต่างๆ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมไทยให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุข และเกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป เป็นองค์กรพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา เสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทยแก่เด็กและเยาวชน ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม

4.3 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสู่สังคม พบว่า สำนักฯ ได้มีหลักในการดำเนินการ เช่น การวางแผนเป็นการนำแผนไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การดำเนินงานด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วมพร้อมที่จะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้ การจัดการองค์กร การกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรชัดเจน มีแบบโครงสร้างองค์กร มีเป้าหมาย นโยบายและแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรและแผนที่วางไว้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร การสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา การสนับสนุนหน่วยงานในสังกัดให้มีความพร้อมในการเผยแพร่ ฯ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแพร่พระธรรมคำสอนผ่านสื่อ อินเทอร์เน็ต ผ่านทางเว็บไซต์ส่วนงาน และ Facebook ผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแพร่ธรรม (MCU TV) สถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายในการสอบถามข้อสงสัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบ่งปันข้อคิด สาระแห่งธรรมและความรู้ทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพื่อให้บุคลากรรับทราบถึงนโยบายของสำนักฯ ในด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เพื่อรับทราบแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถมีทักษะและวิธีการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารแก่บุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริม

และสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยการจัดโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระดมความคิดช่วยพัฒนาสื่อโซเชียลมีเดียด้านการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ยังนำดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC) มาเป็นกลไกสำคัญในการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยให้องค์กรเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร วัดผลสำเร็จครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่

1. มิติด้านการเงิน (Financial Perspective) ประกอบด้วย 1) เป็นศูนย์กลางการให้บริการวิชาการที่เหมาะสมกับวัยอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ผลงานด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ 3) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective) ประกอบด้วย 1) ผู้รับบริการให้การยอมรับการส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น 2) ผู้รับบริการวิชาการได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้รับบริการนำความรู้ไปถ่ายทอดได้อย่างถูกต้อง 4) สังคมมีความรู้ความเข้าใจด้านพระพุทธศาสนาตามหลักวิชาการอย่างถูกต้อง 5) ผู้รับบริการสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้อง 6) ผู้รับบริการตระหนักและเห็นคุณค่าของการทะนุบำรุงวัฒนธรรม

3. มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective) ประกอบด้วย 1) ชุมชนและสังคมได้รับการบริการวิชาการด้วยช่องทางที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ 2) การประสานงานระหว่างส่วนงานภายในสำนักส่งเสริม ฯ มีประสิทธิภาพ

4. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective) ประกอบด้วย 1) นวัตกรรมด้านพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมได้รับการส่งเสริมและเผยแผ่เป็นที่ยอมรับระดับชาติและนานาชาติ 2) บุคลากรของสำนักส่งเสริมสามารถสร้างนวัตกรรมด้านการทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เป็นองค์กรที่บริหารจัดการด้วยหลักธรรมาภิบาล 4) บุคลากรมีทักษะด้านการใช้ภาษาต่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ 5) บุคลากรมีจิตสำนึกองค์กร

โดยภายใต้มุมมองแต่ละ มิติประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ (Objective) คือสิ่งที่องค์กรมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่าง ๆ 2) ตัวชี้วัด (Measures หรือ Key Performance Indicators) คือ ตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์ แต่ละด้านซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดว่า องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ในแต่ละด้านหรือไม่ 3) เป้าหมาย (Target) คือ เป้าหมายหรือตัวเลขที่ องค์กรต้องการจะบรรลุของตัวชี้วัด แต่ละด้าน 4) แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม (Initiatives) ที่ องค์กรจะต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ถือเป็นการบริหารจัดการองค์กรที่ชัดเจน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง สัมฤทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ผู้วิจัยพบว่า สามารถชี้ให้เห็นถึงแบบการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. กระบวนการบริหารจัดการ

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กรให้สอดคล้องกับนโยบายการบริการวิชาการแก่สังคมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามพันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ สนองต่อนโยบายของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม บรรลุผลสำเร็จตามเป้าประสงค์และสามารถวัดผลได้ตามตัวชี้วัด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Hellriegel, Slocum, & Jackson (2004, p. 7) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการองค์กร คืองานและกิจกรรม ซึ่งรวมถึงการกำกับองค์กรหรือหน่วยงานขององค์กร โดยใช้กระบวนการทางการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การขึ้นนำ และการควบคุม จะเห็นได้ว่าสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีกระบวนการนำแผนสู่การปฏิบัติ มีการสื่อสารทิศทางองค์กรทั้งวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ จุดเน้นการพัฒนา และเป้าหมาย ให้บุคลากรทุกระดับรับรู้และเข้าใจตรงกันทั่วถึง วิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพปัจจุบัน และเป้าหมายนโยบาย เพื่อกำหนดกลยุทธ์และจัดทำแผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ดำเนินกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการที่กำหนดนโยบายค่านึงถึงเป้าหมาย ติดตามตรวจสอบและประเมินผล เพื่อให้การนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และรายงานผลการปฏิบัติงานให้ผู้บริหารทราบ, การจัดการองค์กร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กร กระบวนการทำงานและมอบหมายผู้รับผิดชอบงาน ผู้สนับสนุน พร้อมกำหนดบทบาทความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Shermerhorn, (2008, pp. 17-19) กล่าวไว้ว่า การจัดการองค์การ เป็นกระบวนการตัดสินใจว่าใครทำงานอะไร และรายงานขึ้นตรงกับใคร เป็นการใช้อุบายได้อย่างเหมาะสม หรือเรียกว่ากระบวนการออกแบบงาน การจัดสรรทรัพยากร และการประสานงานกิจกรรมการทำงาน การปฏิบัติงานตามแผนและโครงสร้างขององค์กร นำมาสู่การน่านโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรและแผนที่วางไว้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กรพบว่าสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ได้นำนโยบายไปปฏิบัติโดยการสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้รับการศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างดี รวมทั้งส่งเสริมการนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านสื่อมวลชน IT และสื่อสถานีโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับคากล่าวของ สานิตย์ กายาผาด (2542, น. 110) ในปัจจุบันโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคม ข้อมูลข่าวสารอย่างแท้จริง ทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ส่งผลให้การดำเนินทางธุรกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย

เทคโนโลยีเป็นสิ่งที่คู่กับสารสนเทศ トラバิดที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ก็จะทำให้เกิดสารสนเทศที่ทันสมัยไปด้วย

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารจัดการของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการปฏิบัติงานตามแผน มีโครงสร้างองค์กร การนำนโยบายด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามาปฏิบัติ และเทคโนโลยีสารสนเทศมีเข้ามามีบทบาททางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาชนทุกกลุ่ม ผลการดำเนินงานตามแผน และกระบวนการทำงานของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมส่งผลให้การบริการแก่สังคมด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและนโยบายที่กำหนดไว้

2. ปัจจัยสนับสนุนการบริหารจัดการ

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม คำนึงถึง 1) สภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของความพึงพอใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเราและเกี่ยวข้องกับบุคลากรโดยตรง การจัดให้มีสภาพแวดล้อมองค์กรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีผลดีต่อประสิทธิภาพในการทำงาน หากจัดให้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการทำงาน สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับบุคลากร ในทางตรงกันข้ามหากสภาพแวดล้อมในการทำงานไม่เหมาะสม บุคลากรอาจเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน อันเป็นสิ่งที่บั่นทอนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผลกระทบทางร่างกายหรือจิตใจของบุคลากรจะมีผลต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน การได้ใช้ชีวิตใช้เวลาภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดี มีความเหมาะสมในการทำงานซึ่งเป็นเวลาหนึ่งในสามของแต่ละวันเพียงพอที่จะทำให้บุคลากรมีความรู้สึกดีมีความสุข ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชีวิตในครอบครัวดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของ อีระ เหลืองนทีเทพ และสุทธิพันธ์ พรหมสุวรรณ (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ) การที่จะทำให้บุคลากรมีความรู้สึกดี มีความสุข มีปัจจัยอื่น ๆ มาเกี่ยวข้อง นอกจากสภาพแวดล้อมในการทำงานแล้ว ยังมีปัจจัยภายในหรือแรงจูงใจภายในและปัจจัยภายนอกหรือแรงจูงใจภายนอกของแต่ละบุคคลทั้งที่มองเห็นเป็นรูปธรรม และที่เป็นนามธรรม แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งที่ผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นที่เจตคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งที่ผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับยกย่อง ฯลฯ แรงจูงใจนี้ไม่คงทนถาวรต่อพฤติกรรม 2) ความสัมพันธ์ทางสังคม ความสัมพันธ์ภายในองค์กรที่มีผลต่อการบริหารจัดการองค์กร ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มหน่วยงานเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ในเครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลหรือตัวแสดงที่มีความสัมพันธ์ (Relation) ซึ่งกันและกันตามบทบาทหรือหน้าที่ที่แต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลใน

เครือข่ายสังคม บางครั้งอาจเป็นไปตามทฤษฎีของการแลกเปลี่ยน เพราะบุคคลไม่เพียงแต่ทำตาม บทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ระหว่างคู่ความสัมพันธ์ ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Encyclopedia of Sociology (Volume 4 : S-Z Index) (1992 : 1887) ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ว่าหมายถึง ปรากฏการณ์ทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการจัดเรียง ความสัมพันธ์ (Patterned Arrays of Relationship) ระหว่างปัจเจกชน (Individual) ที่ร่วมกระทำการ ในสังคม และยังสนับสนุนแนวความคิดนี้โดย พระมหาสุทิตย อากาศโร (2547 : 6) ให้นิยามของ เครือข่ายทางสังคม ว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคล กับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่ เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการ สังคม มีการสร้างเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ องค์การ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่มีส่วนร่วมและมีบทบาทด้านการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน โดยตรง

3. บุคลากร

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้ความสำคัญของบุคลากรเกี่ยวกับ

1) การพัฒนาศักยภาพ วิธีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการ สังคม การทำงานของบุคลากรต้องมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุดเพื่อเอื้ออำนวย ประโยชน์แก่ผู้ที่สนในในหลักธรรมคำสอน ด้วยเหตุนี้เรื่องศักยภาพของบุคลากรจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ ที่จะต้องมีการพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างคน งานและเป้าหมายขององค์กร สำนักส่งเสริม พระพุทธศาสนาและบริการสังคมสามารถพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อรองรับภาระงานขององค์กรได้ เป็นอย่างดี เพียงแต่การพัฒนาต้องเป็นไปตามวิธีการที่ถูกที่ควร ต้องเป็นการพัฒนาที่เกิดให้เกิด เสถียรภาพ การพัฒนาศักยภาพก็คือการพัฒนาบุคลากรในเรื่องของความสามารถแต่ในเบื้องต้นของ การพัฒนาที่ต้องตรวจสอบขีดความสามารถของบุคลากรก่อนว่ามีมากน้อยเพียงใด มีความเหมาะสม กับภาระงานที่รับผิดชอบหรือไม่ เรื่องความเหมาะสมระหว่างคนกับงานเป็นเรื่องสำคัญ ความสามารถ ของมนุษย์สามารถพัฒนาได้อย่างไม่มีขีดจำกัดก็จริงอยู่ แต่มนุษย์ทุกคนล้วนแล้วแต่มีความสามารถ ต่างกัน ทั้งนี้เมื่อผ่านกระบวนการคัดสรรคนเข้าทำงานแล้วก็พัฒนาโดยกระบวนการฝึกอบรมเพื่อ พัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านเทคนิค ทักษะ กลยุทธ์ และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิลาวรรณ รัตพิศาล (2550. 158) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคคล จะนำมาใช้บุคลากรระดับบริหารเพื่อส่งเสริมสร้างความรู้ ประสบการณ์ ตลอดจนแนวคิดต่าง ๆ ให้ บุคลากรในระดับนี้สูงขึ้นเพื่อรองรับความเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีที่

พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการขยายตัวขององค์กรและปรับโครงสร้างของระบบงาน ด้วยเหตุผลดังกล่าวองค์กรจำเป็นต้องมีผู้บริหารระดับต่าง ๆ ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่จะปฏิบัติงานในระดับสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสนับสนุนแนวคิดนี้โดยงานวิจัยของ ว่าที่ร้อยตรีหญิงสุทธยาณ์ โอบอ้อม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยด้านแนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งมีองค์ประกอบ คือ จะต้องเริ่มจากกระบวนการหรือวิธีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลใน 3 ด้าน คือ T (Training) การฝึกอบรม, E (Education) การศึกษา และ D (Development) การพัฒนา นำมาบูรณาการกับหลักพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะก่อให้เกิดศักยภาพของบุคลากรใน 3 ด้าน คือทางด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ดังนั้นแนวทางการพัฒนานี้สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) วิธีการเผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีเป้าหมายในการเผยแผ่แตกต่างจากอดีตมาก เนื่องจากยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โลกมีการพัฒนาและมีความทันสมัยก้าวหน้าไปไกล สื่อเทคโนโลยีต่างๆ ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิตของประชาชน ทำให้ประชาชนห่างไกลจากพระพุทธศาสนา ดังนั้นเป้าหมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน จึงเป็นไปเพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้หลักธรรมคำสอนในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น อีกทั้งเพื่อร่วมกันสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงอยู่กับพุทธศาสนิกชนและประเทศไทยตลอดไป วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ในปัจจุบันเป็นการเผยแผ่เชิงรุกมากกว่าเชิงรับ เพราะถ้าทำการเผยแผ่แบบเชิงรับ จะทำให้หลักธรรมคำสอนนั้นแพร่ขยายออกไปได้ช้าและไม่ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน ดังนั้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องเป็นแบบเชิงรุกเพื่อให้ทันกับยุคสมัยปัจจุบัน วิธีการเผยแผ่ต้องมีการประยุกต์ระหว่างหลักธรรมคำสอนกับสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น วิธีการเผยแผ่ในปัจจุบันมีทั้งวิธีการเผยแผ่แบบการยกบุคคลเป็นที่ตั้ง ยกบุคคลเป็นใหญ่หรือบรรยายโดยอ้างอิงบุคคลเป็นตัวอย่าง ซึ่งเรียกรูปแบบนี้ว่าการเผยแผ่แบบบุคลาธิษฐาน และวิธีการเผยแผ่แบบธรรมมาธิษฐาน เป็นวิธีการเผยแผ่แบบแสดงเฉพาะธรรมล้วน ๆ อธิบายหัวข้อธรรมที่ยกขึ้นมาแสดงโดยไม่อิงบุคคล ซึ่งวิธีการเผยแผ่ที่กล่าวมานี้เป็นวิธีการเผยแผ่ที่เคยมีมาแล้วแต่ในอดีต แต่ยังสามารถนำมาใช้ในการเผยแผ่กับสมัยปัจจุบันได้ โดยการประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบัน และในปัจจุบันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทรงวิทย์ แก้วศรี (2551) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีในการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า ผลการศึกษาพบว่า หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้มาก่อนแล้วทั้งสิ้นวิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริงเรียบง่ายกระชับรัดกุม

ตรงประเด็นสามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างได้ผลมีประสิทธิภาพทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล เพื่อเป็นแบบอย่างแก่องค์กรต่างๆ นำไปประยุกต์ใช้ในฐานะเป็น“องค์ความรู้ใหม่” ต่อไป

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการประเมินแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ขององค์กร และนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสงฆ์ การดำเนินงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมนั้น จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่างๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้

2. ควรส่งเสริมสนับสนุน ผลักดันให้บุคลากรพัฒนาตนเองและสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องวิสัยทัศน์ขององค์กร ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนากิจการงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และคณะสงฆ์ ว่าด้วยเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุน การศึกษาของคณะสงฆ์ทุกประเภท รวมทั้งสนับสนุนเพื่อให้การศึกษาของคณะสงฆ์มีความหลากหลายในรูปแบบและวิธีการศึกษาทำโดยไม่กระทบการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ และให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาในระบบธรรมศึกษาให้แพร่หลายยิ่งขึ้น ประสานงาน คณะสงฆ์ให้มีระบบและรูปแบบการศึกษาธรรมศึกษาให้มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการศึกษาธรรมศึกษาของประชาชนทั้งในและต่างประเทศ

3. ต้องเน้นการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับองค์กรเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่กำหนด การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในแผนปฏิบัติด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผน เพื่อให้บุคลากรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้รับทราบและเข้าใจในทิศทางการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนการเผยแผ่ให้บรรลุเป้าประสงค์ ตลอดจนเป็นการสร้างองค์ความรู้ด้านการเผยแผ่ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้สึก การมีส่วนร่วมและพร้อมรับผิดชอบในการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4. ต้องนำแผนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่การปฏิบัติ โดยทำแผนปฏิบัติการเพื่อรองรับแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน และควรต้องกำหนดยางานผลและ

ทบทวนแผนยุทธศาสตร์เป็นระยะ ต้องมีการนำแผนไปปฏิบัติเป็นการปฏิบัติงานตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนงานหรือโครงการเพื่อให้งานที่กำหนดไว้ในแผนบรรลุเป้าหมาย การดำเนินการในด้านการเตรียมบุคคล งบประมาณ วิธีการ ก่อนดำเนินการมีการชี้แจงให้บุคลากรผู้รับผิดชอบและผู้ปฏิบัติงานดำเนินการมีการให้คำแนะนำปรึกษาหารือ มีการควบคุมการปฏิบัติงานและการรายงานตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขทุกระยะของการปฏิบัติงาน มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแผนการ กำหนดและมอบหมายภารกิจความรับผิดชอบในโครงสร้างบริหารแผน มีความชัดเจนมีระบบการกำกับตรวจสอบและประเมินผลภายในองค์กร และมีการเสริมแรงผู้ปฏิบัติในเชิงสร้างสรรค์สมรรถนะองค์กรที่นำแผนสู่การปฏิบัติ ความสามารถและความพร้อมมีการสนับสนุนและมีความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้บริหารต้องสื่อสารและชี้แจงทิศทางของสำนักฯ ให้บุคลากรทุกระดับทราบ และนำไปสู่การปฏิบัติ การบริหารสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยวิทยาการด้านการจัดการบริหารเข้ามาสนับสนุนองค์กร เพื่อเสริมพลังการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พัฒนาศักยภาพขององค์กรอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมทั้งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการสื่อสารเข้ามาสนับสนุนด้านฐานข้อมูล สร้างบุคลากรในองค์กรให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารงานสมัยใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายนับขึ้น โดยให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการบริหารงานขององค์กร

2. บุคลากรทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการทบทวนกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ประจำปี บุคลากรต้องเข้าร่วมอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีการประสานประโยชน์ สร้างความร่วมมือ การกระจายอำนาจที่เหมาะสม จะเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อนำองค์กร คือ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมเป็นศูนย์กลางการบริการวิชาการแก่สังคมระดับชาติและนานาชาติ

3. ต้องมีการทบทวนยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาล และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งคณะสงฆ์ เช่น อุปถัมภ์ ส่งเสริม สนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเพิ่มและการพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักพุทธธรรมด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย และการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษากับองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง ควรมีการกำหนดทิศทางการเผยแผ่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ต้องมีหลักสูตรด้านการเผย

แผ่พระพุทธศาสนาหรือพัฒนาบุคลากรนักเผยแผ่ พัฒนาหลักสูตรคำสอน พัฒนาสื่อการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันสมัยต่อโลกปัจจุบัน เพราะงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะพระภิกษุเท่านั้น แต่ยังองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอีกมากมายที่ร่วมกันเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนั้นองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการวางแผนและร่วมมือกันอย่างจริงจัง เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

บรรณานุกรม

- ดร.กมล รอดคล้าย, ดร.อำนาจ บัวศิริ, นางศรีนวล ลัทธิโร, นายบุญเลิศ คำดี, “การพัฒนารูปแบบการกระจายอำนาจงานด้านการศาสนาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒”, รายงานการวิจัย. ๒๕๔๒.
- กรมการศาสนา, **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.
- คณะกรรมการอุดมศึกษา, สำนักงาน. **รายงานประจำปี ๒๕๕๑ สกอ.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, ๒๕๕๑.
- คะนิงนิตย์ และสุบรรณ จันทบุตร, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด” ศึกษาเฉพาะกรณีวัดหนองป่าพง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวาน กราฟิก จำกัด, ๒๕๔๕.
- จรัส สุวรรณเวลา. **ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัยไทย.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- ประเวศ วะสี, **สวนโมกข์ ธรรมกาย สันติอโศก**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๐.
- พระประทีป ยสินธโร, “สัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, ใน **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต ประจำปี ๒๕๕๑**, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย คณะกรรมการจัดทำสูจิบัตรและสารนิพนธ์, กรุงเทพมหานคร: นวสาส์น การพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **การเผยแผ่เชิงรุก.** กรุงเทพมหานคร: หจก.सानลดา, ๒๕๔๘.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๘.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินติ้ง, ๒๕๓๒.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ หจก. ไทยรายวนการพิมพ์, ๒๕๕๒.
- พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, กรุงเทพมหานคร : คณะระดมธรรม, ๒๕๒๕.

- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญยากร), “ยุคสมัยของความขัดแย้ง : พระสงฆ์ยุคใหม่ควรตีความและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร”, **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๒)
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), **พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ), **จิตวิทยาการเผยแผ่**, กรุงเทพมหานคร : สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต, ๒๕๕๑.
- พระปลัดสามารถ ธมฺมสาโร (ชีวพลฤกษ์). “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์, **“วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พระณรงค์ศักดิ์ โสภณสิทธิ (โสภภา) “ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- พระมหาเป้า เตชปญฺโญ (คำสบาย), “นโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- พระบรรจบ ธีรวิโส (ศรีแพงมน), “ศึกษาบทบาทและผลงานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระครูสุตสารพิมล (พระมหาพิมพ์า ธมฺมทินฺโน)”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ และพระมหานนท พันธุ์ ปภสฺสโร, รูปแบบการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ ศาสนธรรม : กรณีศึกษาวัดศรีโสดา จังหวัดเชียงใหม่, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, **รายงานการวิจัย**. ๒๕๔๖.
- วศิน อินทสระ, **การเผยแผ่ศาสนา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กิตติวรรณการพิมพ์, ๒๕๓๖.
- วิรัช ธีรพันธ์เมธี, **พุทธปรัชญาการปกครอง**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ดวงแก้ว, ๒๕๔๗.
- วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์และคณะ, “การศึกษาการพัฒนาารูปแบบองค์กรและการกระจายอำนาจการบริหารงานศาสนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานของกรมศาสนา”, **รายงานการวิจัย**. ๒๕๕๐.

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์
เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร

ข้าพเจ้า พระครูปริยัติกิตติธารัง,รศ.ดร. ตำแหน่ง คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ ๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๓๕๒๔-๙๐๐๐-๕ โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๙๐๓๔

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
สัมฤทธิ์ผลการศึกษาเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
The Achievement of the Propagation of Buddhism of the Office of the Promotion of Buddhism and Social Service
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ พระสุธีวิรมย์พิต,ดร. และคณะ
ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ ๑ เมษายน ๒๕๖๒ จนถึง ๓๐ เมษายน ๒๕๖๔ ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้
๑. ด้านองค์กรทางพระพุทธศาสนา คือ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และนโยบายสำหรับการเผยแผ่
พระพุทธศาสนาและบริการสังคมขององค์กร
๒. ด้านการเรียนการสอนในสถานศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ไม่ประยุกต์การเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เช่น
ธรรมศึกษา อดิธรรมศึกษา เป็นต้น
๓. ด้านการพัฒนาการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยประยุกต์และบริหารจัดการ การบูรณาการ
การปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาขององค์กร

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ พระครูปริยัติกิตติธารัง,รศ.ดร.
(.....)
ตำแหน่ง คณบดีคณะสังคมศาสตร์

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

๑. กิจกรรมด้านองค์กรทางพระพุทธศาสนา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และนโยบายสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบริการสังคมของสถาบันวิปัสสนาธุระ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา

- สามารถประยุกต์การเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ทั่วประเทศ เช่น วิชาธรรมศึกษา วิชาพระอภิธรรมศึกษา

๓. ด้านการพัฒนาการเผยแผ่ทางพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

- สามารถประยุกต์และบริหารจัดการ การบูรณาการ การปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาขององค์กร เช่น มีการสัมมนาการจัดทำแผนการบริการวิชาการแก่สังคม สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม กองสื่อสารองค์กร โดยสามารถมีแผนการบริการวิชาการแก่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ที่เหมาะสมกับองค์กรและการเรียนรู้พัฒนาจิตใจและปัญญาของบุคคลที่เกี่ยวข้อง

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง	ทราบถึงสภาพปัญหาวิกฤติทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวคิดเกี่ยวกับการบริการวิชาการแก่สังคม รวมทั้งลักษณะและปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารการเผยแผ่ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ข้อที่ ๑,๒,๓	ทำให้สามารถนำไปสู่การกำหนดแนวทางและกรอบของการดำเนินการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนา และการบริการสังคมได้
๒. ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย	ทราบถึงหลักการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับมิติด้านการวางแผน การจัดการองค์การ ด้านนโยบายการเผยแผ่ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร วิธีการเผยแผ่ ด้านเทคโนโลยี ด้านสภาพแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของผู้ให้ข้อมูล	ข้อที่ ๑,๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย หลักการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประเด็นปัญหา หลักการ และวิธีการเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้เป็นส่วนที่สำคัญของการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
๓. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถามแบบบุคลากรเกี่ยวข้องขององค์กร	ทราบถึงข้อมูลความคิดเห็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญของผู้บริหารและบุคลากรเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	ข้อที่ ๑,๒,๓	ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนา
๔. ข้อเสนอแนะอื่น	ทราบถึงประเด็นของการพัฒนาหลักสูตรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือพัฒนา	ข้อที่ ๓	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะ

	บุคลากรนักเผยแผ่ เพื่อพัฒนาการเผยแผ่ ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม		องค์กรต่าง ๆ ที่นำผลจากการเสนอแนะไปสู่การกำหนดนโยบายวางแผน กำหนดวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๕. รายงานฉบับสมบูรณ์	<p>ได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ทั้ง ๓ ข้อ คือ</p> <p>๑. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม</p> <p>๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม</p> <p>๓. เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสู่สังคม</p>	ข้อที่ ๑,๒,๓	ได้รายงานวิจัยที่มีคุณค่าสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถนำหลักการบริหารจัดการ ทั้ง ๘ ด้าน รวมทั้งหลักการนำดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุลมาใช้เป็นกลไกสำคัญด้านการจัดการ นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยการวัดผลและประเมินผล ช่วยให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “สัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม”

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย ตามที่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อนุมัติรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ และผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากผู้บริหารองค์กร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นสัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่วงการวิชาการ องค์กรและเทศชาติ

๒. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ชุด ดังนี้

ชุดที่ ๑ สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชุดที่ ๒ สัมภาษณ์ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ชุดที่ ๓ สัมภาษณ์ระดับบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๓. ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุกข้อมูล ในแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยถือเป็นความลับ

๔. ผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะเป็นข้อมูลหลักการสัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๕. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์

(พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๑

สัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑. ท่านคิดว่าปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร ?
๒. ท่านคิดว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเรื่องใดบ้าง ?
๓. ท่านมีแนวทางในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และมีโครงการเด่นด้านใดบ้าง ?
๔. ท่านกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมายการดำเนินงานไว้อย่างไร และภารกิจระดับมหาวิทยาลัย มีอะไรบ้าง ?
๕. ท่านมีหลักการอย่างไร ในการทำภารกิจให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
๖. มีการใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างไร มีการแบ่งหน้าที่และทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดหรือไม่
๗. ท่านมีแนวทางในการวางแผนงานอย่างเป็นระบบในการดำเนินการหรือไม่
๘. ท่านมีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างไร ช่วยให้การทำงานสะดวกขึ้นหรือไม่ และโครงสร้างที่มีอยู่ มีอุปสรรคหรือควรปรับปรุงอย่างไร
๙. ท่านมีหลักการบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรอย่างไร มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรหรือไม่ อย่างไรบ้าง ?
๑๐. ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารองค์กรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ดีต้องเป็นเช่นไร ?

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.
ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๒

สัมภาษณ์ผู้นำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๑. ท่านคิดว่าปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร ?
๒. ท่านคิดว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเรื่องใดบ้าง ?
๓. ท่านคิดว่าสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมควรมีแนวทางในการพัฒนาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร ?
๔. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมมีประสิทธิภาพ ?
๕. ท่านมีการบริหารจัดการองค์กรอย่างไร มีการแบ่งหน้าที่และทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดหรือไม่ ?
๖. ท่านคิดว่าโครงสร้างเดิมขององค์กรช่วยให้การทำงานสะดวกขึ้นหรือไม่ ควรปรับปรุงอย่างไร ?
๗. ท่านมีการบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรอย่างไร มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรหรือไม่ อย่างไร ?
๘. ท่านมีรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร มีเทคนิคหรือข้อเสนอแนะอย่างไร ?
๙. ท่านมีแนวทางในการประสานกับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนหรือไม่ ?
๑๐. ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมที่ดีต้องเป็นเช่นไร

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.
ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ ๓

สัมภาษณ์ระดับบุคลากรของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

๑. ท่านมีแนวทางในการพัฒนาด้านการเผยแผ่ และมีโครงการเด่นด้านใดบ้าง ?
๒. หน่วยงานของท่านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมายการดำเนินงานไว้อย่างไร และภารกิจหน่วยงานของท่านมีอะไรบ้าง ?
๓. ท่านมีหลักการอย่างไร ในการทำภารกิจให้บรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
๔. ท่านมีการใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการอย่างไร มีการแบ่งหน้าที่และทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดหรือไม่ ?
๕. ท่านมีแนวทางในการวางแผนงานอย่างเป็นระบบในการดำเนินการหรือไม่ ?
๖. ท่านมีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างไร ? ช่วยให้การดำเนินงานสะดวกขึ้นหรือไม่ และโครงสร้างที่มีอยู่ มีอุปสรรคหรือควรปรับปรุงอย่างไร ?
๗. หน่วยงานของท่านมีการบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรอย่างไร มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรหรือไม่ อย่างไร ?
๘. ท่านมีรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไร มีเทคนิคหรือข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง ?
๙. ท่านมีแนวทางในการประสานงานอย่างไร มีการร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนหรือไม่ รวมถึงการประสานงานระหว่างหน่วยงานด้วยกันหรือไม่ มีประสิทธิภาพหรือไม่ ?
๑๐. ท่านคิดว่าคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารที่ดีต้องเป็นเช่นไร ?

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร.

ผู้วิจัย

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	ว. ๑๐๖/๒๕๕๗
ชื่อโครงการ	สัมฤทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
หัวหน้าโครงการ	พระสุธีวีรบัณฑิต,ดร. สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๐-๙๗๑๘๘๕๕

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันนี้ผู้คนเกือบทุกระดับชั้น มีความสับสนวุ่นวาย มีความขัดแย้งสูง เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นด้านการแข่งขันด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาทางด้านจิต ละเอียดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เป็นเหตุให้ประชาชนคนในชาติห่างไกลจากหลักพุทธธรรม ขาดความตระหนักในการรักษา ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงเกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย หนทางหนึ่งจะลดปัญหาสังคมได้คือ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเป็นทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังสั่งสอน อบรมให้เยาวชนและชุมชนได้เข้าถึงพระธรรมคำสอน เพื่อให้เป็นคนดีของสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษา มีปณิธานประจำมหาวิทยาลัยคือ ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ และมีปรัชญามหาวิทยาลัย คือ จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม และที่มีบทบาทเด่นด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยมีนโยบายที่จะบูรณาการศาสตร์ทุกแขนงร่วมกับศาสตร์ด้านจริยธรรม สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้นำศาสนาและองค์กรต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งอยู่ในพันธกิจอันสำคัญของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้ง ๕ ประการ คือการผลิตบัณฑิต, การวิจัยและพัฒนา, การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม, การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการบริหารการจัดการ โดยเฉพาะการบริหารวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการขับเคลื่อนและบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การบริหารวิชาการแก่สังคมเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา สถาบันพึงให้บริการทางวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความถนัดและในด้านที่สถาบันมีความเชี่ยวชาญ การให้บริการทางวิชาการอาจให้เปล่าโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายหรืออาจ คิดค่าใช้จ่ายตามความเหมาะสม โดยให้บริการทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานอิสระ หน่วยงานสาธารณะ ชุมชน และสังคมโดยกว้าง รูปแบบการให้บริการทางวิชาการ มีความหลากหลาย เช่น การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรของสถาบัน เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุมหรือสัมมนาวิชาการ ทำงานวิจัยเพื่อตอบคำถามต่างๆ หรือเพื่อชี้แนะสังคม การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว สถาบันยังได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ

เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตร มีการบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอน และการวิจัย พัฒนาตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ รวมทั้งการพัฒนาตำแหน่งวิชาชีพของบุคลากรสายสนับสนุน การสร้างเครือข่าย กับหน่วยงานต่างๆ ซึ่งเป็นแหล่งงานของนักศึกษาและเป็นการสร้างรายได้ของสถาบันจากการให้บริการทางวิชาการด้วย

เพื่อให้การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ศึกษาวิจัย เรื่องสัมฤทธิ์ผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขึ้น เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และลึกซึ้งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน อันนำมาสู่การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ให้มีประสิทธิภาพและเติบโตได้อย่างยั่งยืน สามารถนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะด้านการบริหารจัดการองค์กร ทั้งในส่วนบุคคล การกำหนดนโยบาย เป็นต้น รวมทั้ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดและมุมมองใหม่ๆ ด้านรูปแบบองค์กรและการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
๓. เพื่อเสนอการบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสู่สังคม

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า

๑. การศึกษาลักษณะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ประกอบด้วย

๑.๑ ด้านการวางแผน สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมมีการนำแผนไปปฏิบัติเป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดเพื่อให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน มีการสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม ในการนำแผนงาน โครงการต่าง ๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้

๑.๒. ด้านการจัดองค์การ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีโครงสร้างการจัดองค์การที่ชัดเจน มีผู้บริหาร มีคณะกรรมการบริหารทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ มีเป้าหมายนโยบายและแผนงานในการดำเนินงานอย่างชัดเจน มีความรับผิดชอบและอำนวยความสะดวกโดยตรงตามลำดับสายการบังคับบัญชาจากระดับนโยบายลงสู่ระดับปฏิบัติการ มีการระบุน้ำที่ปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบของบุคลากรแต่ละคนได้ชัดเจน มีการแบ่งแยกหน้าที่ตามความเหมาะสม ตรงตามความรู้ความสามารถ มีการจัดระบบการทำงานอย่างเหมาะสม มีเทคนิคในการควบคุมงาน และการประสานงานในองค์กร มีระบบการสื่อสารที่ดี มีหลักอำนวยความสะดวก การวินิจฉัยสั่งการที่ดี เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการองค์การให้เป็นไปเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๓ ด้านนโยบายการเผยแผ่ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรสนับสนุนและส่งเสริมการนำนโยบายการเผยแผ่มาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมในระดับนานาชาติ รวมทั้งเป็นหน่วยประสานงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้มีความรู้คู่คุณธรรม และพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและประสานการดำเนินงานการปฏิบัติศาสนพิธีและกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนส่งเสริมการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาให้มีความรู้คู่คุณธรรมผลิตศาสนทายาทผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพื่อร่วมสร้างสังคมพุทธธรรมที่มีความเข้มแข็ง

๑.๔ ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม จัดโครงการประชุมสัมมนา เพื่อนำนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาปฏิบัติ เพิ่มแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีคุณภาพ

๑.๕ ด้านวิธีการเผยแผ่ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีวิธีการและรูปแบบที่จะทำให้อุบัติที่มีความรู้ความสามารถและมีความชำนาญในการเผยแผ่พุทธธรรมตามรูปแบบวิธีการ คือ ต้องมีบุคลิกภาพที่เป็นกันเอง ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจกับทุกคน นำเสนอเนื้อหาธรรมะมีความถูกต้องตามหลักธรรม ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ การมีความพร้อมในการแสดงธรรมและเนื้อหาที่ต้องอำนวยความสะดวกแก่ผู้ฟัง มีความน่าเชื่อถือที่ได้มาจากความรู้ บุคลิกลักษณะและคุณธรรมที่มีเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้คนโดยทั่วไป และควรส่งเสริมให้มีรูปแบบวิธีการและแนวทางในการนำเสนอพุทธธรรมที่ทำให้ผู้ฟังมีความเข้าใจแจ่มแจ้ง จูงใจ มากขึ้น มีมุมมองให้แง่คิด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ด้วยการส่งเสริมความมั่นคงของครอบครัว การปลูกฝังค่านิยมที่ดีงาม การสร้างระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนในชุมชนและระหว่างชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน เสริมสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคง มีสัมพันธ์ภาพที่ดี มีความเข้มแข็งทางคุณธรรมจริยธรรมในครอบครัว โดยจัดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

๑.๖ ด้านเทคโนโลยี สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ควรสนับสนุนให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งสื่อมวลชนและสื่อชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ง่าย ควรมีการหาวิธีการสร้างศรัทธาด้วยวิธีการที่ทันต่อเหตุการณ์ ในยุคปัจจุบันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตผ่านทางเว็บไซต์โดยองค์กรได้เปิดเว็บไซต์ในนามของส่วนงานหรือองค์กร นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านทางเครือข่ายทางสังคมอื่นๆ ด้วย

๒. การศึกษาปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ประกอบด้วย

๒.๑ ด้านสภาพแวดล้อมองค์กร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการจัดโครงสร้างองค์กร กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตำแหน่งงานชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณอย่างชัดเจน มีเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินการทั้งภาครัฐและเอกชน มีหน่วยงานในการกำกับดูแล พิจารณาแผนงาน งบประมาณ งานต่าง ๆ ชัดเจน การปฏิบัติงานและติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นแบบแผน มีการประชุมภายในหน่วยงานโดยเจ้าหน้าที่และบุคลากรร่วมประชุมวางแผนดำเนินการ มีการปฏิบัติงานเป็นขั้นตอน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ยังต้องกำจัดการจุดอ่อน คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและบทบาทของบุคลากรบางส่วนยังล่าช้า ทำให้การทำงานขาดประสิทธิภาพ การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรขาดการกำกับ การติดตามและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ขาดอุปกรณ์ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลที่มีอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นระบบมาตรฐานยากต่อการค้นหา บุคลากรส่วนใหญ่เป็นอัตราจ้าง รวมทั้งยังขาดทักษะทางภาษาต่างประเทศ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานยังไม่ดีเพียงพอเนื่องจากส่วนงานในสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม กระจายอยู่หลายอาคารในมหาวิทยาลัย ขาดการประชาสัมพันธ์ระหว่างส่วนงาน และบุคลากรภายในของส่วนงานในสังกัดของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ขาดคู่มือสำหรับการประเมินผลปฏิบัติงานทำให้การปฏิบัติงานบางครั้งล่าช้าและไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การติดตามกำกับและการประเมินผลการปฏิบัติงานยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

๒.๒ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ซึ่งมีหน่วยงานในกำกับ เช่น อภิธรรมโชติคะวิทยาลัย มีบทบาทการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของการจัดการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก อรรถกถา และฎีกา พระอภิธรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคม ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้ ยังมีโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งทำหน้าที่บริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่เด็ก และเยาวชนทั่วไป ให้มีความรู้ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นศาสนทายาทที่ดีของ

พระพุทธศาสนา การเสริมความรู้ และปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของไทย ทำให้เด็กและเยาวชนรู้จักการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแห่งพระพุทธศาสนา ทำให้รู้จักบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและต่อส่วนรวม

๓. การบริหารจัดการที่มีประสิทธิผลของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมสู่สังคม

สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มีการวางแผน โดยการนำแผนไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานหรือกลไกที่สำคัญทั้งหมดให้สามารถบรรลุผลลัพธ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ค่านิยม เป้าหมาย รวมถึงวิธีการปฏิบัติงาน การนำแผนไปสู่การปฏิบัติของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม โดยการสร้างความเข้าใจให้บุคลากรทุกระดับเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีส่วนร่วม พร้อมทั้งจะนำแผนงาน โครงการต่าง ๆ ไปดำเนินการตามแนวทางได้อย่างเหมาะสม และสามารถประยุกต์การดำเนินงานให้เหมาะสมกับแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและประเด็นยุทธศาสตร์ที่วางไว้ มีการจัดการองค์กร โดยการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่ชัดเจน มีแบบโครงสร้างองค์กร มีเป้าหมาย นโยบายและแผนการดำเนินงาน มีการดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรและแผนที่วางไว้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร การสนับสนุนส่งเสริมบุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา การสนับสนุนหน่วยงานในสังกัดให้มีความพร้อมในการเผยแผ่ ฯ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต ผ่านทางเว็บไซต์ส่วนงาน และ Facebook ผ่านสถานีโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและเผยแผ่ธรรม (MCU TV) สถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายในการสอบถามข้อสงสัยและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แบ่งปันข้อคิด สาระแห่งธรรมและความรู้ทางพระพุทธศาสนา มีการจัดโครงการสัมมนา บุคลากร เพื่อให้บุคลากรรับทราบถึงนโยบายของสำนักฯ ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อรับทราบแนวทางกลยุทธ์ วิธีการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการบริการวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังจัดโครงการสัมมนาพระนักเผยแผ่ทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีอุดมการณ์ ความรู้ ความสามารถมีทักษะและวิธีการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารแก่บุคลากรเพื่อเพิ่มทักษะและความเชี่ยวชาญในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา โดยการจัดโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระดมความคิดช่วยพัฒนาสื่อโซเชียลมีเดียด้านการเผยแผ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมยังใช้ดัชนีวัดความสำเร็จแบบสมดุล (Balanced Scorecard : BSC) ซึ่งเป็นระบบหรือกระบวนการในการบริหารชนิดหนึ่งที่สำคัญ การกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators ; KPI) เป็นกลไกสำคัญซึ่งใช้ในด้านการจัดการที่ช่วยในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ (Strategic Implementation) โดยอาศัยการวัดหรือประเมิน (Measurement) ที่จะช่วยทำให้องค์กรเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่ง

ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร (Alignment and focused) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลขององค์กร ซึ่งแนวคิดพื้นฐานของ BSC มีปัจจัยวัดผลสำเร็จครอบคลุมมุมมอง (Perspectives) ๔ มิติ ได้แก่

๑. มิติด้านการเงิน (Financial Perspective)
๒. มิติด้านลูกค้า (Customer Perspective)
๓. มิติด้านกระบวนการภายใน (Internal Process Perspective)
๔. มิติด้านการเรียนรู้และการพัฒนา (Learning and Growth Perspective)

โดยภายใต้มุมมองแต่ละ มิติประกอบด้วย

๑. วัตถุประสงค์ (Objective) คือสิ่งที่องค์กรมุ่งหวังหรือต้องการที่จะบรรลุในด้านต่าง ๆ
๒. ตัวชี้วัด (Key Performance Indicators) คือ ตัวชี้วัดของวัตถุประสงค์ แต่ละด้านซึ่งตัวชี้วัดเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดว่าองค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ ในแต่ละด้านหรือไม่

๓. เป้าหมาย (Target) คือ เป้าหมายหรือตัวเลขที่องค์กรต้องการจะบรรลุของตัวชี้วัดแต่ละด้าน

๔. แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม (Initiatives) ที่องค์กรจะต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้นโดยในขั้นนี้ยังไม่ใช่แผนปฏิบัติการที่จะทำเป็นเพียงแผนงานโครงการหรือกิจกรรมเบื้องต้นที่ต้องทำเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม ถือเป็นการบริหารจัดการองค์กรที่ชัดเจน และเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคมระดับนานาชาติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์และเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อไป

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ด้านองค์กรทางพระพุทธศาสนา

- ๑.๑ นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัย ไปกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และนโยบายสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบริการสังคมขององค์กร

- ๑.๒ นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปบูรณาการกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและบริการสังคมขององค์กร

- ๑.๓ นำผลการวิจัยไปกำหนดรูปแบบและลักษณะการบริหารจัดการขององค์กรที่มีประสิทธิภาพ

๒. ด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา

- ๒.๑ สถาบันการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ เช่น ธรรมศึกษา อภิธรรมศึกษา เป็นต้น เพื่อสื่อให้เห็นถึงวิธีการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาและบริการสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

- ๒.๒ สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัย ไปบูรณาการกับโครงการเดิมที่มีอยู่ หรือโครงการใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะปัจจุบัน

๓. ด้านการพัฒนาการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาและบริการสังคมที่ยั่งยืน

๓.๑ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น วัด ศูนย์เผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักสงฆ์ องค์กรทางด้านพระพุทธศาสนา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปประยุกต์และบริหารจัดการ การบูรณาการ การปรับปรุงวิธีการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาขององค์กร

๓.๒ หน่วยงานและองค์กรทางด้านพระพุทธศาสนา นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปกำหนดตัวชี้วัด ในการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ ที่จะช่วยทำให้องค์กรเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร

การประชาสัมพันธ์

อยู่ในระหว่างดำเนินการประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยทั้งทาง <http://www.mcu.ac.th> และทางสื่อสิ่งพิมพ์ตีพิมพ์ในวารสาร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(พระสุธีวีรบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม

ผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล : พระสุธีวีรบัณฑิต (โชวี ทสสนีโย), ดร.
Dr.Phrasutivirabandi
๒. ตำแหน่งปัจจุบัน : ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
๓. ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดศรีสุदारามวรวิหาร แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
๔. ตำแหน่งทางคณะสงฆ์ : ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีสุदारาม
๕. สถานที่ทำงาน : สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ที่ ๑ ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
๖. ประวัติการศึกษา
- พ.ศ.๒๕๓๕ ป.ธ. ๗ สำนักเรียนวัดชนะสงครามราชวรมหาวิหาร แขวงพระบรมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
 - พ.ศ.๒๕๓๕ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๔๕ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารองค์การ มหาวิทยาลัยเกริก
 - พ.ศ. ๒๕๔๗ - Cert. in Berkeley University of California, [U.S.A.]
 - Cert. in Technische ILmenau University [Germany]
 - พ.ศ. ๒๕๔๘ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D) สาขาปรัชญา (Phil.) มหาวิทยาลัยมหิดล รัฏฐพิหาร ประเทศอินเดีย
 - พ.ศ. ๒๕๕๐ การพัฒนาและการปฏิรูปองค์กรดุษฎีบัณฑิต (DODT.) (Doctor of organization Development and Tranformation) สาขาการพัฒนาและปฏิรูปองค์กร (ODT.) มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ประเทศฟิลิปปินส์
 - พ.ศ. ๒๕๕๓ จัดการดุษฎีบัณฑิต (กจ.ด.) (DM.) (Doctor of Management) สาขาการจัดการภาครัฐ (Public of Management) (Pub. man.) มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
 - พ.ศ. ๒๕๓๔ สำเร็จการอบรมหลักสูตรโครงการฝึกอบรมพระวิทยากร คณะกรรมการนิสิต มจร.
 - พ.ศ. ๒๕๓๔ สำเร็จการอบรมหลักสูตรวิชา การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปดีเบสทรีพลัส จากโรงเรียนศูนย์อบรมคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ๓.ราชวิถี เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร
 - พ.ศ. ๒๕๓๖ สำเร็จการอบรมหลักสูตร “การพัฒนาแบบการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการคุ้มครองและดูแลผู้ป่วยโรคเอดส์กรุงเทพมหานคร” จัดโดยโครงการวิจัยปฏิบัติการร่วมระหว่าง ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ กรุงเทพมหานครและสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

- พ.ศ. ๒๕๓๗ สำเร็จการอบรมหลักสูตรโครงการ “ฝึกอบรมพระสงฆ์ภิกษุเพื่อสันติภาพ” จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จการฝึกอบรมตามโครงการเสริมความรู้ถวายพระสงฆ์เพื่อการพัฒนาสังคมไทย โดยสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พ.ศ. ๒๕๔๑ สำเร็จการอบรมหลักสูตรโครงการ “ฝึกอบรมผู้บริหารมหาวิทยาลัย ระดับต้น และระดับกลาง” จัดโดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยร่วมกับ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
- พ.ศ. ๒๕๔๒ สำเร็จการอบรมหลักสูตรโครงการ “ฝึกอบรมผู้บริหารมหาวิทยาลัย ระดับสูง” รุ่นที่ ๑ จัดโดยมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และสถาบันการฝึกอบรมผู้บริหาร กระทรวงศึกษาธิการ
- พ.ศ. ๒๕๔๒ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมโครงการ “นักเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุ กระจายเสียง” รุ่นที่ ๑ จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสถาบันการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์
- พ.ศ. ๒๕๔๓ ผ่านการทดสอบเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ประกาศ จากกรมประชาสัมพันธ์
- พ.ศ. ๒๕๔๕ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมโครงการ “วิทยากรที่มำนำการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา” จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการ ดร.สิริกร มณีรินทร์ รมต.ช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นประธานรุ่นที่ ๑
- พ.ศ. ๒๕๔๖ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพตามหลัก ๕ ส.จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศรุ่น ๑๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๔ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรม หลักสูตร “ผู้ตรวจรายงานวิจัย” สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๔ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรม “การพูดเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ” โดยบริษัทภาซโปรดักชั่น กับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเป็นประธานรุ่นที่ ๑
- พ.ศ. ๒๕๕๕ รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงวัดศรีสุदारาม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
- พ.ศ. ๒๕๕๕ รับเกียรติบัตรหัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณรและบวชเนกขัมมจารีณภาคฤดูร้อนรุ่นที่ ๑ เณิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
- พ.ศ. ๒๕๕๕ รับเกียรติบัตรหัวหน้าโครงการบรรพชาสามเณรและบวชเนกขัมมจารีณภาคฤดูร้อนรุ่นที่ ๒ เณิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
- พ.ศ. ๒๕๕๖ รับตราตั้งพระกรรมวาจาจารย์ จากพระธรรมสิทธินายกเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร

- พ.ศ. ๒๕๕๗ รับเกียรติบัตรสัมมนาเพิ่มศักยภาพผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง และระดับต้น เกี่ยวกับกฎหมายป้องกันการทุจริตและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.)
- พ.ศ. ๒๕๕๘ รับเกียรติบัตรการฝึกอบรมการพัฒนาสื่อสารและการนำเสนอแบบมีมืออาชีพ (Effective Communication & Presentation Skill)
- พ.ศ. ๒๕๕๘ เกียรติบัตรหัวหน้าโครงการบรรพชาและบวชเนกขัมมจารีณี ภาคฤดูร้อน รุ่นที่ ๔ เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี ๒๕๕๘ มจร วังน้อย ออยุธยา

๗. ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นเจ้าหน้าที่พุทธศาสนบัณฑิต กองประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๕ เป็นผู้อำนวยการสำนักงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๐ เป็นผู้อำนวยการส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ เป็นรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๙ เป็นผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วาระที่ ๑ (๔ ปี)
- พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๖ เป็นกรรมการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพรอบที่ ๓ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๖
- พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘ เป็นกรรมการสภาวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นอาจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์ สาขาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๙-ปัจจุบัน เป็นผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม วาระที่ ๒ (๔ ปี)
- พ.ศ. ๒๕๕๒-ปัจจุบัน เป็นรองเลขาธิการศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๕๓-ปัจจุบัน เป็นกรรมการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔ เป็นที่ปรึกษาประจำอนุกรรมการ กิจการพระพุทธศาสนา กรรมการวิชาการ ศาสนาศิลปะและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
- พ.ศ. ๒๕๓๙-ปัจจุบัน เป็นประธานที่ปรึกษาองค์การพุทธศาสนิกสงเคราะห์กัมพูชาประเทศกัมพูชา
- พ.ศ. ๒๕๓๘-ปัจจุบัน เป็นประธานที่ปรึกษาชมรมเขมระนิสิต พระนิสิตชาวกัมพูชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- พ.ศ. ๒๕๕๓-ปัจจุบัน เป็นที่ปรึกษาศูนย์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ สำนักงานวัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม อำเภอ ดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
- พ.ศ. ๒๕๓๙-ปัจจุบัน เป็นกรรมการบริหารการเผยแผ่ธรรมวิทย์และโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๓๗-ปัจจุบัน ผู้ช่วยบรรณาธิการฝ่ายบริหาร นิตยสารพุทธจักร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๓๘-ปัจจุบัน เป็นกรรมการสอบผู้เข้าฝึกอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๓๙-ปัจจุบัน เป็นรองประธานกรรมการศูนย์ IBMC INTERNATIONAL BUDDHISM MADITAIION CENTRE MCU.
- พ.ศ. ๒๕๔๗-ปัจจุบัน เป็นกรรมการและเลขานุการมูลนิธิเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสื่อมวลชน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กทม.
- พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นกรรมการมูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๕-ปัจจุบัน เป็นกรรมการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นรองประธานศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย กทม.
- พ.ศ. ๒๕๕๔-ปัจจุบัน เป็นประธานฝ่ายสวัสดิการ งานกิจกรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘. ประวัติการศึกษาดูงาน

ผลงานทางวิชาการ/งานวิจัย

- ๑) สารนิพนธ์ เรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ... “Servey of the buddhists opinions on the sangha’s zct and the draft of sangha’s” สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารองค์การ มหาวิทยาลัยเกริก
- ๒) ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการปกครองของพระสงฆ์อินเดียกับการปกครองคณะสงฆ์ไทย “ A comparative study of Indian Buddhist sangha administration and Thailand Buddhist sangha act.” มหาวิทยาลัยมจร รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย
- ๓) ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยการพัฒนางานกับประสิทธิภาพของพระนิสิตคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ ประเทศไทย” (The organization development intervention on the personal values of student monks at the faculty of buddism mahachulalongkornrajavidyalaya University Bangkok Thailand” มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ เมืองซีบู ประเทศฟิลิปปินส์
- ๔) ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง “การบริหารการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามหลักธรรมาภิบาล” (The Administration of The Thai Sangha and good Governance” มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

๙. ตำราวิชาการ

ผลงานทางวิชาการ : งานหนังสือ

- ๑) ประเพณีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (Religious Ritual of Buddhist Days)
- ๒) พระรัตนตรัยกับการพัฒนาชีวิต (The triple gem for developing Quality of life)
- ๓) วันวิสาขบูชาที่มีความสำคัญอย่างไร (how is importance of visakapuja day)
- ๔) ความฝันตามทัศนะเชิงพุทธ (dream on Buddhist view)
- ๕) บทบาทและหน้าที่ของชาวพุทธ (Roles and duties of buddists)

ผลงานทางวิชาการ: เอกสารประกอบการสอน

- พ.ศ. ๒๕๔๙ - เอกสารประกอบการสอน วิชา “พระพุทธศาสนamahayan” ปริญญาตรี สาขาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- เอกสารประกอบการสอน วิชา “ทฤษฎีการเมืองและสังคม” ระดับปริญญาโท สาขาการปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓ เอกสารประกอบการสอน วิชา “รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธ” ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๐ เอกสารประกอบการสอน วิชา “การบริหารรัฐกิจเบื้องต้น” ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๒ เอกสารประกอบการสอน วิชา “สัมมนาทางพระพุทธศาสนา” ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๙ เอกสารประกอบการสอนวิชา “พระไตรปิฎกศึกษา” ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๑ เอกสารประกอบการสอนวิชา “พระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์” ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๔ เอกสารประกอบการสอนวิชา “ศาสนากับรัฐศาสตร์” ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๙-ปัจจุบัน เอกสารประกอบการสอนวิชา “ธรรมนิเทศ” ระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๘ เอกสารประกอบการสอนวิชา “การจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ระดับปริญญาตรี สาขาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วังน้อย ออยุธยา

๑๐. ที่ปรึกษา

- ๑) เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๓) เป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

- ๔) เป็นที่ปรึกษาและตรวจเครื่องมือการวิจัย หลายสถาบัน
- ๕) เป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๖) เป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาธรรมนิเทศ สาขาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กทม.
- ๗) เป็นกรรมการสอบคณิพนธ์ระดับปริญญาโทและ ปริญญาเอก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ๘) เป็นกรรมการสอบคณิพนธ์ระดับ ปริญญาโท และปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์ และสาขา การจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๑. งานบริการสังคม

รางวัล / เกียรติบัตร หรือการได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

- พ.ศ. ๒๕๔๔ รับรางวัล “เสมาคุณากร” เข็มและเกียรติบัตร ผู้ทำคุณประโยชน์กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี ๒๕๔๔
- พ.ศ. ๒๕๔๕ รับรางวัลพระราชทาน “เสาศาสนธรรมจักร” สาขาสื่อสารมวลชนที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี
- พ.ศ. ๒๕๔๘ รับรางวัล “เหรียญเครื่องอิสริยยศ” สาขาการพัฒนาประเทศ จากรัฐบาลประเทศกัมพูชา ลงนามโดยสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระราชกนิษฐาธิราชเจ้าหญิงศรีนครีนรัถยภาณุวราหะวณิสิริ
- พ.ศ. ๒๕๕๔ รับรางวัล “การพัฒนาการทางจิต” จากสภาองค์กรพุทธ
- พ.ศ. ๒๕๕๕ รับรางวัล “พุทธคุณูปการ” กาญจนเกียรติคุณ จากกรมการศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
- พ.ศ. ๒๕๕๗ รับโล่รางวัล “วิทยากรเสรีชน” จากกลุ่มเสรีชน ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย
- พ.ศ. ๒๕๕๘ รับโล่รางวัล “ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนา” จากศูนย์ครูพระสอนในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๕๙ รับโล่รางวัลกาญจนเกียรติคุณ “ครูดี ศรีพอ.มจร.” จากโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๖๐ รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ “สหไมตรี มหาเสนาราชมิตรภรณ์” จากพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มหากษัตริย์พระราชอาณาจักรกัมพูชา
- พ.ศ. ๒๕๖๑
 - รับโล่รางวัล “ศิษย์เก่าดีเด่นเกียรติคุณ” สมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - รับโล่รางวัล “พุทธคุณูปการกัมพูชา” ชมรมเขมระนิสิตกัมพูชา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มอบโดยเอกอัครราชทูตกัมพูชาประจำประเทศไทย
- พ.ศ. ๒๕๖๒ รับประธานโล่รางวัล “เสาศอโคกผู้นำศีลธรรม” โดยสมาคมผู้ทำคุณประโยชน์เพื่อพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล : นายวรพันธ์ แยมหงษ์ปภา
: MR.WORAPHAN YEAMHONGPAPHA
๒. วัน เดือน ปี เกิด : ๑ สิงหาคม ๒๕๑๕
๓. ที่อยู่ปัจจุบัน : ๓๙/๑๗ หมู่ ๗ ตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๔๐
๔. ที่ทำงานปัจจุบัน : ส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
๕. ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : รองผู้อำนวยการ
๖. ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๔๗ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) รพม. มหาวิทยาลัยสยาม
 - พ.ศ. ๒๕๔๑ วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วิทยาศาสตร์) วทบ. สถาบันราชภัฏธนบุรี
 - พ.ศ. ๒๕๓๗ อนุปริญญา (วิทยาศาสตร์) อ.วท. สถาบันราชภัฏธนบุรี
๗. ผลงานทางวิชาการ
๑. การสื่อสารทางสังคมเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์กรทางพระพุทธศาสนา
๘. ประวัติการทำงาน
- พ.ศ. ๒๕๓๖ - ๒๕๓๘ เป็นเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหัวหน้าฝ่ายคอมพิวเตอร์ โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นเจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์ สำนักงานบริหาร
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นเจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา สำนักงานบริหาร
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๔๒ - ๒๕๕๙ เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป ส่วนงานบริหาร
สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๖๐ - ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการ
ส่วนงานบริหาร สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล : นายปัญญาพงศ์ ทรงรัฐ
Mr.Panyaphong Songrat
๒. วัน เดือน ปี เกิด : ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๘
๓. ที่อยู่ปัจจุบัน : ๑๔ หมู่ ๒ ตำบลวังหมัน อำเภอวัดสิงห์
จังหวัดชัยนาท ๑๗๑๒๐
๔. ที่ทำงานปัจจุบัน : ส่วนธรรมนิเทศ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
๕. ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : เจ้าหน้าที่ธุรการ
๖. ประวัติการศึกษา
 - พ.ศ. ๒๕๓๘ เปรียญธรรม ๓ ประโยค วัดเบญจมบพิตร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
 - พ.ศ. ๒๕๔๗ ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู (ปว.ค.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 - พ.ศ. ๒๕๕๑ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเทคนิคมวกเหล็ก
 - พ.ศ. ๒๕๕๑ สำเร็จการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมโครงการ “นักเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุกระจายเสียง” รุ่นที่ ๑๔ จัดโดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ สถาบันการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์
 - พ.ศ. ๒๕๖๑ ประกาศนียบัตรวิปัสสนาภavana (ปว.น.) คณะพุทธศาสตร์ มจร
๗. ประสบการณ์ด้านการสอน
 - พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๘ เป็นครูสอนธรรมศึกษาโรงเรียนวัดวังหมัน จังหวัดชัยนาท
 - พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นครูสอนธรรมศึกษาโรงเรียนมวกเหล็กวิทยา จังหวัดสระบุรี
 - พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๓ เป็นครูสอนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดโคกสุก จังหวัดชัยนาท
๘. ประวัติการทำงาน
 - พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๔ เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ฝ่ายมหาจุฬาอาศรม ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๗ เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ส่วนงานบริหาร สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พ.ศ. ๒๕๕๙-ปัจจุบัน เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ส่วนธรรมนิเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย